

Doğu

Türkistanın Sesi

صوت تركستان الشرقية - Voice of Eastern Turkistan

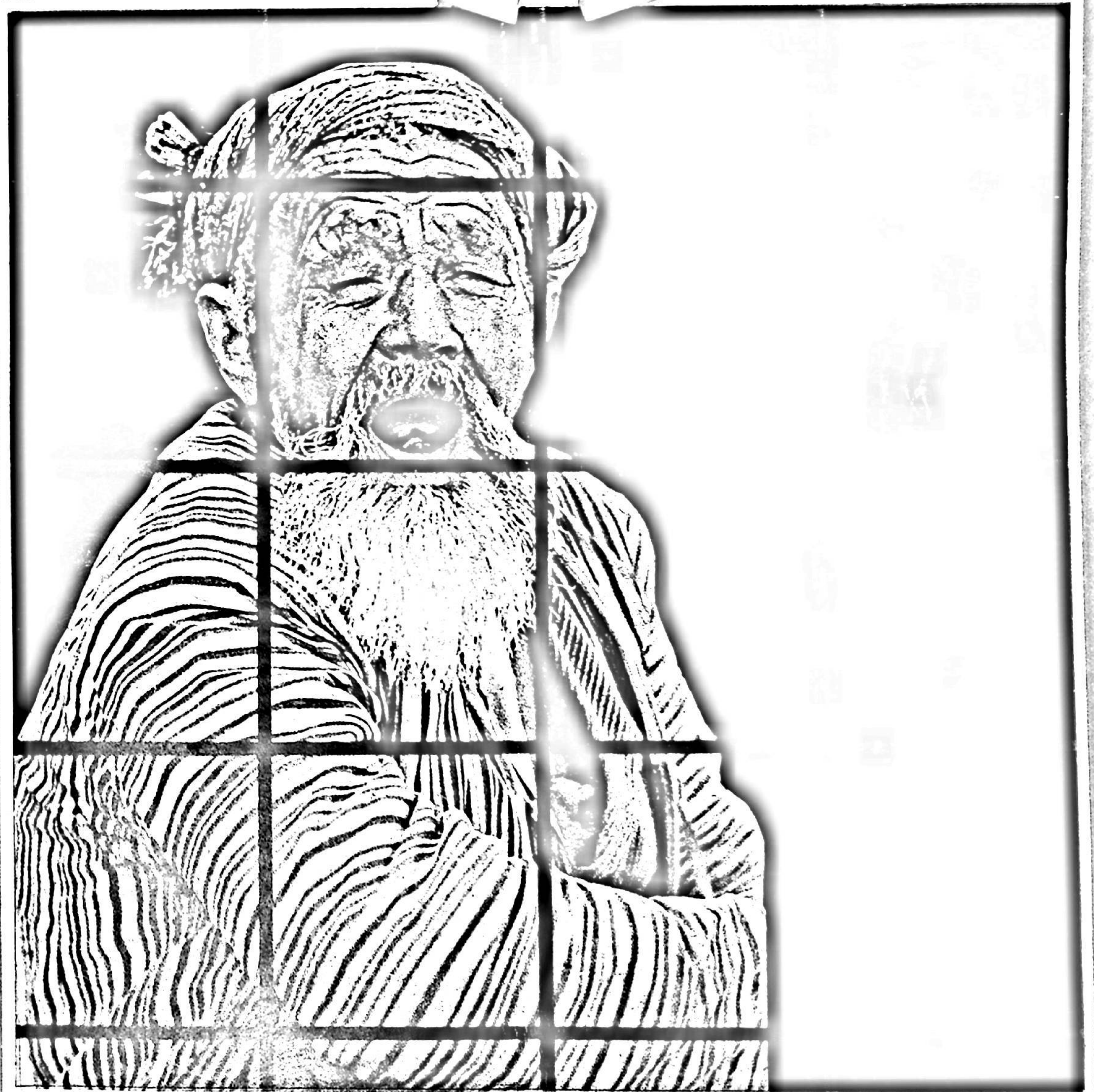
Üç ayda bir çıkar - Türkçe, Arapça,
İngilizce - İlmî, Millî, Edebî Mecmua.

A General Review appearing every 3 months
in Turkish, Arabic and English.

مجلة وطنية علمية وأدبية تصدر باللغات التركية

والعربية والانجليزية في كل ثلاثة أشهر

Sayı: 2, Cilt: 1 Mayıs 1984

السنة: ١ : والمجلد: ١ : والعدد: ٢

شعبان ١٤٠٤ مايو ١٩٨٤

Vol.: 1, No.: 2 May 1984

Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi

مركز النشر لتركستان الشرقية

Published by Eastern Turkistan Publishing Center

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ FİYAT LİSTESİ

- Türkiye İçin Beher Sayısı: 750 TL.
- **Yıllık Abone Bedeli: 3000 TL.**

YURT DIŞI FİYATLARI:

- Beher Sayısı
- 8 Amerikan Dolan
- 28 Suudî Arabistan Riyali
- 15 Batı Alman Markı
- 300 Belçika Frankı
- 40 Fransız Frankı

YURT DIŞI YILLIK ABONE BEDELLERİ:

- Yıllık Abone (4 sayı)
- 30 Amerikan Dolan
- 110 Suudî Arabistan Riyali
- 50 Batı Alman Markı
- 1200 Belçika Frankı
- 160 Fransız Frankı

قائمة الاسعار لمجلة صوت تركستان الشرقية

داخل تركيا:

- ثمن النسخة الواحدة : ٧٥٠ ليرة تركية - قيمة الاشتراك السنوي : ٣٠٠٠ ليرة تركية

في الخارج:

ثمن النسخة الواحدة : ٨ دولار امريكي
٢٨ ريال سعودي
١٥ مارك ألماني
٣٠٠ فرنك بلجيكي
٤٠ فرنك فرانسى

بدل اشتراك سنوي : ٣٠ دولار امريكي
١١٠ ريال سعودي
٥٠ مارك ألماني
١٢٠٠ فرنك بلجيكي
١٦٠ فرنك فرانسى

Subscription terms of VOICE OF EASTERN TURKISTAN for countries other than Turkey:

Single issues:

8 U. S. Dollars
28 Saudi Arabian Riyals
15 West German Marks
300 Belgian Francs
40 French Franks

Yearly Subscription Rates: (Comprising 4 issues)

30 U.S. Dollars
110 Saudi Arabian Riyals
50 West German Marks
1200 Belgian Francs
160 French Francs

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

Üç Aylık Mecmua

Yıl: I, Cilt: I, Sayı: 2
Mayıs 1984

Sahibi
İsa Alptekin

Yazı işlerini fiilen idare eden
Mes'ûl Müdür
**Niyazi Yıldırım
Gençosmanoğlu**

Mütercimler
Arapça: **Osman Zeki Soyyiğit**
İngilizce: **İsmet Tümtürk**

İdare Yeri:
**Doğu Türkistan
Neşriyat Merkezi**

Millet Cd. 26/3-Küçük Saray Apt.
Aksaray-İstanbul-Tel.: 524 41 21

Fiyatı: 750 TL.

Dış Memleketlere: 8 \$

Abone
Yıllık: 3000 TL.
Dış memleketlere 30 \$

Gönderilen yazılar lade edlmez.
Yazılar idare yeri adresine
gönderilmelidir.

Dizgi ve Baskı:
Türkiye Gazetesi Tesisleri

BU SAYIDA

- Aziz Okuyucularımız.....**İsa Alptekin**
Doğu Türkistan'ı Tanıyalım II.**D.T.S.**
Eski Türklerde Devlet Meclisi (Toy).....**Prof. Dr.**
İbrahim Kafesoğlu
Müslümanlık Milliyetimizin Koruyucusu Olmuştur...
Prof. Dr. Mehmet Eröz
Eski Dost Eski Düşman.....**Ahmet Kabaklı**
21. Asır Türk Asrı Olacaktır**Ergun Göze**
Doğu Türkistan'ın İhtidasından Safhalar-II. Hakanî
devrinde Kâşgar.....**Dr. Emel Esin**
Müslüman Zenci (şiiir)**Niyazi Yıldırım**
Gençosmanoğlu
Doğu Türkistan Türkleri I.**Doç. Dr.**
Mehmet Saray
"Doğu Türkistan'ın Sesi"**Müstecip Ülküsal**
Tarihte Sosyalizmin Fikir Babaları**Doç. Dr.**
Abdülkadir Donuk
Oygan Millet (şiiir)**Mehmet Emin Buğra**
Çin ve Doğu Türkistan**Erkin Alptekin**
Komünizm En Gelişmiş Sömürgeciliktir**İktil**
Kurban
Tesbih (şiiir).....**Dilaver Cebeci**
Hürriyet Arayan Bir Türk-İslâm Ülkesi**Abdullah**
Yaman
Tamurbek Devletşin**Dr. Nadir Devlet**
Abdurrauf Fitrat'ın Bilinmeyen Eserleri.....**Dr.**
Timur Kocaoğlu
Türkistan'da Cedidçilik Devrindeki Bazı Neşriyat.....
Çağatay Koçar
Çin Devlet Başkanı Li Şiyen Nen'e Açık Mektup
.....**E. Sayıklı**
Yankılar**D.T.S.**
Haberler

Bu mecmuadaki yazılar, kaynak gösterilmek
suretiyle iktibas edilebilir

Aziz Okuyucularımız

İsa Alptekin

Mecmuamızın ikinci sayısını da almış bulunuyorsunuz. Sizlerin "Doğu Türkistan'ın Sesi"ne göstermiş olduğunuz samimi alâka, bizim tekrar huzuru-
nuza çıkmamızı kolaylaştırmış bulunuyor.

Birinci sayımızı hazırlarken mecmuamızın sizlerden alâka göreceğini bili-
yorduk. Fakat bu derece sıcak, bu derece coşkun, bu derece samimi bir heye-
canla karşılanacağını tahmin ve tasavvur edememiştik.

Dostlarımızın, gerek yurt içinden, gerek yurt dışından sesimize kulak ve-
rip, bizleri tebrik ve teşvik etmeleri gözlerimizi yaşartmış, bize, maddî olmasa
da mânevî bakımdan büyük kuvvet ve cesaret bahşetmiştir.

"Doğu Türkistan'ın Sesi", Türkiyemiz dışındaki Doğu Türkistanlılar'a da
ulaşmış; bu dertli ve çileli kardeşlerimiz, böyle bir mecmuanın çıkışını âdeta
bir bayram sevinci ile karşılamışlardır.

İlk sayımızda, bazı teknik aksaklıklardan dolayı meydana gelen noksan ve
hatalı taraflarımızı mümkün olduğu nisbette telâfi etmeye çalıştık. Ayrıca
okuyucularımızdan gelen tenkitleri de minnettarlık duyguları içinde karşılaya-
rak, işaret edilen noksanları tamamlama yoluna gittik.

Birinci sayımızda, üç dilde mecmua çıkarmanın zorluklarına temas etmiş-
tik. İşin içine girdikten sonra, bu zorlukların, tahmin ettiğimizden çok daha
fazla olduğu ortaya çıkmış bulunuyor. Fakat bütün bu zorluklar ve çileler, siz
okuyucularımızdan aldığımız mektuplardaki samimi ifadelerle, bir anda unu-
tuluyor ve zevk haline geliyor.

"Doğu Türkistan'ın Sesi", esaretten kurtulup, insanca yaşamak isteyen ve
bu yolda iki asırdan beri kan dökmüş soydaşlarımızın acıklı sesidir.. Daha doğ-
rusu esaretten ve yabancı tahakkümünden bunalmış insanların can hıraş fer-
yâdlarıdır. Biz bu feryâdı, aziz Türkiye'mize, İslâm âlemine, insanların hür yaşa-
dığı memleketlere duyurmak, unutulmuş "Ana Yurdumuzu" tanıtmak istiyor-
ruz.

Dünyanın ücra köşelerinde yaşayan en iptidai kabilelere bile istiklâl ve
hürriyet şerefi bahşedilirken, tarihte büyük devletler kurmuş, parlak medeni-
yetler vücuda getirmiş benim milletim, 21. asrın eşğinde istiklâl ve hürriyet-
ten mahrum yaşamaktadır.

Esarete ve yabancı tahakkümüne dayanamayıp kaçabilen soydaşlarımız,
muhtelif memleketlerde dağınık, irtibatsız ve teminatsız bir vaziyette yaşa-
maktadırlar. Kaçamayan milyonlarca soydaşlarımız, komünizm tahakkümü-
nün dayanılmaz baskısı altında hâlâ inlemekteiler.

Millî hasletlerimizin icabı olarak, esaretten kurtulmak için çok kan döktük.
Çok can kaybettik... Bilge Kağanın, Orhun Abidelerine yazdırdığı gibi: "**Kanı-
mız sel gibi aktı... kemiklerimiz dağ gibi yığıldı...**" Artık dökecek kan, vere-
cek can kalmayınca haksız kuvvete boyun eğmek mecburiyetinde kaldık.

Akla gelen bütün maddî imkânlardan mahrumuz. Ancak, Allah'a bin şükür-
ler olsun ki, mâneviyatımız ve imanımız tamdır. Siz Turkistan dostlarının, din-
daşlarımızın himmetleri ve teşvikleri sayesinde başladığımız bu medenî müca-
delede başarıya ulaşacak ve birgün Doğu ve Batı Türkistan'ın ve bütün esir
Türk illerinin kurtuluşunu hep birlikte kutlayacağız. **Gayret bizden, tevfik Al-
lah'tan.**

Mecmuamızın çıkışını telefonla, telgrafla, mektupla ve bizzat idarehane-
mize gelerek kutlayan bütün dostlarımıza buradan teşekkür eder, minnet ve
şükranlarımı arz ederim.

Ayrıca, dış Türkler'in yegâne ümidi, yaşama sebebi ve istinatgâhı olan aziz
Türkiyemiz'in, millet ve devlet olarak ebediyen pâyidar olmasını Cenâb-ı
Hak'tan niyaz eyler, devlet büyüklerimizi hürmetle selâmlarım.

قراءنا الكرام

عيسى البتكين .

لقد وصلكم العدد الثاني من مجلتنا وان علاقتكم الودية النابعة من الصميم هي التي سهلت لنا السبيل الى المشول بين ايديكم مرة اخرى .

وكنا نعلم - ونحن قائمون على اعداد العدد الاول لمجلتنا للطبع - انها ستحظى باهتمامكم ولكن من اين تاذننم او نتصور ذلك الاهتمام البالغ وتلك العلاقة الودية والعواطف الجياشة التي لقيتها مجلتنا من حضراتكم . ان اسفا الاحبة والاصدقاء من داخل تركيا وخارجها الى صوتنا وندائنا وتهنئتهم وتشجيعهم لنا اثلج صدورنا وعزز معنوياتنا وامننا بالقوة والشجاعة كما ان مجلتنا «صوت تركستان الشرقية» وصلت الى ايدي التركستانيين الشرقيين في خارج تركيا ايضا وعلمنا ان استقبالهم لها كان حارا للغاية وانهم تلقوها بفرحة العيد وسعادته .

وبسبب العوارض الفنية كان لنا بعض الاخطاء والنقص في العدد الاول من مجلتنا وقد حاولنا بقدر استطاع مجانية الاخطاء وتلافي النقص في هذا العدد في ضوء الانتقادات الواردة اليانا من القراء مع جزيل الشكر لهم وعظيم الامتنان .

وكنا قد اشرنا في عددنا الاول الى صعوبة اصدار مجلة في ثلاث لغات وبعد مباشرتنا بالعمل وجدنا ان صعوبة ذلك اشد مما تصورناه ولكن هذه الصعوبات وتلك المتاعب انقلبت الى الافراح والمسرات عندما بدأت رسائلكم الودية ترد اليانا بالتهنئة والتشجيع

ان «صوت تركستان الشرقية» نداء لأبناء امتنا الذين يناضلون ويكافحون منذ قرنين في سبيل التحرر من ربة الاحتلال ومن اجل حياة حرة كريمة بل هي صرخة مدوية في الافاق لاولئك الذين افجعتم مصيبة الاحتلال والتحكم الاجنبي ونحن نقوم ببلورنا في اسماح هذه الصرخة لتركيا الغالية والبلاد الاسلامية الشقيقة والعالم الانساني الحر والتعريف ببلدنا الذي طواه النسيان واحمى من الذكريات . وهناك الكثير من القبائل البدائية النائية في العالم تنعم

لقد التجأ البعض من ابناء بلدنا الى البلاد الاخرى هربا من ظلم الاجنبي واضطهاده وهم اليوم موزعون على بلاد مختلفة يقضون حياتهم فيها من غير رابطة جسم ولا ضمان يضمن لهم حقوقهم واما الذين لم يمكنهم الهرب وانى لهم ذلك وهم الملايين من الناس فلا يزالون يثنون تحت وطأة الاحتلال الشيوعي الغادر .

ان شعبنا شعب أبي لاينام على الضيم لقد كافح من اجل التحرر من الاحتلال كفاحا مريرا وضحي بعدد كبير من ابنائه وقدم قوافل الشهداء في سبيل الحرية والاستقلال قافلة تلو اخرى وكما كتب (بيلكه قاغان) على اثار اورخون الخالدة: «سالت دملؤنا مثل السيول وارتكمت عظامنا مثل الجبال» وعندما لم يبق لدينا ما نريقه من دم وما نضحى به من نفس اضطرنا الى الخنوع والخضوع الى قوة الخصم وجبروته .

والامكانيات المادية لانملك شيئا منها ابدا ولكننا نحمد الله سبحانه وتعالى ونشكره على ما رزقنا من قوة الايمان به وحقنا في الحرية والاستقلال وبفضل دعم وتشجيع الاخوة المسلمين والاصدقاء لنا ستكلل جهودنا ومساعدتنا بالنجاح والتوفيق وسنحتفل ان شاء الله تعالى في يوم باستقلال وتحرر التركستانيين الشرقية والغربية وجميع البلاد التركية الاسلامية المحتلة وذلك قريب وكل آت قريب والله هو الموفق وهو نعم المولى ونعم النصير .

اشكر جميع الاخوة والاحبة والاصدقاء الذين قدموا اليانا تهنئتهم بصدور مجلتنا اما بالحضور في مكتبنا او هاتفيا وبالبرقيات والرسائل واقدم اليهم شكري وامتناني . كما اشكر الدولة التركية حكومة وشعبا واتضرع الى الله العلي القدير ان يكلاها بعنايته ويكتب لها كل تقدم وازدهار حيث انها الملاذ الاول والحصن المنيع لكل الاتراك في الخارج .

Our Dear Readers

Isa Alptekin

Now you have before you, at last, the second issue of our Review. The great interest and sincere love that our readers have shown to "The Voice of Eastern Turkistan" has made it possible for us to publish the second issue, too.

When we published our first issue, we were hoping for, and expecting, the love that we received, and the great enthusiasm with which our friends greeted the birth of the Review, far exceeded our utmost expectations.

A flood of encouragement and greetings arrived from our friends in Turkey, in Islamic countries outside Turkey, and our friends and fellow-Turkistanians everywhere in the world. These messages of love and solidarity were such as to bring tears to our eyes. Even in cases where it was not possible for our friends to give us material support, this love and encouragement gave us tremendous spiritual help.

The news that "The Voice of Eastern Turkistan" had started publication reached all Eastern Turkistanians, everywhere in the world, with amazing rapidity, and created great joy and a holiday atmosphere among them.

Our first issue contained some technical errors and shortcomings, due to inexperience. In our second issue, we made every effort to correct these. We also tried our best to meet the desires and recommendations of friends who wrote to us. We wish to express our special thanks to all friends who wrote to us their criticism of our first issue and drew our attention to errors.

In my Foreword to the first issue, I touched upon the difficulties of publishing a Review in 3 languages. After embarking on this work, these difficulties proved to be far greater even than we had expected. But every fatigue and all difficulties are swiftly forgotten, and every feeling is changed into joy, when we receive letters from our friends.

"The Voice of Eastern Turkistan" is essentially a tragic voice: It is the voice of our brothers in Eastern Turkistan, who have been yearning for freedom and human rights, and who made so great sacrifices in blood for this goal, during the last two centuries. Sometimes this voice ceases to be just a quiet voice, and becomes a scream of pain, even. We feel that it is our duty, the very least that we can do, to make this voice, the voice of millions who have suffered so much, heard in Turkey, in the Islamic World and in the so-called Free World. And we want the face of a country which enemies have been trying, so far successfully, to bury forever beneath a thick layer of oblivion preserved in print and made known to mankind.

We can never forget, nor can we ever resign ourselves to the fact that: Today, on the threshold of the twenty-first century, at a period in the life of mankind when even some of the most primitive tribes have won their independence, my own people (a people who have founded great empires and who have reached the highest levels of civilization), are forced to live without independence and even without any human rights.

Those among my countrymen who could bear living under foreign domination no longer, and who could also find the opportunity to escape (so few!), are living scattered throughout the world now. With no organization, and no bonds uniting them. The vast majority of my people are suffering the horror of bondage to communism.

In harmony with our national traditions, our people sacrificed their lives and shed their blood for so very long, so many times, for independence. It was as is written in the monuments of Orkhun: "Our blood flowed like rivers... and our bones were piled up like mountains...".

And we had no more blood and no more bones left to sacrifice... and so could resist unjust brute force no longer.

When we try to enumerate the various kinds and forms of material power which it is possible to possess, we see that we now lack every kind of material power. There remains for us spiritual power. We thank God that we have that in full measure! We are firm in the belief that the moral struggle of my people for freedom, to which this Review in a modest way has started to give expression, shall continue. With ever increasing success. Drawing strength always from the justice of its cause and the full support of the friends of Turkistan and of my brothers in Islam. Till at last the day of rejoicing shall come when my people will celebrate the independence of their homeland. Not only in Eastern Turkistan, but also in Western Turkistan. And in all other Muslim lands now in communist bondage. It is the duty of men to do all they can, and it is up to God to grant success.

I would like to thank here all our friends who wrote to us, cabled to us, phoned us, and called personally at our office, to congratulate the appearance in print of the "Voice of Eastern Turkistan".

And I would like also to repeat here, publicly, my constant prayers that God give his help to the people and leaders of Turkey, the refuge of all Turks whose homelands are under foreign occupation, and the source of our hopes.

DOĞU TÜRKİSTAN'I TANIYALIM - II

DOĞU TÜRKİSTAN'IN MEDENİYETE HİZMETLERİ:

Doğu Türkistan tarihte çok muhteşem ve parlak medeniyet merkezlerinden biri olmuştur. Milâdî 2. asırda, Doğu Türkistan Türkleri sulama ziraat usulünü keşfederek tatbik etmişler ve çeşitli bitkiler yetiştirmeye muvaffak olmuşlardı. Bu ülkenin insanları demircilikte çok usta idiler. Demire su vermek suretiyle o devrin en sağlam ve kullanışlı silahlarını imâl ederlerdi. Komşuları olan Çinliler sivil ve askerî rütbelerin ihdasını ve arazi taksimatını Doğu Türkistanlılardan öğrenmişlerdir. İslâm dünyası da nakkaşlığı ve minyatürcülüğü, Doğu Türkistan'daki Uygurlar'dan öğrenmişlerdir.

Batı âlemi henüz koyu bir cehalet içinde yüzerken, Doğu Türkistan'da Uygurların ağaçtan matbaa harfleri kazarak kitap bastıkları tarih âlimleri tarafından tesbit edilmiştir. Meşhur şarkiyatçı ve Türkolog Fon le Koq tarafından 1911'de Turfan şehrinde yapılan kazılar ve tetkikatta, 20 m. irtifaında muazzam surlar, kadim binalar, Türkçe muhtelif alfabelerle yazılmış ve mitolojik sahnelerle hükümdar ve rahipleri gösteren muazzam duvar resimleri, ipekli mensucat, işlemeli tahta oymaları, alçı tezyinatı ve çeşitli mozayikler tesbit edilmesi Uygur Türkleri'nin yüksek bir medeniyet sahip olduklarını gösterir.

Çin imparatoru tarafından Uygurlar'ın başkendi Turfan şehrine gönderilen Çin elçisi, hâtıratında: Uygur Han'ı tarafından ancak muvasalatının yedinci günü kabul edildiğini, Uygur şehirlerinin çok zengin ve mâmur olduğunu, Uygur halkının çok anlayışlı, doğru sözlü ve namuslu insanlar olduğunu, altın, gümüş ve bilhassa yeşim taşı işlemekte çok mâhir olduklarını, Uygurlar'ın musikiye de âşina bulduklarını ve seyahatlerinde mutlak bir müzik âletini beraberlerinde taşıdıklarını uzun uzun anlatır. Arap membalarına göre 8. ve 9. asırlarda İslâm âlemine demir ve demirden mâmûl her çeşit eşya Doğu Türkistan'dan gelirdi.

DOĞU TÜRKİSTAN'IN İSLAMİYETE HİZMETLERİ:

Doğu Türkistan'da milâdî 934-1137 seneleğinde kurulan Karahanlılar Devleti'nin Uluğ Hakanı Abdülkerim Satuk Buğra Han milâdî 960'da İslâmîyeti resmen kabul etmek suretiyle Türkler'in kitle halinde İslâmîyete intisaplarını sağlamıştır. O tarihe kadar İslâmîyete karşı mücadele

eden Türkler, artık o tarihten sonra İslâm dininin en fedâkâr ve en samimi hamileri olmuşlardır. Bu cümleden olarak Müslüman Türkler, İslâm dininin Çin'e ve bütün Asya'ya yayılmasına sebep olmuşlardır. Siyasi ve askeri bakımdan, Asya'nın batısındaki Selçuk Türkleri nasıl ki, Haçlı seferlerine göğüs gererek Hıristiyanlığın Asyaya yayılmasına engel olmuşlarsa, Asya'nın ortasındaki Doğu Türkistan Türkleri de Çin'in batıya ve İslâm âlemine nüfuz etmesine mâni olmak suretiyle İslâmîyetin şarkta bekçiliğini yapmışlardır.

DOĞU TÜRKİSTAN'IN TÜRKLÜĞE HİZMETLERİ:

Kaşgar hanlarının devrinde devletin ve ordunun resmi dili Türkçe idi. Türkler İslâmîyeti kabulden sonra, Arap diline âşina oldukları halde, devletin resmi yazıları, meselâ "Yarlıklar" Fermanlar Türkçe olarak yazılır. Bu devrede birçok Türkçe eserler yazılmış ve büyük âlimler yetişmiş ise de memleketin mâruz kaldığı istilâlar ve harpler sebebiyle bunlardan ancak pek azının eserleri bize kadar intikal edebilmiştir. Bununla beraber Karahanlılar devrinde büyük müfessirler, muhaddisler ve lisaniyatçıların yetiştiklerini görüyoruz. Meselâ, Doğu Türkistan Türklerinin Türklük âlemine hediye ettiği şaheserlerden meşhûr Kutadgu Biliğ ve "Divan-ı Lügatit Türk" adlı kitaplar Karahanlılar devrinde yazılmış ölmez eserlerdendir. Bunlardan Kutadgu Biliğ, Kaşgar sarayında Has Hâsibciliğe yükselen Balasagunlu Yusuf tarafından Hicrî 462, Milâdî 1070 senesinde Kaşgar'da saltanat süren Tabgaç Buğra Han Ebu Hasan bin Süleyman Arslan Karahan namına yazılmıştır. Bu eser filoloji ve medeniyet tarihi itibarıyla fevkalâde kıymeti hâizdir. Türk hâkimiyetine giren İslâm âleminde Türkçenin birdenbire pek mühim bir mevki işgal ettiği devre, gene Karahanlılar devri olup, bu husus, Divan-ı Lügatit Türk adlı eserden anlaşılmaktadır.

Bu kitap sadece bir lügat olmayıp, Türk tarihine, coğrafyasına, etnoğrafyasına, halk edebiyatına ve filolojisine dair çok zengin bir mâlumat hazinesidir.

Kutadgu Biliğ, İran'ın millî şairi Firdevsi'nin meşhûr Şehnâmesinde bahsettiği büyük ve menkıbevî Turan Hükümdârı "Afrasiyab"ın Alper Tunga olduğunu kaydeder. Keza divan-ı Lügatit Türk'te, Alper Tunga'nın ikamet yeri olarak Kaşgar şehrini gösterir. Alper Tunga ismine, Dokuz Oğuz Türkleri'nin mâtem törenlerinde ve Turfan şehrinin civarındaki Bezeklik mâbedinin büyük duvar resimlerinde rastlandığını, Karahanlılar'ın da kendilerinin Alper Tunga'dan geldiklerini söylediklerini şarkiyatçı âlimimiz Prof.M.Fuat Köprülü "Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserinde zikretmektedir.

والاوامر الصادرة من الخان او الخاقان) تكتب باللغة التركية. وفي هذا العهد من تاريخ تركستان الشرقية تم تاليف عدد كبير من الكتب باللغة التركية ايضا من قبل علماء كبار الا ان الحروب والاحتلالات التي تعرضت لها تركستان الشرقية لم تسمح الا للعدد القليل من هذه المؤلفات بالانتقال اليها، ومن المعروف ان العهد القره خانية كانت قد انجبت الكبار من المفسرين، والمحدثين، وعلماء الكلام وان اعظم الكتب واروعها قد تم تاليفها في هذه العهود، ومن هذه الكتب «كوتا دغو بيلينغ» و«ديوان لغات الترك» فالاول منها الفه الحاجب الخاص لقصر كاشغار «بالاساغونلي يوسف» في العام الهجري ٤٦٢ (١٠٧٠ م) باسم حاكم كاشغار طبغاج بوغراخان ابو حسن بن سليمان ارسلان قره خان، وهو كتاب قيم جدا من ناحيتي اللغة والتاريخ الحضاري، والكتاب الثاني وهو «ديوان لغات الترك» لانه يركز موضوعاته على الابحاث اللغوية فقط بل تشمل ايضا التاريخ، والجغرافيا، والاثنوغرافيا، والادب الشعبي، واللهجات الشعبية عند الترك.

وجاء في كتاب «كوتا دغو بيلينغ» ان الحاكم الطورانم الكبير «أفراسياب» الذي ذكره الشاعر الوطني الايراني «فردوسي» في كتابه الشهير «شاه نامه» هو آلب أرتونغا. كما جاء في كتاب «ديوان لغات الترك» ان مدينة كاشغار كانت محل اقامة آلب أرتونغا. ويقول الاستاذ م. فؤاد كوبرولو في كتابه «ترك أدبياتي تاريخي» (تاريخ الادب التركي) عن آلب أرتونغا ان اسمه تم العثور عليه في الاحتفالات الحدادية لدى القبائل التركية الاوغوزية التسع وعلى الصور الكبيرة التي تزين جدران معبد «بزكلك» في القرب من مدينة «طورفان» كما يقول البروفيسور «كوبرولو» ان القره خانيين يدعون انتماءهم اليه.

اذا خرج الى سفر لا بد ان يصطحب معه آلة موسيقية وجاء في المصادر العربية ان تركستان الشرقية كانت تمد العالم الاسلامي في القرنين الثامن والتاسع بما يحتاجه من حديد ومصنوعات حديدية بجميع انواعها.

اسهام تركستان الشرقية في بناء الحضارة الاسلامية

والدولة القره خانية التي حكمت تركستان الشرقية خلال الفترة التاريخية الواقعة بين ٩٣٤ - ١١٣٧م اعتنق خاقانها الكبير عبدالكريم ستوق بوغراخان الاسلام في عام ٩٦٠ الميلادي بصورة رسمية وادى ذلك الى دخول الترك في الاسلام افواجا وجماعات وتدفقت امواج الاهتداء الى الاسلام بينهم. والترك الذي كانوا يجارون الاسلام ويقاومونه حتى ذلك التاريخ اصبحوا بعده اخلص حماة الاسلام وانبلهم فحملوا الدعوة الاسلامية الى الصين واسيا كلها وكانوا سببا في انتشار الدين الاسلامي في هذه البقعة من العالم وكما وقف الترك السلاجقة في غرب اسيا في وجه الحملات الصليبية ضد البلاد الاسلامية وأرغموها على التقهقر والتراجع فقد وقف التركستانيون الشرقيون في وسط اسيا في وجه المد الصيني نحو الغرب والعالم الاسلامي فكانوا الحراس الامناء للاسلام في الشرق.

خدمة تركستان الشرقية للتركية

وفي عهد خوانين كاشغار كانت التركية هي اللغة الرسمية للدولة والجيش. والترك كان لهم المام باللغة العربية بعد دخولهم في الاسلام ومع ذلك كانت الفرمانات (الاحكام

Yeni Neşriyat

Batı Almanya'nın Münih şehrinde bulunan Türkistanlı kardeşlerimiz tarafından TÜRKİSTAN SESİ adıyla bir bülten neşredilmektedir.

İlk sayısı; Mehmet İsa Aral, Timur Kocaoğlu, Çağatay Koçar tarafından hazırlanan bu bültenin adresini veriyoruz.

Bu genç kardeşlerimize başarılar dileriz. D.T.S.

“Türkistan Sesi”

Çağatay Koçar, Kölner Platz 2 8000
München 40, Batı Almanya

تركستان الشرقية في جميع مجالاتها الوطنية، والدينية، والتاريخية، والسياسية، والاقتصادية، والاجتماعية، والثقافية، والجغرافية ونشر كتب ورسائل ومناشير عنها وعقد مؤتمرات لتعريفها للعالم. وقد عقدنا العزم على المضي في كفاحنا الوطني من اجل الحرية والاستقلال ونحن واثقون كل الثقة من ان العالمين التركي والاسلامي وجميع القوى المحبة للسلام والمؤيدة لحق الشعوب في تقرير مصيرهم ستتفهم قضيتنا العادلة وستقف بجانبنا بالدعم والتأييد...

اسهام تركستان الشرقية في بناء الحضارة

ان تركستان الشرقية كانت في سالف ايامها احلى المراكز الحضارية الراقية في العالم، فقد اكتشف الترك التركستانيون خلال القرن الثاني الميلادي وسائل الري في الزراعة واستخدموا هذه الوسائل في زراعة نباتات مختلفة والحصول على منتوجات زراعية متنوعة. كما كان ابناء تركستان الشرقية بارعين الى حد كبير في الحدادة، فكانوا يصنعون في ذلك الوقت اقوى الاسلحة وافضلها استعمالا. حتى ان الصينيين المجاورين لهم تعلموا منهم كيفية تقسيم الاراضي وتنظيم الرتب العسكرية والمدنية. وكذلك النقاشة (حرفة النقاش) والتصوير الملونة انتقلت الى العالم الاسلامي من الترك الاويغوريين في تركستان الشرقية.

ومما اثبتته علماء التاريخ ان الترك الاويغوريين في تركستان الشرقية قاموا بحفر حروف مطبعية من الخشب وطبعوا بها الكتب في الوقت الذي كان فيه الغرب يسبح في خضم من الجهل والظلام، ثم ان الابحاث والحفريات التي قام بها المستشرق المعروف فون لي كوك في عام ١٩١١ بمدينة «طورفان» كشفت آوارا عظيمة تبلغ ارتفاعاتها نحو ٢٠ مترا، كما كشفت عن ابنية قديمة، وكتابات تركية مختلفة، وصور حائطية كبيرة تمثل المشاهد الاسطورية لمجالس الحكم والزهبان، ونماذج من النسيج الحريري والمنحوتات الخشبية المزخرفة، والتزيينات الجبسية، وانواع مختلفة من الفسيفساء... وكل ذلك يدل دلالة واضحة على ان الترك الاويغوريين كانت لهم حضارة راقية.

والسفير الصيني «وانغ بين دي» الذي بعثه امبراطور الصين الى العاصمة الاويغورية «طورفان» يقول في مذكراته ان خان الاويغور انما قبله في اليوم السابع من تاريخ وصوله الى العاصمة وانه شاهد المدن الاويغورية في غنى كبير وعمران وان الشعب الاويغوري يمتاز بقوة الذكاء، وصدق الحديث، وعفة النفس، وان الاويغوريين يتقنون المصنوعات الذهبية والفضية وعلى الاخص شغل حجر اليشم ولهم الملم واهتمام بالموسيقى الى درجة ان الواحد منهم

واحرزت انتصارات رائعة في كل الجبهات ضد الصينيين واستولى الرعب والقلق على نفوسهم فطلبوا المساعدة من الروس ايضا وألجا الضغط الروسي والتهديدات الروسية هذه الدولة الفتية الى التحالف مع الصين وحصلت روسيا في مقابلة ذلك على بعض تعويضات وامتيازات منها.

الوضع في تركستان الشرقية بعد عام

١٩٤٩

وبعد اعلان الشيوعية في الصين استمرت الاوضاع في تركستان الشرقية كما هي عليه سابقا، وفي عام ١٩٤٩ احتلتها القوات الصينية الشيوعية وشرعوا في تنفيذ مخططاتهم الرامية الى قطع صلتها بالثقافة التركية - الاسلامية وتحويلها الى بلد شيوعي. ولتوطيد حكمهم فيها قاموا بتزييف ماضيها المجيد، واعلنوها منطقة محرمة لا يدخلها احد من العالم الخارجي. وحتى عهد قريب لم يتمكن احد من السفر اليها والحصول على معلومات صحيحة عن الاوضاع السائدة فيها. وهنا يجدر بنا ان نشير الى ان النضال الوطني لتركستان الشرقية من اجل الحرية والاستقلال لم ينقطع ابدا منذ ان وقعت فريسة للاحتلال الصيني الثاني في عام ١٨٨٦ م فتتابعت الانتفاضات الشعبية فيها واحدة بعد اخرى وادى بعضها الى قيام دولة مستقلة كانت قصيرة الاجل كما ادى بعضها الاخر الى وقوع مجازر وحشية اقامها الشيوعيون الصينيون.

والحكومة التي تشكلت برئاسة خواجه نياز حاجي في عام ١٩٣٣ وكذلك جمهورية تركستان الشرقية الوطنية في عام ١٩٤٤ التي كان يرأسها علي خان توره دخلتا في تاريخ تركستان الشرقية دولتين تركيتين اسلاميتين مستقلتين الا انها كانتا قصيرتي الاجل. وحركات المقاومة الشعبية في تركستان الشرقية في عهد الصينيين الشيوعيين تسير تحت ظروف اشد واعنف، ولكن الرقابة الشديدة التي فرضت على كل ما يتعلق بهذا النضال التحرري جعلته في معزل عن الرأي العام العالمي وسدت عليه طريق الوصول الى منظمة الامم المتحدة.

وان حركات الحرية والاستقلال في تركستان الشرقية ستستمر حتى التحرر من الظلم والاستعباد ونيل الحياة الحرة الكريمة. والتركستانيون الشريون مصممون على ترويج كفاحهم الوطني بالانتصار على الشيوعية والصينيين مهما كانت التضحيات لأن الحق لا بد وان يزهق الباطل، ان الباطل كان زهوقا...

نحن التركستانيون الشرقيين في تركيا، واصدقاء تركستان الشرقية فيها، رأينا من واجبنا المقدس ان نتجمع تحت سقف دار للنشر تتولى مهمة القيام بابحاث ودراسات عن

لنعرف تركستان الشرقية

السلطاني العثماني عبدالعزيز خان بالخلافة ودام استقلالها ١٣ عاما ثم انقضت دولة يعقوب خان بادولت من جراء ما بذله الروس والصينيون من جهود معادية بغية ذلك لأنهم لا يريدون قيام دولة تركية مسلمة في ذلك الجزء من اسيا.

واستفادت الامبراطورية المانشورية الصينية من انقسام الدولة التركية على نفسها بسبب تسمم يعقوب بادولت خان واحتلتها من جديد عام ١٨٦٧ م فاقامت فيها سلطة قمع وارهاب ومنذ ذلك التاريخ بدأت محاولات تصيين تركستان الشرقية فتم اطلاق اسم «سينغيانغ» عليها ومعناه في اللغة الصينية «المستعمرة الجديدة» كما تم تغيير اسماء كثير من المدن والقرى بأسماء صينية وبدأ تدفق الهجرة الصينية اليها بمئات الالوف تمهيدا لاذابة العناصر التركية المسلمة فيها واكره الاتراك المسلمون على اقامتهم وابطصهرية مع الصينيين وتم منع العادات والتقاليد التركية الاسلامية واما المساجد والمدارس الاسلامية فتم اغلاق بعضها ووضع بعضها الاخر تحت رقابة شديدة.

وفي عام ١٩٣١ اندلعت في تركستان الشرقية ثورة وطنية ضد المظالم الصينية وادت هذه الثورة الى تحرر غالبية البلاد من الاحتلال الصيني في عام ١٩٣٣ وبرزت الى الوجود دولة تركية اسلامية مستقلة كان مركزها كاشغار ولكن الصينيين تمكنوا من اخماد هذه الثورة الوطنية والقضاء على الدولة التركية الاسلامية بفضل المساعدات العسكرية الروسية لهم.

وفي عام ١٩٤٤ قامت في البلاد ثورة وطنية اخرى ضد الاحتلال الصيني والمظالم الصينية ايضا فانطلقت شرارتها الاولى من ولاية «ايلى» وحررت خلال مدة قصيرة ولايتي «تارباغاتاي» و«التاي» الغنيتين جدا واللتين لها اهمية استراتيجية كبيرة فاقامت دولة تركستان الشرقية المستقلة على ان تكون ولاية «ايلى» عاصمة لها.

وهذه الدولة التركية تحركت لتحرر تركستان الشرقية كلها

نظرة عامة لتركستان الشرقية

ان مركز النشر لتركستان الشرقية انما قام من اجل تحقيق هدف سام يتلخص في القيام بابحاث ودراسات تتعلق بتركستان الشرقية من النواحي الجغرافية، والسياسية، والاقتصادية، والثقافية، وكل المجالات الاجتماعية لها وتعريفها في تركيا والعالم الاسلامي الكبير. وهذا البلد التركي الاسلامي الذي اريد له النسيان منذ قرنين اقدم مهد للحضارة الانسانية، والموطن الاول لظهور الترك في مسرح التاريخ.

تاريخ تركستان الشرقية وموقعها

تقع تركستان الشرقية في وسط القارة الاسيوية تماما. وتبلغ مساحتها ١٨٢٨٤١٨ كيلومتر مربع ويتراوح تعداد سكانها بين ١٨ - ٢٠ مليون نسمة.

ومنذ الدولة التركية الاولى التي تعرف في التاريخ بالامبراطورية الهوتية كانت تركستان الشرقية مركزا لعدد كبير من الدول التركية وفي مقدمتها دولة «كوك ترك»، والدولة الاويغورية، والدولة القره خانية.

وتركستان الشرقية من اهم المواقع الاستراتيجية في اسيا من النواحي السياسية، والاقتصادية، والعسكرية وتعرف في العالم بقلب القارة الاسيوية ومحورها وقد عاشت حرة ومستقلة عبر قرون طويلة ولكنها كانت دائما مطمع انظار الامبرياليين الروس والصينيين وتعرضت لمخططاتهم العدائية السرية والمكشوفة وعدوانهم السافر.

وبسبب ثرواتها الطبيعية الغنية وطريق الحرير التاريخي بين اسيا واوروبا كانت قد اصبحت محل نزاع بين الروس والصينيين الى ان احتلتها الامبراطورية المانشورية الصينية عام ١٧٦٠ ميلادية.

وفي عام ١٨٦٣ نالت حريتها واستقلالها من جديد، وقام على ادارتها يعقوب خان بادولت الذي كان قد بايع

LET US KNOW EASTERN TURKISTAN:

II

CONTRIBUTION TO CIVILIZATION

During her history, Eastern Turkistan has been a brilliant center of culture and civilization. In the 2nd century AD, the Turks of Eastern Turkistan are known to have discovered methods of agriculture by irrigation and to have introduced the cultivation of several varieties of new plants. They were very skilled as metal workers. They manufactured the best steels, and the highest quality weapons of their time, with steels hardened by the use of water. Their neighbours the Chinese took from them their models of military and administrative ranks, and civilian ranks, and their forms of administrative divisions. And the people of Eastern Turkistan taught the Islamic World their skill in decorative work and miniatures.

At a time when Europe was in the grip of the darkest ignorance, the Uygur Turks of Eastern Turkistan made separate letters out of wood and printed books with them. Von Lecoq, the famous Orientalist, during his excavations in Turfan in 1911, uncovered mighty walls, 20 meters high, ancient buildings, great wall paintings, showing scenes of mythological events, kings and priests, with writings in various Turkish alphabets. During these excavations were also brought to light, silken textiles, carved woodwork, plaster decorations, and various mosaics, all confirming a high level of civilization among the Uygur Turks at that time.

Wang Yen Di, the ambassador sent by the Emperor of China to Turfan, the capital of the Uygur Turks, recounts in his memoirs that: he was received by the Uygur ruler on the seventh day after his arrival, that the cities of the Uygurs were very rich and well-built, that the people were highly intelligent, always truthful and very honest, that they were skilled in working in gold, silver, and specially jade, that they had a high musical culture, and were in the habit of carrying musical instruments with them in all their travels. Arab sources tell us that all kinds of iron and steel instruments were exported from Eastern Turkistan to the Islamic World.

CONTRIBUTION TO ISLAM

Abd-ul Kerim Satuq Bughra Han, the Emperor of the Qarahanli Empire in Eastern Turkistan (a dynasty which was in power 934 AD. to 1137 AD.)

embraced Islam in the year 960 AD; and this led to a massive acceptance of Islam by the population. Before that, the Turks used to fight Muslims. After that, they became the foremost defenders of Islam. This led to Islam spreading to China and throughout Asia. Just as the Selchuq Turks of Western Asia were the bulwark of Islam in the Near East and prevented the Crusaders from penetrating into the Islamic World, in the same way the Turks of Eastern Turkistan formed a wall of defence against penetration into the Islamic World of the Chinese from the East. (In addition, of course, to the enormous contribution in theology and scholarship to the Islamic World).

CONTRIBUTION TO THE TURKISH NATION

During the rule of Khans of Kashgar, the official language of the State was Turkish. After the Turks embraced Islam, Arabic became a well-known language in Eastern Turkistan. But official documents of the State, for example the commands of the Sovereign (called *Yarliq*, meaning Royal Command), were always written in Turkish. Many important books of Turkish scholarship were written during this period. But many of these were later destroyed during foreign invasions, and only relatively few could reach us. Still, we know that great scholars, linguists, and men of religion learned in interpreting the Holy Quran and the Hadith, lived in this period.

For example, *Qudat-gu Bilig*, written in the year 462 H. or 1070 A.C., by Yusuf of Balasagun, a counsellor in the palace of Tabgach Bughra Khan, in Kashgar, a great masterpiece and a main source book in the fields of philology and the history of civilization, is one great book that has reached us. Another one is *Divan-i Lugat-it Türk*, by Mahmud of Kashgar, which is both a great lexicon and an extensive encyclopedia, containing information of great value in many fields, such as history, geography, ethnology, many social sciences. *Qudat-gu Bilik* reveals that the great and legendary ruler of Turan, mentioned in the *Shehnameh* of Firdevsi as Afrasiyap is the same person as Alp Er Tunga, and that this ruler reigned in Kashgar. Many other historical events and personalities can be traced in *Qudat-gu Bilik*, and light is cast by this great work on many subjects.

ESKİ TÜRKLERDE DEVLET MECLİSİ (Toy)

Prof.Dr. İbrahim KAFESOĞLU

Asya Hun imparatorluğunda Motun devrinden (M.Ö. 209-174) beri, devlet işleri ve dinî törenlerle ilgili olarak üç ayrı toplantıdan bahsedilmektedir. Biri, senenin ilk ayında, ileri gelen dâvetlilerle hükümdar (tanhu)'ın sarayında yapılıyordu. Dinî vasfı baskın görünen öteki toplantı yılın 5. ayında (bizim takvime göre haziran'da) Ong-kin ırmağı vâdisinde olurdu. Buna halk da iştirak ederdi. Üçüncüsü ise, her yıl sonbaharda (9. ayda. Bizim takvime göre ekim'de) Ma-i (Şansi'de) bölgesindeki Tailim'de yapılmakta idi. Büyük ve en mühim toplantı bu idi: Ordunun teftiş edildiği, er ve hayvan sayımının yapıldığı, memleket meseleleri üzerinde umumî müzakereler açılarak, bütün ülke işlerinin görüşülüp kararlara bağlandığı, hükümdarlıkların tasdik edildiği, gerektiğinde idareye daha geniş icrai salâhiyetlerin verildiği (yâni, yeni töre hükümlerinin tesbit edildiği) bu toplantıya Yin-çü (Yen-shih veya Yen-ki = hâton)'nün, prenslerin, tegin (şehzade)lerin, askerî-sivil bütün vazifeli başbuğ ve yüksek memurların, devlete tâbi Hun boyları ve yabancı zümreler temsilcilerinin katılmaları mecburî idi¹. Çünkü mecliste ve bu münasebetle düzenlenen resmî ziyafette hazır bulunmak devlete ve hükümdara sadakat işareti sayılıyor, aksi durum ise, itâatsizlik ve isyan mânâsını taşıyordu. Tanhu O-yen-t'e (m.ö. 85-68)'nin tahta çıkışı sırasında hânedan üyeleri arasındaki kavgalar yüzünden sağ kanad ve sol kanad élig (kral) lerini, protesto gösterisi olarak bu toplantılara katılmamışlardı². Daha sonraki devirlerde Türk tarihinde çok sözü edilen yemekli "toy" geleneğinin aslı bu meclis olmalıdır³. Motun'un ilk tanhu'luk yılında komşu Tung-hu'larla siyasî münasebet meselesinin bu mecliste görüşülmüş olduğu düşünülebilir. Fakat M.Ö. 58'deki Tanhu Ho-han-yeh ile kardeşi Çi-çi arasında şiddetli münakaşalara yol açan ve Hun birliğinin bölünmesi ile sonuçlanan müzakerelerin burada cereyan ettiği şüphesizdir. Hun devletindeki bu meclis, taşıdığı büyük ehemmiyetinden, kuruluş tarzı ve fonksiyonundan dolayı, De Groot, L.Wieger, W.Schmidt, B.Szasz gibi araştırmacılar tarafından "Reichstag", "Rat", "Nemzetgyülés" (veya Orszangtanaes) olarak, yâni "Devlet Meclisi" (veya Millet Meclisi) diye tavsif edilmiştir⁴. Lâtin yazarı A.Marcellinus (M. 4. asır sonları)'un belirttiğine göre Avrupa Hunlarında da "idare kral iktidarının şiddeti değildi. Hun hükümdarının kararları Meclis'te alması zarurî" idi⁵. Atilla zamanında, 448 yılında Bizans elçilik heyetine dahil olarak, Hun başkentini ziyaret eden Bizanslı tarihçi Priskos bu meclisi "Seçkinler Meclisi" (Logades) diye tanıtmıştır⁶. Böyle bir meclis ("Ministerrat") Tabgaç Türk devletinde de vardı⁷.

Gök-Türk hâkanlığında, yalnız siyasî ve askerî

işlerin değil, iktisat ve kültür meselelerinin de görüşülüp karara bağlandığı bir büyük meclis mevcut bulunuyordu. Bilge Kagan (716-734)'ın getirdiği iki teklif (Gök-Türk şehirlernin surlarla çevrilmesi ve Budizm ile Taoizm'in yurda sokulması) meclis tarafından kabûl edilmemişti⁸. Aynı meclis hâkan seçiminde de tam salâhiyet sahibi idi, yâni idare başına yeni gelenlerin hükümdarlıklarını tasdik etmek suretiyle hakân'ı meşrûlaştırıyor, icabında hâkan adayını gerekçe göstererek reddediyor, hattâ Uygurlar'da görüldüğü üzere, muktedir idare adamı ve kumandanlar arasından birini han yapabiliyordu⁹. Demek ki, Hun devletinde olduğu gibi, bir millet meclisi, bir yasama kurulu karakterinde idi. Böylece, Türklerin "Toy" dedikleri büyük ve resmî toplantının, Hunlardan beri süregelen bu meclis olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Türk lehçelerinde ortak bir deyim olup, sonraları "resmî ziyafet" mânâsını kazanmış bulunan toy sözü aslında "meclis, toplantı" mânâsını ifade ediyordu¹⁰ ve sonraki Moğol devrinde ortaya çıkan Kurultay (aslı Moğolca Khuriltai) sözünün Türkçe karşılığı idi¹¹. "Toy" tâbirinin, yemek yiyerek, "doy-mak" tan çıkarılmasının bir yanlış anlaşılma neticesi olduğu görülüyor. Çünkü, Orhun kitabelerinde yazıldığı gibi, "doymak" fiilinin kökü aslında "tod-" (d ile) idi¹² ve ancak daha sonra toy-, doy- şeklini almıştı¹³. Halbuki aynı kitabelerde, toy kelimesinden türeyen (bk.aş.) "toygun" sözü y ile (d ile değil) yazılmıştır. Demek ki, toy ve doy kelimeleri birbirinden ayrı kavramlar ifade etmiştir. "Hükümdar yemeği"ne doğru bir mânâ kaymasına uğradığı XI. asırda bile, toy tâbirinin, aynı zamanda resmî toplantı (meclis)'ya delâlet ettiği bellidir¹⁴. Kâşgarlı'nın "Hantoy" deyimini Oğuzların bilmediklerini söylemesi¹⁵ de toy müessesesini —Oğuzların siyaseten dağıntık oldukları bir devirde— Karahanlılar ve Karluklar yolu ile Gök Türk hâkanlığına bağlamamızı kolaylaştırır.

Kitabelerde toy kelimesi geçmemekle beraber, üç yerde "toygun" kelimesi bulunuyor¹⁶. Toy ile "-gun" ekinde meydana geldiği daha ilk nazarda dikkati çeken "toygun" sözüne V.Thomsen'den beri (1896) çeşitli mânâlar verilmeğe çalışılmış¹⁷ ve tâbir hâkanlık teşkilâtında sezilen ehemmiyetinden dolayı, "yüksek mevki sahibi" gibi pek de açık olmayan bir değerlendirme ile karşılanmak istenmiştir¹⁸. Fakat, ikinci hecedeki "-gun" eki eski Türkçede "birlik, topluluk veya bir topluluğa mensubiyet" mânâsını verdiğine göre¹⁹, "toygun" sözünün "toy birliği içinde, toy'a mensup" veya daha doğru bir deyişle, "toy üyesi" (Devlet Meclisi âzâsı) demek olduğunu kabûl etmek mümkündür. Nitekim Çin kaynakları da "Ta-kuan" şeklinde kaydettikleri "toygun" deyiminin²⁰ bu mânâ ile bağlantısını teyit etmektedir. Çin kaynakları Türk devletinde toygun (ta-kuan)'ları tanıtırken, onların ünvanlarını sıralamıştır: tegin, kül-çor, apa, erkin, yenhung-ta (?), tudun, il-teber, tarhan vb.²¹. Bu ünvan sahipleri yukarıda belirtildiği gibi, sivil-askerî idare sorumluları olarak Devlet meclisi (Toy) nin üyeleri idiler. Esasen bunların devlet meselelerini müzakere ve kontrol etmekle vazifeli olduklarına da diğer bir Çin kaynağında işaret edilmiştir²². Görülüyor ki, toygun'ların çoğu hükümdar âilesine mensup değildi.

Türk hükümdarı toy'un tabii başkanı idi. Belirli yerlerde ve belirli tarihlerde hükümdarın bir konuşması ve dinî-millî törenlerle açılan toy, devlet ve millet işlerini müzakereye başlardı. Fakat, bilhassa tanhu'lüğün

tasdiki veya hâkan seçimi hallerinde toy'un başka biri tarafından idare edilmesi tabii idi. İşte bu vazifeyi şimdiki kadar "devlet baş müşaviri" olarak bilinen kişinin yaptığı anlaşılıyor ki, toy'un başkan vekili durumundaki bu zat, Aygucı²³ veya Üge (Öge)²⁴ diye anılıyordu. Üge'nin ve aygucı'nın aynı zamanda hükümet başkanı (başbakan) olması kuvvetle ihtimal içindedir ve bunlar élig, tegin, şad vb. gibi hânedan üyesi olmayıp, hükümdar âilesi dışından seçilmekte idiler²⁵.

Türkler, Uygur ülkesinde, topluca İslâmiyete girip bu dini resmî devlet dini kabûl ettikten sonra, İslâmiyetteki "Meşveret" kaidesi bu eski Türk geleneği ile birleşmiş ve uygulamaya devam edilmiştir.

1- Bk. M.De Groot, *Die Hunnen der vorchristlichen Zeit I*, Berlin-Leipzig, 1921, s.59, 177, 188; B.Szász, *A.Húnok története. Attila nagykirály*, Budapest, 1943, s.65, 489; K.Shiratory, *On the Territory of the Hsiung-nu Prince Hsiu-t'u...* Toyo-Bunko, sayı 5, Tokyo, 1930, s. 27 vd.

2- Bu ve başka örnekler için bk. yk. not.

3- Bk. Kâşgarlı DLT/nşr. ve terc. B.Atalay/III, 141; F.Sümer, *Oğuzlar Ankara*, 1967, s. 401. Eski Türk geleneklerini en özlü şekilde aktiren Oğuz Han destanında görüldüğü üzere, Oğuz, terüpeciği ouyuk toy a ve günü (devlet sorumlularını ve halkı) davet etmiş, halk temsilcileri kendi aralarında "kengeş"likten (müzakereler yaptıktan) sonra toy'a katılmışlardır (bk. *Oğuz Kağan Destanı*, neşr. W.Bank-Rahmeti/Türk.terc./İstanbul, 1936, str. 89 vdd.) Kâşgarlı'nın şu ibaresinde (DLT, I, s.522) toy'a katılmanın itaat ifade ettiği daha açıktır: "Toydin anı göçürgen..." = "O'nu (onları meclisten (toplantıdan), yani itaatten uzaklaştırıp..." (B.Atalay'ın tercümesi tam değildir).

4- Bk. De Groot, ayn. esr. s. 52, 114; B.Szász, ayn. esr. s. 489; W.Schmidt, *Der Ursprung des Gottesidée X*, 3, Freiburg, 1949, s. 15, Türk, terc. TDE Dergisi, XIII, 1965, s. 86.

5- Bk. P.Váczy, *Türk.terc./, Hunlar Avrupa'da* (bk. Attila ve Hunlar, İstanbul, 1962, s. 96, 100).

6- Bk. B.Szász, ayn. esr. s. 186; F.Altheim, *Geschichte der Hunnen*, IV, Berlin, 1962, s.280 vd.

7- Bk. O.Franke, *Geschichte des chinesischen Reiches*, II, Berlin, 1936, s.211.

8- Bk. Liu Mau-tsai, *Die chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken*, I, Wiesbaden, 1958, s.177, 224.

9- Bk. Liu, ayn.esr. I, s. 43 vd.; H.N.Orkun, *Eski Türk yazıtları*, II, İstanbul, 1939, s.35.

10- Bk. G.Doerfer, *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen*, II, Wiesbaden, 1966, s.352 vd. Burada verilen örnekler de gösteriyor ki, gerek Türk lehçelerinde, gerek Türkçeden intikal eden yabancı dillerde toy kelimesi ziyafet düğün, şenlik vb. sosyal hareketlerden çok, bu vesilelerle düzenlenen toplantılar için kullanılan bir tabir idi. Ayrıca bk. G.Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-*

Thirteen Century Turkish, 1972, Oxford, s.566 b.

11- İbn Batta (14. asrın ilk yarısı) bile toy kelimesini Kurultay mânâsında kullanmıştır (bk. W.Barthold, *Orta Asya Türk tarihi hakkında dersler*, İstanbul, 1927, s.184).

12- Bk. Tül Teğin kitabesi, güney, str. 8, 11, kuzey, str. 6 vb.

13- Türkçede doy değişimi. Bod boy; badrak bayrak vb. de olduğu gibi. Türk dilindeki bu ses farklılaşması 11. asırda henüz geçiş hâlinde idi. Bk. DLT, II, s. 244.

14- Bk. DLT, göt. yerler. Ayrıca *Kutadgu Bilig* (neşr. R.Rahmeti Arat, metin, 1947, bugünkü Türkçe ile 1959): Beyit, 2347, 2349 (karargâh?). "Uluğ toy": beyit 5340. Buradaki 5336 ve 5343 beyitlerin devlet idaresi açığının mânâlandırılması herhâlde daha doğru olurdu.

15- Bk. DLT, III, s. 141.

16- Kül teğin kitabevi, kuzey-doğu, str. 1, güney-doğu, str. 1, güney-batı str. 1

17- Tafsilen bk. A.Bombaci, *On the ancient Turkish Title Ettübâr*, PIAC, Naples, 1970, s.24 vd.

18- Bk. H.N.Orkun, *Eski Türk yazıtları*, IV, s. 116; A.v. Gabain, *Altürkische Grammatik*, Leipzig, 1941, s. 337, 348; "Würdenträger"; Liu, ayn. esr. I, s. 103, 105; "Würdenträger"; G.Clauson, ayn. esr. s. 548b: "Heigh official".

19- Bk.A.v. Gabain ayn. esr. s.85; A.Caferoğlu, *Türk dili tarihi*, I, 1958, s.134; T.Tekin, *A Grammar of Orkhon Turkic*, 1968, Bloomington, s.121.

20- Bk. Liu, ayn.esr. I, s. 103, 105, II, s.498. Liu da "Würdenträger" (= yüksek rütbeli) diye karşılığını ve Çin kayıtlarında "Ta-kuan" olarak geçen türkçe "toygun" tâbirinin Çince şeklinin aslında "tarkan" (tarhan) unvanı olması gerektiğini ileri sürmüştür (Liu, ayn.esr. II, s. 581, 613). Hâlbuki aynı Çin kaynaklarında "tarhan", "ta-kuan" (toygun)lardan biri olarak ayrıca zikredilir ve üstelik tarhan kelimesi Çince daima ta-kan (ta-kuan değil) şeklinde zaptedilmiştir.

21- Bk. Liu, ayn.esr. II, s. 556 vd. Gök-Türk çağındaki bu ünvanları, değişik sıra ile, kaydeden birkaç liste vardır. Doğru sıra belki şöyle olabilir: Yabgu, şad, tegin, ilteber, erkin vb... tafsilen bk. A.Bombaci, ayn.esr. s. 21 vd, 35 vd.

22- Bk. Ed. Chavannes, *Documents sur les Tou-kiue (Turcs) accidentaux*, Petersburg, 1903, s.15 (Burada il-teber'ler ve Yen-hung-ta'lar zikredilmiştir).

23- Tonyukuk kitabesi, str. 10, 21 vb. ve öteki kitabelerde: Açıklama için: R.Giraud, *L'Empire des Turcs célestes*, Paris, 1960, s.75 vd.

24- Suci ve Açura kitabelerinde ve Miran yazmalarında (bk. *Eski Türk yazıtları*, I, 156, II, s.64, 67, III, s.133), ayrıca Uygur'larda (él-ügesi, bk.J.R.Hamilton, *Les Ouighours, à l'époque des Cing Dynasties*, Paris, 1955, s.159), Hazar'larda ve Macar'larda, Bulgar'larda (bk. K.H.Menges, *Altaic Elements in the Proto-Bulgaren inscriptions*, Byzantion, XXI, 1951, s. 92 vd.) Karluklar ve Karahanlı'larda (*Kutadgu Bilig*, beyit, 1868, 4141) görülen Üge (öge) ünvanı Almandada "Ratgeber", "Föderationsratgeber" (Gök Türklerdeki "aygucı" deyiminin tam karşılığı) olarak mânâlandırılmıştır (tafsilen bk. G.Doerfer, ayn.esr. II, s.157 vd.) ki, *Kutadgu Bilig*'deki açıklamaya uygundur.

Aygu (cı) ve Üge (öge) kelimelerinin aynı kökten türemiş olduğu düşünülebilir (belki her ikisi de ögüt sözü ile bağlantılıdır). Avrupa Hun imparatorluğu büyüklerinden, başbakanlık vazifesini yaptığı anlaşılın Onege (sios)'un adının da Üge ile ilgili olabileceği hakkında bk. F.Altheim, *Geschichte der Hunnen*, IV, s.284.

25- XI. asırda belki, Üge'lik ile vezirlik birbirinden ayrılmış bulunuyordu (bk. *Kutadgu Bilig*, beyit, 4140, 4141).

PAKİSTAN'DA İSLÂM ÜNİVERSİTESİNE KABUL ŞARTLARI

Her yıl Pakistan'da İslamabad'da İslam Üniversitesi (ISLAMIC UNIVERSITY) belirli sayıda Pakistan vadandaşı, olmayan Müslüman öğrenciler alınmaktadır. Bunlardan gerekli şartları taşıyanlara burs şeklinde ve bazan başka ek şekillerde paraca yardım da yapılmaktadır.

İlgilenecek öğrenci adaylarının gerekli vesikaları süresinde toplamaları ve yazılı müracaatlerini eksiksiz olarak yapmaları gerekiyor. Geçen yıl için son başvurma tarihi Temmuz 1983 idi. Başvurma adresi: Office of the Secretary, Islamic University

Shah Feisal Campus, Islamabad, Pakistan. Öğretim İngilizce'dir, ve yazılı başvuruların da İngilizce yapılması gerekiyor.

Bu yaz kaydını yaptırmak isteyenlerin buna göre hazırlıklarına erken başlamaları uygun olur.

Gerekli işlemler hakkında tafsilatlı bilgi şu adresten de istenebilir: Information Division, Pakistan Embassy, 35 Lowndes Square, London.S.W.1., England.

The State Parliament among Ancient TURKS

Prof.Dr. İbrahim KAFESOĞLU

We know of three different religious and secular assemblies in the Hun Empire from the reign of Mo-Tun (B.C. 209-174) onwards. The first assembly, which was held at the palace of the Tanhu in the first month of the year, was of a more religious nature. The second was held in Lung-c'eng (Ong.kin = Ongin/the valley of Ongin River or city of Karakum?) in the fifth month of the year (June in our calendar). The third was held at Tai-lin in the region of Ma-i (Şan-si) in Autumn (when the horses had become strong) to confirm the animal stock and the military and civil power of the state (1). The most important and the grandest assembly was the second. At this assembly sovereignty was confirmed or elections were given to the administration (new jurisdictions added to Töre), general discussions were opened about all questions of the country and solutions were decided on. It is clear that this assembly had executive powers and functioned like a Meclis (Parliament in the modern sense). During this assembly horse races and camel wrestling were organized, sacrifices were offered to earth, heaven, ancestors and other forces of nature. This assembly was held under the presidency of the Tanhu, and Yin-çü (Yen-shih or Yenki = hâton) and princes were present. It was compulsory for the members of government, heads of military-civil services and other high ranking people, the representatives of dependent tribes and foreign groups to attend, because their presence meant loyalty to the state (2).

Not attending the assembly meant that they were not loyal subjects any more and were in revolt against the authority of administration. For example, the right-wing Eligs did not attend this assembly in protest at the quarrels which took place between the members of the ruling family during the succession of Tanhu O-yen-t'e (B.C. 85-68) (3). This assembly must be the origin of the Toy tradition, which has been

mentioned quite often in later Turkish history (4). During Mo-Tun's first year as Tanhu it is not clear whether his political relations with neighbouring Tanhus were decided at such an assembly (the Toy) or at a smaller meeting of councillors (Council of Ministers). In 55 B.C., the negotiations which ended with the division of Hun unity and caused severe conflict between the followers of Tanhu Ho-han-ye and his brother Çi-çi, as well as the negotiations in 43 B.C. concerning the removal of the capital (ordu) of the Southern-Huns to the region of Orhun, definitely took place at this Meclis (5).

It has been described as the "Devlet Meclisi = State Parliament" or "Millet Meclisi = National Parliament" (= Rat, Reichstag, Nemzetgüles, Orszagtanacs) of the Hun state in the works of Fr. Hirth, De Groot, L. Wieger, W. Schmidt, B. Szasz, in its importance, structural style and administrative-political function (6).

There were similar parliaments (Meclises) in other Turkish states. Priskos, the well-known historian, mentions "Logades" (Parliament of distinguished personages of the Huns = Seçkinler Meclisi), which discussed the Byzantine proposals, when he visited the capital of the Huns at the time of Atilla in 448, as a member of the Byzantine embassy (7). There was a similar Parliament (Meclis) in Tabgac State (8), and a Parliament of Elders (İhtiyarlar Meclisi) among the Khazars (9). The Pecheneks made their important decisions at an assembly called the "Komenton (?)" (10). The Oghuz discussed problems of public importance at "Tirneks" (= Unions) (11). There was a National Parliament (Millet Meclisi) in the State of the Danubian Bulgars (12). Kutlu Arslan, Commander of the Kipchaks, had succeeded in establishing a "State Consultative Assembly" (Devlet İstişare Meclisi) in Georgia after a political fight, when he was in the service of Tamara, the Queen of the Georgians in 1184 (13). This shows that there was a similar parliament among the Kuman-Kipchaks.

However, it is not possible to say that these parliaments are all "State Parliaments" (Devlet Meclisleri). Among them, it is understood that the parliaments of the Pecheneks, Kuman-Kipchaks, and Bulgars had the real character of a "Toy". But the parliaments of the Huns of Europe, of the Tabgac and Khazars were, more or less, in the position of "Council of Ministers" (Nâzırlar Meclisi).

Besides the government, there was a Grand Parliament in the States of Gök-Türk and Uygur. Military, economic, political and cultural problems were discussed and decisions were taken at this Grand Parliament. For example, proposals of Bilge Kagan (716-734) to surround all the Gök-Türk cities by walls and to free the propagation of Buddhism and Taoism were rejected by parliament (14). The same parliament also had absolute authority on the nomination of the Kagan. The new Kagan was to be accepted by the parliament. If the candidate for the Kaganate was not the right one, the parliament had the power to refuse him by giving the reasons for their action (15) and even, as among the Uygurs, it had the authority to choose a new Kagan from among the commanders or administrators (16). Consequently this parliament, which had the character of a National Assembly or a Control Council (Yasama Kurulu), was a continuation of the great "State Parliament" (Devlet Meclisi) which always existed among the political groups of the Turkish people.

As mentioned in the Oghuz Kagan, the Turks named this parliament "Toy". Besides this, there is other evidence on the meaning of "Toy" which strengthens our thesis. "Toy" means "Assembly", "Meeting" (Meclis, Toplantı) in all Turkish dialects and in other languages where it appears as a Turkish loan word (17). "Toy" had become the name of an establishment. In later centuries, the Mongol loan word "Kurultay" (originally Khuriltai) corresponded to "Toy" and "doymak" (to have enough food) (19)

The members of the Toy were called the "toygun = councillor" by the Turks. "Toygun", which was mentioned in 3 places in the Orkhun Inscriptions (20), consists of two elements "toy" and "-gun". Since V. Thomsen (1896) scholars have given various meanings to "Toygun" (21). Many people have tried to define "Toygun" as "master of high office" (Yüksek makam sahibi) (22), which is rather vague judgement, since the "Toygun's" importance has been felt in the administration of emperorship (hâkanlık). But the second syllable (-gun) means "unity, community or member of a community" and as well as being a suffix (23). Therefore, it has to be accepted that "Toygun" means "a member of the Toy" or "among the union of the Toy, belonging to the Toy". As a matter of fact, Chinese sources register "Toygun" as "Ta-kuan" with the same

meaning (24). Chinese annals give the titles of the "Ta-kuan" in the Turkish state. These are: Tegin, Kül-çor, Apa, Erkin, Yen-hung-ta (?), Tudun, Ilteber, Tarhan etc. (25). The bearers of these titles attended the "State Parliament" as officials of the military-civil administration. Other Chinese sources mention that those people were responsible for participating in discussions and control of state affairs (26). One can see that most of the Toyguns were not from the ruling family (27).

The proceedings of the Toy began with the opening speech of the Kagan at the exact date and place, and then the religious and secular ceremonies took place. Affairs of state and other problems were solved with unanimous decisions after thorough discussion. Afterwards, the members of the Toy sat down to a lavish banquet. The Turkish kagan was the natural chairman of the Toy. However, if there was an election of the Tanhu and nomination of the Kagan, or if the Kagan was absent for some reason, it was necessary to have some one in the chair in order to conduct the discussions of the Toy. This office was most probably performed by the "Aygucı" (28) or the "Üge" (Öge) (29), who was known as the State Chancellor and came from outside the ruling family. It is more probable that "Aygucies" and "Üges" were also Prime Minister (Başbakan). (30).

After the Turks, starting in the Uygur region, collectively embraced İslam and this became the official religion of the State, the principle inherent in İslam of "Meshveret" (consultation and free discussion) united and harmonized with the ancient Turkish traditions, and so continued to be practised in somewhat changed forms.

(1) De Groot, *Die Hunnen der vorchristlichen Zeit I*, Berlin-Leipzig 1921, p. 59.

(2) For detailed information see, K. Shiratori, On the Territory of the Hsiung-nu Prince Hsiu-t'u Wang and His Statues for Heaven-Worship, in "Toyo Bunko", No. 5 (1930), pp. 25-29; M. Mori, Kuzey Asya'daki eski Bozkır devletlerinin teşkilâtı, in "TED", No. 9 (1978), p. 220.

(3) De Groot, pp. 64, 177, 188; Shiratori, pp. 25-29; B. Szasz, *A Húnok története*, Attila nagykirály, Budapeste 1943, pp. 65, 489.

(4) As is shown in 4 Oghuz Kagan, which reflects the old Turkish tradition in a substantial way, Oghuz had invited "il" and "gün" (state officials and people) to the great Toy. After their "kengeş" (discussions) among themselves, the representatives of people had accepted the Kaganate of Oghuz and took the necessary steps for future at the Toy. (Kengeş: representation of the Kagan's proposals to the acceptance of nation). Decision was announced by the Kagan (see, *Oghuz Kagan Destanı*, Eds. by W. Bang and R.R. Arat.

Istanbul, 1936, line 89 and the following lines). Also the second Toy and organization of the new state (Oğuz Kagan Destanı, line, 256). According to Kashghari (Divan-i Lügat-i Türk (= DLT), I, p. 522), it was a sign of obedience to attend the Toy: §§Toyduñ anı göçürgen... = "He has been expelled from the meetings of Kagan (He is expelled from the authority of Kagan)..". (Translation of B. Atalay is incomplete).

(5) De Groot, pp. 51, 214, 223.

(6) Fr. Hirth, Über Wolga-Hunnen und Hiung-nu, in "SPAW", II, 2, 1899, p. 270; De Groot pp. 5, 64, 177, 188, 214; Szász, p. 489; W. Schmidt, Der Ursprung des Gottesidee, X, 3, Freiburg 1949, p. 15, Turkish trans., Eski Türklerin dini, Türk Dili Edebiyatı Dergisi, XIII-XIV, 1965-66, p. 86.

(7) F. Altheim, Geschichte der Hunnen, Berlin 1962, IV, p. 200; Szász, p. 186.

(8) O. Franke, Geschichte des chinesischen Reiches, Berlin 1936, II, p. 211.

(9) For the letter of Kagan "Yeseñ" and Belâzurf, see, D.M. Dunlop, The History of the Jewish Khazars, Princeton 1967, pp. 82, 112, 189.

(10) A.N. Kurat, Peçenek Tarihi, İstanbul 1937, p. 136.

(11) DLT, I, p. 477; Ibn Fadlan Seyahatnâmesi, Turkish trans, İlahiyat Fakültesi Derg., I-II, 1954, p. 62; R. Şeşen (Ed.5, Ibn Fadlan Seyahatnâmesi, İstanbul 1975, p. 30.

(12) A. Commena, Alexiad, English trans., London 1967, p. 172. "Parliament House".

(13) M. Brosset, Histoire de la Georgie, Petersburg 1849, I, 407; Also see, IA. mad. Gürcistan, p. 840.

(14) Liu, Mau-tsai, Die chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'uKüe), Wiesbaden 1958, I, pp. 177, 224, An old tale concerning a cultural matter (fixation of the Turkish calendar of 12 animals), a subject of discussion among the people by the orders of Kagan. (See, DLT, I, p. 344).

(15) Liu, I, p. 43 and the following pages.

(16) J.R. Hamilton, Les Ouighours à l'époque des Cing Dynasties d'après les documents chinois, Paris 1955, p. 140; C. Mackerras, The Uighur Empire 744-840. According to the T'ang Dynastic Histories, Canberra 1968, p. 94.

(17) Doerfer, TMEII, 1966, p. 352 and the following pages; G. Clauson, An etymological Dictionary of Pre-thirteenth Century Turkish, Oxford 1972, p. 566b; Yusuf Has Hâcîp, Kutadgu-Bilig, translated from Uighur into modern Turkish by R.R. Arat, Ankara 1959, verses, 4512, 5340. In these verses of 2347, 2349 and DLT, II, p. 141 Toy is given the meaning of military camp. Its connection with the real meaning of the word is quite clear.

(18) The Oghuz Kagan, which was put in manuscript in the 13th century, mentions about two Toys. The term of "Kurultay" was used for the second Toy (See, Oğuz Kagan Destanı, line, 356). The term of Toy was also used as Kurultay in the travels of Ibn Battûta (first half of the 14th century), (See, W. Barthold, Orta Asya Türk Tarihi hakkında dersler, İstanbul 1927, p. 184). According to Kashghari, the Oghuz did not know the term of "Han-Toy" (See, DLT, III, p. 141). This shows that the Oghuz were not politically united (in the first half of the 11th century) and the discussed their problems at "Tirnek"s.

(19) The verb of doymak (to eat enough) was spoken and written as tod-(not y, but d) in those centuries (See, H.N. Örkun, Eski Türk Yazıtları, İstanbul, 1941, Inscriptions of Kül-Tekin, south, lines, 8 and 11, north, line, 6). This word, (like bod - boy, badrak - bayrak, arduk - ayrik... and tengiz - deniz) became "doy" as a result of d - y and t - d changes of vocal sound in Turkish in later centuries (see,

DLT, Index: todmak = doymak and the concerning words). However, the word "Toy" is always written with and y(not with d) and did not change in vocal sound in the Inscriptions of Gök-Türk, DLT and Kutadgu-Bilig. Therefore, the words of toy and tod-(doy-) had different meanings from one another as they had separate sound and origin.

(20) Inscriptions I, north-east, south-east, south-west, line, 1.

(21) For this meaning see, A. Bombaci, On the ancient Turkish Title Eltöbär, in Proceedings of the IXth. Meeting of the PIAC, Naples 1970, p. 24 and the following pages.

(22) A. von Gabain, Alttürkische Grammatik, Leipzig 1941, pp. 337, 348 ("Würdentraeger"); Liu, I, pp. 103, 105 ("Würdentraeger") Clauson, ("High official"); Örkun, IV, p. 116 ("Büyük, yüksek rütbeli memur"-High rank official).

(23) Gabain, p. 85; A. Caferoğlu, Türk Dili Tarihi, İstanbul 1958, I, p. T. Tekin, A Grammar of Orkhon Turkic, Bloomington 1968, p. 121.

(24) Liu, like other researchers, suggested that Turkish term "Würdentraeger" (high rank) should be, in fact, the title of "Tarkan" (Tarhan) (See, Liu, II, pp. 581, 613). However, the same chinese source mentions that Tarhan (as well as Ta-tuan) is one of the Toyguns. Furthermore, the word Tarkan is always written as Ta-kan (not Ta-kuan) in chinese.

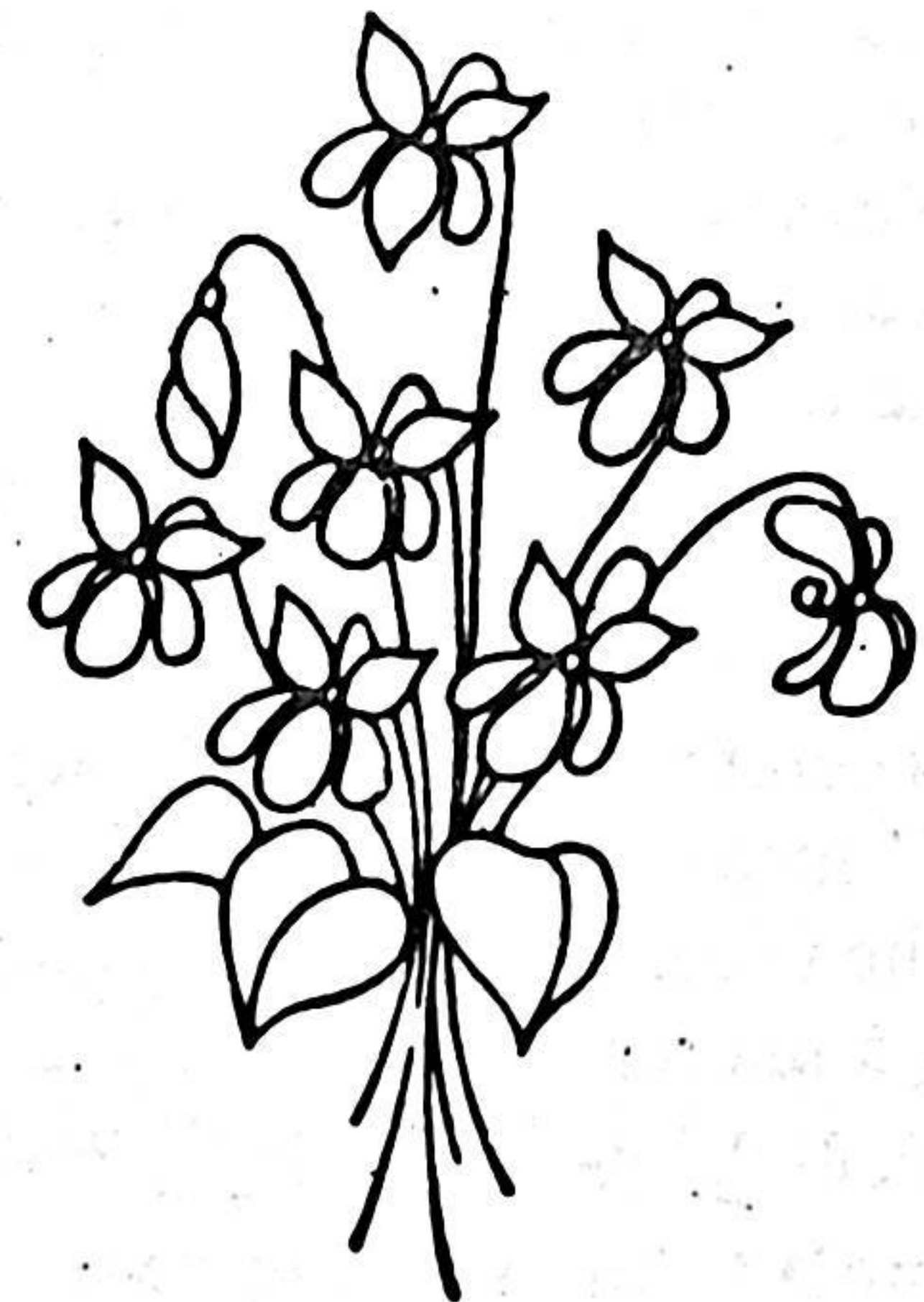
(25) Liu, II, p. 556 and the following pages. There are some different lits of these titles of the Gök-Türk period (For detailed information see, Bombaci, pp. 21 and the following pages, 35 and the following pages).

(26) Ed. Chavannes, Documents sur les Tou-kiue (Turcs) occidentaux, Petersburg 1903, p. 15 (Here only Ilteber and Yen-hung-tas are mentioned).

(27) It is understood that the right and left (east and west) eligs in Turkish states had organized smaller Toys in order to discuss their internal problems, (See, Mori, p. 220).

(28) Inscription of Tonyukuk, lines, 10, 21, 29, 49; A. Caferoğlu, Eski Uygur Sözlüğü, İstanbul 1968, p. 27. For the interpretation of "Ayguci" see, R. Giraud, L'Empire des Turcs célestes, Paris 1960, p. 75 and the following pages.

(29) Inscriptions of Suci, Açura and Miran (See, Eski Türk Yazıtları, I p. 156, II, pp. 64 and 67, III, p. 133). Also among Uygurs, Khazars, Hungarians, Bulgars, Karluks and Kara-Khanites can be seen (see, Kutadgu-Bilig, veres, 1868, 4141). The title Üge (Öge) "Ratgeber", "Föderationsratgeber" meant "Ayguci" in Gök-Turks (see, Doerfer, II, p. 157 and the following pages). It is possible that the terms of Aygu (ci) and Öge (Üge) were designated from the same word and it is probably connected with "öğüt"

Müslümanlık, Milliyetimizin Koruyucusu Olmuştur

Prof. Dr. Mehmet Eröz

1 — Türkler'in Müslüman Oluşlarının Sebepleri:

Türk milleti, çok uzun süren dinî tecrübelerden sonra, 10. yüzyılda İslâm dini ile müşerref olmuştur. Türkler, asırlarca bu semavî dinin kendilerine tebliğ edilmesini bekliyor gibi idiler; sanki, buna hazırlanıyorlardı. Bundan ötürü, onu yürekten kabul ettiler; bütün benlikleri ile ona sarıldılar.

Türkler, İslâmiyeti, kitleler halinde benimseyip, kabul ettiler. Bu, zora dayanan bir iman değildi. Çünkü başlangıçta Araplar'la çetin savaşlara girdiler ve birçok başarı elde ettiler (1). Meydana gelen kültür değişmesi, yenilgiye uğrayan insanların ruhlarında ve yaşayışlarında meydana gelen değişikliğe benzetilemez. İslâm dinini, Türk topluluklarına kabul ettirmek için zorlayıcı vasıtalara başvurulmuş olmamasına rağmen, Orta Asya içlerinde İslâmiyetin hızla yayılmasının sebebi ne olabilirdi? Barthold'a göre, İslâm ülkeleri ile yapılan ticarî mübadeleden elde edilen maddî çıkarlar, bunda mühim rol oynamıştır. Ünlü Rus tarihçisi Barthold, Doğu Türkistan'daki Karahanlı hakani Satuk Buğra Han'ın Müslüman oluşunda, İslâm ülkelerinin tatlılarına ve dokumalarına kavuşmak arzusunun yattığını, söylemek garipliğine düşmüştür (2). Orta Asya Türkleri, Çinliler'le, Hintliler'le, Ruslar'la ve Bizanslılar'la ticarî münasebetlerde bulduklarına göre, Budist, Brahmanist, Hıristiyan olmaları gerekirdi. Yer yer, zaman zaman bunlar olmuş ise de, ticarî kaygılardan değil, sayısız sebepten ötürü olmuştur.

Barthold, başka sebep ve ihtimallere de yer vererek, tezini bizzat kendisi çürütmüştür. İslâmlaşma vetîresi, medreseli fakihlerin ferdî misyonerlik gayretinden çok, sofî dervişlerin faaliyetinden hız almıştır. Dervişlerin, gazâ telkini ile değil, "cehennem" korkusu ile İslâmiyeti yaydığını söylüyor (3). Bu, pek doğru değildir. Kendisinin verdiği misaller de bunu gösteriyor. Şimdi mezarı, Kaşgar'ın kuzeyindeki Artış (eski metinlerde Artuç) kasabasında bulunan Satuk Buğra Han ve öteki Karahanlılar için, Barthold, inanmış ("mütteki") Müslümanlardı ve şarap içmezlerdi, diyor (4). Demek ki, Müslümanlığı kabul edişte, başka saikler, yöneltici sebepler mevcut bulunmalıydı. Nitekim, bunun cevabını da Barthold'un kendisi veriyor. Şöyle ki: İdil Bulgar Türkleri'nin hakani, 921 yılında, Halife Muktedir'e elçi yolladı ve kendilerine, İslâm dininin esaslarını öğretecek İslâm bil-

ginleri gönderilmesini rica etti. Bağdat'tan gönderilen heyette, İbn Fadlan da vardı (5). Şu misallerde de, samimî bir dindarlık göze çarpmıyor mu? Satuk Buğra Han'ın gördüğü rüyadan sonra, Müslümanlığa karşı derin bir sevgi beslediğine dair menkıbeler de, çok sıcak dinî duyguların söz konusu olduğunu ortaya koyuyor. Barthold, meseleye, "barbar" diye vasıflandırdığı göçebelere din değiştirmesi hâdisesi olarak bakıyor. Ona göre, onuncu yüzyılda İdil Bulgarları'nın şehirleri olan, "Bulgar" ve "Suvar" (6) şehirleri, bilinen manâda bir şehir değil, "daha çok göçebe kavimlerin konak yerleri olup, hepsi kulübe veya keçeden yapılmış çadırlardan ibaret şeyler idi" (7). Aslında, bütün dünyada şehirleşme vetîresi buna benzer safhalardan geçmiştir. Yazara göre, adı geçen şehirler ancak üç asır sonra gerçek şehir hüviyetine bürünmüş ve halkı da medenî olmuştur. Yerli ve yabancı bir çok ilim adamı, Türkler'in tamamının göçebe olmadığını, göçebe olanlarının da, yüksek bir kültürün ince değerlerine sahip bulduklarını, eserlerinde göstermişlerdir. İdil Bulgar Türkleri arasında, Onüçüncü Yüzyılda, dericiliğin çok ileri olduğunu, İslâm ülkelerinin, onların çizmelerine ve ayakkabılarına çok rağbet gösterdiklerini; bu dericilik zenaatının sonradan, Ruslar'a da geçtiğini söylemekle, Barthold, kendi tezini çürütmüş oluyor mu? Bu zenaat, İslâm ülkelerinde ve Ruslar'da mevcut olmadığına göre, "barbar" dediği bu göçebe Türkler, o zenaatı nereden edinmişlerdi? Bunun cevabı, onun iddialarını çürütür. İbn Fadlan, sarışın oluşlarından ötürü İdil Bulgar Türkleri'ne "Sakalibe (Slavlar)" adını veriyordu. Barthold, buna dayanarak, İdil Bulgarları'nın da, Tuna Bulgarları gibi, Slavlarla karışmış olduğuna hükmediyor. İlmî çalışmalar sonunda bu iddianın değeri kalmamıştır. Kendisi bile, onların Türkçe konuştuklarını söylüyor (8).

Müslümanlığı kabul eden İdil Bulgar hanlarından Şelkey Yaltavar (İltabar) ve oğlu Almuş Yaltavar (Müslüman olunca adı, Cafer bin Abdullah oldu), İslâmiyetin yayılmasına hizmet ettiler (9). Müslüman olan boy ve oymaklar arasında, kalabalık "Barancer"ler de vardı (10). İbn Fadlan, onlara namaz sûrelerini öğrettiğini yazıyor (11).

Onuncu Yüzyılda, Karahanlılar'dan sonra, Seyhun Nehri'nin aşağı yatağında oturan Oğuzlar da, İslâmiyeti kabul ettiler (12). Bundan sonra Müslümanlık, Türkler arasında hızla yayıldı.

Budizmin, Türkler'in askerlik ruhuna uygun

olmayan bir din olduğunu anlayan Tonyukuk, Bilge Kağan'a bu yolda öğütler vermişti. Gökalp, bunu naklediyor ve İslâmiyetin, bize uygun olduğunu ve milliyetimizin direği olduğunu belirtiyor. Câhiz, Maniheizmin de, Türkler'in cesaretini kırdığını, askerlik ruhlarını söndürdüğünü söyler (13).

Eski Türkler'in "Vahdaniyet" ve "Kudret-i mutlak" fikrine yakın olan "Gök Tanrı" inançları sayesinde, İslâmiyete geçiş hiç de zor olmadı. (14). Düşmanlarını öldüren Türkler, topluluğun vicdanında yüksek bir yere sahiptiler. Öldüklerinde, mezarlarının üstüne, öldürdükleri düşman sayısı kadar taş (Balbal) dikiliyordu. Bazı araştırmacılar bunu, cinayetle bir tutmuşlardır. Halbuki, bütün eski Türkler'de, cinayetin cezası ölüm idi. Bunu, Çin vesikalarına dayanarak, Eberhard göstermiştir. İslâmiyetteki cihad, şehitlik, gazilik mefhumları, Türkler'e uygun geldi. Aile hukukunda da, yakınlık vardı. Adalet duygusu, içtimâî yardımlaşma düşünceleri buna eklenince, İslâmiyet, Türkler'in dini oluvermişti (15).

— Türkler İslâmiyeti Kabul Ettikten Sonra, İslâm Dünyasında Parladılar.

Türkler hakkındaki hadisler (16), Hz. İbrahim'in Türkler'e olan muhabbetini gösterir. Daha sonra, İslâm Devleti hizmetinde bulunan Türkler, pek çok yararlıklar gösterdi (17). Selçuklu sultanlarına, "Selâtin-i İslâm" ünvanı verildi ki (18), Türkler'in İslâmiyete olan hizmetlerini ve onların, İslâm dünyasındaki itibarlarını göstermesi bakımından, çok manâlıdır. O yüzden Câhiz, Türkler'in faziletlerini saymakla bitiremiyor (19). 1071 de bütün İslâm dünyasının gözü Türkler'de, Sultan Alp Arslan ve ordusunda idi. Halife'nin emri ile bütün camilerde, cuma hutbesinde, çok kalabalık Bizans kuvvetlerine karşı, Türk-İslâm ordusunu zafere erdirmesi için Allah'a yalvarıldı. Türk hakanının Bizanslıları yenisi, bütün Müslümanları sevindirdi. Bundan sonraki yıllarda, İslâm dinini yok etmek ve Kudüs'ü almak üzere gelen yüzbinlik "Haçlı" ordularına karşı, Türkler'in nasıl kahramanca savaştıklarını, Selçuklu tarihlerinden ve İslâm tarihinden öğrenmek mümkündür. Bu tarihten üç asır sonra, büyük tarihçi ve sosyolog İbn Haldun, Türkler'in devlet kurmaktaki güçleri ve hâkimiyetleri hakkında, övgü dolu sözler söylüyordu (20).

Sözün kısası, Türkler, asırlarca İslâm topraklarını, mukaddes yerlerini ve değerlerini, canları, kanları ve ilimleri ile korudular. İslâm'ın kılıcı oldular; kalemi oldular. Buna dair ciltler dolusu eser vardır.

Yüzyılımızın başlarına ait diğer bir misal verelim. Kudüs'te Yahudiler için bağışlanacak küçük bir toprak karşılığında, otuz milyon sterlin tutan Osmanlı Devleti dış borçlarının tamamını ödemeyi taahhüt eden, Siyonist lider Dr. Teodor Herzl'e

karşı, Sultan Abdülhamid'in verdiği sert ve menfi cevap (21), Türkler'in Müslümanlığa olan derin bağlılığını gösterir.

3 — İslâm Dini, Milliyetimizin Koruyucusu Olurken, Müslüman Olmayan Türkler Eriyip, Yok Oldular.

Müslüman olmadan Batı'ya doğru gelen Türkler'in, akıbeti iyi olmadı. Hıristiyan ve Musevî olan Türkler, milliyetlerini kaybettiler. Hazar Türkleri'nin hakanları ve ileri gelenleri Musevî olmuştu. Bunlar, kısa zamanda Yahudileştiler. Polonya'da, Doğu Avrupa'da görülen Karaimler, bunların soyundan geliyordu (22). Arthur Kostler'in Avrupa'da yankılar yapan eseri (Onüçüncü Kabile) de, Hazar ve Karaimler'den bahseder.

İdil çevresindeki Bulgar Türkleri, Müslüman olunca varlıklarını günümüze kadar sürdürdüler. Ne Ruslaştılar, ne de Hıristiyanlaştılar. Kazan Türkleri, bunların soyundan geliyor. Balkanlar'a inen Tuna Bulgarları, başlangıçta millî bir devlet kurdular. Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra, hızla Slavlaştılar ve dillerini kaybettiler. Bugünkü Bulgaristan böylece doğdu. Tuna Bulgarları'nın bir kısmı, Bizans hizmetinde Türkiye topraklarına getirildi. Bunların içinden Müslümanlığı kabul edenler, bugün millî bünyemiz içinde, Müslüman Türk olarak yaşamaktadır. Hıristiyan olanları, 1923'lerden sonra Bulgaristan ve Yunanistan'a gönderildi. Bunlar, Türkçe konuşuyordu, fakat dinî şuurları, milliyetlerini korumağa engel idi. Rus kilisesi, Bulgar kilisesi, Rum kilisesi ve Ermeni kilisesi, sistemli bir misyoner faaliyeti ile, Türkleri eritti. Kuman (Kıpçak) Türkleri'nin, Peçenek Türkleri'nin, Uzlar'ın, Avarlar'ın bir kısmı, Malazgirt Meydan Muharebesi'nden önce, Müslüman Türk kardeşlerinin yanına geçmişlerdi. Bunlar, İslâmiyetle müşerref oldular. Bizans ordusunda kalanlar, bugünkü Türkiye'nin çeşitli bölgelerine yerleştirildi. Dokuzyüz yıla yakın bir zaman, bunları kazanmak için, şaşkıncı bir dinî faaliyet gösterdiler. Grek harfleri ile, fakat Türk dilinde yazılmış beşyüze yakın eser çıkardılar. Bunların çoğu dinî eser idi. Benlikleri kaybolmuş, şaşkınlık içinde idiler. Şöyle diyorlardı :

Keri Rum isek de Rumca pilmez Türkçe söyleriz

Ne Türkçe yazar okuruz ne de Rumca söyleriz
Öyle bir mahlûd-u hattı tarikatımız vardır

Hurufumuz Yunanice Türkçe meram eyleriz

Bunlar, 1924'de mübadil olarak Yunanistan'a gönderildiler. Dokuz asır önce, Bizans metropoliti Eftim'in vaftiz ettiği zâhirî Hıristiyan Türkler, Yirminci Yüzyılda, Yunanistan'da Hıristiyanlıklarını tamamladılar ve Yunanlılaştılar. Dokuzyüz yıllık bir misyonerlik serüveni ve Türkler'in acı kaderi.

Nasreddin Hoca fıkralarını, Kerem ile Aslı gibi halk hikâyelerini, Ermeni harfleriyle, Türkçe ola-

rak basılmış kitaplardan okuyan, Kıpçak ve diğer Türk uruklarına mensup Türk, Ermeniler içinde; Ermeni kilisesinin nüfuzu altında eridi. Türkçeden başka dil bilmediği halde, Hıristiyanlık şuuru ile, kendisini Ermeni sayıyor. Kumanlar'ın bir kısmı da, Gürcistan'da Hıristiyanlaşıp, eridi, kayboldu (23).

İslâm dini, doğumdan ölüme kadar, yaşayışımızın bütün safhalarına girerek, millî vicdanımızda tahtını kurdu. Çocuğun doğumunda, isminin konulmasında, Kur'an okuduk, ezan okuduk. Daha sonra, sünnet düğünleri yaptık. Bayramlarımız, kandillerimiz, aşure günlerimiz, şenliklerimiz yaslarımız, İslâmî renk aldı. Önceden de, Allah'a inanır gibi idik. Gökte bir yaratıcı düşünüyorduk. Onu, en mükemmel şekliyle İslâmiyette bulduk. Aile hayatımızda, bütün cemiyet hayatımızda, din bize rehber oldu, kılavuz oldu. Ruslaşmaktan, Çinlileşmekten o sayede kurtulduk.

Sovyetler, Müslümanlıktan dehşet duyuyor. 1925'te ona karşı amansız bir mücadeleye girdiler. Vakıflar ellerinden alınarak, dinî müesseselerin iktisadî ve malî kaynakları kurutuldu. Binlerce cami ve dinî mektep kapatıldı. "Allahsızlar", "Hudasızlar", "Dinsizler" cemiyetleri vasıtasıyla, din aleyhinde müthiş bir kampanya açtılar. Genç nesilleri zehirlemeğe çalıştılar. Fakat gene de, millî ve manevî değerleri yıkamadılar. 29 Ekim-4 Kasım 1956 tarihleri arasında Stalinabad'da toplanan "Orta Asya Arkeologlar ve Etnologlar İkinci Kongresi"nde, İslâmî inanç ve geleneklerin, doğumdan ölüme kadar devam ettirildiği kabul ediliyor, buna karşı yeni propaganda usullerinin bulunması için, ilmî çalışmalar yapılması isteniyordu. Karar, bu yönde alındı (24). Türkmen köylüleri (yani Kolhozda çalışan işçiler) kadar, üniversite öğrencilerinin ve aydınların, dindar oluşu, Sovyetleri pek rahatsız ediyordu. 11 Ocak 1967 tarihli "Sovyet Literaturnaya" gazetesindeki, "Güllerdeki Lekeler" isimli makalede, bu halden yana yakıla bahsedilmektedir. Gene de geçici olarak gerçeği kabul ediyor ve hürmet gören aksakal'ların itibar ve otoritesine sığınıyorlar. Türkmenistan kolhozlarında "Aksakal Şûraları" kurarak bu saygı değer Müslüman aksakalların "aktif sosyal işler ve öğretim faaliyetlerine" katılmasını istemekten başka çare bulamadılar (25) 20 Şubat 1970'de "Leninşil Caş" gazetesinde, Kazak İlim Akademisi üyesi Prof. Alkey Margulan, "Dâhi Korkut Hakkında" başlıklı makalesinde, Türkler'in pek çok büyük adam yetiştirdiğini söylüyordu (26).

Sovyetleştirme ve Ruslaştırma işinden vazgeçmiş değiller. Buhara hakkındaki bilgilerle bu bahsi kapatmak zorundayız. Türkler, "Buhara" ya "Şerif" sıfatını vermişler, onun, Orta Asya'da din öğretiminin ana merkezi ox, dinî hayatın en canlı yeri olmasından ötürü, ona asalet pâyesi bahşetmişlerdir. Birinci Dünya Harbi'nden az öncesine

kadar, Buhara'da, 109 medrese vardı. Sovyetler biri müstesna, bunları kapattılar. Sadece, 16. Yüzyılda inşa edilmiş olan Arab Medresesi'ni açık tuttular. 364 camiden, hemen hemen hiçbiri ibadet yüzü görmüyor.

Sovyetler, Buhara'nın dinî havasını yok edebilmek için, apayrı bir mimarî ile, ona beynelmilel bir çehre kazandırmaya çalışıyorlar. Sovyetlerin, millî geleneklere ve dinî duygulara karşı duyduğu nefreti, Buhara caddelerinin isimlerinden anlamak mümkündür. Şöyle ki: Buhara'nın en büyük caddesine verilen isim, Lenin'dir. Diğer caddelere verilen isimler şunlardır: Kalinin, Ordzenikidze, Kriov, Zhdanov, Mikoyan, Sverdlov, Kirov, kültür ve Dinlen-Zhdanov, Mikoyan, Sverdlov, Kirov, Kültür ve Dinlenme Parkı, Ordhonikidze Pedagoji Enstitüsü (Sovyet Orta Asyasında en büyük tiyatro koleji). Buhara'yı Sovyet hâkimiyeti altına sokan, Sovyet kumandanı Frunze için, bir cadde, bir meydan ve bir anıt. Diğer cadde isimleri: Puşkin, Gogol, Lermontov, Maxim Gorki, Mayakov, Nikolay Tikhonov, Çaykovski Özbek kızları için açılmış olan öğretmen kolejinin adı: Konstantin Ushinsky (19. Yüzyıl Rus pedagoğu). Ukraynalıların da adı, bazı caddelere verilmiş: Karl Marx Caddesi, "Paris Komünü" Caddesi, Klara Zetkin ve Ernest Thaelmann (iki Alman komünisti), Marat Caddesi (Fransız İhtilâli temsilcisi), Sovyetler, Doğu'dan buhara caddelerine koymak için bula bula iki ihtilâlcî (!) bulabilmiş: Nevâî ve Nizamî Otomobil Caddesi, Otobüs Caddesi, Nakliyat Caddesi gibi tuhaf isimler de var. Bunların hepsinden daha açık bir şekilde, Dindar Buhara'ya, en büyük hakareti yapan tavır, bir caddede sırtıyor: "Allahsız Caddesi" (Street Of the Godless-Bezbozhnaya) (27).. Şimdi, Türk ve Müslüman Buhara, kaderine ağlıyor.

Buhara ve bütün Türk elleri, dinine ve Allah'ına sığınarak dayanacak, kurtuluş günlerine kavuşacaktır. Yeter ki, Müslümanlıklarını ve Türklüklerini kaybetmesinler. Unutmamalıdır ki, ideolojik yenilgi, herşeyin sonu demektir. Komünizm, İslâmî renge bürünerek, İslâm dünyasına girmeğe çalışıyor. "İslâmî Sosyalizm" isimli bu cereyan, bütün gayretleri ve didinmeleri boşa çıkarabilir; bilhassa Orta Asya Türkleri'ni mahvedebilir. Türk ve İslâm dünyasının tamamı için de tehlike arz etmektedir. Bu konuyu başka bir makalede incelemek istiyoruz. İslâm Devrimi denen ihtilâlcî hareket de, İslâm dünyasının birlik ve dirliğini bozacak gibi görünüyor (28).

Dinimiz kavî olursa, milliyetimiz de kuvvetli olur. "Türk" sözünü ağzına almıyan, ondan âdeta korkan ve nefret eden sözde Müslümanlar, Türkler'in hizmetlerini bilmiyenlerdir. Gerçek Müslüman, Türk'ü sever. Dünyanın başına belâ olan komünizm âfeti ile, gene Türkler uğraşacaktır.

(1) V.V. Barthold, Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, Ankara, 1975, yay. hazırlayanlar: Dr. Kâzım Y. Koprıman, Dr. A. İsmail Aka, sf. 58-74; Barthold, Moğol İstilasına Kadar Türkistan, İstanbul, 1981, hazırlayan: Hakkı Dursun Yıldız, sf. 241-252; Hakkı Dursun Yıldız, İslâmiyet ve Türkler, İstanbul, 1976, sf. 7-44; İsmail Hami Danişmend, Türklük ve Müslümanlık, İstanbul, 1959, sf. 39-45.

(2) Barthold, Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, sf. 105.

(3) Aynı eser, sf. 77-78, 94-95. Türkiye ve Balkan ülkelerinde, Müslümanlığı yaymağa çalışan bu sofi dervişlere, "Alp-eren" adı veriliyordu. Prof. Ömer Lütfi Barkan, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası'nda ve Vakıflar Dergisi'nde çıkan makalelerinde, bunlardan, misyoner dervişler" diye söz eder. Hasluck ve Birge, bu misyonerliğin, başka kavimler arasında yürütüldüğünü söylüyorsa da, bizim kanatımız, henüz Müslüman olmamış Türkler arasında yapıldığı merkezindedir. Buna, biraz aşağıda kısaca dokunacağız. Gökalp'in de belirttiği gibi, "cehennem korkusu" değil, "Allah sevgisi" ağır basmıştır. Buna, gazâ fikrini ve Müslümanlığın yüksek değerlerini eklemek gerekir.

(4) Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, sf. 115.

(5) Aynı eser, sf. 88. İbn Fadlan, Türkler hakkında çok değerli bilgiler veriyor (bk. Ramazan Şeşen tercümesi).

(6) Barthold, "Suvar"ın, Bulgar Türkleri'nin bir oymağının adı olduğunu ve şehrin de adını buradan aldığını söylüyor (sf. 91. Hamidiye Alayları'ndan üçü Dersim bölgesindeki Cibrau aşireti halkından kurulmuştu. Bunların, binbaşları ve yarbayları, hep Suvar-oğulları" ndan seçiliyordu (Bk. M. Şerif Fırat, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, Ankara, 1983, sf. 67-68). Bu misal, Tunceli-Muş bölgesine, İdil Bulgar Türkleri'nin de yerleşmiş olduğunun diğer bir delilidir.

(7) Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler, sf. 91.

(8) Bulgar Türkleri hakkında, Prof. Akdes Nimet Kurat'ın eserlerine, Prof. İbrahim Kafesoğlu'nun "Türk Milli Kültürü" ne ve Tuna Bulgarları hakkında yeni çıkan değerli makalesine, Rasyonu'nun Tarihte Türklük" adlı eserine bakınız.

(9) Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Ankara, 1972, sf. 306.

(10) Aynı yerde.

(11) İbn Fazlan Seyahatnamesi, çeviren: Ramazan Şeşen, İstanbul, 1975, sf. 57.

(12) Barthold, aynı eser, sf. 104.

(13) Aynı eser, sf. 69.

(14) İ. Hami Danişmend, aynı eser, sf. 53-61; Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, İstanbul, İstanbul, 1983, sf. 295-300; Prof. Dr. Osman uran'ın eserlerine bk.

5) İ. Hami Danişmend, aynı eser, sf. 39-98. Halk arasında söylenegelen ifahî rivayetlerden de, Türkler'in, Müslümanlığı nasıl yürekte benimsenmiş olduklarını anlayabiliriz. Adana Yörüklerinden, emekli öğretmen Davutluolu İbrahim Karalar'dan dinlediğimiz şu fıkra, herhalde çok eski tarihlerden beri halkın vicdanında hafızasında yer etmiş, nesilden nesile geçerek, günümüze ulaşmış olmalıdır. Fıkra şu: dağlara, Yörük yaylalanna, İslâmiyetin esaslarını öğretecek bir hoca gelecektir. Günlerdir hazırlık yapıyor. Oymaklar heyecan içindedir. Yörük beyleri, hocayı almak için şehre gitmişlerdir. Nihayet beklenen an gelir. Yaylaya doğru gelen atlılar arasında hoca da vardır. Kadın, çocuk, yediden yetmiş herkes karşılamaya çıkmıştır. Kafile yaklaşır, hoca iyice görününce, kalabalık arasından yaşlı bir Yörük kadınının sesi duyulur: "Amanın, hoca hoca dedikleri, meğer bizim gibi insanımız". Bu, İslâm dinine karşı duyulan derin hürmetin en açık ifadesidir.

Konya'nın Yunak ilçesine bağlı Homanlı Köyü'nü kuran Honanlı Yörükleri de, bize bunu destekleyici şeyler anlattılar. Dedelerinden duyduklarına göre, "zorla değil, nâme ile Müslüman olmuşlar".

(16) İ. Hami Danişmend, Türklük ve Müslümanlık, sf. 139-147; Hakkı Dursun Yıldız, İslâmiyet ve Türkler, sf. 5-7.

(17) İslâmiyet ve Türkler, sf. 45-186; Türklük ve Müslümanlık, sf. 199-208.

(18) Barthold, aynı eser, sf. 147; Danişmend, aynı eser, sf. 203.

(19) Câhiz, Türkler'in Faziletleri, çeviren: Ramazan Şeşen, İstanbul.

(20) Prof. Dr. A. Zeki Velidi Togan, Tarihte Usul, İstanbul, 1950, sf. 177-178.

(21) Dr. Mim Kemal Öke, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914), İstanbul, 1982, sf. 51-60. Doç. Dr. Yaşar Kutluay'ın da, bu konu ile ilgili bir eseri vardır. Dr. Herzl'in İngilizce olarak yayımlanan hâtıralarından, konumuzu ilgilendiren çok dikkat çekici notlar almıştık. Şu anda dosyalarımız arasında onları bulmak mümkün olmadı.

(22) Barthold, aynı eser, sf. 86-87; Akdes Nimet Kurat, sf. 36-38.

(23) Geniş bilgi için bk.: Prof. Dr. Mehmet Eröz, Hıristiyanlaşan Türkler, İstanbul, 1983; Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu, "Türk-Bulgarların Tarihine ve Kültürüne Kısa Bir Bakış", Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 10-11'den ayırbaşım, İstanbul, 1983, sf. 91-122.

(24) Dr. G.A. von Stackelberg, "Current Soviet Policy Toward Islam", Religion in the U.S.S.R. Munich, 1960, sf. 150-151.

(25) Dr. Edige Kırimal, "Muhtelif Haberler", DERGİ, No. 47, Münih, 1967.

(26) Hasan Oraltay, "Bir Kazak Aliminin Dede Korkut Hakkındaki Fikri", Töre, sayı: 13, Haziran 1972, sf. 22-29.

(27) W. Kolarz, Communism and Colonialism, London, 1964, sf. 31-34.

(28) Bu konular için şu eserimize bakınız: Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz" (İstanbul, 1983).

YAKINDA...

Üçüncü sayımızdan itibaren

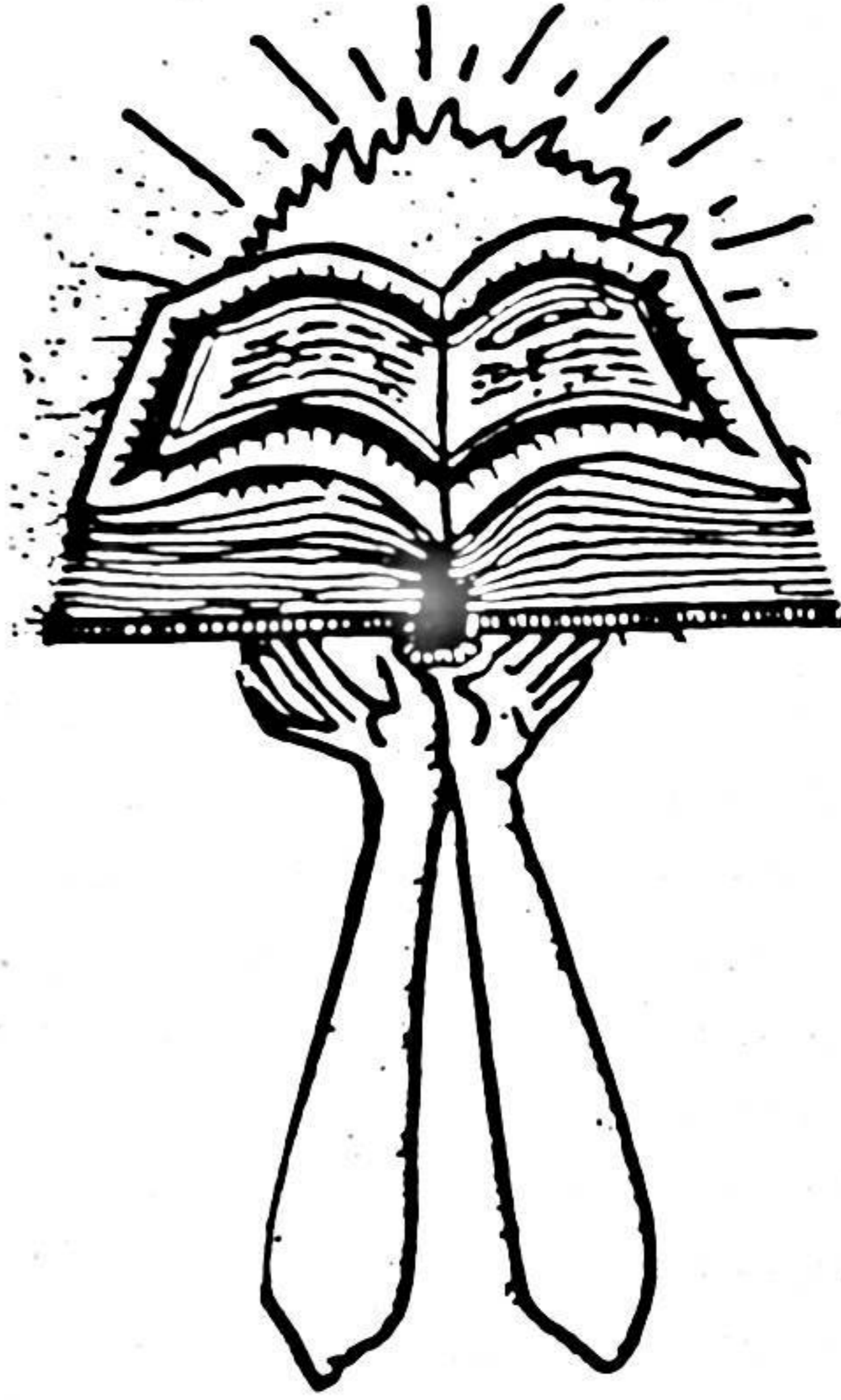
TÜRK TARİHİ ÂLİMİ

Prof. Dr. Türükoğlu GÖK-ALP'in

"TÜRKİLİ TARİHİNDEN ANA ÇİZGİLER"

Başlığı altında değerli yazılarını bulacaksınız.

D.T.S.

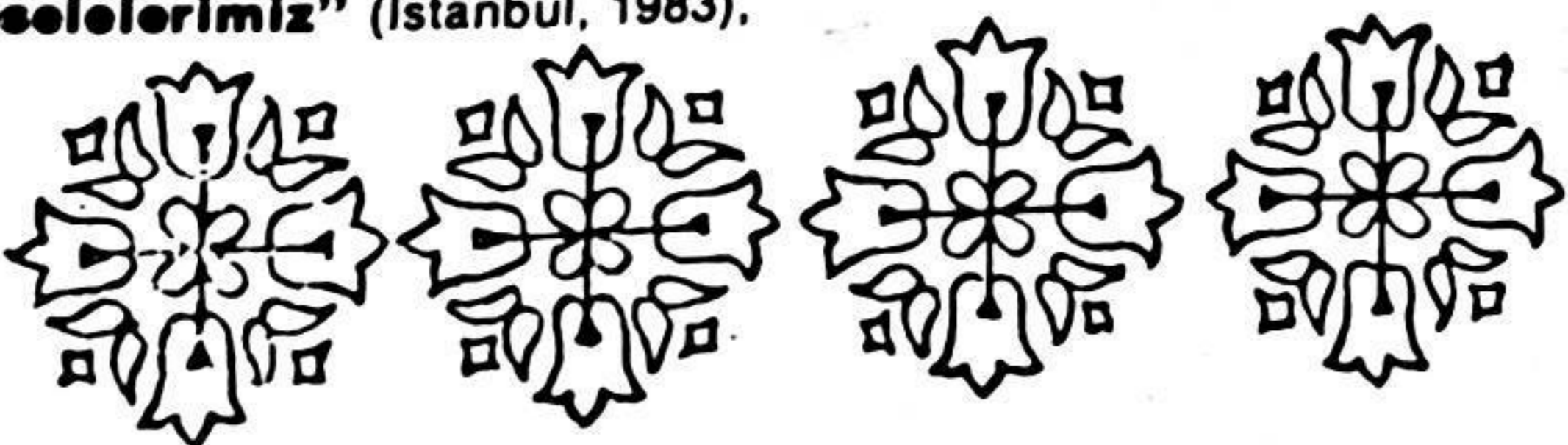

VEFÂT

Mekke-i Mükerrreme'de ikamet etmekte olan hayırsever Doğu Türkistanlı hemsehrilerimizden Abdurrahim Karî Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Aile efradına, dostlarına ve Doğu Türkistanlılara başsağlığı diler, taziyetlerimizi sunarız.

D.T.S.

كي فكري، مجلة «توره» العدد: ١٣ يونيو ١٩٧٢ الصفحة: ٢٢-٢٩. (٢٨) الاستاذ الدكتور محمد اروز «ملي كولتورومز ومساله لريمز» استانبول - ١٩٨٣. (٢٧) مصدر اجنبي مذكور في الترجمة الانجليزية لهذا المقال.

Doğu Türkistanlı bir ihtiyar... elleri dizlerinin arasında, fakat gözlerinde ümit ışıkları parlamaktadır.

شيخ من تركستان الشرقية طاعن في السن... وضع يديه بين ركبتيه وعيناها تشرقان بالأمل

An old Turkistianian. His hands are folded between his knees. But hope is shining in his eyes.

- (١) الترجمة التركية لكتاب بارثولد «دروس في تاريخ الترك في اسيا الوسطى» وله ايضا «تركستان حتى احتلال المغول» وحقي دورسون يلديز، «اسلاميت وتركلر» استانبول - ١٩٧٦ الصفحة ٧ - ٤٤، واسماعيل حامي دانيشمند «تركلك ومسلما نلك» استانبول - ١٩٥٩ الصفحة : ٣٩ - ٤٥
- (٢) الترجمة التركية لكتاب بارثولد «دروس في تاريخ الترك في اسيا الوسطى» الصفحة : ١٠٥ .
- (٣) المصدر السابق الصفحة : ٧٧ - ٧٨ و ٩٤ - ٩٥ وكان يطلق على هؤلاء الدراويش اسم «الب أرين» والاستاذ عمر لطفي بارقان يسميهم بالدراويش المبشرين في مقالاته التي نشرتها مجلة كلية الاقتصاد بجامعة استانبول ومجلة الاوقاف .
- (٤) المصدر السابق الصفحة : ١١٥ .
- (٥) المصدر السابق الصفحة : ٨٨ وابن فضلان يذكر معلومات قيمة جدا عن الاتراك
- (٦) ويذكر بارثولد ان «سووار» اسم عشيرة من اترك بلغارثم صار اسما للمدينة .
- (٧) المصدر السابق الصفحة : ٩١ .
- (٨) ولزيادة معلومات راجعوا كتب اقدس نعمت كورات وكتاب «ترك ملي كولتورو» للاستاذ ابراهيم قفص اوغلو . . .
- (٩) المصدر السابق لأقدس نعمت كورات
- (١٠) المصدر السابق .
- (١١) الترجمة التركية لرحلات ابن فضلان، رمضان شيشين، استانبول - ١٩٧٥ الصفحة : ٥٧ .
- (١٢) المصدر السابق لبارثولد، الصفحة : ١٠٤
- (١٣) المصدر السابق الصفحة : ٦٩
- (١٤) المصدر المذكور لاسماعيل حامي دانيشمند الصفحة : ٥٣ - ٦١، والاستاذ الدكتور ابراهيم قفص اوغلو «ترك ملي كولتورو» استانبول - ١٩٨٣ الصفحة : ٢٩٥ - ٣٠٠ وكذلك كتب الاستاذ الدكتور عثمان طوران .
- (١٥) المصدر المذكور لاسماعيل حامي دانيشمند الصفحة : ٣٩ - ٩٨
- (١٦) المصدر السابق الصفحة : ١٣٩ - ١٤٧، وحقي دورسون يلديز «اسلاميت وتركلر» الصفحة : ٥ - ٧
- (١٧) «اسلاميت وتركلر» الصفحة : ٤٥ - ١٨٦، و«تركلك ومسلما نلك» الصفحة : ١٩٩ - ٢٠٨
- (١٨) المصدر المذكور لبارثولد الصفحة : ١٤٧، والمصدر المذكور لدانيشمند الصفحة : ٢٠٣
- (١٩) الترجمة التركية لفضائل الاتراك للجاحظ، رمضان شيشين، استانبول
- (٢٠) الاستاذ الدكتور احمد وليدي طوغان «تاريخه أصول» استانبول - ١٩٥٠ الصفحة : ١٧٧ - ١٧٨ .
- (٢١) الدكتور كمال اوكه «سيونزم وفلسطين صورونو» (١٨٨٠ - ١٩١٤) استانبول ١٩٨٢ الصفحة : ٥١ - ٦٠
- (٢٢) المصدر المذكور لبارثولد الصفحة : ٨٦ - ٨٧، واقدس نعمت كورات الصفحة : ٣٦ - ٣٨
- (٢٣) الاستاذ الدكتور محمد اروز «خريستيا نلاشان تركلر» استانبول - ١٩٨٣
- (٢٤) مصدر اجنبي ترجمونه في الترجمة الانجليزية لهذا المقال .
- (٢٥) مصدر اجنبي مذكور في الترجمة الانجليزية ايضا .
- (٢٦) حسن اورالطاي «برقزاق عالملك دمده قورقوت حقنه

السادس عشر، وفيها ٣٦٤ مسجدا ولا تقام الصلوات في واحد منها .

والاتحاد السوفيتي يعمل من اجل ازالة طابعها الاسلامي واكسابها طابعا دوليا في طرز معماري جديد كل الجدة . . . والحقد الذي يشعر به الاتحاد السوفيتي ازاء الدين والمشاعر الدينية يمكن سبرغوره من اسماء الشوارع في هذه المدينة الشريفة وقد اطلق اسم «لنين» على اكبر شارع فيها، وعلى الشوارع الاخرى هذه الاسماء : كالنين، واوردزهنيكيدز، كروف، زهدانوف، ميكويان، سيوردلوف . . . والقائد العسكري السوفيتي «فيرونز» الذي احتل بخارى وضمها للاتحاد السوفيتي اطلق اسمه على شارع عام وساحة في المدينة واقيم له نصب تذكاري فيها . . . ونعود الى اسماء الشوارع ايضا: بورشكين، وغوغول، وليمونتوف، ومكسيم غوركوي، وماياكوف، ونيكولاي، وتيكهونف، وتشازيكوويسكي، وقسطنطين يوشينسكي، وتراس شيوتشنيكو، وبوغدان كهميلنيتسكي، وهيتان، وكارل ماركس، وكومون بارس، وكلازارا زيتكين، وارنيست ثيلمان (وكلاهما من الشيوعيين الالمان)، ومارات (ممثل الثورة الفرنسية) كما اطلق الاتحاد السوفيتي اسمي نوائي ونظامي على شارعين في بخارى وهما من الثورين الشرقيين (١) وان بعض الشوارع فيها تحمل اسماء غريبة مثل شارع اوتومبيل، وشارع الباص، وشارع النقلات واشد هذه الاسماء تحقيرا واستخفافا لهذه المدينة الاسلامية التاريخية هو ما يمكن ان نترجمه بشارع الملحد او بشارع اللاألوهية (٢٧) .

ان مدينة بخارى والمدن التركية الاسلامية الاخرى اذا استطاعت ان تحافظ على عقيدتها الاسلامية فستححر بحول الله وقوته وتظفر باستقلالها في يوم من الايام، اما اذا هزمت هذه المدن عقائديا فلن يكون هناك استقلال ولا تحرر، والشيوعية اليوم تضفي على نفسها طابعا اسلاميا وتحاول النفوذ في العالم الاسلامي وهناك ما يسمى بالاشتراكية الاسلامية وهذا التيار الفكري قد يجبر على العالم الاسلامي الويلات والنكبات وعلى الاخص على الاتراك المسلمين في اسيا الوسطى وستتناول هذا الموضوع في مقال اخر ان شاء الله كما ان ما يسمى بالثورة الاسلامية يبدو انها تشكل ايضا خطرا على وحدة العالم الاسلامي وامنه وسلامته (٢٨) .

ان شعبنا يستمد قوته من ايمانه بالله وتمسكه بدينه القويم والاتراك خدموا الاسلام بكل ما اوتوا من قوة والذين ينكرون ذلك هم الذين لا يعرفون شيئا عن تاريخهم الحافل بالاجاد والبطولات كما سيكون لهم شان كبير في التصدي للخطر الشيوعي الذي بات يهدد العالم كله .

بصبغة اسلامية وتزينت محافلنا بالقرآن والاذان . . . وكنا نؤمن بآله خالق ومنتصوره في السماء قبل ان تشرق علينا شمس الهداية الاسلامية فوجدناه على أتم وأكمل وجهه في الاسلام وكان قائدنا ودليلنا الى الخير كله ويعود الفضل له في بقائنا على تركيتنا وانقاذ انفسنا من التصين او التحول الى الروس . . .

«كازان» ينسبون اليهم . وبلغار طونه الذين نزلوا في البلقان اقاموا دولة قومية لهم في البداية وما لبثوا ان انقلبوا الى صقالبة بعد تنصرهم وقلدوا لغتهم وتولدت منهم بلغاريا اليوم . ومنهم من دخل في خدمة الدولة البيزنطية وسكن هذه الارض ، وقد اسلم البعض من هؤلاء ولايزالون يعيشون اترাকা مسلمين في مجتمعنا التركي الحالي واما المسيحيون منهم فقد تم ارسالهم في اعقاب ١٩٢٣ الى بلغاريا واليونان وكانوا يتكلمون التركية الا ان عواطفهم الدينية طغت على شعورهم بقوميتهم . وقد استطاعت الكنائس الروسية ، والبلغارية ، والرومية ، والارمنية بنشاطاتها التبشيرية المنظمة التأثير عليهم واذابتهم ، وكان البعض من اترك قومان (كيتشاك) ، وبتشك ، والاوزية والآوارية قد لحقوا باخوانهم المسلمين الاترك قبل موقعة «ملازكيرت» واسلموا وبقي الاخرون منهم في صفوف الجيش البيزنطي . . . وتم اسكانهم في مناطق مختلفة من تركيا اليوم وجندت الكنائس كل قواها منذ ما يقارب ٩٠٠ عام لضمهم الى صفوفها ونشرت زهاء ٥٠٠ كتاب ورسالة باللغة التركية والحروف اليونانية القديمة ، ومعظم هذه الكتب في الديانة المسيحية فافقدتهم وعيهم القومي واصبحوا حيارى في امرهم وكانوا يترنمون ذلك في اشعارهم ويقولون:

نحن وان كنا الروم لانعرف لغتهم وبالتركية نتكلم
لانقرأ ولا نكتب فيما به نتكلم واليونانية لانفهم
لنا أسلوب خط خليط، عجيب السبك
حروفنا يونانية ولفظنا تركي

وهؤلاء تم التبادل بهم بين تركيا واليونان في عام ١٩٢٤ واستقر بهم المطاف في اليونان وبذلك كملت نصرانيتهم واصبحوا يونانيين وكان تنصيرهم على يد البطريك البيزنطي «أفتيم» قبل تسعة قرون وانتهت قصتهم بهذه الخاتمة المفجعة .

وكذلك الاترك المتمون الى عشيرة «كيتشاك» وغيرها من العشائر التركية ذابوا وانقرضوا بين الارمن تحت نفوذ وسلطة الكنيسة الارمنية ، كانوا يقرأون فكاهات الجحا التركي (نصر الدين خواجه) والقصص الشعبية التركية من امثال «كرم وأصلي» من كتب تركية مكتوبة بالحروف الارمنية ، وذلك لأن لغتهم الام كانت التركية وكانوا لا يتقنون غيرها الا ان عواطفهم الدينية المسيحية غلبت عليهم وعدوا انفسهم من الارمن . . . كما ان البعض من القومانيين الاترك تنصروا في «كورجستان» فذابوا وانقرضوا (٢٣) .

اما نحن الاترك المسلمين فقد وجدنا في الاسلام ضاللتنا المنشودة فدخل في كل مرحلة من مراحل حياتنا منذ الولادة وحتى الموت وترجع على عرش نفوسنا ووجداننا القومي وانصبغت ايماننا واعياننا واحتفالاتنا وشرائعنا ومناهجنا

ويقض الاسلام مضاجع الروس السوفيتين . وقد اقاموا عليه حملة عشواء لاهوادة فيها في عام ١٩٢٥ وصادروا خلالها اموال الاوقاف الاسلامية ونشفوا المصادر المالية والاقتصادية للمؤسسات الاسلامية بذلك واغلقوا المساجد والمدارس للمسلمين واطلقوا العنان لجمعيات الحادية اقاموها خصيصا لمحاربة الاسلام وبث سموم الاحاد بين الشبية المسلمة ، ولكنهم لم يستطيعوا القضاء على القيم الروحية والمعنوية لدى المسلمين وباءت جهودهم ومحاولاتهم في ذلك بالفشل . والمؤتمر الثاني لخبراء اسيا الوسطى في الاثار ومعرفة الامم الذي انعقد في «ستالين آباد» خلال الفترة الواقعة بين ٢٩ اكتوبر - ٤ نوفمبر ١٩٥٦ اعترف بهذا الفشل وهو يشير الى ان المعتقدات والتقاليد الاسلامية لاتزال تلعب دورها في حياة المسلمين منذ ولادتهم وحتى الموت وقرر اجراء ابحاث ودراسات علمية لوضع برنامج جديد للعمل يعتمد على وسائل دعائية حديثة (٢٤) . كما ان صحيفة «سوفيت ليترا تورنايا» نشرت في عددها الصادر في ١١ يناير ١٩٦٧ مقالا بعنوان «بقع سوداء على ورود حمراء» ابدت فيه قلقها الشديد عن التصاعد الديني لدى قرويي التركمان (العاملين في الكولخوزات السوفيتية) وطلبة الجامعات والمثقفين ايضا . ولكنهم ، رغم كل ذلك ، لا يجيدون بدا من الرضوخ لهذا الواقع الملموس ، ويلجأون الى الشيوخ الكبار الملهم من نفوذ واحترام عند عافة الناس ويستجدونهم في تنفيذ مشاريعهم الاجتماعية والتعليمية ، وهناك في كولخوزات توركمستان مجالس شورى تتكون من هؤلاء الشيوخ الكبار (٢٥) . وكذلك الاستاذ «آب مارغولان» عضو التعليم في اكااديمية كازاك العلمية كتب مقالا عن الداهية الكبرى «قورقوت» ونشرته صحيفة «لينيшил جاش» في عددها الصادر في ٢٠ فبراير ١٩٧٠ يقول فيه ان العنصر التركي انجب عددا كبيرا من الرجال العظماء (٢٦) .

والروس السوفيتيون لم يتخلوا عن سياستهم الترويسية . . . ومن واجبا ونحن نختم هذا المقال ان نزودكم بمعلومات عن «بخارى» والترك يصفونها بالشريفة لانها كانت المركز الاول للتعليم الديني في اسيا الوسطى وكانت فيها ١٠٩ مدارس اسلامية حتى قبيل الحرب العالمية الاولى وقد اغلق الاتحاد السوفيتي هذه المدارس كلها الواحدة فقط وهي مدرسة «ميرعرب» التي أنشئت خلال القرن

(١٩) وفي عام ١٠٧١ كانت انظار العالم الاسلامي كله متجهة الى الترك والى جيش السلطان آلب أرسلان وقد أمر خليفة المسلمين باجراء مراسيم الدعاء والتضرع الى الله تعالى يوم الجمعة في كل المساجد ليكتب النصر والتأييد للجيش التركي الاسلامي ضد الكثرة الساحقة من البيزنطيين. وانتصر الخاقان التركي المسلم آلب أرسلان على البيزنطيين واحتفل المسلمون جميعا بهذا النصر المين..... وفي الاعوام التي تلي ذلك جهز الصليبيون جيشا كبيرا من مائة الف مقاتل وزحفوا على البلاد الاسلامية يبغون احتلال القدس والقضاء على الاسلام فتصدى لهم الترك البواسل وردوا كيدهم في نحورهم وكل ذلك مكتوب ومسطر في تاريخ السلاجقة والتاريخ الاسلامي ومن اراد التفصيل فعليه مراجعتها . وبعد ثلاثة قرون من هذا التاريخ ياتي المؤرخ والاجتماعي الكبير ابن خلدون ويعقد فصلا خاصا للترك ويشيد بقوتهم في الحكم والسلطة (٢٠).

وخلاصة القول ان الترك تولوا حراسة ارض الاسلام، والاماكن المقدسة، والقيم الاسلامية، والتراث الاسلامي ودافعوا عنها عسورا طويلا بذليلين في سبيلها ارواحهم، ودماءهم، وعلومهم فكانوا سيوف الاسلام واقلامه وفي ذلك كتب ومؤلفات كثيرة جدا...

ونضرب لكم مثلا اخر من اوائل القرن الحادي الذي نحن فيه: فالزعيم الصهيوني الدكتور تيودر هرزل تعهد للدولة العثمانية بتسديد ديونها الخارجية البالغة نحو ثلاثين مليون سترلين، تعهد بتسديد تمامها مقابل ارض في فلسطين يمنحها السلطان عبدالحميد خان الثاني لليهود، فكان رده عليه سلبا وشديدا اللهجة (٢١) وفي هذا المثال ايضا يبرز مدى تعلق الترك بالاسلام وتمسكهم به.

٣- انقرضت العناصر التركية الغير المسلمة وحافظ الاسلام على كيانتها القومي:

والعناصر التركية الغير المسلمة التي نزحت الى الغرب كانت عواقبها سيئة حيث ان المسيحيين والموسويين منهم فقلوا قوميتهم التركية. وكان الخواقين وكبار الشخصيات من اترك «هازار»، معتنقين الديانة اليهودية وبعد مدة قصيرة تهودوا وانقطعت صلتهم بالتركية، وينسب اليهم القرايميون في بولونيا واوربا الشرقية (٢٢) والكتاب الذي ألفه «آرثور كوستلر» وكانت له اصدا في اوربا (القبيلة الثالثة عشرة) يتناولهم بالبحث والايضاح.

اما اترك بلغار في ضواحي «ايديل» فقد حافظوا على كيانتهم القومي حتى يومنا هذا بسبب اسلامهم، واتراك

وار» (ايلطبار) وابنه «الموش يالطوار» الذي تسمى بجعفر بن عبدالله بعد اعتناقه الاسلام بدلوا ما في وسعهم في سبيل نشر الاسلام (٩) واسلمت على يدهم العشائر والقبائل ومنها القبيلة الكبيرة «بارانجر» ويذكر ابن فضلان انه علمهم السور القرآنية التي يقرأونها في صلواتهم (١١) وبعد اسلام القره خانين في القرن العاشر الميلادي اسلم الترك الاوغوزيون القاطنون في القسم الاسفل من نهر (سيحون) (١٢) وبعد ذلك انتشر الاسلام بين الاتراك بسرعة كبيرة.

والديانة البوذية لاتتفق مع الروح العسكرية للترك وقد ادرك هذه الحقيقة «طونيوكوك» ونصح بيلكه قاغان بعدم اعتناقها. يذكر ذلك «كوك آلب» في كتبه ويقول ان الامة التركية وجدت في الديانة الاسلامية ضالتها المنشودة واعتنقتها وجعلتها ركنا مكينا من كيائها. وذكر الجاحظ ايضا ان المانوية لم تنسجم مع طبيعة الترك وانها اصابتهم بالضعف واخذت روحهم العسكرية (١٣).

والاتراك الاقدمون كانوا يعتقدون في آله سماوي وان عقيدتهم هذه القريبة من مبدأ الوحدانية والقدرة المطلقة في الاسلام مهدت لهم السبيل الى الدخول فيه (١٤). كانوا اشداء على اعدائهم ولكن كانت لهم منزلة رفيعة في ضمير المجتمع ووجدانه، وعندما يموت الواحد منهم تنصب على قبره احجار بعدد الرجال الذين قتلهم من الاعداء وكانوا يطلقون على هذه الاحجار المنصوبة فوق قبورهم اسم «بالبال» ومن الباحثين من لايفرق بين ذلك والجرائم العادية وينسون او يتناسون ان جريمة القتل عندهم كانت تعاقب بالموت وقد اثبت ذلك «ايرهارد» بما عثر عليه من وثائق صينية، والمفاهيم الاسلامية من جهاد في سبيل الله، وشهادة، وغزوة لقيت منهم تجاوبا، وكذلك بعض المفاهيم الاجتماعية من عدالة، وتعاون، وتساند والامور والمسائل الخاصة بطرز الحياة كان فيها التقارب والتجاوب ايضا وبذلك اصبح الاسلام دين الترك وعقيدتهم (١٥).

٢- بعد اعتناقهم الاسلام برز دور الاتراك في البلاد الاسلامية:

وهناك احاديث نبوية وردت في الترك في بعض كتب الحديث (١٦) وهي تدل على حب الرسول الكريم محمد صلى الله عليه وسلم لهم وثنائه عليهم. وفيما بعد دخل الترك في خدمة الدولة الاسلامية فكانت لهم انجازات كثيرة رائعة (١٧) وقد اطلق على السلاطين السلجوقيين عنوان «سلاطين الاسلام» (١٨) وهذه التسمية ذات معنى كبير من حيث دلالتها على خدمة الترك للاسلام وما كان لهم من اعتبار في العالم الاسلامي، ومن اجل ذلك فقد خصص الجاحظ فصلا لذكر فضائل الترك لم يكد ينتهي من عدها

الاسلام كان الدرع الواقى لأمتنا

- بقلم الاستاذ الدكتور محمد أروز

الاسباب التي حملت الترك على اعتناق الاسلام:

بعد تجارب دينية طويلة مرت عليها الامة التركية في تاريخها المديد اختارت الاسلام دينا وعقيدة واعتقته خلال القرن العاشر الميلادي. فكأن الامة التركية كانت في تراث وانتظار ليلم تبليغ هذا الدين الحنيف اليها، وكأنها كانت تعد نفسها لتلبية دعوته السمحاء، ومن اجل ذلك فقد لقي الاسلام صدى عميقا في نفسها فقبلته واعتصمت به اعتصاما كليا.

وكان دخول الاتراك في الاسلام زرافات وجماعات... ولم يكن ذلك منهم نتيجة ضغط عليهم او اكراه. ففي البداية دارت بينهم وبين العرب المسلمين معارك عنيفة وحالفهم النصر في مواقع كثيرة منها (١)... وقد يحدث التغير في نفوس المغلوبين من الناس وحياتهم الا ان ذلك يختلف تمام الاختلاف عما حدث للاتراك عند اعتناقهم الاسلام من تحول ثقافي كبير. واذا لم يتم اللجوء الى وسائل القوة والاكراه لحمل المجتمعات التركية على اعتناق الاسلام فما السر اذا في هذا الانتشار السريع له داخل اسيا الوسطى؟ والمؤرخ الروسي الشهير «بارثولد» يربط ذلك بالمصالح والمنافع التجارية التي تم الحصول عليها من التبادل التجاري مع البلاد الاسلامية ويقول هي التي لعبت دورا هاما في انتشار الاسلام في هذه البقعة من العالم. ومن الغريب جدا ان «بارثولد» هذا يذكر اسلام «صاتوق بوغرا خان» خاقان القره خانية في تركستان ويدعى ان اسلامه انما كان في طلب فطائر واقمشه من البلاد الاسلامية ونيلها (٢)... بينا كانت لهم علاقات تجارية مع الصينيين، والهنود، والروس، والبيزنطيين ايضا ولماذا لم تحملهم علاقاتهم التجارية هذه على قبول البوذية، او البراهمانية، او المسيحية؟ نعم، وقع لهم ذلك بين حين واخر... ولكن الذي وقع لم يكن من اجل مصلحة تجارية او كسب مادي وانما كان لأسباب عديدة اخرى....

وقد سرد «بارثولد» اسباب واحتمالات اخرى في الموضوع وبذلك فند رأيه فيه بنفسه، كما اشار الى الدور الذي لعبه الدراويش الصوفيون في تنشيط الموجة الانتشارية للاسلام وقال ان تأثيرهم كان اقوى من الجهود الفردية التي كان يبذلها الفقهاء المدرسيون في هدى الناس الى الاسلام لأن دعوتهم لم تكن الى الجهاد في سبيل الله وانما كانت الى

مجاهدة النفس وانقاذها من عذاب النار (٣) وليس هذا بصحيح تماما ويظهر ذلك جليا من الامثلة التي ذكرها. فمثلا يقول ان صاتوق بوغرا خان والقره خانيين الاخرين كانوا من المسلمين الاتقياء وكانوا لا يشربون الخمر (٤) ومعنى ذلك ان هناك دوافع وبواعث اخرى حملتهم على اعتناق الاسلام. ويقول ايضا: ان خاقان الترك من ايديل بلغار اوفد سفيره الى الخليفة المقتدر في عام ٩٢١ م وطلب منه علماء مسلمين يعلمونهم امور دينهم فارسل الخليفة وفدا من بغداد ضم في عضويته احمد بن فضلان (٥)... اليس في هذا ما يدل على اخلاص الترك في اسلامهم وانهم لم يعتنقوا الاسلام الا عن ايمان به واخلاص؟

والمؤرخ الروسي بارثولد ينظر الى المسألة وكأنها حادثة تحول من دين الى اخر للبلدو الرحل الذين يصفهم بالبربرية والهمجية ويزعم ان مدن ايديل بلغار في القرن العاشر الميلادي من امثال «بلغار» و«سوار» (٦) لم تكن مدينة بالمعنى المتعارف عليه في عصرنا بل كانت عبارة عن منازل من اكواخ وخيم ينزل بها البدو الرحل (٧). والواقع ان التمدن في العالم كله مر بمراحل شبيهة لهذا ولكنه يخالف الكثيرين من الكتاب المسلمين والاجانب ويدعي ان التمدن بمعناه الحقيقي انما دخل هذه البلاد بعد ثلاثة قرون من ذلك التاريخ واصبح اهلها مدنيين... وقد ذكر الآخرون في كتبهم ومؤلفاتهم ان الترك كان منهم البدو وكان منهم الحضرة وكان البدو منهم يتمتعون بقيمة مستوحاة من ثقافة عالية...

والدباغة كما يقول بارثولد نفسه كانت صناعة متقدمة جدا لدى اتراك ايديل بولغار في القرن الثالث عشر الميلادي وكانت البلاد الاسلامية تفضل الجزمات والاحذية التركية والروس أخذوا هذه الصناعة منهم. اليس هذا دليلا اخر على ان الرجل يناقض نفسه بنفسه وان كانت هذه الصناعة غير موجودة بهذه الجودة والاتقان في بلدة روسيا والبلاد الاسلامية فمن اين اكتسبها الترك؟

وابن فضلان وجد اتراك ايديل بلغار من الشعوب الصفراء البشرة وسماهم بالصقالبة، ويستند بارثولد الى ذلك في ادعائه انهم اختلطوا بالصقالبة مثل بلغار طونه واصبحوا منهم بينا يعترف هو نفسه انهم كانوا يتكلمون التركية (٨).

ومن خواقين ايديل بلغار الذين اسلموا «شيلكي بالطا

Islam Preserved Our Nationality

Prof. Mehmet ERÖZ

After various religious experiences, the Turkish nation finally embraced Islam, in the 10th century A.D. Turkish history presents a remarkable appearance, as if the Turkish Nation, throughout the long periods of its entire pre-Islamic history, had been patiently preparing itself for the coming of Islam, and had been eagerly waiting for Islam. When Islam finally reached the Turkish Nation, it was swiftly accepted, and embraced with the utmost fervour.

The Turks embraced Islam in great masses. Coercion played no role whatsoever in this conversion. (1) In this case, there was no trace of the feelings of frustration, bitterness and inferiority which usually accompany cultural changes and religious conversions in peoples that have undergone foreign conquests. Although no force was used to hasten the spread of Islam in Central Asia, we see that it actually spread with unprecedented rapidity. What could be the reasons for this rapid spreading? Barthold, the famous Russian historian, says high profits and great advantages of trading with the Islamic World played a role in this. He even goes so far as to claim that part of the motives of Satuq Bughra Khan in embracing Islam, was the desire to have access to the textiles and the sweets of the Islamic World. (2) The Turks of Central Asia had had commercial relations also with the Chinese, the Hindus, the Russians and the Byzantian Empire before. If commercial considerations had been important for them, they ought to have embraced the Christian, Buddhist and Brahmanist religions, too, before that. There are some cases of these religions penetrating Central Asia, but this cannot in any way be compared with the full and swift flood of Islam. This proves Barthold's conclusion to be false.

Barthold mentions some other factors and possibilities, too, thus weakening his own thesis. The process of Islamization among the Turks was carried on mainly by the activities of "Derwishes", hermit Muslims with theosophist leanings, organized in orders with discipline and traditions, rather than the teachings of individual scholars. Barthold says, that the spread of Islam was based not primarily on the attraction of victory in religious warfare, "Ghaza", but in fear of hell-fire. (3) Barthold is wrong in this. Even the examples which Barthold gives prove him to be wrong. Barthold says that Satuq Bughra Khan, and the other Qarankhanli rulers were "sincerely

religious Muslims", and would not touch wine. (4) This would indicate that there must have been other motives than the commercial in the acceptance of Islam by Satuq Bughra Khan. And we find the answer to this, also, in Barthold. The ruler of the İdil (Volga) Bulgar Turks, sent an ambassador to the Caliph Muqtedir in Baghdad, in the year 921 A.D., and requested scholars to teach him and his people the principles of Islam. A group of scholars was sent, and this group included Ibn Fadlan (5). Do not these facts attest to sincerity in religious beliefs? There are various accounts of how, after his dream, Satuq Bughra Khan felt great love and devotion to Islam. (His tomb is in Artish, mentioned in ancient texts as Artuch, north of Kashgar.) Barthold's whole attitude to this question is conditioned by his regarding the Turks as "barbarians", and regarding their embracing Islam, as merely a conversion among barbarians. Barthold says that in the tenth century A.D., the two main cities of the İdil (Volga) Bulgar Turks, "Bulgar" and "Suvar", (6) were not really cities as is generally understood by that term, but were merely, "congregations of tents or temporary huts made of light materials, such as nomadic peoples use in their temporary settlements." (7) The fact is that all settlements and towns, everywhere in the world, have passed through such a stage. Barthold says that it took 3 centuries for these cities to reach the appearance of modern cities and for the people there to reach a civilized status. Most scholars, however, say that not all the Turks were nomads, and that even the nomadic elements among them possessed a high degree of culture. Barthold himself says that the art of making leather had reached a very high state of development in the Bulgar Turks, in the 13th century, and that boots and leather exported by them to Islamic countries were greatly prized. Barthold also mentions that the Russians learned the techniques of curing hides and skins from the Bulgar Turks. Does not all that contradict Barthold's thesis? If such arts and techniques did not exist among the Russians, and not in the Islamic World either, from where could the Turks, called "barbarians" by Barthold, have borrowed them? The replies which such questions require, prove Barthold's assumptions to be wrong. Ibn Fadlan, noting that the Bulgar Turks were fair in colour, called them "Saqalibeh". This word is etymologically connected with the word "Slavs". Basing himself on this, Barthold makes the claim that the Volga Bulgar Turks, too, like their namesakes the

Danube Bulgars, had an admixture of Slavic elements. But this conclusion has been conclusively proven to be wrong, by recent researches. Barthold himself, admits that the language of the Volga Bulgars was Turkish alone. (8)

Shelkey Yaltavar (Iltabar), a ruler of the Volga Bulgars, and his son Almush Yaltavar, were of great assistance to the spreading of Islam among the Turks, after they themselves had embraced Islam. (The son's name, after his conversion, became Jaafer Ibn Abdullah). (9) The very numerous tribe of the "Baranjar" was among the groups which accepted Islam. (10). Ibn Fadlan recounts how he taught them the Surahs of the Qur'an, for praying. (11).

During the 10th century A.D., following the Qarakhanli State, the Oghuz Turks too, living in the lower basin of the Syr (Sir Daryah) also accepted Islam. (12).

The ancient, pre-Islamic Turkish ruler Tonyuquq, had realized that Buddhism was not a religion suited to the military spirit of the Turkish race, and had given advice accordingly to Bilge (pronounced Bilgüeh) Qaghan. Gökalp recounts this, and adds the opinion that Islam is in full harmony with our national nature and is the central pillar of our nationality. The Arab scholar Jaahiz, says that Manichaeism tended to debilitate Turks and to weaken their martial spirit. (13)

The ancient basic belief among Turks in a single, all-powerful god, or a very close approach to this, finding expression in the words "Gök Tangri" (14) made the transition to Islam very easy.

Among the ancient Turks, those who killed enemies were regarded with much respect and had a high status in the community. When they died, stones of the same number as the enemies killed were placed on their tombs, and these stones were called "Balbal". Some researchers have equated this with condoning murder of enemies. But the traditional penalty for murder among the ancient Turks was the death penalty. Eberhard confirms this, basing himself on Chinese documents. The concepts of Jihad, and of being Shehid (martyrs in a holy war for Islam) and Ghazi were very congenial to the Turkish tradition and temperament. Islamic laws and concepts pertaining to family life were also very close to ancient Turkish usages. A deeply engrained sense of justice, and usages of social solidarity and assistance were also in full harmony with the institutions of Islam. So, Islam became the national religion of the Turks, with great facility. (15).

II — TURKS AFTER EMBRACING ISLAM

There are many "Hadith", showing our Prophet's special love for the Turks. (16). Later, Turks were destined, as individuals in the service of the Islamic State, to perform great services for the cause of Islam. (17) The Seljuq Sultans were accorded the title, "Selatin-i Islam" (18), which is very meaningful. The Arab scholar Jaahiz, is enthusiastic in recounting the virtues of the Turks. (19).

In the year 1071 A.D., the eyes and prayers of all Muslime were directed towards Sultan Alp Arslan and his army of Turks. The Caliph of the day commanded all Muslims to pray in all Mosques for the victory of Alp Arslan against the Byzantine army. Later, the Crusaders, with their armies of sizes till then not seen in the world, attacked the Islamic World, and Turkish armies, under the Seljuq Sultans defended Islam and finally defeated the Crusaders.

It is an undisputed fact that for centuries, the Turks defended Jerusalem, and the holy places of Islam, and the Islamic World in general, against all enemies, liberally expending their blood and lives for this. It is equally true, that Turkish religious scholars spent their lives expounding and defending Islam, producing countless volumes of the highest value.

Even in most recent times, examples of loyalty and service to Islam abound. The Ottoman Sultan Abdulhamid II, received an offer from Dr. Theodor Herzl, the Zionist leader, to pay the entire public debt of the Ottoman Empire (then forming a staggering debt under which the Empire was being crushed down), in return for the grant of a very small tract of land in Palestine as a zone of settlement for Jews. Abdulhamid had no hesitation in rejecting this offer, with scorn and finality. (20). This was a further proof of the traditional loyalty of the Turks to Islam. (It proved also, according to many people, to be later one of the factors resulting in the deposition of Sultan Abdulhamid and in the downfall of the Ottoman Empire - Tr.).

III — HOW ISLAM HELPED TURKS

Turks served Islam. But Islam, too, has been in many ways a great source of strength for the Turkish Nation. Like many other nations within the Islamic community, the Turkish nation was able to preserve its identity and to keep alive thanks to its Islamic religion.

The fate of Turkish tribes who chose other religions has been, invariably, tragic. Among the Khazar Turks some high-ranking persons,

including the ruler, were converted to the religion of Moses. The result was that they rapidly melted away and lost their national identity. The Karaims, are perhaps their descendants. (21).

The list of Turkish tribes who chose religions other than Islam, and who lost their national identities as a result of this, is a terribly long list, and includes: the Danube Bulgars, the Uz, the Pecheneks, Qumans (Qipchak Turks). These, beguiled by missionaries, made the sad mistake of choosing Christianity. Some of them at first only in a superficial way. But in the course of nine centuries, they all melted away. They lost their language and their sense of national identity. Some very few, have still a memory of their national origin, but they lost both their culture and their sense of national purpose.

The Bulgar Turks of the Idil (Volga River) basin, in contrast, embraced Islam, and so they preserved their national identity till our day. They resisted assimilation by Christianity and by Russian culture. The Bulgar Turks who went south to the Danube basin, at first set up a national state of their own. But later they accepted the Christian faith, and soon after that they succumbed to Slavic culture and lost their language. Some of the original Bulgar Turks from the Danube region were brought to Byzantium: to the lands that are now Turkey. Some of them later embraced Islam, and they now have the happiness of living in Turkey as Turks and Muslims. Some became Christians. These preserved the Turkish language for a long time, but the Russian Church and Greek and Armenian Churches constantly worked to destroy them, and their final fate was to be deported to Greece in 1924. Thus losing everything. Some of the Christian Quman (Qipchak) Turks and Pechenek Turks, who were serving in the year 1071 in the army of the Byzantine Empire, but who still at that date retained the culture and consciousness of being Turks, when they met in the battle of Malazgirt the Muslim Turkish army of Sultan Alp Arslan, felt the attraction of their nationality, and came over to join the ranks of their fellow-Turks in the army of Alp Arslan. After victory, they remained in the service of Alp Arslan. In time, they had the happiness to embrace Islam. Small parties of such Christian Turks who remained in Byzantine territory were settled in various places, and the story of their descendants is a story of continuous great unhappiness, and a constant searching, in vain, for their people and identity. (23)

Our religion, Islam, has entered into every particle of our lives, from the cradle to the grave, and dominates every aspect of our national life

and national consciousness. Our life starts with the child, when he is born, having the Qur'an read into his ear while he is being given a name. After that come various traditions, feasts, ceremonies, every one of them full of Islamic colour and Islamic spirit. Before our nation embraced Islam, we did have a general belief in an all-powerful God. With the coming of Islam, this belief took its perfect form. Our Islamic faith inspired and guided every aspect of our national life. And this faith also proved to be our strength in resisting assimilation by the Chinese and the Russians.

The Soviet hate and fear Islam. In 1925 they started a merciless war of extermination against Islam. They seized the religious foundations, and closed all mosques and religious schools, thousands of them, everywhere. They started an intense propaganda offensive of atheism, through hundreds of "Godless societies". They did their utmost to poison the minds and souls of young people. But they failed to tear out the roots of Islam from the hearts of the people. In the "Second Congress of Central Asian Archaeologists and Ethnologists", which met in Stalinabad in 1956, it was noted with regret that Islamic faith and Islamic habits of life were still continuing and were dominating the life of the people, from the cradle to the grave. The Congress recommended that measures be taken to end that. In an article in the 11th January 1967 issue of "Soviet Literaturnaya", the identical complaint is made, under the title: "The Stains on the Rose Flower".

The Soviets have not given up their war against Islam. I am closing this subject with some notes on Bukhara. Before the First World War there were 109 religious schools in Bukhara. The Soviets closed all these, except one, the "Mir Arab Medresseh", built during the 16th century. At the time of Soviet occupation 364 mosques were open in Bukhara. Now, they are almost all closed. Bukhara always had a tradition of religious culture. The Soviets are systematically trying to destroy this. The architecture of the city is being changed, to give the city an international appearance. Even the names the Soviets have given the streets of Bukhara express the intense determination of the Soviets to wipe out every trace of the Islamic atmosphere and culture of the city. The main street names in Bukhara: **Kalinin, Ordzhonikidze, Kirov, Zhdanov, Mikoyan, Sverdlov, Kirov Culture Park, Ordzhonikidze Institute.** There is a street, a square and a monument named **Frunze**, the Soviet commander who invaded Bukhara. Some other street names: **Pukshkin, Gogol, Lermontev, Maxim Gorki, Mayakov, Nikolay Tikhonov.**

Chalkowsky, Taras Shevchenko, Hetman, Karl Marx Boulevard, Paris Commune Boulevard, Klara Zetkin, Ernest Thaelmann. The Soviet could find only 2 "revolutionaries" from the East to give their names to streets in Bukhara: Nevai and Nizami. Some street names are meaningless things such as: Automobile Street, Motorbus Street, Traffic Street. And the most insulting name, which the Soviet specially saw fit to inflict on Bukhara is Bezbozhnaya - "Street of the Godless". (24)

Bukhara, and all the other Muslim Turkish lands under communist oppression are resisting these pressures, and are determined to resist to the end. Trusting in their faith and in God. And they shall succeed in this. Final victory will be theirs, and it is inevitable that they shall one day regain their independence. There is only one great danger for them, and that is to submit to the ideological propaganda of the enemy. It is only the loss of faith, and defeat of the spirit that is the end of everything.

Let us not forget that other dangers for us have appeared on the horizon. There has arisen a clique which preaches hatred against Turkish nationality, in the name of Islam. If they are sincere, these people have not read the history of Islam and learned its lessons. He who really loves Islam, feels the need and inclination to love the Turks, too. To consider love for one's own country and one's own nation to be a form of racism, and blameworthy, is both wrong and against our religion. There are great dangers in this for our nation, and also for the Islamic World. (25).

Another great danger, which could destroy both our nationality and our religion, is the propaganda that Marxist socialism and Islam could be compatible. The essence of Marxist socialism is in direct opposition to Islam. So there can be no combination of these, in any form, whatever.

Our Nationality shall remain unshaken, as long as we are steadfast in our loyalty to Islam.

The name "Suvar" is also seen in the Ottoman Empire. Three of the regiments of the Imperial Guards, "Hamidiye" regiments, were from the Jibranlı tribe (from the Varto-Dersim region of Turkey) and the majors and colonels in these were traditionally chosen from the family "Suvar-oghulları". (See M. Şerif Fırat, "Doğu İleri ve Varto Tarihi", Ankara, 1983, pp.67-68).

(7) Barthold, "Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler", p.91.

(8) For information on the Volga Bulgar Turks, see the works of Prof. Akdes Nimet Kurat, and see Prof. İbrahim Kafesoğlu, "Türk Millî Kültürü", and his new and very important article on the Danube Bulgars, and Rasyonel, "Tarihî Türkçük".

(9) See Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, "4 - 18. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri", Ankara, 1972. (Turkish Races and States North of the Black Sea, during the 4th to the 18th centuries). p.308.

(10) op.cit.

(11) İbn Fadlan's "Travels", Turkish translation by Ramazan Şeşen, İstanbul 1975. p.57.

(12) Barthold, op.cit. p.104.

(13) Barthold, op.cit. p.104.

(14) İsmail Hami Danişmend, op.cit. pp. 53-61; Prof. İbrahim Kafesoğlu, "Türk Millî Kültürü", İstanbul 1983. pp.295-300; also works of Prof. Osman Turan.

(15) İsmail Hami Danişmend, op.cit. pp.39-98. Some popular narratives among Turks, passing by word-of-mouth from generation to generation, illustrate deep devotion to Islam living in the hearts of Turks. One of these is the following: Davutluoğlu İbrahim Karalar, a retired teacher, coming from the stock of the Yörüks (nomadic Turks) of the Adana region, told me that this anecdote has been repeated among his group for many generations: An Islamic clergyman is expected to arrive at a Yörük settlement, in a very remote district among the mountains, to teach them more about Islam. For days, the Yörüks have been waiting for him and making preparations to do him honour. Everyone in the settlement is in a state of high excitement. At last the awaited day arrives. A group of horsemen from the Yörüks had gone to the city to meet the clergyman, "Khoja", and show him the way to the settlement, also acting as an escort of honour for the clergyman. The group of horsemen is sighted from afar, and every one, women, children, old people included, turns out to meet them. When the troupe of horsemen comes quite close and the "Khoja" is seen, an old Yörük woman can control herself no longer and bursts out: "How strange! The "Khoja" whom every one has been talking about for so long, turns out to be a human being just like ourselves, after all!" This illustrates the deep respect felt towards Islam, and everything that is connected with Islam.

The Yörüks from the Honanlı division of the Yörük tribes, now settled in the Honanlı village of Yunak, Konya, in Anatolia, recounted to me similar traditions and anecdotes. Adding, as coming from their most ancient ancestors, the tradition that: "Our forefathers embraced Islam not by force, but by the Written Word".

(16) İsmail Hami Danişmend, "Türkçük ve Müslümanlık", pp.139-147; Hakkı Dursun Yıldız, "İslamiyet ve Türkler", pp.5-7.

(17) Hakkı Dursun Yıldız, "İslamiyet ve Türkler", pp.199-208.

(18) Barthold, op.cit. p.147. İsmail Hami Danişmend, p.203.

(19) Jaahiz, "Türklerin Faziletleri" (The Virtues of the Turks), translated by Ramazan Şeşen, İstanbul.

(20) Dr. Mim Kemal Öke, "Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)" İstanbul, 1982. pp.-51-60. Prof. Yaşar Kutluay, has also published a book dealing with this matter. I remember to have taken notes, which I could not locate just now, from the memoirs of Theodor Herzl, published in English, throwing very remarkable light on this episode.

(21) Barthold, op.cit. pp.86-87; Akdes Nimet Kurat, op.cit. pp.36-38. Arthur Koestler's "Thirteenth Tribe" also might refer to these.

(22) (23) For this subject, see: Prof. Mehmet Eröz, "Hristiyanlaşan Türkler" (Turkish Tribes who became Christians) 4 İstanbul, 1983. Also, Prof. Mehmet Eröz, "Millî Kültürümüz ve Meselerimiz", İstanbul, 1983. For the Bulgars of the Danube, see: Prof. İbrahim Kafesoğlu, "Türk-Bulgarların Tarihine ve Kültürüne Kısa Bir Bakış" Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 10-11, İstanbul. pp.91-122.

(24) W. Kolarz, "Communism and Colonialism" London, 1864. pp.31-34.

(25) For details, see my book, "Millî Kültürümüz ve Meselerimiz", İstanbul, 1983.

(1) V.V. Barthold, "Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler" Ankara, 1975, pp. 58-74; Barthold, "Moğol İstilasına Kadar Türkistan", İstanbul, 1981, pp.241-252; Hakkı Dursun Yıldız, "İslamiyet ve Türkler", pp. 7-44; İsmail Hami Danişmend, "Türkçük ve Müslümanlık" İstanbul 1959, pp. 39-45.

(2) Barthold, "Orta Asya Tarihi Hakkında Dersler", pp. 105.

(3) op.cit. pp.77-78 and 94-95. These hermit Muslims, who were busy spreading Islam in Anatolia and in the Balkans, were called the "Alp-erän". Prof. Ömer Lütfi Barkan, in the Review of the Vakıf (Religious Foundations Administration), has published articles which describe these as "missionary hermits". Hasluck and Birge say these missionary activities were extended to the lands of other nations, too, but my belief is that these were concentrating among Turks not yet converted to Islam. As Gökald says, the motive force in these conversions was not the "fear of hell", but "love for Allah". We should add to that the attractions of religious warfare, "Ghaza", for the Turkish race, and the inherent sublime qualities in Islam.

(4) Barthold, "Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler", p.115

(5) op.cit. p.88. İbn Fadlan provides some very valuable information about the Turks. (see the translation by Ramazan Şeşen).

(6) Barthold says that the words "Suvar" and "Bulgar" were originally the names of tribes of the Bulgar Turks, and that they later became place-names. p.91..

Eski Dost Eski Düşman

Ahmet KABAKLI

Cumhurbaşkanımız Kenan Evren'in geçen yıl yaptığı ziyareti "iade" maksadıyla yurdumuza gelen Çin Devlet Başkanı *Li Şien Nen*, bizi, millet olarak tanıdığımız "ilk komşu" üzerinde düşündürdü.

Hakikaten Çin'le tanışıklığımız tarih olarak ne kadar hem eski, hem de yenidir. Coğrafya olarak da, yine kutup kadar uzak, fakat "sınır komşumuz" denilecek kadar da yakındır.

Türk dünyasının önemli bir ucu hâlâ Çin seddine bakmaktadır. Yine ırkımızın güzel bir kolu olan "Uygur Türkleri" Milât'tan önce olduğu gibi şimdi de, Çinlilerle, tarihî ve aktüel münasebetler içindedir.

Göçebe ve yerleşik Türklüğün ilk tanıştığı yerleşik, eski milletin Çin olması, bu iki milletin birbirlerini çok iyi tanıdıkları ve tanımaları gerektiği gerçeğini ortaya koyuyor.

Bu durumda tabii olarak, **en eski dostumuz** ve aynı zamanda **en eski düşmanımız** Çinliler oluyor.

Uzakdoğu'nun destanlaşan tarihi, Türklerle Çinlilerin bitirisiye savaşlar yaptıklarını... Çinlilerin bazı Türk kavimlerini hile ve şiddetle yok ettiklerini... Türklerin de zaman zâman, Kıt'a Çin'ini işgal ve zaptederek onlarla karıştıklarını gösteriyor. Öyle ki, Eberhard'ın tetkikleri, Çinli sanılan bir çok büyük düşünce ve sanat ve siyaset adamının Türk olduğunu vurguluyor. Yine bir çok Çin âdeti de, Türk ve Moğol törelerinden adapte edilmiş hissini veriyor.

Bilindiği gibi, yerleşik Çinliler, eski çağın "yedi hârika" sından biri sayılan "Sedd-i

Çin'i, Türk komşularından korunmak için yapmışlardır. Tıpkı Çin Seddi gibi, Bilge Kağan'ın, Türk kavmine öğütleri de, milletimizin Çinlilere karşı mânevî savunma siperleridir.

"Çin kavmi hilekâr ve kurnaz olduğu için... Beylerle Türk kavmi arasında ayrılık olduğu için, ülkeli ve kağanlı Türk milletinin vatanı çökmeye başlamış... Türklerin asil erkek evlâtları Çinlilere kul, temiz kız evlâtları cariye olmuş... "Türk kavmini öldüreyim, soyunu kurutayım" demiş. Vardığın yerde eline geçen şu oldu: Kanın su gibi aktı, kemiğin dağ gibi yığıldı."

Türk milletine, bilhassa a-navatan (Ötüken) kopmalarını, "Çinlilerin tatlı sözleri (propagandaları) ile ipekli hediyelerine kapılmamayı" öğütleyen bu Kül-Tigin kitabesi, 731'de, yani 1250 sene önce o taşta kazılmıştır.

Bugün, dünya küçülmüş ve çok değişmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin sınırları dışındaki Türklük dağınık, devletsiz ve yer yer esir gibidir. Nüfusu bir milyara ulaşan Çin ve 250 milyonluk Sovyet Rusya, başlıca Türk kavimlerinin istiklâl, hürriyet ve vatanlarına el koymuşlardır.

Biz, 8. yüzyıldaki atalarımız kadar olsun, Çin milletini (Rusları da) tanımak, ondan sonra dostluk veya düşmanlığımızı ilan etmek zorundayız. Tarih boyunca atalarımızın tecrübe ve öğütlerinden yararlanmadıkça, Çin denilen bu kıt'a, bu bir mahşer olan nüfus; bu, en eski dost ve düşman hakkında, sağlam fikirlere ulaşamayız, gerekli olanı yapamayız.

Sayın Çin Cumhurbaşkanı ile görüşmek ve şunları söylemek istedim:

Bize dost diyerek geldiniz, dostluğunuz baş üstüne... Fakat hâlâ devletinizin yumruğu altında, tecrit edilmiş ve yarı esir halde yaşayan (Xinkiang-Şincan dediğiniz) 20-30 milyonluk Türk ülkesini unutmadan konuşalım. Dostluğumuz, o şartla olsun ki,

Siz, o medenî ülkenin Uygur Türklüğüne, hiç olmazsa şimdilik "muhtariyet" veriniz. Onların

zengin vatanından, sömürgeci elinizi çekiniz. Onların vatanına, milvonlarca Çinli göndererek, Türklerin bu en eski vatanını, "Çinlileştirmek" hirsından vazgeçiniz... Muhtariyetin icabı olarak, Doğu Türkistan Türklüğüne insanca düşünme, basın, seyahat ve "millileşme" haklarını iade ediniz.

Sayın Li Şien Nen, bugün Sovyet emperyalizmine karşı siz ve biz menfaat ve savunma birliği içinde olabiliriz. Bundan dolayı birbirimize muhtacız... Fakat dostluk samimiyet ister. Dostluk sadece menfaat birliği ile sağlanmaz. Bunun için, Türkler ve Çinliler gibi en eski iki millet birbirlerine candan bağlanmalıdır.

Candan bağlanmak için sizin, Türk ülkelerini sömürme, Doğu Türkistanı "assimile etme" tutumundan vazgeçmeniz gerekiyor. Bunun delili ise; Doğu Türkistan'ı millî kültüründe; dilini, tarihini öğrenmekte, iç işlerini idarede, komşuları ile ve diğer Türk kavimleri ile samimi münasebetler kurmakta serbest bırakmaktır.

Çin, büyük bir ekonomik pazardır biliyorum. Tarım ürünlerimizi ve bazı sanayi mamullerimizi size satmak kârlı bir iş olabilir. Bizim de sizden alacağımız çok zarif, çok sanatkârâne eşyalar, hüneler bulunabilir.

Fakat sayın Li Şien Nen, Türk milletinin hiçbir ferdi ve millî şuura bağlı Türkiye Cumhuriyeti ile hükümetleri, sizin kalabalık nüfusunuza satacağı meselâ şu kadar ton fındık için, Doğu Türkistan'ın 2-3 bin yıldan beri arı ve asil kalan, öz be öz Türk halkını satmaya razı olamaz.

Doğu Türkistan'ı demir perde arkasından çıkararak dünyaya açınız. Gittikçe güçlenen İslâm ve Türk dünyası karşısında, bu samimiyeti göstermeye mecbur kalmadan, bu fazileti gönüllü olarak gösteriniz. Sizin en candan dostunuz olmayı o takdirde biz de cana minnet biliriz.

التركية الاخرى ومع جيرانه والحفاظ
 على ثقافته الوطنية ولفته وتاريخه...
 وانا اعلم ان بلدكم الصين سوق
 اقتصادى كبير وان بيع منتجاتنا الزراعية
 والصناعية لكم قد يكون صفقة رابحة
 لنا ، كما قد يكون لديكم بعض التحف
 النادرة التى نحتاج الى شرائها منكم...
 ولكن ، يا فخامة الرئيس لى شين نين
 ليس هناك احد من الشعب التركى
 حكومة وافرادا يضحى باخوته من
 لحمه ودمه فى تركستان الشرقية
 منذ آلاف السنين مقابل ما يحصل
 عليه من ربح مادي مهما كان مقداره
 ومهما بلغت قيمته .
 ارفعوا الستار الحديدى عن
 تركستان الشرقية ، وافتحوها للعالم ،
 وافعلوا اليوم ذلك طامعين وبمبل
 ارادتكم ، ولعلكم تضطرون غدا الى
 فعل ذلك امام العالم الاسلامى الذى
 يزداد قوة على قوته ويعظم شأنه
 يوما بعد يوم...
 يوم ما بعد يوم...
 يوم ما بعد يوم...

Doğu Türkistanlı bir nine... elleri göğsünde niçin kenetli ve gözlerindeki bu hüznün neden???

عجوز من تركستان الشرقية... لما ذا كبلت يديها فوق صدرها ، ولما ذا هذا

الحزن في ناظريها ???

A Turkistanian grandmother... Why is she so sad?

صديق قديم... وعدو قديم

بقلم الصحفي الكبير أحمد قباقلی

ترجمه من التركية :

عثمان زكى سوى يفتى

ان الزيارة التي قام بها الرئيس الصينى «لى شين نين» لبلدنا ردا على زيارة رئيس جمهوريتنا كنعان ايفرين لبلده فى العام المنصرم جعلتنا نفكر فيمن عرفناه اول جار لامتنا التركية والواقع ان معرفتنا بالصين من حيث التاريخ قديمة ، وهى فى الوقت نفسه تعتبر حديثة ، كما ان الصين من الناحية الجغرافية بعيدة عنا كل البعد ولكنها فى الوقت نفسه قريبة منا فكانها مجاورة لنا على الحدود . هناك جزء هام من عالمنا التركى لا يزال يطل على سدال الصين ، وهناك الاتراك الاويفوريون الذين يشكلون احد فروع امتنا التركية لا يزالون فى علاقات تاريخية وواقعية مع الصينيين تمت جذورها الى ما قبل الميلاد . واول شعب حضرى عرفته امتنا التركية ببودها وحضرها هم الصينيون ويعنى ذلك ان كلا منهما يعرف الآخر ، ويجب ان يعرفه ، معرفة جيدة وان كان الامر كذلك فمن الطبيعى ان يكون الشعب الصينى اقدم صديق لنا ، وفى الوقت نفسه اقدم عدو لنا ايضا

ويذكر تاريخ الشرق الاقصى ما جرى بين الترك والصينيين من حروب طاحنة مستميتة... وان الصينيين قضوا على بعض الاقوام التركية بالمكر والخديعة والعنف... وان الترك احتلوا القارة الصينية حينما بعد حين واختلطوا بالصينيين واندمجوا فيهم حيث ان الابحاث والدراسات التي قام بها «ابيرهارد»

اكدت ان هناك عددا كبيرا من رجالات الفكر والفن والسياسة كان يظن انهم من الصينيين ولكنهم اترك ، كما ان الكثير من العادات والتقاليد الصينية يفلب عليها الطابع التركى و المغولى ومن المعلوم ان الصينيين انما بنوا سدال الصين لحماية انفسهم من جيرانهم الترك ، وكذلك النصائح التي اسدى بها «بيلكه قاغان» الى الامة التركية تعتبر مراكز دفاعية معنوية لامتنا ضدالصين :

«ان وطن الترك القاغانيين بدأ ينهار وينقرض بسبب مكر وخديعة الشعب الصينى ، ومن جراء الخلافات والمنازعات القائمة بين الامراء والقوم التركى... وان ابنا الترك النجا اصبحوا عبيدا للصينيين وبناتهم الطبييات اصبحن جواري لهم... والقاغان الصينى حدثه نفسه بمحو الترك والقضاء عليهم قضاء مبرما دون ان يفكر فيما اسدوا اليه من خدمات كبيرة... ايها الشعب التركى ! كان نصيبك من الحياة ما يلي : سالت دماؤك مثل الانهار ، وتراكت عظامك مثل الجبال .»

وهذه الكتابة التي تم نحتها على الحجر قبل ١٢٥٠ سنة ، اى فى عام ٧٢١م تنصح الترك بعدم مغادرتهم ووطنهم الاصلى «اوتكن» وان لا يندفعوا بالكلمات الممسولة للصينيين وهداياهم الحريرية والعالم اليوم تغير تغيرا كبيرا وتقلصت المسافات البعيدة والاتراك الذين يعيشون خارج حدود الجمهورية التركية مبشرون ومحتلون هنا وهناك والصين التي يبلغ تعداد سكانها نحو مليار نسمة وكذلك روسيا السوفيتية بتعدادها السكاني ٢٥٠ مليون نسمة احتلت بلاد الاقوام التركية وانتزعت منها استقلالها وحريرتها... انا بحاجة الى معرفة الروس والصينيين اليوم معرفة لا تقل عن

معرفة اجدادنا بهم خلال القرن الثامن الميلادى حتى تتمكن من اتخاذ موقف صحيح منهم ، اما اذا لم نستفد من تجاربنا الماضية ولم نصنع الى نصائح اباؤنا الاولين فلن نتوصل الى راي صحيح وسليم فيهم ولن نهتدى الى ما يجب عمله نحوهم .

وكنت اود ان اقبل فخامة الرئيس الصينى لاقول له :

اتيت اليانصديقا ، ونحن نرحب بصداقتكم اجل ترحيب... ولكن ينبغي ان لا ننسى فى محادثاتنا ذلك البلد التركى الذى تطلقون عليه اسم «شينجان» وتحتلونه بثلاثين مليون من سكانه . ان صداقتنا ينبغي ان تقوم على اساس منح حكم ذاتى على الاقل لترك هذا البلد المتحضر ، وسحب يدكم الاستعمارية عن خيراته وثرواته الطبيعية ، والتخلي عن السياسة التي تهجونها لتصين هذا البلد التركى العريق بتهجير الملايين الصينيين اليه وتوطينهم فيه... اعيدوا لشعب هذا البلد حقوقه المقصبة من حرية الراى ، والصحافة والسياحة ، والحفاظ على كيانه القومى...

فخامة الرئيس لى شين نين ! يمكن ان يقوم بيننا تعاون مشرف فى مجال الدفاع عن مصالحنا المشتركة ضد الامبريالية الروسية اليوم ونحن بحاجة الى اقامة مثل هذا التعاون بيننا... الا ان المصالح المشتركة لا تكفى وحدها لنا هذه الصداقة ، بل لابد لها من اخلاص يفيديها ويقويها وينبغى لنا و نحن اقدم شعبين من شعوب الارض ان نحقق ذلك فيما بيننا. ولكن عليكم اولا التخلي عن سياستكم الهادفة الى استغلال البلاد التركية وتصيينها واذا بتها فى البوتقة الصينية باطلاق الحريات لشعب تركستان الشرقية فى ادارة شؤونه ، واقامة علاقاته الودية مع الاقوام

An old friend and an old enemy

Ahmet Kabaklı

The visit last month of Li Shien Nan, President of China, to Turkey made us think deeply about our relations with this nation: Our oldest neighbour.

Relations between the Turkish nation and the Chinese nation, are both new and very very old. Just as, geographically speaking, Turkey and China are both very distant, as distant as the poles, and very close: adjoining neighbours.

One end of the Turkish World is very close to China indeed. Historically, the Chinese Wall is an eloquent witness of the two nations having lived for so long as the closest of neighbours. And today, a branch of our nation, the Turks of Eastern Turkistan, are in the position of living in the closest contact with the Chinese.

The Chinese nation, throughout history, has been the nation with which our nation has been having the most prolonged and the closest relations. The earliest settled nation with which our earliest nomadic forefathers came into contact (and into conflict) was the Chinese. This nation has been both our oldest friend, and our oldest enemy. For both reasons, we have to know them well. And do know them well.

The ancient history of the Far East, stretching back through the ages and merging with legends, is a history of wars between the Turks and the Chinese. It is a history filled with cases of the Chinese destroying tribes and groups of Turks, either by force or by treachery... And it is also a history of

Turks repeatedly invading China, and sometimes conquering. It is a history of mixture of cultures, too. The researches of the scholar Eberhard have brought to light the fact that many great thinkers, creative artists and statesmen, formerly known as Chinese, were in reality Turkish in origin. And many traditions and social and artistic elements in Chinese life give the impression of being adapted from the Turks or the Mongolians.

As everyone knows, the Chinese have built the Great Wall of China, to protect themselves against the raids of the Turks. On the other side, the great Emperor of the Turks, Bilge (pronounced: Bilgüeh) Qagan, raised in defence against the Chinese the spiritual fortress of his immortal testament to his nation:

"The Chinese are clever and treacherous... When the leaders of the Turks, and the various parts of the Turkish Nation, lost their unity and had discord among themselves, our nation which possessed a powerful state and great Rulers, fell weak... The noble sons of our nation, and the pure daughters of our nation became prisoners of the Chinese... They said: "We should exterminate the Turkish Nation"... The blood of my nation flowed like a river and their bones were piled up like mountains..."

The words on the monument of Kül-Tigin, counselling the Turkish nation not to leave their homeland, and not to trust the "sweet words, and the silken gifts of the Chinese", were cut deep into stone, 1250 years ago.

Now we live in a different world. It is a much shrunken world. The portions of the Turkish nation living outside the frontiers of Turkey are scattered, lacking a state of their own, and in most cases lacking every freedom, too. A Soviet Russia of 250 millions and a China of almost one

billion have laid hands on the ancestral homelands and on the freedom of the majority of Muslim Turks.

Today it is our duty (just as much as it was in the case of our forefathers of the 8th century) to know the Chinese well. (And the Russians, too.) If we forget the experiences and the advice of our ancestors, we cannot reach a sound conclusion about China (a world in itself) and act wisely in our relations with this nation: our oldest friend and our oldest enemy.

I wish I could have talked with H.E. the President of China. I would have said these words to him: "You come here as a guest and a friend. We bid you welcome as our guest, and we are happy about your offer of friendship. But in talking about building up a new friendship between our nations, neither side should forget the fact that there are living now some 20-30 million Turks, under your rule, and stripped of every freedom, in their ancestral homelands, which you now call "Sin-Kiang". If you desire a really sound friendship between our nations:

"The very least that you could do, as a first step, is to grant real "autonomy" to Eastern Turkistan. To stop the policy of sending Chinese settlers, by force, to this country. And to restore human rights to the people of this country, including the right to be Muslims and Turks.

∴ President Li Shien Nan, today your nation and my nation are in the position of being obliged to defend themselves against Soviet aggression. For that reason, we have a common interest and need each other. But friendship requires sincerity. The bond of common interest is not enough. Good sense demands that the Turkish and Chinese nations establish real friendship.

"The only obstacle to such a friendship could be your nation's desire to exploit Eastern Turkistan and to assimilate it. The other course would be to let Eastern Turkistan have the freedom to choose her own culture, her own language and her own religion. And to permit the people of Eastern Turkistan to have contact with Muslims outside the country, to travel, and to express without fear their love for fellow-Muslims

outside your frontiers.

"I know that China is a great market. I realize that it might be profitable for Turkey to sell some of her agricultural and industrial products in this market. And there may be many things, including products of delicate craftsmanship and great beauty, which we would like to buy from you. But you should know that no one in Turkey will ever accept an agreement based on our renouncing the human, national

and religious rights of our brothers under your rule, in exchange for financial profits.

"Remove the "Iron curtain" around Eastern Turkistan! Have the wisdom to do this of your own free will and your own respect for justice. Before the inevitable growth in strength of the Turkish World and of the Islamic World renders such a step unavoidable. Gaining our deep and sincere friendship will be your great prize."

المسلم الزنجي

لي رائد مثل عبدالكريم صلوق بوغرا خان
ولك رائد مثل بلال بن الربيع

فانتشرت في العالم فرحة الايمان
بصوتك العذب وبقوة سلاحي

ما اجل الاخلاص فيك، يا لؤلؤ اسود اللون
والعفريت الابيض يمتص ما في عروقك من دم

في يدك «الكتاب الاخير» دليلا قاطعا
و«الامين» الذي اخترته لخير امين

واسنانك التي تبرق عند ابتسامه
اهي حبات أرز مر في حقول الالم

افريقيا... افريقيا... الماساة الزاحفة
على عالمنا اليوم بمهابتها السوداء

اوربا... الحاني الخداع بزيف ابتسامه
فريدة في نوعها من غير رضاء ولا سلام

وأصبت بقشعريرة في وقت صباح
لما سمعت تكبيرة الشاب الكيني

وظننت اني في عصر الرسول محمد
عندما خر الشاب الزنجي للسجود

للشاعر نيازي يلدرم كنج عثمان اوغلو
ترجمه من التركية عثمان زكي صوي يفتيت

Yirmibirinci Asır "Türk Asrı" olacaktır.

Ergun GÖZE

Onaltıncı asır Türk asrıdır.

Dünyanın meskûn ve mütemeddin kısımları ya tamamen yahut kısmen Türk hakimiyeti altındadır. Dünyanın en büyük beş devleti Türktür: "Osmanlı Cihan Devleti, İran Safevi Devleti, Hindistan Timuroğulları, Adilşahlar Devleti ve Türkistan".

Türk medeniyeti, ilim, fikir, sanat, ahlâk, din, hukuk, matematik, astronomi, şiir, askerlik, denizcilik, ticaret, musiki, mimarî, tezhip, hat vs. her sahada zirvededir.

Namık Kemal üslubu ile "Gene o asr içinde idi ki" diye başlayan bir çok cümlelerle Onaltıncı asrın şa'şası anlatılabilir. Amma kısaltırsak "Onaltıncı Asırda, Karadeniz bir Türk havuzu, Kızıldeniz bir Türk Halici, Akdeniz bir Türk gölü olmuştu."

Avrupanın onaltıncı asırdaki lideri Şarlken'i, önüne gelen Türk paşası patakliyordu. Öyle ki Barbaroszade Hasan Paşa'dan umulmadık bir mağlubiyet tadan imparator dünya politikasından inzivaya çekilecektir. Türk otoritesi artık, Afrika'nın göbeğine, Endonezya'ya ve Paris'e kadar uzanmaktadır.

Onaltıncı asır, maddeten ve manen bir Türk asrı idi.

Bunun değişmesi için tam dört asır gerekmişti. Yirminci asrın ilk çeyreğinde bir Cihan Devleti olan Osmanlı İmparatorluğunun tasfiyesi ile Türk, çıkmış olduğu zirveden indirildi. Toprakları ve kültürü parçalandı. Yirminci asır tam manasıyla bir "Türk yıkımı asrı" oldu. Yirminci asır için Mehmed Akif'in

"Ahh! O yirminci asır yok mu, o mahlûk-u âsil

Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkıyla sefil" demesi boşuna mıdır?

Yirminci asırda Türk milletinin ve medeniyetinin, içten ve dıştan başına gelenler bir facialar silsilesidir. Ondokuzuncu asırda alevlenip yirminci asır başlarında yangınlaşan ve nihayet birinci cihan harbiyle yani Türk âleminin tasfiyesi ve İslâm âleminin parçalanmasıyla noktalanın bu tarihî dramın benzerini bulmak kolay değildir.

Rumeliyi beş asır önce feth, yani ihya etmiş bulunan evlâdı fatihanın Balkan Harbinde uğradığı insanlığın yüz karası, vahşeti hatırlamak kâfidir. Bu vahşeti anlatan mısraı, merhûm Zağra Müftüsünden dinleyelim:

"Azizi vakt idik, âdâ zelil kıldı bizi"

Esir-i bend-ü belâ vü sefil kıldı bizi"

Evet yirminci asır bir "Türk yıkımı asrı" oldu. Amma bu asır "Türk yıkıcılarına" da yaramadı. Yirminci asrın başında Türk'ü yıkmak için birleşenler, aynı asrın ortasında birbirlerini yıkmak, birbirlerinin gözünü oymak için gırtlak gırtlığa geldiler.

Birinci cihan harbi, Osmanlı Devletinin yıkılmasıyla

neticelenmişti. İkinci cihan harbinde ise, onu parçalayanlar parçalandı. Parçalanmayanlar da, birbirleriyle belki dünyanın sonunu getirecek bir rekabete girdiler. 1914 harbinin getirdiği dengesizliği İkinci cihan harbinin korkunç serencamı da gideremedi. Dünya hâlâ 1914'te kaybettiği dengeyi boşu boşuna aramakla meşgul.

Çünkü bütün hesaplar yanlış çıkmıştır.

Hiç akla gelmeyen faktörler bütün hesapları alt üst etmiştir.

Müştereken asırlarca Türkle uğraşanlar şimdi birbirleriyle uğraşmak zorunda kalmışlardır. Hiçbirisi de Türk kadar asil ve insancıl olmadığı için sıkıntıdadırlar, dehşetdedirler.

Türk kültürüne karşı girişmiş oldukları, İslâmın mânevi yapısını içerden çökertmek için yürüttükleri "ilmi" faaliyetler istedikleri neticeye ulaşamamış ve fakat kendi kültürleri içerden bozulup çürümüş, kendi medeniyetleri ayakta duramaz, kendi dünyaları yaşanamaz hâle gelmiştir.

Üstelik, İslâm âlemi akla gelmez bir tecelli ile "petrol" silahına kavuşurken Türk âlemi de umulanın aksine çok büyük bir performans göstermiştir. Şöyle ki, nüfus kesafeti bakımından Türk dünyası yirminci asrın sonlarında, bütün düşmanlarını düşündürtecek berekete ulaşmış ve öte yandan Türk kültürü mânevî temellerini bunca ihanete, bunca uğraşmaya rağmen dünyanın her yerinde hatta "Demirperde gerisinde" bile korumasını bilmiştir.

Bugün Doğu Berlin'le, Batı Berlin'i ayıran duvar kafi gelmediği için bir ikinci duvar daha yapılmaktadır. Halbuki Demirperde, gerisindeki Türklerle berisindeki Türkler arasındaki mânevî ve ruhî alakayı önleyememiştir. Bugün yine onaltıncı asırda olduğu gibi Londra'dan Mançuryaya kadar Türkçe konuşarak gidebilirsiniz. Hele, Türk, Türkçe, Türk kültürü aleyhinde bunca yapılan ve yaptırılanları hatırlarsanız, bu hükümde hiçbir mübalağa kalmaz.

Umumi planda görülen odur ki, nüfus bereketi ve mânevî ve tarihteki haşmeti ile Türk âlemi yirminci asrın sonlarında da, tahminlerin hilafına ve görünenin de ötesinde parlak bir istikbale namzet bulunmaktadır. Dünya Türk'e muhtaçtır... Türk'ü yıktıktan sonra dünya, kendisini yıkmak yoluna girmiştir. Bunun için Türk'e muhtaçtır...

Ve yirmibirinci asır da bir Türk asrı olacaktır.

Yirmibirinci asır bir Türk asrı olmak için, jeopolitik, jeostratejik, demografik ve psikososyal şartların teşekkül ettiği beşik olacağı benzetilmektedir. Daha yirminci asrın son çeyreğinde.

Şu elinizdeki tuttuğunuz dergi bile bunun bir delili değil mi?

Doğu Türkistan'ın İhtidâsından Safhalar

II. HAKÂNÎ DEVRİNDE
KÂŞGAR

Yazan: Dr.Emel Esin

Satuk Bugra han'ın H.IV/M.X. asır başında ihtidâsı ile¹, o devirde "Türk Hakanları" denen sülâle- nin başkenti Kâşgar², bir İslâmî Türk medeniyeti merkezi oldu.

Mimârî bakımından, ilk devirde, Kâşgar ilin- deki Burkan dini tapınakları ve manastırları İslâma ithâf edildi³ ve mescid ile "muyanlık" (hayır imâret- leri) vechesine girdiler. Misâl, Satuk Bugra Han tarafından verilmiş bulunuyordu. Gençliğinde, inşâsında çalışmağa mecbûr tutulduğu Artuç tapı- nağını, gönlünde, Allaha adanmış ve bu niyeti yerine getirebilmişti. Satuk Bugra, H.344/M.955'de öldüğü zamân, Artuç külliyesinde defn oldu.

Böylece, Burkan dini mimârîsinin, asırlar sonunda eriştiği teknik bilgiler, İslâmî yapıların, aynı âbidevî üslûbda, inşâsına imkân verdi. Türkçe "ediz-ev" denen, sütûn gibi ince birer üstüvâne şek- lindeki mukaddes kuleler, Hakanî minârelerinin daha önce Türkistan'da görülmemiş derecede yüksel- mesine öncülük etti. Kâşgar mabedlerinin divarları- nı kaplayan, yeşil sırlı, oymalı çiniler, bütün Hakanî Türkistan'a yayıldı. Kâşgarda ilk İslâmî mimârînin bazı kalıntıları tesbît edilebildi (Tokuz- saray, Mazâr, Köhne-şehir ve Tumsuk-tağ gibi). Hakanî sülâlesinin türbelerinin dizildiği, Tümen ırmağı kıyısındaki külliye⁴ bulmak için, arkeolojik kazılar gerekmekte imiş. Bu külliye, ilk olarak, Satuk Bugra Han'ın 388 998'de ölen torunu, Bay- Taş Arslan oğlu Ali Arslan gömülmüştü. Hakanî soyunun Kâşgar kolundan sonuncusu da, aynı "Künbed"⁵e, 607/1210'da, defn olacaktı.

"Türk Hakanları"⁵ denen sülâle, İslâmî Türk medeniyetinin müessisi idiler. Târih, Hakanîleri hem atalarının kültürüne bağlı, hem de samîmî Müslüman olarak tanıtmaktadır. O zamânın hükümdârlarında nâdir görülen şahsiyetler, Haka- nîler arasında yetişti. "Şehîd" ünvanı ile anılan Ali Tolga Han oğlu Nasr Arslan İlig (öl. 402/1011), şahsî vicdânının sesini, Hakanî devletinin menfaati için bile, susdurmağa râzı olmamış ve hayâtını tehli- keye sokarak, bir savaşı durdurmuş ve nice canlar kurtarmıştı.

Hakanîlerce Türklüğü İslâm ile telîf cehdinin başlıca şâhidlerinden biri, onların devrinde, Kur'ân-ı Kerîm meâlinin Türkçeye terceme edilmiş bulunmasıdır⁶.

Diğer Hakanî şehirleri ve bilhassa Buhârâ gibi,

Kâşgar da, İslâm âleminin fikrî merkezlerinden biri idi. Kâşgarın husûsiyeti, en güzel Türkçenin konu- şulduğu çevrenin, yanî Hakanî illerinin, kadîm baş- kenti bulunması idi. Ünlü Kâşgarlı, Türk dilinin lugatını yazan Mahmûd Kâşgarî, H.466/1072'de bitirdiği Dîvân-u lugât 'it-Türk'de, bu husûsu müker- reren, ifâde ediyordu⁷.

"Kâşgara Ordu-kend denir, hükümdâr makamıdır. Çünkü Afrâsiyâb, güzel havâsı sebebi ile, orada otu- rdu (Afrâsiyâb, Türk Hakanlarının kadîm atası sayılırdı ve Türkçe adı Tonga Alp-Er idi).

(يقال لكاشغر اردو كند
ای بلدهٔ اقامهٔ لان .
افراسیاب كان یقیم
بها لطیب لکوا بها)

"(Türk dilinin) en fasîhi Hakanî mülklerinde konuşulur"

(افصح الالسن
للملوك الخاقانية)

"Türk ağızlarını ifâde eden harfler şöyledir (Uygur yazısı) Ve bu hat ile, Hakanîler ve sultanlar, kadîm zamandan bu güne, Kâşgardan Çin'e kadar, bütün Türk illerine yarlıklarını yazarlar"

(الحروف التي تدور
عليها السنة التركى (....)
للخط الأثري (....)
وعلى هذا الخط كتب
الخاقانية والسلاطين
مراسلهم من قديم الدهور
الى اليوم - من
كاشغر الى صين)

العليا ، محرقاً ، جميع الديار الترك

Mahmûd Kâşgarî, Kaşgar şehrinin ortasından geçen Temen/Taman (bugünkü adı Tümen) ırmağını, civârdaki merkezleri ve eskiden kalan bir harâb şehri, hatta kırlarda açan al, sarı, menekşe-rengi çiçekleri dahi anmaktadır. Kâşgar'da Kemişke adı verilen nakışlı keçe örtüler de yapılmış.

Kâşgarın millî ve dinî merkez hüviyetini gösteren bir diğer edebî âbide, Kutadgu-bilig, 462/1069' de, müelifi Balasagunlu Yûsuf Hâs Hâcib tarafından, Kâşgar Hakanî hükümdârına armağan edildi. Yûsuf'un mecâzî üslûbdaki uzun manzûm eseri, Türklerin devlet ve insâniyet ("kişilik") geleneğine, İslâmî bir rûh vererek, gelecek bütün nesillere İslâmî Türk dünyâ görüşünü ifâde etti.⁸

Karşılı Cemâl¹⁰, Halaf oğlu Hüseyni, Allahın hizmetini hükümdârlarınkinden yüksek tutan ve kanaatinde tavîz vermeyen, şehîd mizâclı bir âlim olarak tanıtmaktadır.

"Ulu İmâm tasnif ve telif sâhibi, İslâmın direği, Abû Abdullah Huseyn b. Halaf b. Cibrîl 'ul-Halîl 'ul-Fazlî 'ul-Humarî (Humar adlı veya lakablı bir beye mensûb) 'ul-Gaznavî 'ul-Kâşgarî, zamanların nâdiren yetişirdiği, (ilmî) futûhât sâhibi, Abd 'ul-Gaffâr 'ul-Almaî'nin babası idi (.....)(Hüseyin) Kâşgarda, 486/1093'da öldü ve orada defn oldu. Oğlu ise, kazâ neticesinde öldü. Anlatırlar ki... zamânın Hanı onu (Abd 'ul-Gaffâr) çağırıştı. Halbuki, o sırada, babasından ders alacaktı ve Telbiyeye (Cenâb-ı Hakkın davetine Lebbeyk demeğe) başlamakta idi (...) Babası: Otur! dedi. O dedi ki: Nasıl otururum? Han beni çağırış... Ve babası ona şöyle dedi: Git ve bir daha dönme! (Abd 'ul-Gaffâr) çıktı, Han'ın yolladığı bineğe bindi (.....) bineğin sırtından yere düştü (ve öldü)"

«الآمام الاجل صاحب التصنيف والتاليف ركن الاسلام ابو عبد الله الحسين بن علي بن خلف بن جبرئيل الخليل الفضلي الخماري الفزروي ثم الكاشغري ابو الامام نادر الايام ابي الفتح عبد الغفار الالعي توفى الامام ابو عبد الله الحسين الفضلي بكاشغر ودفن بها في شهر سنة ٤٨٦ ومات ابنه الالعي سقطه وحكى ان خان زمانه الذي خانه استدعاه يوما (٤٩١) وهو في الدرس عند ابيه وما راه بدا من التلبية فقام ليدعبل قال له ابوه اجلس فقال كيف اجلس والخان دعاني فان امتنت نجمي علي وقال قد دعاني فقال ابوه تذهب ولا ترجع فخرج والخان ارسل اليه مركبا فركبه وسار الى ان كاد يصل الخان انفصل عن ظهر المركب فسقط على الارض»

Kâşgarda, Hakanî devrinde, tanınmış dîn uleması ve bir târihçi de yetişti. "Şeyh, İmâm ve zâhid Kâşgarlı Halaf oğlu Hüseyin", hemşehrîsi ve hemzamanı ansiklopedist Mahmûd Kâşgarî'ye, sahîh külliyâtda bulunamayan şu "Kudsî hadîs"i isnâdlara dayanarak rivâyet etmişdi⁹.

"İzzet ve celâl sâhibi Allah buyurdu ki: Benim Türk adını verdiğim bir ordum vardır. Onları doğuda iskân ettim."

«يقول الله عز وجل
لي جندا سميتهم الترك
واسكنتهم للمشرق»

Abd 'ul-Gaffâr belki Han ile görüşmelerinde, târihî bilgi almakta idi, çünkü Karşılı'nın Kâşgar ve Türk Hakanları hakkında verdiği, hâlen bilinen eski kayıtlar, Abd'ul-Gaffâr'ın kaybolmuş bulunan târihinden istinsâh edimişdi.

Yâkût¹¹, Kâşgar ulemâsından, Hâşim torunu ve Hasan oğlu Abû'l Ma'âlî Togrîl-şahı (490-550/1096-1155) da, çok hadîs bilen, Tefsîr ilmine ve edebiyâtına tâlib, fazîletli bir vâiz olarak tanıtır:

«ابوالمعالى طغرل شاه
محمد بن الحسين بن هاشم
الكاشغرى
الواعظ وكان فاضلا»

سمع الحديث الكثير وطلب الأرب والتفسير

Nice istilâlanın getirdiği felâket devrelerine rağmen Kâşgar, Doğu Türkistanda, İslâmın merkezi olarak kalacaktır¹².

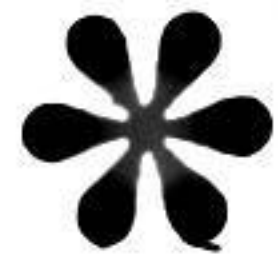
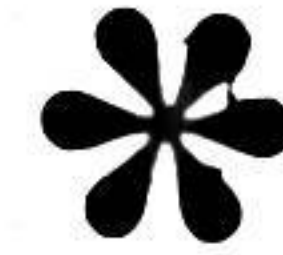
NOTLAR

- 1) E.Esin, "Doğu Türkistan'ın ihtidâsından safhalar", I. Doğu Türkistan'ın sesi, sayı I (İstanbul, Ocak 1984), sahife 34-37. Bu yazıda, bazan, mürettib yanlışlığı olarak "ihtidâ" kelimesi hatalı yazılmıştır. Okuyucuların düzeltmeleri ricâ olunur.
- 2) Kâşgar'ın târihçesi: E.Esin, "Kâşgar", Türk Ansiklopedisi, cild XXI, fasikül 167, sahife 383-389.
- 3) Bu mevzûda kaynaklar için: bkz. E.Esin, İslâmiyetten önceki Türk kültür târihi ve İslâma giriş (İstanbul, 1978), Bölüm VI (Hakani medeniyeti).
- 4) Cemâl Karşı (Karşılı), Mulhaqât 'us-surâh, W.Barthold, Turkestan v epokhu Mongol'skago naşestviya, c.I (Petrograd, 1898), s.132-133.
- 5) A.g.e., s.133-134.
- 6) J.Eckmann, Middle Turkic Glosses of the Rylands interlinear Koran translation (Budapest, 1976).
- 7) Mahmûd Kâşgarî, A'd-Divân-u lugât 'it-Türk, B.Atalay bask. (Ankara, 1939-1943), asli metin, varak 6-8, 74, 173, 199, 202.
- 8) Yûsuf Hâs Hâcib, Kutadgu-bilig, R.Arat. bask. (Ankara, 1947). Eserin sözü geçen vecheleri için, bkz. yuk. not 3.
- 9) Kâşgarî, varak 177.
- 10) Karşı, not 4'de a.g.e., s.129.
- 11) Yâkût, Mu'cam 'ul-buldân (Beyrut, H.1376), Kâşgar maddesi.
- 12) Bkz. yuk. not 2.

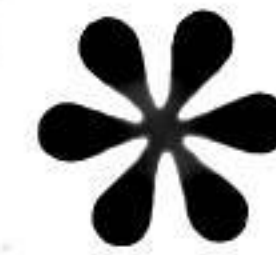
TESBİH

... Ve benim Kaşgar gecelerinden kara,
Rahmet damlalarından bereketli tesbihim.
Dolunay umutlarla çekip
Bir menzile yettiğim..
Çözülün kaderimi düğümleyen zincirler,
Kisranın kalesinden yedi mazgal yıkılsın!
Tesbihim tamam oldu billah,
Sübhanallah... Sübhanallah... Sübhanallah...

Ta uzakta, Sarı Irmak kıyısında,
Tesbihimin dokuz renkli püskülü...
Sabır gergefinde bir güzel kız;
Benzi Sarı Irmaktan sarı...
Yorgun parmakları susamış Zemzeme,
Sinmiş gözbebeklerine otuzdört soru...
İmâmesi de var, tanıktır Allah,
Elhamdülillah.... Elhamdülillah.... Elhamdülillah...

Ben bir duasız mihrab önünde,
Yıkıntı otlarına masal anlattım:
Hep acıyı söyledim, acıyı yazdım.
Ne acı! Gerçeğin soylu acısı...
Tamam etti sonunda tesbihimi.
Tesbihim alnımda otuz üç damla ter...
Allahu Ekber... Allahu Ekber... Allahu Ekber

Dilâver Cebeci

الكاشغري الواعظ وكان فاضلا، سمع الحديث الكثير وطلب الادب والتفسير.
ورغم المصائب الشديدة والكوارث العظيمة التي تعرضت لها كاشغار ظلت هذه المدينة التاريخية مركزا اسلاميا في تركستان الشرقية (١٢).

الكاشغاري وجاء فيه: «يقول الله عز وجل: لي جند أسميتهم الترك وأسكنتهم المشرق» (٩) وهذا الشيخ حسين بن خلف يقول عنه جمال الكارشي (١٠) انه كان شديد التمسك بدينه وحاد الطبع ويجعل الطاعة لله فوق طاعة السلاطين.

«الامام الاجل صاحب التصنيف والتاليف ركن الاسلام ابو عبدالله الحسين بن علي بن خلف بن جبرائيل الخليل الفضلي الخماري الغزنوي الكاشغري ابو الامام نادر الايام ابي الفتوح عبدالغفار الالمعي توفي الامام ابو عبدالله الحسين الفضلي بكاشغر ودفن بها في شهر سنة ٤٨٣ ومات ابنه الالمعي سقطه وحكي ان خان زمانه الذي خانه استدعاه يوما وهو في الدرس عند ابيه وما رأى بدا من التلبية فقام ليذهب قال له ابوه اجلس فقال كيف اجلس والخان دعاني فان امتنعت تجنى علي وقال قد عصاني فقال ابوه تذهب ولا ترجع فخرج والخان ارسل اليه مركبا فركبه وسار الى ان كاد يصل الخان انفصل عن ظهر المركب فسقط على الارض.»

ولعل ابنه الامام عبدالغفار كان يحصل على معلومات تاريخية من الخان اثناء مقابله له لأن المعلومات التي ذكرها جمال كارشي كان ينقلها من كتاب تاريخ لهذا الامام فقد فيما بعد.

ومن علماء كاشغار ابو المعالي طغرلشاه (٤٩٠ - ٥٥٠ / ١٠٩٦ - ١١٥٥ م) ذكره ياقوت (١١) بين علماء الحديث والتفسير والادب وقال عنه انه كان فاضلا:

«... ابو المعالي طغرلشاه محمد بن الحسين بن هاشم

(١) الجزء الاول من مقال «اهتداء تركستان الشرقية الى الاسلام» لأمل أسين نشرته مجلة «صوت تركستان الشرقية» في عددها الاول الصادر في يناير ١٩٨٤ / استانبول.

(٢) «كاشغارك تاريخجه سي» لأمل أسين، ومادة «كاشغار» في الموسوعة التركية

(٣) وفي هذا الموضوع يمكن المراجعة الى كتاب «اسلاميتدن أونجه كي ترك كولتور تاريخي واسلامه كيريش» لأمل أسين - استانبول ١٩٧٨.

(٤) جمال كارشي، «ملحقات الصراخ»، وبعض مصادر اجنبية مذكورة في الترجمة الانجليزية.

(٥) المصدر السابق لجمال كارشي الصفحة: ١٣٣ - ١٣٤.

(٦) مصدر اجنبي جاء ذكره في الترجمة الانجليزية لهذا المقال

(٧) محمود الكاشغاري «ديوان لغات الترك» - انقرة - ١٩٣٩ - ١٩٤٣.

(٨) يوسف خاص حاجب «كوتادغو بليغ» - انقرة - ١٩٤٧.

(٩) الكاشغاري، رقم الورق: ١٧٧.

(١٠) جمال كارشي، انظر الى المصدر المذكور في الحاشية رقم ٤ الصفحة: ١٢٩.

(١١) ياقوت، «معجم البلدان» بيروت ١٣٧٦ . مادة «كاشغار».

(١٢) انظر الى المصدر المذكور في الحاشية رقم ٢.

Adana'nun Osmaniye ilçesinde yayınlanan HASRET gazetesinde mecmuamız hakkında, Mustafa Köker tarafından yazılan yazıyı özetleyerek buraya alıyor, Hasret gazetesine ve Mustafa Köker kardeşimize teşekkürlerimizi sunuyoruz. D.T.S.

Büyük Mücahit İsa Yusuf Alptekin beyin şahsi gayretleri sayesinde dış Türklerin meselelerini en güzel şekilde dile getiren, böyle şahane bir mecmuaya kavuştuğumuz için "Övünmeye Değer" diyoruz.

Değerli "destan şairimiz" Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Osman Zeki Soyuyiğit ve İsmet Tümtürk gibi mazisi belli güvenilir imzaların yayına hazırlayıp, TÜRKİYE Gazetesi tesislerinin itina ile basarak bize sunduğu "DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ" mecmuası Türk Dünyası'na hitabeden yayınlar arasında lâyük olduğu yeri bulacağından eminiz.

On yıldır Türkiye'nin her yerinde yayınlanan birçok yayın gördüm, çoğunu okudum, inceledim ama böylesine kaliteli, dolgun, misampajı düzgün, muhtevası geniş, baskısı temiz gazeteye ve dergiye rastlamadım dersem yalan söylemiş olmam herhalde...

... Evet Ocak 1984 tarihini taşıyan ve üç ayda bir yayınlanacağı açıklanan "DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ" dergisinden bahsediyorum. Hiçbir yayınevi, hiçbir teşekkül kuşe kağıda ofset teknikle, üç ayın dilde yayın yapan bir fikir dergisi çıkarmağa cesaret edememiş, cesaret edenler de başarılı olamamıştır. Bu yönlerini dikkate alarak "Övülmeğe Değer" diyoruz.

صفحات من اهتداء تركستان

الشرقية الى الاسلام

مدينة كاشغار في العهد الخاقاني الثاني

بقلم الدكتورة أمل أسين

في اوائل القرن العاشر الميلادي (القرن الرابع الهجري) كان صاتوق بوغرا خان قد اعتنق الاسلام (١) وبذلك اصبحت مدينة كاشغار التي كانت تعرف وقتذاك بعاصمة الاسرة الخاقانية التركية (٢) اصبحت مركزا للحضارة التركية الاسلامية وتم تحويل مافيها من معابد واديرة دينية لـ «بورقان» الى مساجد ومدارس ومؤسسات ووقفية اسلامية (٣).

وكان صاتوق بوغرا خان قد اشترك وهو في مقتبل عمره في بناء مقبلة «آرتوخ» ولما آل الامر اليه حوله الى مسجد وكنية اسلامية ودفن فيه عندما وافته منيته في ٣٤٤ هـ (٩٥٥ م). والمعلومات الفنية التي توصل اليها الطرز المعماري الديني لدى «بورقان» عبر عصور طويلة أسهمت في بناء المعابد الاسلامية ومهدت السبيل الى قيام نماذج رائعة من الفن المعماري. . . . وقد أمكن الكشف عن بعض الاثار الاسلامية الاولى للفن المعماري الاسلامي في كاشغار من امثال توكوز - سراي، ومزار، وكوهنه - شهر، وتومشوك - طاغ. . . . وكانت هناك كلية اسلامية على شاطئ نهر «تومن» وضرائح كثيرة للاسرة الخاقانية التركية (٤) ويجب اليوم القيام بحفريات اركيولوجية للكشف عنها واول ضريح فيها اقيم لأحد احفاد صاتوق بوغرا خان وهو علي ارسلان ابن بلي - تاش ارسلان المتوفي في ٣٨٨ هـ (٩٩٨ م) والضريح الاخير فيها اقيم في ٦٠٧ هـ (١٢١٠ م) وهو للابن الاخير من الاسرة الخاقانية الكاشغارية.

وهؤلاء الخواقين الاتراك هم بناء الحضارة التركية الاسلامية ويذكرهم التاريخ بانهم كانوا مخلصين في اسلامهم و متمسكين بثقافتهم التي ورثوها من آبائهم واجدادهم.

وقد خرج من بينهم عظماء كثيرون يذكرهم التاريخ بالاكبار والاعجاب (٥) ومنهم نصر ارسلان ايلغ بن علي تولغا خان المتوفي في ٤٠٢ هـ (١٠١١ م) الذي يلقب بالشهيد والذي ضرب اروع الامثلة في العمل الانساني والتمسك بالمثل العليا في السلم والحرب. وعلى ايديهم امتزجت التركية بالاسلام فاصبحت جزءا لا ينفصم عنه كما تمت

ترجمة القرآن الكريم الى التركية في ايامهم (٦). وذلك احد الشواهد الرئيسية التي تدل على رسوخ ايمانهم بهذا الدين الحنيف وتعطشهم الى التفقه فيه وفهم حقائقه من مصدره الاول وهو القرآن الكريم.

ومدينة كاشغار كانت احدى المراكز الفكرية للعالم الاسلامي مثل بقية المدن الخاقانية وعلى الاخص بخارى، وتمتاز بكونها العاصمة القديمة للبلاد الخاقانية وموطنا لأصح لهجة تركية في ذلك العصر كما يشير الى ذلك اللغوي الشهير محمود الكاشغاري (٧) في مواضع عديدة من كتابه «ديوان لغات الترك» الذي انهى تأليفه في ٤٦٦ هـ (١٠٧٢ م) وما جاء فيه:

« يقال لكاشغار «اوردوكند» اي بلدة الاقامة لأن أفراسياب (وهو الجدل الاول للخواقين الاتراك واسمه التركي تونغالاب - أر) كان يقيم بها لطيب هوائها. . . . ويقول في موضع اخر من كتابه: «افصح الالسن للملوك الخاقانية». ويضيف قائلا: «الحروف التي تدور عليها السنة الترك هي كما يلي. . . . الخط الاويغوري. . . . وعلى هذا الخط كتب الخاقانية والسلطين مراسلهم من قديم الدهر الى اليوم. . . من كاشغار الى الصين العليا. . . .»

ويذكر المؤلف محمود الكاشغاري النهر الذي يمر من وسط مدينة كاشغار ويطلق عليه اليوم اسم «تومين»، والقرى المجاورة لها، واطلال مدينة تاريخية هناك، حتى انه يشير الى الازهار المتفتحة في الارياف بالوانها المختلفة والى صناعة لباد مطرز في كاشغار كان يعرف باسم «كميشكه».

وكذلك المؤلف يوسف خاص حاجب الف كتابه الشهير «كوتادغو بليغ» في الادب واهداه الى خاقان كاشغار في عجم ٤٦٢ هـ (١٠٦٩ م) ويعرض هذا الكتاب نماذج حية من الادب التركي والنظرة التركية الاسلامية للكون والحياة والانسان (٨).

وخلال العهد الخاقاني انجبت كاشغار علماء مسلمين ومؤرخين وكان بينهم الامام الزاهد الشيخ حسين بن خلف الكاشغاري الذي روى حديثا قدسيا لم تذكره كتب الحديث الصحيحة، رواه لمعاصره اللغوي محمود

Episodes of Eastern Turkistan's Conversion to Islam.

II-KĀSHGHAR IN THE KHĀQĀNID AGE

Dr. Emel ESİN

Satıq Bughra Khan's adherence to Islam, in the beginning of the IVth H. /Xth century¹, established Kāshghar², the capital of the dynasty, then titled "Khâqâni Türk" (Imperial Türk: Türk, as name of the eponym), as a major Islamic Turkish centre.

In what concerns architecture³, at first, the Buddhist temples and monasteries were re-dedicated to Islam. The example had been set by Satuq Bughra, who in the days of his youth, had vowed to turn into a mosque, the temple of Artuj, in the construction of which he had been forced to participate. When Satuq Bughra died, in H.344/955, he was buried at Artuj.

The centuries of technical experience in Buddhist architecture could thus provide a basis for the elaboration of Islamic edifices, which were built in the same style. The fine, column-like, cylindric sacred towers provided the models of the monumental minarets of the Khâqânids. The glazed and sculptured ceramic revetments of the Kāshghar Buddhist temples were propagated in the whole of Khâqânid Turkistan. Some remains of the early Islamic monuments, in the Kāshghar area, could be identified, in the ruins of Köhne-shahr, Mazar Toquz-saray and Tumshuq-tagh. It would apparently be necessary to effect archaeological excavations, to determine the site of the Khâqânid funerary complex⁴, on the Tümen river, which crosses Kāshghar. The first monarch to be inhumed in that complex was Satuq Bughra's grandson, by his son Bay-Tash Arslan, Alî Arslan, who died in 388/998. The last Khâqânid of Kāshghar, also, was to be buried in the same shrine, in 607/1210.

The dynasty titled "Turkish Khâqâns" became the founders of Islamic Turkish civilization. The Khâqânids were faithful to their ancestral culture and sincerely devoted to Islam. History knew, among them, figures with features seldom encountered among the rulers of their age.⁵ Such was Nasr Arslan İlig, called "the Martyr" (died 402/1011), who did not silence the voice of his conscience, even for the benefit of the Khâqânid state. He had risked his life to stop a war and had thus saved many from death.

The Khâqânids' effort to combine Turkish culture with Islam was primarily manifested in the translation of the Qoran, achieved in their age.⁶

Like other Khâqânid cities—especially Bukhârâ—Kāshghar also was a centre of Islamic studies.

Kāshghar had a privileged position, as traditional capital of the Khâqânid realm, where the most fluent Turkish was reputedly spoken. Kāshghar's particularity is expressed, by her illustrious citizen, Mahmûd Kāshgharî, in his Dictionary of the Turkish language, written in 466/1072.⁷

"Kāshghar is called Ordu-kend, as it is a royal residence. This is because Afrâsyâb (the semilegendary ancestor of the Khâqânids) had lived in its pleasant clime".

"The most fluent language is spoken in the Khâqânid realms."

"The letters which express Turkish languages (the Uyghur script) ... It is with this script that the Khâqânids and (other) kings have, from ancient times to our day, written their edicts, from Kāshghar as far as Upper China (China proper), to all Turkish lands."

Mahmûd Kāshgharî described also the river Taman/Temen (the present Tümen), which crossed the city, the towns in vicinity, the ruins of an abandoned settlement, even the colours of the flowers of the Kāshghar countryside. He adds that embroidered felt carpets, called Kemishke, were among the products of Kāshghar.

Kāshghar's significance, as national and religious capital, became apparent in another literary work, *Qutadghu-bilig*, presented in 462/1069, by the author, Yûsuf Khâss Hâjib of Balasaghun, to the then Khâqânid monarch of Kāshghar. Yûsuf's versified allegory sought to combine with an Islamic spirit, the Turkish traditions on the art of government and on humane behaviour⁸. A model was set, which was to determine the rules of social and individual life, for future generations.

Khâqânid Kāshghar also gave birth to Islamic theologians and a historian of repute. "The Shâyk, the Imâm, devout in reclusion, Huseyn, son of Khalaf of Kāshghar" had repeated, on the authority of other scholars, to his compatriot and contemporary the encyclopedist, Mahmûd Kāshgharî, a hadîth (Prophetic tradition), which however is not found in the compilations considered as authentic⁹:

"God, Detainer of all glory and power, hath decreed: I have an army to whom I bestowed the name Türk. I settled them in the East."

Qarshî¹⁰, described Huseyn, son of Khalaf, as a stern scholar who placed God's service above that

of kings and did not tolerate compromises:

"The revered imâm, compiler and author, the pillar of Islam, Abû Abdullah, Huseyn, son of Khalaf, son of Jibrîl 'ul-Khalîl 'ul-Fadlî, the Khumarî (formerly attached to a prince titled, or named, Khumar), the Ghaznavî, the Kâshgharî was the father of (a scholar), rarely raised in many generations, bestowed with the lights of inspiration. Abd 'ul-Ghaffâr 'ul-Alma'î (.....) (Huseyn) died in Kâshghar and was buried there, in 486/1093. His son lost his life as the result of an accident (.....) It is reported that the Khan of the age had summoned him, when under his father's tuition, he was about to attend, to the Talbiya (the utterance of assent of God's solicitation) (.....) His father said: Remain seated! He answered: How can I? The Khan calls me. Then his father said: Go and do not return! (Abd 'ul-Ghaffâr) went out and rode the mount sent by the Khan.... He fell off the mount's back (and died)".

Abd 'ul-Ghaffâr's visit to the Khan may have been in connection with the history of Kâshghar and of the Khâqânid dynasty, which he wrote. Qarshî had drawn information from this now lost work.

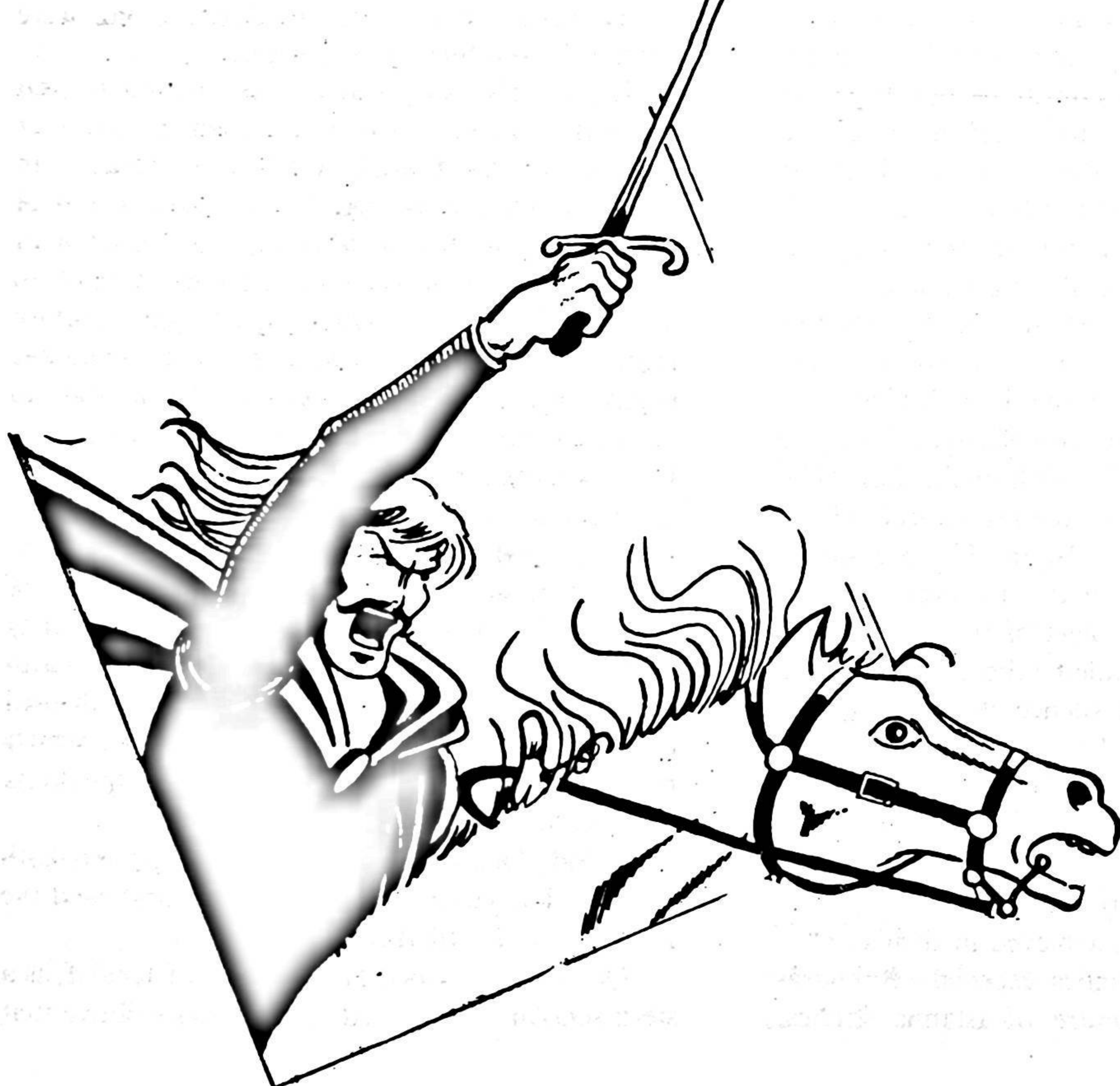
Yâqût¹¹ mentions another Islamic imâm of Kâshghar Abû'l Ma 'âlî Toghril-shah, son of Hasan and grandson of Hâshim, as a student of Prophetic

traditions, of exegesis and of literature.

Notwithstanding the tribulations of many invasions, Kâshghar was to remain the centre of Islam, in Eastern Turkistan¹².

NOTES

- 1) See E.Esin, "Satuq Bugra Khan", *The Voice of Eastern Turkistan*, no 1 (Istanbul, January 1984), p. 37. Please correct also the misprint on p.37, second column, line 35 and read "He found my heart empty", omitting the unnecessary "was", erroneously introduced.
- 2) For an abridged account of the history of Kâshghar, see E.Esin, "Kâshghar", *Türk Ansiklopedisi*, vol.XXI, faciel 167, pp.383-389.
- 3) Sources: E.Esin, *A History of pre-Islamic and early Islamic Turkish culture* (Istanbul, 1980), Sixth chapter (the Kâhaqânid civilization).
- 4) Jamâl Qarshî, *Mulhaqât 'us-surâh*, publ. by W.Barthold, *Turkestan v epokhu Mongol'skago nashestviya*, vol.I (St Petersburg, 1898), pp.132-133.
- 5) *Ibid.*, pp. 133-134.
- 6) J.Eckmann, *Middle Turkic Glosses of the Rylands interlinear Koran translation* (Budapest, 1976).
- 7) Mahmûd Kâshgharî, *A'd-Divân-u lughât 'it-Türk*, B.Atalay ed. (Ankara, 1939-1943), Arabic text, fols. 6-8, 74,173,194,202.
- 8) Yûsuf Khâss Hâjib, *QEutadghu-bilig*, R.Arat ed.(Ankara, 1947). on cited aspects of Yûsuf's poem, see note 3 *supra*.
- 9) Kâshgharî, fol.177.
- 10) Qarshî,
- 10) Qarshî, *op. cit.* in note 4, p.129.
- 11) Yâqût, *Mu'jam 'ul-buldân* (Beyruth, A.1376), art "Kâshghar".
- 12) See note 2 *sup*.

DOĞU TÜRKİSTAN TÜRKLERİ: I

Doç.Dr. Mehmet Saray

a- 16. Asırdan Yakub Bey'e kadarki devir:

(Doğu Türkistan Türklerinin 16. asra kadarki tarihleri hakkında daha mufassal bilgi için bak. İslâm Ansik. Türk mad. İ.Kafesoğlu ve Kâşgar mad. R.R.Arat).

Doğu Türkistan, XV. asrın sonları ile XVI. asrın başlarında Timurlular arasında el değiştirdi durdu. 1531'den 1606'ya kadar Doğu Türkistan hâkimi olarak Sultan Ebû Said Han'ı ve oğullarını görüyoruz. 1606'da Çağatay hanedanından Emir İsmail'in başa geçmesiyle de, XIX. asrın üçüncü çeyreğine kadar devam edecek olan meşhur "hocalar hâkimiyeti" başlar.

Rivayete göre (bak. Arat, Kâşgar mad.), 1412 yılında Buhârâ ulemâsından meşhur hoca "Mahdum A'zam" Kâşgar'a gelip yerleşmiş, medreselerin birinde tedris ile meşgul olmuş ve oğulları İmâm Kalân ile İshâk Vali de bu işe devam etmişlerdir. Bu iki kardeşin içtihadında görülen bazı farklar talebeleri arasında iki grubun teşekkülüne sebep olmuştur. Bunlardan İmâm Kalân taraftarları "Ak-Tağlık" ve İshâk Vali taraftarları ise "Kara-Tağlık" olarak meşhur oluyorlar (Boulger, D.; The Life of Yakoob Beg, London, 1878, s.37).

Doğu Türkistan'ın, Batı Türkistan'da olduğu gibi, bilhassa bu son devirlerinde görülen siyasî istikrarsızlık, ayrı şehir ve eyalet hâkimleri arasındaki devamlı mücadele ve bunun tevhit ettiği iktisadî durum ahâliyi ister istemez, idare işlerine lâkayit kalmağa ve selâmeti ruhanî zümreler içinde aramağa sevk etmiş ve bu zümre reislerinin halk arasındaki şöhreti hâkimleri ürkütecek bir dereceye gelmiş idi. Emir İsmail'in, saltanat endişesi ile Ak-Tağlık fırkasının reisi olan Apak Hoca'yı Kâşgar'dan ihraç etmesi, bu harekete başlangıç teşkil etmiştir.

Halk arasında büyük nüfûz sahibi olan Apak Hoca, Emir İsmail'den intikam almak maksadıyla Cungarya Kalmukları lideri Galdan'ı Kâşgar'ı işgale teşvik etmişti. Zaten böyle bir fırsatı beklemekte olan Kalmuk lideri, 1678'de Kâşgar'ı işgal ederek, ülkenin idaresini kendisine yardım eden Apak Hoca'ya verdi (Boulger, s.44). Fakat yeni hâkimlerinden de memnun kalmayan Apak Hoca,

idareyi İsmail'in kardeşi Muhammed İmil'e devrederek onu Kalmuklar aleyhine kışkırttı. Bu kışkırtma hem Muhamed İmil'in ve hem de Ak-Tağlık fırkası hâkimiyetinin sonu oldu. Kâşgar emaretinin başına Kara-Tağlık fırkasının reisi Hoca Danyal getirildi (1721). Hoca Danyal ile oğullarının idareleri Kalmuklar tarafından sıkı bir denetime tabi tutuldu. Danyal'ın ölümünden sonra başa geçen Yunus Hoca, daha dirayetli davranarak kısa zamanda Kâşgar, Aksu ve Yarkend'de nüfûzunu sağlamlaştırdı. Mahalli hükûmetin yeniden kuvvetlenmesini istemeyen Kalmuklar bu defa Yunus Hoca'ya karşı rakibi olan Ak-Tağlık fırkasından hoca Burhân al-Din'i (Burhaneddin) destekleyerek onun önce Aksu ve sonrada Kâşgar'ı almasına yardımcı oldular (Boulger, s.44-46).

XVII. asırda Doğu Türkistan'ın Hami (Kumul) ve Turfan kasabalarını ellerine geçirmiş olan Çinliler, 1754'de Kalmukları da yenince, 1759'da, tam bir keşmekeş içinde bulunan, Kâşgar ve civarını işgal ederek, merkezlere kendi garnizonlarını yerleştirdiler. 1756-1760 yılları arasında şimale doğru gelişen Çin istilâsı Kazakların Orta ve Küçük Ordaları ile Hokand hanlarını da kendi tâbiyetleri altına almalarıyla sona erdi. Fakat, bilâhare buralar, Rus nüfuz bölgesi olarak kabul edildiğinden Çinliler geri çekildiler. Hambly, G.: Central Asia, London, 1969, s.297-98; Hayıt, B.: Türkistan Rusya ile Çin arasında, İstanbul, 1975, s.136-7).

Bu arada, memleketin her tarafına dağılmak zorunda kalan her iki tarafa mensup "hocalar", vatanlarını Çinlilerin elinden kurtarabilmek için büyük bir propagandaya başlamışladı. Böylece, uzun bir müddet "hocalar"ın Çinlilere karşı kıyam teşebbüsleri ile geçti. 1826'da Burhân al-Din'in torunu Cihangir, Kırgızların yardımı ile Kâşgar'ı ele geçirmeğe muvaffak olmuş ise de, sonra Çinlilere esir düşmüş ve demir kafes içinde Pekin'e gönderilerek, orada idam edilmiştir. Kuvvetli düşmana karşı bir türlü birleşemeyen "hocalar"dan Muhammed Ali Han ile Yusuf, emirlerindeki kuvvetlerle 1829 ve 1830'da Çinlileri bazı kasabalardan kovmağa muvaffak oldular. 1847 ve 1854'de Muhammed Emin iki defa Kâşgar'ı ele geçirmiş ise de, Çinlileri temelli kovmağa muvaffak olamamıştır (Hambly, s.299). Türk müslümanların bu başarısız mücadeleleri devam ederken, nihayet, 1862'de "döngenler" (İslâmiyeti kabul etmiş Çinliler)'in büyük isyanı patlak verdi. Wen-Djong Chu, The Muslim Fekellion in Northwest China 1862-1878, The Hague-Paris, 1966, s.22-27,51-58). İsyân kısa zamanda Cungarya'ya yayıldığından Kâşgar ile Çin'in irtibatı kesilmiştir. bu ise yeni bir "hocalar" isyanına zemin hazırlamıştır.

1863-64 yıllarında Kırgız hanı Sadık bey, Çinli-

lere karşı müslümanlara yardım etmek üzere, Kâşgar üzerine yürümüş ve şehri zaptetmiştir. Cihangir Hoca'nın kız kardeşi ile evli bulunan Sadık Bey, kendisinin devamlı olarak Kâşgar'da kalamayacağını anlayınca, Kaşgar'ı Cihangir'in oğlu Büzürg Han'a teslim etmek mecburiyetinde kaldı. Bu arada Hokand'da bulunan Büzürg Han, 1864 başlarında Çimkend'i Ruslara karşı müdâfaa eden ve bilâhare Kaşgar devletini kuracak olan Muhammed Yakub Bey'in kuvvetleri desteğinde Kâşgar'a geldi (Hambly, s.300).

b- Yakub Bey ve Devleti: Kaşgar'ı düşman istilasından kurtaran ve müstakil bir devlet olarak da zamanın büyük devletleri tarafından resmen tanınmasını sağlayan Muhammed Yakub Bey, 1820'de, Taşkend yakınlarında Pişkend köyünde doğmuş idi. (Boulger, s.76; Vambéry, A.: *Central Asia and the Anglo-Russian Question*, London, 1874, s.299). Kurama kasabasının kadısı olan babası Pir Muhammed Mirza, 1818'de Pişkend'e gelerek oranın en nüfuzlu şahsiyeti olan Şeyh Nizameddin'in kızkardeşi ile evlenmişti. Muhammed Yakub'un ilk yükseliş yıllarında nüfuzlu dayısının büyük rolü olmuştur. Devrinin geleneklerine uyarak çocukluk yıllarını Molla olabilmek için sıkı çalışmalarla geçiren Muhammed Yakub, bilâhare bu mesleğin, hareket dolu yaradılışına uymadığını görerek bırakmıştır. İşte tam bu sırada kızkardeşi Taşkend valisi Nur Muhamed Han ile evlenmişti. Vali eniştesinin sayesinde Yakub Bey, Hokand askeri kuvvetlerine girmiş, kısa zamanda kabiliyetini göstererek 1845'de yeni Hokand Hanı Hudayar'a Mahram (Mabeyinci) tayin edilmişti (Boulger, s.77). 1853'de Ak-Mescit'i Ruslara karşı başarıyla müdâfaa eden Yakub Bey'in uhdesine, 1864'den itibaren Rusların Orta Asya'da yeniden ilerlemeleri üzerine, Çimkend'in müdafaası verilmişti. Bu kaleyi de ilk Rus taarruzuna karşı başarıyla savunan Yakub Bey, bilâhare rusların topraklarla hücumu üzerine Çimkend'i boşaltmak zorunda kalmıştı (Boulger, *Central Asian Portraits*, London, 1880, s.103). Yakub Bey, 1865'de Taşkend'i Ruslara karşı kahramanca müdâfaa ederken ölecek olan Alim Kul'un yanına dönmüş ise de, Hokand Hanlığına hâkim olmak düşüncesinde olan Alim Kul tarafından Kaşgar'da Büzürg Han'a yardımcı olması için 66 kişilik bir müfreze ile Taşkend'den bir nevi uzaklaştırılmıştı (Boulger, *The Life of Yakoob Bey*, s.86).

1864 başlarında Sadık Bey'in Kâşgar'dan ayrılmasıyla şehre tekrar hâkim olan Çinliler, Yakub Bey ile Büzürg Han kuvvetlerinin 1865'de yaptıkları ilk hücumu püskürtmeyi başarmışlar ise de, Taşkend'in Rusların eline geçmesinden sonra bazı Hokand kuvvetlerinin Yakub Bey'e katılmaları üzerine yenilerek Kâşgar'ı terk etmek mecburiyetinde

kalmışlardır (Boulger, s.87; Kuropatkin, A.N.: *Kashgaria*, İng.trc.Calcutta, 1882, s.165; Vambéry, s.312). Yakub Bey, Kâşgar'ın arkasından Yarkend'i de alarak mevcut ordusunu yeniden tanzim ve takviye etmiş, buna Hokand idaresinde kazandığı askeri tecrübelerini de ekleyerek, Doğu Türkistan'ın diğer şehirlerini birer birer zaptetmeğe muvaffak olmuştur. Fakat, Büzürg Han'ın kendi başarılarını kıskanıp aleyhinde bir vaziyet alması üzerine, 1867'de kendisini önce haps sonra da Mekke'ye hacca göndererek Doğu Türkistan'ın mutlak hakimi olmuştur. (Boulger, s.115-8; Kuropatkin, s.168-70; Vambéry, s.315-6; Hambly, s.300).

Büzürg Han meselesini halleden Yakub Bey ilk iş olarak doğuda huzursuzluk yaratan Döngenlere dostluk teklif etmiştir. Döngenler bunu reddettiği gibi, Karaşar ve Sayram'ı da işgal etmişlerdir. Fakat, Yakub Bey kuvvetlerinin yaklaşması üzerine bu kasabaları yağmalayıp çekilmişlerdir. Yakub Bey dört aylık bir kuşatmadan sonra Döngenlerin müdâfaa ettikleri Turfan'ı zaptetmeye muvaffak olmuştur (Schuyler, E.: *Türkistan, II*, London, 1876, s.319). Ne var ki, galip gelmesine rağmen, Döngenlerin inatçı müdafaaları Yakub Bey'in ordusunu oldukça sarsmıştır. İli vadisinin kontrolünün Kâşgar hâkimine geçmesi, hızla gelişen bu müslüman devletinden çok endişelenen Rusları, derhal harekete sevk etmiştir. Ruslar, kısa zamanda İli vadisinin kapısı durumundaki Kuça'yı zaptetmişlerdir (Schuyler, s.319). 1868'de Rusların Orta Asya'yı istilâlarından sonra kurdukları Türkistan Genel Valiliği karargâhında Kaşgar'a karşı bir sefer için plânlar hazırlanmış ise de, Hive meselesi daha önemli addedildiğinde bu plânın tatbiki o an için geri bırakılmıştır. Fakat buna rağmen Yakub Bey ile Türkistan Genel Valisi General Kaufman arasında tartışmalar yazılı olarak devam etmiştir (Schuyler, s.320-21).

Ruslar, Hokand ve Buhara'yı dikte ettirdikleri ticarî anlaşmalar gibi, Yakub Bey ile de bir ticarî anlaşma yapmak istiyorlardı. Haklı olarak, Yakub Bey, Rusların memleketine, her ne şekilde olursa olsun girmelerini istemiyordu. Çünkü, onun gözünde Ruslar, "ticaret için değil, devleti hakkında entrika ve casusluk için gelecek şerefsiz insanlar" idi. (Schuyler, s.320). Üstelik, hâlâ resmen Kâşgar'daki hakimiyetini tanımamışlardı (Türkiye ve İngiltere Kâşgar devletini resmen tanımışlardı). Sonunda Yakub Bey, Rusları düşman olarak karşısına almaktansa, ticarî yolla da olsa, dostluk münasebetleri kurmağa karar verdi. Baron Kaulbars başkanlığındaki ilk Rus elçilik heyeti ile bir ticaret anlaşması imzalamıştır (10 Temmuz 1872). (Schuyler, s.321; Kuropatkin, s.179. Ticaret anlaşmasının tam metni için bak Rawlinson, H.C.:

England and Russia in the East, London, 1875, s.384). Bunu, 1875 yılında rusların Albay reinthal başkanlığında gönderdikleri ikinci elçilik hey'eti tâkib etmiştir.

Rusların Orta Asya'daki Türk Hanlıklarını birer-bifer zaptederek, Hindistan hududlarına yaklaşmaları İngilizleri endişeye düşürmüştü. Orta Asya'da ticarî ve politik avantajlarını kaybeden İngilizler, kontrolleri altında bulundurdukları Afganistan'ın kapı komşusu, yükselmekte olan yeni müslüman devletin hâdiseleriyle yakından ilgilenmeye başlamışlardı.

İlk İngiliz ziyaretçi, A.Schlagenweit'in 1857'de Doğu Türkistan'da bir kıyamda öldürülmesinden sonra, 1863'de W.P.Jonson'un ve 1868'de de P.Shaw'ın, ticari bir maksatla da olsa, bu ülkeyi ziyaret ettiklerini görüyoruz. Yakub Bey, bir tüccar sıfatıyla Kâşgar'ı ziyaret etmesine rağmen, P.Shaw'a büyük iltifat göstermiş, İngilizler için dostluk duygularıyla dolu olduğunu söylemiştir (Boulger, s.216; Shaw, P.; Vizits to High Tartary, Yarkand and Kashghar, London, 1871, s.261-63). Ertesi sene, 1869'da da, Mirza Muhammed Şadi başkanlığında bir hey'eti İngilizlerin Hindistan hükümeti nezdine göndererek bu samimiyetini tekrarlamıştır.

Yakub Bey, o an için Türkiye ile dost geçinen, İngilizlerden teşkilâtını geliştirmekte olduğu ordusu için, silah ve mühimmat te'min etmeyi umuyor; İngilizler de Doğu Türkistan'ın tabii zenginliklerini işletmeyi, ticari ve politik nüfuzlarını artırarak icabında bu ülkeyi, Afganistan misâli, Rusya ve Çin'e karşı bir tampon devlet olarak kullanmayı düşünüyorlardı. Diğer taraftan İngilizler, Yakub Bey'in Türkiye ile münasebetlerini geliştirmesine yardımcı olmayı da vâdediyorlardı ki, bu Yakub Bey'i İngilizlerle iyi geçinmeye sevk eden önemli noktalardan biri idi.

Yakub Bey'in elçisi Mirza Şadi bir sene Hindistan'da bekledikten sonra, Forsyth'ın başkanlığında ve P.Shaw ile Dr.G.Henderson'ın da içinde bulunduğu ilk İngiliz elçilik heyeti ile birlikte 1870'de Kaşgar'a döndü. Yakub Bey tarafından çok iyi bir şekilde karşılanan İngiliz heyeti üç aya yakın Kaşgar'da kalmıştır. Bu sırada Ruslarla münazaa halinde bulunduğu ve onları daha fazla kıskırtmakta yarar görmediğinden, Yakub Bey, İngilizlere rica ederek taraflar arasında şimdilik bir andlaşma yapılmamasını sağlamıştır. İlk Kaşgar-İngiliz ticaret andlaşması, Ruslarla, 1872'de yapılan andlaşmanın ardından, D.Forsyth'ın daha seçkin ve kalabalık bir hey'etle ve müslüman askerlerden kurulu bir süvari birliği refakatinde, Kâşgar'a ikinci gelişinde törenle imzalanmıştır (1873) (İngiliz elçilik hey'etinin karşılanması için bak Boulger, s.220-24; Repord of a Mission to Yarkend

in 1873 under Command of Sir T.D.Forsyth, Calcutta, 1875).

Yakub Bey ve devletin yükselişi, diğer Orta Asya müslüman devletlerinin birer birer istila edildikleri bir devreye rastlaması yönünden ne kadar önemli olmuş ise, Türkiye'nin Türkistan meseleleri ile doğrudan doğruya ilgilenmesini sağlaması yönünden de o kadar önemli bir olay olmuştur. Hokand, Buhâra ve Hive Hanlarının yardım fer-yatlarını gerektiği şekilde yerine getirmemenin acı sonuçlarını gören İslâm aleminin lideri Türkiye, bu sefer Yakub Bey'in yardım için gelen elçisini eli boş göndermemiştir.

Yakub Bey Kâşgar'a hâkim olduktan sonra, bir taraftan Orta Asya'yı bir nevi aralarında paylaşmış istila etmiş olan Rusya ve İngiltere ile münasebetlerini dostane bir şekilde düzenlemeye ve bir denge unsuru olmaya çalışırken, [Cambridge Historical Jourcal Vol.11, No.3 (1955), s.324-325] diğer taraftan da kendi nüfuzunu yükseltecek ve devletine destek olacak olan islâmın başı, Türk Sultanı Abdülaziz Han'a (1861-1876) nezdine fevkalâde elçisi Said Yakub Han Töre'yi göndermişti. Orta Asya'nın yetiştirdiği en büyük diplomatlardan biri olan Said Yakub Han Töre, kısa adıyla Hoca Töre, Orta Asya'daki gelişmeleri ve bu arada Kâşgar devletinin durumu ve ihtiyaçlarını çok iyi bir şekilde Türk hükümeti ilgililerine anlatarak, iyi bir andlaşma ile personel ve silah yardımı sağlamaya muvaffak olmuştur (Elçinin istekleri, bizzat Tophane Müşiri Ali Said Paşa ile Umum Fabrikalar Nâzırı Seyyid Paşa'nın himmet gayretleriyle, 2000 tüfek ve kapsül ile 6 adet Krupp topu ve Kâşgar'da imal edilmek üzere kapsül ve barut imal vasıtaları ve ustaları verilerek yerine getirilmiştir. Ayrıca, Kâşgar ordusunu eğitmek için, İstihkâm zabiti Ali Kâzım Bey, Piyade zâbiti Muhammed Yusuf Bey, Süvari zâbiti Çerkes Yusuf Bey ve Topçu zâbiti İsmail Hakkı Bey ile dört mütekait zâbit enderundan Murad Efendi'nin başkanlığında Kâşgar'a gönderilmiştir. (Bak: Irade, Hariciye No. 16500 ve 15546 ile Yıldız Esas Evrakı, Kısım 33, Evrak 1481, 1211, 1638, 1271, 382. Baş .Arşv. (Louis E.Frechting, Anglo-Russian Rivaluf in Eastern Turkish-tan. 1863-1881, Royal Central Asian Society; Journal, Vol. XXVI, July 1939, s.47) Ayrıca, bazı hediyeler ile "birinci rütbeden murassâ nişanı Osmanî ile Seyf ve alem" gönderilmiştir. Elçilik hey'eti ve nâme-i hümayun Kâşgar'da 100 pare top atışıyla selâmlanmış ve bundan sonra, Yakub Bey (bundan sonra Han)'in hâkimiyeti altında bulunan bütün memleketlerde hutbeler Sultan Abdül Aziz nâmına okutulmağa ve sikkelerde onun nâmına basılmağa başlanmıştır. Daha önce "Atalık Gazi" ve "Bedevlet" ünvanını almış olan Yakub Han'a bu münasebetle verilen "Emir"lik ünvanının ilâ-

nında o sırada Kâşgar'a vâsıl olmuş olan İngiliz elçilik hey'eti de bulunmuş ve kendileri için ayrı bir merasim yapılmıştır.

Artık kendisinin Sultan'a bağlı bir Emir olduğunu ilân eden Yakub Han, İstanbul'dan gelen

şubayların da yardımıyla, büyük bir enerji ile ordusunu eğitip yetiştirmeye koyuldu. Yakub Han'ın ordusunun mükemmel eğitimine şahid olan yabancı gözlemciler, durumu takdir ve hayranlıkla zikrederler (Bak. Kuropatkin, s.214-220).

Bitmeyen yollar... bitmeyen çileler... bitmeyen esâret... ve "Dutar" denilen sazın dinmeyen feryatları...

طرق ممتدة الى غير نهاية... ودموع لاترقأ... وسحب احتلال لاتقشع... وأنين معزفنا «دوتار» لاينقطع

Roads which never end... troubles which never end... and bondage which never ends... and the notes of a "Dutar", never silent.

ضربت النقود المعدنية باسمه ايضا في جميع الممالك التي يحكمها محمد يعقوب خان، ومحمد يعقوب خان كان يلقب ب «أتالي غازي» و «بادولت» فاعطاه السلطان العثماني الامارة فاصبح من امراء الدولة العثمانية وقد حضر الوفد السفاري الانجليزي الذي وصل كاشغار في ذلك الوقت، حضر في الاحتفال الذي اقيم بهذه المناسبة.

وقد عكف محمد يعقوب خان، بعد ان اعلن نفسه اميرا تابعا للسلطان العثماني، عكف على تنظيم جيشه وتدريبه بمساعدة الخبراء العسكريين القاديمين من استانبول... والمراقبون الاجانب الذين شاهدوا النشاطات التدريبية العالية في جيشه يسجلون ذلك بالاعجاب والتقدير.

ذلك القرن استطاع الحصول على قوة عسكرية وخبراء عسكريين واسلحة وذخائر حربية من الدولة العثمانية بعقد معاهدة هامة معها بعد عرض التطورات المتعلقة بمنطقة اسيا الوسطى، ووضع دولته واحتياجاتها للمسؤولين العثمانيين على احسن واتم وجهه... وقد ارسل اليه السلطان العثماني هدايا ثمينة بينها وسام عثماني مرصع من الدرجة الاولى وسيف وعلم.

وتم استقبال الوفد السفاري الذي حمل الرسالة السامية الهمايونية تم استقباله في كاشغار باحتفالات عظيمة واطلقت المدافع مائة طلقة نارية تحية له... وبعد هذا التاريخ لقب محمود بك بالخان، وتليت الخطب المنبرية باسم السلطان العثماني السلطان عبدالعزيز خان كما

الى جميع الذين يؤمنون بمبدأ «الحرية للانسان والاستقلال للشعوب» في دنيا الاسلام والعالم الانساني الحر

ان مجلة «صوت تركستان الشرقية» تسمى الى اقامة مكتبة تركستانية في استانبول وتقبل التبرعات في جميع الكتب المتعلقة بالتركستانيين الشرقية والغربية، واسيا الوسطى، والبلاد التركية الاخرى في أية لغة كانت. ونحن واثقون من اهتمام قرائنا الكرام بهذا الموضوع، ونشكرهم سلفا مع تقديم تحياتنا واحتراماتنا لهم.

صوت تركستان الشرقية

“Freedom for the Individual, Independence for Nations!”

To the people in the Free World who share our beliefs in the above principles:

The Voice of Eastern Turkistan has started an attempt to found a “Library of Turkistan” in Istanbul, Turkey. Books, in any language, about Turkistan (both Eastern and Western), Central Asia in general, and other Turkish lands, are requested, as gifts.

We feel confident in the response of our readers to this appeals, and thank them in advance.

**The Voice of
Eastern Turkistan.**

“İNSANLARA HÜRRİYET, MİLLETLERE İSTİKLÂL”

**Prensibine Gönül Vermiş
İslâm ve Hür İnsanlık
Âleminin Dikkatine!**

“DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ”, İstanbul'da bir “TÜRKİSTAN KÜTÜPHÂNESİ” kurmak teşebbüsündedir. Bu kütüphâneye, hangi dilde olursa olsun, Doğu-Batı Türkistan, (Orta Asya) ve diğer Türk illeri hakkında yazılmış bütün kitaplar, bağış olarak kabul edilmektedir.

Okuyucularımızın bu husustaki hassasiyetlerinden emin olarak şimdiden teşekkür eder, selâm ve saygılar sunarız.

DTS.

واستمرت المحاصرة اربعة اشهر حتى تم في تموز (يوليو) لعام ١٨٧٠ فتحها والاستيلاء عليها، ورغم انتصاره عليهم فقد اصيب جيشه بضعف من جراء دفاعهم العنيد المسنميت وكان الروس في قلق من هذا التطور السريع والانتصارات الرائعة لهذه الدولة المسلمة، ولما رأوا ان الرقابة على وادي «ايلى» انتقلت الى حاكم كاشغار قاموا بحركات عسكرية واحتلوا «كوتشا» التي هي بمثابة بوابة لوادي «ايلى».

وبعد احتلال الروس اسيا الوسطى في عام ١٨٦٨ كانوا قد اقاموا الولاية التركستانية العامة وكانت هذه القيادة الروسية تجري استعدادات عسكرية لغزو كاشغار ضمن مخططاتها العسكرية التي كانت قد اعدتها فظهرت مسألة «هيزة» واعتبروها اكثر اهمية من غزو كاشغار فتاجلت مخططاتهم العسكرية لغزوها وتوجهوا اليها. الا ان المناقشات الكتابية بين محمد يعقوب بك والجنرال كوفما الوالي العلم الروسي لتركستان ظلت مستمرة.

واراد الروس عقد اتفاقيات تجارية مع محمد يعقوب بك على غرار اتفاقاتهم التجارية التي اجروها مع هوكاند وبخارى ولكنه لم يكن يريد السماح لهم بالدخول في بلده بباي شكل، وكان محقا في ذلك، لانه كان يعلم ان الروس لن ياتوا الى بلده بقصد التجارة وانما للتجسس واشعال نار الفتنة فيه وفضلا عن ذلك فانهم لم يعترفوا بعد بحكومة محمد يعقوب بك في كاشغار، وكان العثمانيون والانجليز قد اعترفوا بها بصورة رسمية، واخيرا رأي ان عقد اتفاقية تجارية مع الروس خير من معاداتهم فتم التوقيع عليها بين الطرفين في ١٠ تموز (يوليو) ١٨٧٢ ووقعها من الجانب الروسي اول وفد سفاري روسي برئاسة «بارون كولبارس» وفي عام ١٨٧٥ بعث الروس الى كاشغار وفدا سفاريا ثانيا برئاسة العقيد الروسي رينتال.

وكان الانجليز يتابعون توغل الروس في اسيا الوسطى واقترابهم من الهند محتلين الممالك التركية واحدة تلو اخرى بقلق شديد حيث ان ذلك افقدهم مصالحهم السياسية والتجارية في هذه المنطقة وبدأوا يهتمون باحداث ووقائع الدولة الاسلامية الجديدة التي قامت في كاشغار والتي كانت جارة ملاصقة لأفغانستان البلد الذي وضعه الانكليز تحت اشرافهم.

واول زائر انجليزي لتركستان الشرقية وهو أ. سكلاجينويت لقي مصرعه اثناء حركة ثورية وقعت فيها في عام ١٨٥٧ ثم زارها و. ب. جونسون في عام ١٨٦٣ و. ب. شاو في عام ١٨٦٨ بقصد التجارة الا ان يعقوب بك رحب بالزائر الانكليزي ب. شاو ترحيبا حارا واعرب له عما يكنه في نفسه للانكليز من مشاعر الود والصدقة كما بعث في عام ١٨٦٩ وفدا برئاسة ميرزا محمد شادي الى

الحكومة الهندية للانكليز: للتأكيد على ذلك.

وكا يعقوب بك يامل الحصول على الاسلحة من الانكليز بسبب صداقتهم الحاضرة مع العثمانيين ليتمكن من تطوير جيشه وتجهيزه بما يحتاجه من اسلحة ومعدات حربية واما الانجليز فكانوا يهدفون الى اقامة استثمارات في تركستان الشرقية للاستفادة من ثرواتها الطبيعية وتقوية نفوذهم السياسي والتجاري فيها من جهة والابقاء عليها دولة متوسطة بينهم وبين الروس والصينيين من جهة اخرى كما وقفوا موقفا مؤيدا لتطوير علاقاتها مع العثمانيين وكان ذلك من اهم الاسباب التي حملت يعقوب بك على اقامة علاقات ودية مع الانجليز. والسفير الكاشغاري ميرزا شادي مكث في الهند سنة واحدة ثم عاد الى كاشغار برفقة الوفد السفاري الانجليزي الذي يرأسه فورسيث ويضم بين اعضائه كلا من ب. شاو والدكتور ج. هنديرسون في عام ١٨٧٠ ومكث الوفد السفاري الانجليزي في كاشغار زهاء ثلاثة اشهر ولقي من يعقوب بك كل حفاوة وترحيب ولكن لم يتم عقد اي اتفاق بين الطرفين تلبية لطلب يعقوب بك حيث انه كان في نزاع مع الروس وان عقد اتفاق مع الانجليز قد يؤدي الى توسيع شقة الخلاف معهم، وفي عام ١٨٧٢ عقد اتفاقا مع الروس وبعد ذلك حضر الوفد الانجليزي برئاسة د. فورسيث ايضا الى كاشغار ورافقتا في سفره وحدة عسكرية مؤلفة من الفرسان المسلمين وكان يضم عدد كبيرا من الاعضاء فتم التوقيع على اتفاق بين الطرفين في احتفال كبير اقيم خصيصا له في عام ١٨٧٣.

ويصادف قيام دولة يعقوب بك في كاشغار تلك الفترة التاريخية التي كانت الممالك الاسلامية الاخرى في اسيا الوسطى تتعرض واحدة تلو اخرى للاحتلال والاستيلاء ومن اجل ذلك كان لقيامها اهمية كبيرة كما انها جعلت العثمانيين يهتمون بالمسائل المتعلقة بتركستان بصورة مباشرة وكان هذا حدثا هاما لا يقل اهمية من ذلك. فالعثمانيون الذين شاهدوا بام اعينهم النتائج السيئة لعدم تمكنهم من تلبية طلبات المساعدة الواردة من هوكاند، وبخارى، وهيو، استقبلوا سفير يعقوب بك الذي جاء بطلب المساعدة ايضا ولبوا طلبه هذه المرة.

وبعد ان وطد دعائم حكمه في كاشغار اخذ يعقوب بك يعمل من اجل تحسين علاقاته مع كل من الروس والانجليز الذين اقتسموا اسيا الوسطى فيما بينهم واحتلوها. هذا من جهة، اما من جهة اخرى فقد بعث بسفيره سعيد يعقوب بكخان تورا الى خليفة المسلمين السلطان العثماني عبدالعزيز خان (١٨٦١ - ١٨٧٦) سعيا وراء تقوية نفوذه في تركستان الشرقية والحصول على دعمه وتأييده.

ومحمد يعقوب بك خان تورا الذي يعرف باسم الشيخ تورا هو من اكبر السياسيين الذين انجبتهم اسيا الوسطى في

العسكرية وتابعوا زحفهم نحو الشمال واستولوا على بعض الاجزاء من بلاد «كازاك» وقضوا على سلاطين هوكاند ولكنهم نزحوا عنها فيما بعد بناء على اعتبارها مناطق نفوذ للروس.

واثناء ذلك كان «ميوخ» من كلتا الطائفتين قد تفرقوا في البلاد يدعون الناس الى تنظيم صفوفهم والعمل من اجل تحرير البلاد من الاحتلال الصيني ومضت فترة طويلة أخفت فيها كل الجهود والمحاولات الرامية الى تحرير البلاد من ربة الاحتلال الصيني، وفي عام ١٨٢٦ تمكن

الامير «جهانكير» حفيد برهان الدين من استرداد كاشغار من الصينيين ولكنه ما لبث ان وقع في اسره فوضعه داخل قفص من حديد ونقلوه الى بكين حيث تم اعدامه هناك.

وامام قوة العدو وظلمه وجبروته أخفق الشيوخ فيما بذلوه من جهود في سبيل توحيد صفوفهم وجمع شملهم... فقام منهم محمد علي خان ويوسف بن لديهما من المجاهدين بطرد الصينيين من بعض المدن التركستانية الشرقية خلال العامين ١٨٢٩ و ١٨٣٠ وكذلك استطاع محمد امين تخلص كاشغار من ايدي الصينيين المحتلين مرتين: كانت الاولى في عام ١٨٤٧ والثانية في عام ١٨٥٤ ولكن لم يمكن اجلاؤهم من البلاد بصورة نهائية وظلت المحاولات التحررية قائمة ولكن دون جدوى.

وفي عام ١٨٦٢ فجرت جماعة «دونغين» وهم الصينيون الذين اعتنقوا الاسلام ثورة عارمة في البلاد اتسع نطاقها بسرعة كبيرة وشملت «جونغاريا» وأدت الى انقطاع الاتصال بين الصين وكاشغار واتاحت للشيوخ فرصة القيام بشورة جديدة ضد الصينيين المتمركزين في بلادهم...

وفي عام ١٨٦٣ جهز خان «قيرغيز» صادق بك قوة عسكرية لمساعدة المسلمين ضد الصينيين وسار بقواته الى كاشغار واستولى عليها، وكان قد تزوج اخت الشيخ جهانكير ولما علم ان لابقاء له في كاشغار سلمها الى ابن هذا الشيخ بوزورغ خان الذي كان وقتذاك في هوكاند فجاء اليها في اوائل عام ١٨٦٤ بدعم قوات محمد يعقوب بك الذي كان يدافع عن تشمكند ضد القوات الروسية والذي سيتولى تاسيس دولة كاشغار فيما بعد.

٢- محمد يعقوب بك مؤسس دولة كاشغار:

ولد محمد يعقوب بك الذي حرر كاشغار من احتلال العدو وجعلها دولة مستقلة وانتزع الاعتراف بها من الدول

الكبيرة في ايامه، ولد عام ١٨٢٠ في قرية «بيشكند» الواقعة في القرب من «طشكند». وابوه بير محمد ميرزا كان قاضيا في مدينة «قوراما» فجاء الى «بيشكند» في عام ١٨١٨ وتزوج اخت كبير القرية وهو الشيخ نظام الدين. ولد محمد يعقوب في هذه القرية، وترعرع فيها، وعكف منذ الصغر على تحصيل العلوم الشرعية جريا على عادة الناس ولكن نفسه الجياشة كانت تتوق دائما الى الحركة والنشاط ولم يثابر على الدروس فانقطع عنها مدة، واثناء ذلك تزوجت اخته بوالي طشكند نور محمد خان فساعدته الوالي بتأمين انخراطه في سلك القوات العسكرية الهوكاندية فبرع في صفوفها، ولملح نجمه وتم تعيينه في منصب ياور لخان هوكاند الجديد حيدر خان وكان ذلك في عام ١٨٤٥.

وتولى يعقوب بك في عام ١٨٥٣ مهمة الدفاع عن «آق مسجد» ضد القوات الروسية وانتهت مهمته بنجاح، وعندما بدأ الروس يتوغلون في منطقة اسيا الوسطى في عام ١٨٦٤ عهدت اليه مهمة الدفاع عن قلعة «تشمكند» فدافع عنها دفاعا باسلا الا انه اضطر الى اخلائها في النهاية وعاد الى طشكند فكلفه «عليم قول» الذي كان يعد نفسه لاستلام الحكم في خانية هوكاند بالسير الى كاشغار على رأس كتيبة مؤلفة من ٦٦ جنديا لمساعدة بوزورغ خان فيها فكانه عمدا الى ابعاده من طشكند لهذا السبب.

وكان الصينيون قد احتلوا كاشغار من جديد بعد مغادرة صادق بك المدينة في اوائل ١٨٦٤، كما نجحوا في رد هجوم شنته قوات يعقوب بك مع بوزورغ خان في عام ١٨٦٥ لاسترداد كاشغار منهم. وفي هذا العام سقطت طشكند في ايدي الروس اثر معارك عنيفة استشهد فيها «عليم قول» والتحققت بعض قوات هوكاند ببيعقوب بك فشن هجوما اخر على الصينيين وانتصر عليهم في هذه المرة واجلاهم من كاشغار. وبعد ان نجح يعقوب بك في تحرير «ياركند» من الصينيين ايضا اهتم بتنظيم جيشه وتقويته واخذ يسترد المدن التركستانية الشرقية واحدة بعد اخرى، وساعدته خبرته العسكرية التي تجهز بها في صفوف القوات الهوكاندية على احراز هذه الانتصارات الرائعة الا ان بوزورغ خان حسده على انجازاته العسكرية هذه فانخذ منه موقفا معاديا فاعتقله محمد يعقوب بك في عام ١٨٦٧ ثم اوفده الى مكة المكرمة لاداء فريضة الحج واصبح هو نفسه الحاكم المطلق في تركستان الشرقية.

وبعد حل هذا المشكل مد يعقوب بك يد الصداقة الى جماعة «دونغين» وعرض عليهم العيش بسلام ولكنهم رفضوا اليد الممتدة اليهم بالصداقة ولم يكتفوا بذلك بل اغاروا على مدينتي قره شار وسايرامي وعندما علموا باقتراب قوات يعقوب بك نهبوها ثم انسحبوا، وكانوا يتحصنون في قلعة «طورفان» فحاصرتها قوات يعقوب بك

أتراك تركستان

* الشرقية *

بقلم الاستاذ المساعد الدكتور محمد سراي

الدراسة التاريخية:

١- من القرن السادس عشر الى عهد يعقوب بك:

في اواخر القرن الخامس عشر واول القرن السادس عشر تعاقب التيموريون على السلطة في تركستان الشرقية، ثم انتقل الحكم الى السلطان ابي سعيد خان وابناؤه بعده فحكموا تركستان الشرقية خلال الفترة الواقعة بين ١٥٣١ - ١٦٠٦ م وفي عام ١٦٠٦ تسلم الحكم فيها الامير اسماعيل من الاسرة التشاغطائية وبذلك بدأ العهد الذي يعرف في التاريخ بسلطة الائمة ودام حتى الربع الثالث من القرن التاسع عشر.

ومما جاء في كتب التاريخ ان علما كبيرا من علماء بخارى واسمه مخدوم اعظم اتي كاشغار في عام ١٤١٢ وتوطن فيها وتولى مهمة التدريس في احدى مدارسها. وكان له ابنان احدهما امام قالان والاخر اسحاق ولي فنهجا منهج والدهما واشتغلا بالعلم والتدريس، ولكن وقع اختلاف بين ارائهما واجتهاداتهما وادى ذلك الى انقسام طلبتهما الى طائفتين منفصلتين عن بعضهما، ثم اطلق على الطائفة المؤيدة لامام قالان اسم «آق طاغلق» والطائفة المؤيدة لاسحاق ولي «قره طاغلق».

وقد شهدت تركستان الشرقية اختلالات سياسية في هذه الفترة من تاريخ حياتها مثل ما كان الوضع في تركستان الغربية، وكان مبعث هذه الاختلالات السياسية هو النزاع القائم بين حكام الولايات المختلفة، وادى الامر الى تدهور اقتصادي في البلاد وانصراف الناس عن الشؤون الادارية والحكام المتنازعين واقبالهم على مشايخ الطرق الصوفية وبحثهم عن الراحة النفسية والسعادة الروحية عندهم ومن

جاء ذلك قوى نفوذ بعض الرؤساء الروحانيين واصبح الحكام يخافون منهم على سلطتهم السياسية، ومنهم الشيخ «آباق» شيخ طائفة «آق طاغلق» فخاف منه الامير اسماعيل على سلطته السياسية فارحله من كاشغار....

والشيخ «آباق» كان يتمتع بنفوذ شعبي كبير فذهب الى «غالدان» زعيم الكالموكيين في «جونغاريا» وحرصه على احتلال كاشغار للشار والانتقام من الامير اسماعيل... فصادف طلبه هذا هوى في نفس الزعيم غالدان، ولبي طلبه واحتل كاشغار في عام ١٦٧٨ وساعده الشيخ آباق في احتلالها ومن ثم ترك الزعيم غالدان ادارة الولاية اليه. ولكن الشيخ آباق لم يرض عن تصرفاته فانقلب عليه بعد مدة واتي بمحمد ايميل شقيق الامير اسماعيل ونصبه حاكما على كاشغار واغراه بالكالموكيين وحرصه على قتالهم فكانت النتيجة ان سقطت اماره كاشغار في يد الشيخ دانيال رئيس طائفة «قره طاغلق» في عام ١٧٢١ وانتهى حكم محمد ايميل وطائفة «آق طاغلق» فيها.

وقد فرض الكالموكيون رقابة شديدة على سلطة الشيخ دانيال وابناؤه في اماره كاشغار... ولمامات الشيخ دانيال تولى الحكم بعده الشيخ يونس، فكان سياسيا محكما فتمكن من بسط نفوذه على كل من كاشغار، واقصو، وياركند خلال مدة قصير فقويت بذلك حكومته المحلية واحس الكالموكيون منه خطرا على انفسهم فقاموا بدعم ومساندة منافسه الشيخ برهان الدين من طائفة «آق طاغلق» وساعدوه في احتلال اقصو اولا ثم كاشغار.

والصينيون الذين كانوا قد احتلوا في القرن السابع عشر بعض المدن التركستانية الشرقية مثل حامي (كومول)، وطورفا ن زحفوا على الكالموكيين وانتصروا عليهم في عام ١٧٥٤ وكانت النفوس قد ضربت اطنابها في كاشغار فاحتلها الصينيون في عام ١٧٥٩ واقاموا فيها قواعدهم

THE TURKS OF EASTERN TURKISTAN I

Doç.Dr. Mehmet SARAY

A- HISTORY.

a- The period from the 16th century to Yakub Beg:

(For the history of Eastern Turkistan before the 16th century, consult the *Encyclopedia of Islam*, article on "Turks", written by İbrahim Kafesoğlu and the article on "Kashgar", written by R.R.Arat.)

During the last part of the 15th century, and the first part of the 16th century, Eastern Turkistan changed hands frequently, being ruled in succession by different descendants of Timur. From 1531 to 1606, the rulers of Eastern Turkistan were Sultan Ebu Said Khan and his sons. In 1606, Emir İsmail, of the Chagatay dynasty, took over the rule of Eastern Turkistan. With this started the ascendancy of the "Khojas", destined to continue till the 3rd quarter of the 19th century.

It is rumoured (see the article on Kashgar, by Arat) that in the year 1412 the famous religious scholar of Bukhara, known as "Mahdum A'zam", came to Kashgar and settled there. He spent his life in teaching in a Medresseh in Kashgar. His sons İmam Qalan and İshaq Veli continued the same work. There came into being some differences in the interpretation of religious questions between these two, and their students and followers were thus divided into two camps. The followers of İmam Qalan came to be known as the Aq-Taghliq (the whites), and those of İshaq Veli as the Qara-Taghliq (the blacks). (See, "The Life of Yakoob Beg", Boulger, London 1878, p.37).

The constant fighting and rivalry among local rulers and aspirants to power, and the resultant lack of political and economic stability, led the people to lose faith in secular leaders, and to seek help instead from religious leaders. This caused religious leaders to acquire great prestige and influence. Emir İsmail, ruler in Kashgar, felt anxiety about the growth of this power, and banished Apağ Khoja, the leader at that time of the Aq-Taghliq (white)

clique. This was the start of the period of Khoja rule.

Apağ Khoja had great influence among the people. He wanted revenge against Emir İsmail, and so he invited Galdan, the leader of the Qalmuqs in Chungaria, to invade Kashgar. Galdan was waiting for such an opportunity and he seized the chance and occupied Kashgar in 1678, installing Apağ Khoja as governor there in his name (Boulger, p.44). But Apağ Khoja did not like his new overlord either, so he handed over the governorship of the city to Muhammad İnil, brother of Emir İsmail, and incited him to fight the Qalmuqs. This resulted in putting an end to the rule of both Muhammad İnil and of the white clique. The head of the "blacks", Khoja Danyal, was brought to power as the ruler in Kashgar (1721). Khoja Danyal and his sons were permitted to rule in Kashgar, but under strict control of the Qalmuqs. After the death of Danyal, his son Yunus Khoja succeeded him, and proved to be wiser. Yunus consolidated his power in Kashgar, Aqsu and Yarkent. The Qalmuqs felt uneasy about this too dangerous strengthening of the local ruler, and they incited Khoja Burhan-ed-din, the leader of the "white" faction, to rise in rebellion. With the help of the Qalmuqs, Burhan-ed-din took first Aqsu, and later Kashgar. (Boulger pp. 44-46).

During the 17th century, the Chinese had invaded Hami (Qumul) and Turfan, in Eastern Turkistan. In 1754, they defeated the Qalmuqs. Kashgar and the surrounding territory were then in a state of complete turmoil and great weakness. The Chinese occupied this region too, in 1759, and put in their own garrisons there. During the years 1756 to 1760, the Chinese invasion spread northwards, too, covering the Middle and Smaller Orda regions of the Qazakhs and the territory of the Khan of Khoqand. Later, these places were recognized to be within the Russian sphere of influence, and the Chinese withdrew. (G.Hambly, "Central Asia", London 1969, pp.297-8. B. Hayit, "Turkistan Rusya ile Çin arasında", İstanbul 1975, pp.136-7).

The "Khojas" of both factions, were now scattered all over the country, and were now busy encouraging their countrymen to rebel against the Chinese. This period of propaganda, and of the resulting rebellions, lasted for a long time. In 1826, Jihangir, the grandson of Burhan-ed-din, succeeded in liberating Kashgar with the help of Qirghiz forces. But this success was shortlived. The Chinese defeated him at the end, took him prisoner, transported him to Peking, within an iron cage, and there executed him. The rebellions continued. But the Khojas could not unite and coordinate their movements against the powerful enemy. Mohammad Ali Khan and Yusuf (they, too, were Khojas) liberated some cities from the Chinese in

1829 and 1830. In 1847 and in 1854, twice, Mohammad Emin liberated Kashgar, but he could not make his success permanent. (Hambly, p.299). The struggle of the Turkish Muslims, on the whole unsuccessful, continued. Finally, in 1862, the great revolt of the Döngens (Chinese who have embraced Islam) took place. (Wen-Djang Chu, "The Moslem Rebellion in North-West China: 1862-1878", The Hague-Paris 1966, pp.22-27 and 51-58). The rebellion quickly spread into Chungaria, and communications with China were cut off. This meant a favourable opportunity for a new rebellion by the Turkish Khojas.

In 1863-1864, Sadiq Beg, the ruler of the Qirghiz, started an operation to help the Muslims against the Chinese, and during the course of this operation he occupied the city of Kashgar. Sadiq Beg realized that he could not hold Kashgar indefinitely. He was married to the sister of Jihangir Khoja. He handed over the city of Kashgar to Büzürg Khan, the grandson of Jihangir. During the first half of 1864, Büzürg Khan entered Kashgar, supported by the forces under the command of Muhammad Yaqub Beg, who had previously successfully defended Chimkent against the Russians, and who was later to found an independent state in Kashgar (Hambly, p.300).

b- Yaqub Beg and His Independent State:

Muhammad Yaqub Beg was born in 1820, in the village of Pishkent, near Tashkent (Boulger, p.76. A.Vambery, "Central Asia and the Anglo-Russian Question." London, 1874. p.299). His father was the Qadi (religious judge) of the town of Qurama. His father (Pir Muhammed Mirza) had come to Pishkent in 1818, and married the sister of Sheikh Nizam-ed-din, the most influential person there. Pir Muhammad Mirza later did duty as the Qadi (religious judge) of the town of Qurama. During the first stages of the rise to power of Yaqub Beg, the help and support of his uncle was an important factor. Following the traditions of his period, Yaqub Beg started studies with the object of becoming a "Molla" (religious functionary), but later he realized that his very active nature was not fitted for this vocation, and he gave it up. Just at that time his sister married Nur Muhammad Khan, the governor of Tashkent. Through his brother-in-law, the Governor, he joined the army of Khoqand as an officer, and very soon gave proofs of his great ability. In 1845 he was appointed Counsellor (Mahram) to the new ruler of Khoqand: Hudayar. (Boulger, p.77). In 1853, Yaqub Beg successfully defended Aq-Mesjid against the Russians. In 1864, the Russians renewed their advance in Central Asia, and Yaqub Bey was entrusted with the defence of Chimkent. He defended that fortified place

successfully against the first Russian attack, but later, the Russians used massive artillery in their attacks, and Yaqub Bey was forced to evacuate Chimkent. (Boulger, "Central Asian Portraits" London, 1880, p.103) Yaqub Bey went to join Alim Qul in Tashkent. In 1865, Alim Qul made a heroic defence of Tashkent against the Russians (he was destined to die in this defence), but Alim Qul also had in his mind thoughts of laying hands on the throne of Khoqand, so he sent Yaqub Beg to Kashgar, with a force of only 66 men under him, ostensibly to give help and support to Büzürg Khan there, but this move had also the purpose of getting Yaqub Beg out of the way. (Boulger, "The Life of Yakoob Bey", p.86).

In 1864, Sadiq Beg left Kashgar, and the Chinese took advantage of this and occupied the city. The Chinese garrison repulsed the first attack, made in 1865, by Yaqub Beg and Büzürg Khan, to recover the city. But later, after the fall of Tashkent to the Russians, some of the forces in Khoqand came and joined Yaqub Beg, and a new attack against the Chinese in Kashgar, with forces augmented by the new arrivals, was successful and Kashgar was liberated. (Boulger, p.87. Kuropatkin, "Kashgaria", English trans. Calcutta 1882, p.165. Vambery p.312). After Kashgar, Yaqub Beg liberated Yarkent, too. He reorganized and expanded his army, profiting greatly from his experiences in Khoqand, and set out to liberate the other cities and towns in Eastern Turkistan, one by one. Büzürg, envious of Yaqub Beg's victories, took up a hostile attitude to him, and Yaqub Beg first arrested and imprisoned Büzürg Khan, and then sent him out of the country, to Mecca on the Hajj. Thus, in 1867, Yaqub Beg became the sole ruler of Eastern Turkistan. (Boulger, pp.115-8. Kuropatkin, pp.168-70. Vambery p.315. Hambly, p.300).

The next problem he had to face was relations with the Döngens. (Muslim Chinese). He desired friendship with them. He offered this to them, but they refused his offers and attacked and occupied the cities of Qaraşar and Sayram. So, Yaqub Beg had to fight the Döngens on his eastern front. On the approach of Yaqub Beg's main forces, the Döngens looted the cities they had occupied and withdrew from them. After a siege of four months, Yaqub Beg took the city of Turfan from the Döngens. (July 1870). (Schuyler, "Turkistan - II", London 1876, p. 319). But, although he had won, Yaqub Beg's army was weakened by the determined resistance of the Döngens. Viewing the rapid growth in strength of this new Muslim state, and the extension of its power to the Ili basin, with alarm, the Russians occupied the city of Qulja, regarded as the gateway to the Ili valley. (Schuyler, p. 319). The

Russians, after their invasion of Central Asia in 1868, had appointed a Governor-General for Turkistan, with headquarters in Tashkent. In this headquarters, an expedition against Kashgar was being seriously considered and planned, but finally the question of Khiva was considered more urgent, and the attack against Kashgar was postponed. But disagreement between the two sides continued, and gave rise to acrimonious correspondence between Yaqub Beg and General Kaufman, the Russian Governor-General of Turkistan. (Schuyler, pp.320-217.

The Russians had dictated the terms of trade agreements with Khiva and with Bukhara. Now they wanted a similar agreement with Yaqub Beg. But Yaqub Beg, wisely, was against permitting the Russians to enter his country, in any guise whatever. He believed that the Russians were "men without honour, whose purpose in coming would be not trade, but espionage and subversion". (Schuyler, p.320). In addition to that, they had still not officially recognized the independence of Eastern Turkistan. (The Ottoman Empire and Britain had recognized it.) Finally Yaqub Beg decided that it would be preferable to reach an understanding with the Russians, although confined to commercial relations, rather than continuing a state of hostile confrontation. A trade agreement was signed on the 10th July 1872. (Schuyler, p.321. Kuropatkin p.179. For the text of the agreement see: Rawlinson, *England and Russia in the East*, London 1875, p.384.) Following this, a Russian diplomatic delegation under Col. Reinthal arrived in 1875.

The British began to feel anxiety as they watched the Russians invading the small Turkish states in Central Asia one by one and approaching ever closer to the border of India. In addition, the British realized the disadvantages of losing the Central Asian region as a market. All that made them feel interest in the new Muslim state that was rising just beyond their border.

The first Englishman to come was A. Schlagenweit. He was killed, accidentally, during a rebellion in Eastern Turkistan, in 1857. Next came W.P. Johnson in 1863 and P. Shaw in 1868. These came as traders, not diplomatic representatives. Yaqub Beg received P. Shaw, although a private person, and was very gracious to him, saying that he had very friendly feelings for English people. (Boulger, p.216. P.Shaw, "*Visits to High Tartary, Yarkend and Kashgar*", London, 1871, pp. 261-3) The next year, in 1869, Yaqub Beg sent a delegation headed by Mirza Muhammed Shadi to the British in India, repeating his offers of friendship.

Yaqub Beg had in mind the facts that at that time the British Government and the Ottoman

Empire were going through a friendly phase in their relations; and that the British were inclined to regard buffer states on the Indian borders with favour (as in the case of Afghanistan), and he was hoping that they would so regard Eastern Turkistan; and that they would be also attracted by the prospects of trade with the new state, rich in natural resources. Yaqub had hopes of receiving weapons both from the British and from the Ottoman Empire, in transit through India. The British appeared to be willing to act as friendly intermediaries in relations between Eastern Turkistan and the Ottoman Empire,

Yaqub Beg's delegate, Mirza Shadi, remained in India for a year, and returned to Kashgar in 1870, accompanied by a British delegation headed by Forsyth and including P. Shaw and Dr. G. Henderson. (J.A.Dobbs, "*History of the Discovery and Exploration of Chinese Turkestan*", The Hague, 1963, p.56). Yaqub Beg warmly welcomed the delegation and they remained in Kashgar for nearly 3 months. At this time relations between Yaqub Beg and the Russians were strained, and for that reason, not wishing to provoke the Russians further just then, Yaqub Beg requested that a formal treaty between himself and the British be postponed for the time being. The signing of the treaty, later, between Kashgar and the British was in 1873. This was done with ceremony, at the second coming to Kashgar of Forsyth, this time accompanied by a more numerous delegation and a troop of Muslim cavalrymen. This signing followed the signature of a treaty between Yaqub Beg and the Russians, 1872. (For an account of this British delegation, see: Boulger, "*Report of a Mission to Yarkend in 1873, under Command of Sir, T.D. Forsyth*", Calcutta, 1975, pp. 220-224).

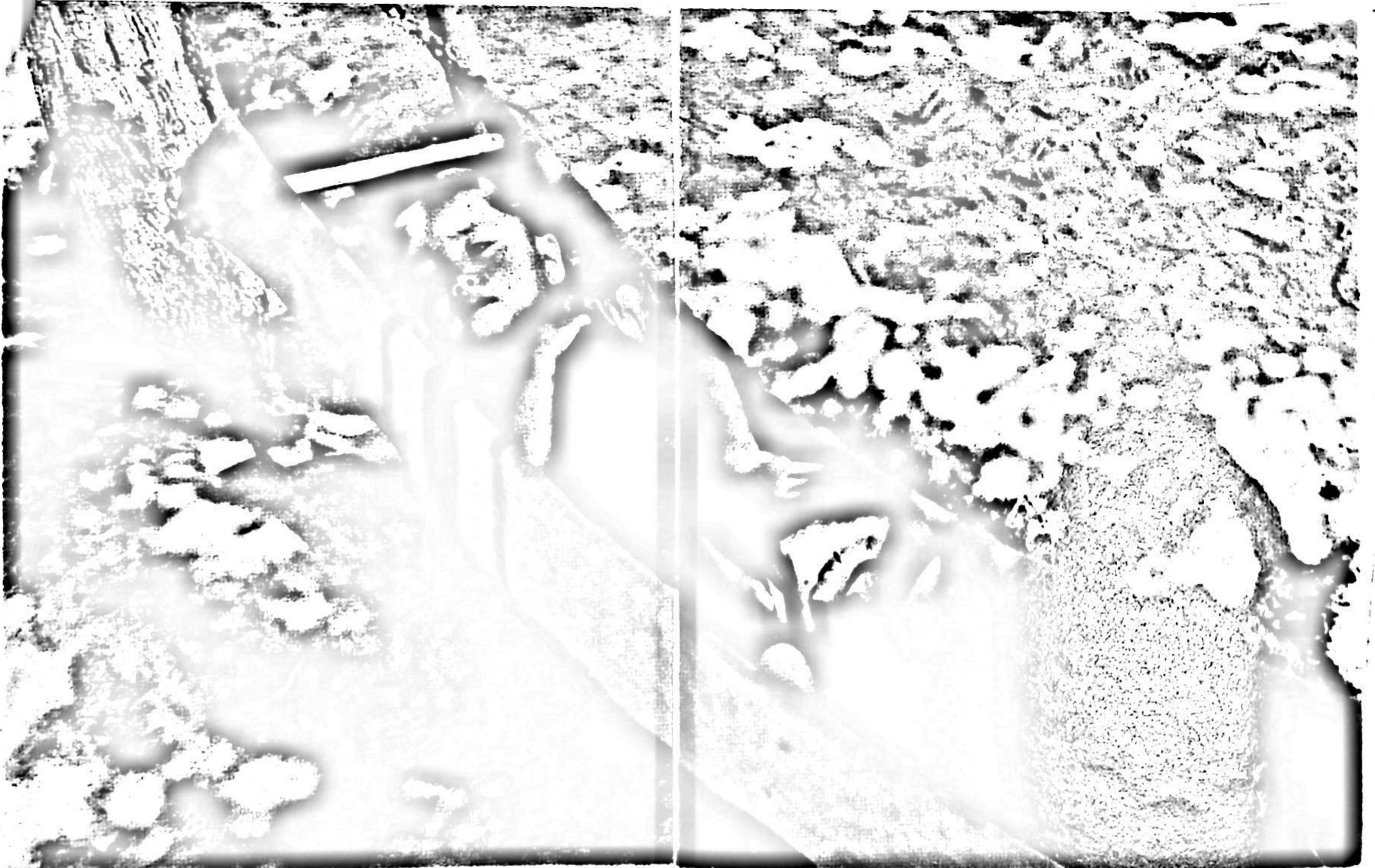
The rise of the state founded by Yaqub Beg chanced to occur at a time when the other Muslim states in Central Asia were succumbing one by one to Russian invasion. It also occurred at a time when the Ottoman Empire, the leader then of the Islamic World, had previously decided to ignore the appeals for help from the Central Asian states that were attacked by Russia, and had witnessed the terrible results of this policy of inaction. This time, the delegate to the Ottoman Empire of Yaqub Beg was not sent back empty-handed.

After Yaqub Beg consolidated his rule in Kashgar, his foreign policy was based on two main principles. The first was to try to have friendly relations both with Britain and with Russia, aiming at serving as an element of balance between these two Powers. The second was to establish very close relations with the Ottoman Empire and to secure the maximum degree of help and support from the

Ottoman Empire. Yaqub Khan saw in the Sultan and Caliph of the Ottoman Empire, the natural Head of the İslamic World. The Ottoman Sultan at that time was Şultan Abd-ül-aziz (reign 1861-1876). Yaqub Beg sent as ambassador to Sultan Abdülaziz an exceptionally gifted diplomat, one of the best that ever came out of Central Asia in recent times : Said Yaqub Khan Töre, usually known as Khoja Töre, with full powers. Khoja Töre succeeded in convincing the Ottoman statesmen of the period, that the Kashgar state both needed and deserved help. He negotiated a good agreement, and secured both weapons and personnel. Ali Said Pasha (one of the foremost military leaders in the Ottoman capital) and Seyyid Pasha (General Director of State Arms Factories), took a personal interest in the matter and were very helpful. As a first shipment, 2000 rifles and their ammunition, and 6 pieces of Krupp cannon, and also machinery for the making of gunpowder and ammunition for rifles and cannon in Kashgar were sent, together with the skilled workmen and technicians for the factories to be set up. In addition, a number of Turkish officers were sent to train the army of the state of Kashgar. (See : İrade, Hariciye, no. 16500, 15546, and Yıldız Esas Evrak Kisim 33, Evrak 1481, 1211, 1638, 1271, 182 in the Archives of the Ottoman Empire. Also

see: Louis Frechtling, "Anglo-Russian Rivalry in Eastern Turkistan, 1863-1881", Royal Central Asian Society Journal vol. 27, July 1939, p.479). In addition, personal gifts, a high decoration, a jeweled sword and banner were sent to Yaqub Beg. The Kashgar delegation, on setting out for their return journey, carrying with them a letter from the Sultan to Yaqub Beg, were honoured with the firing of 100 rounds of cannon. From that time on, Yaqub Beg carried the title of Yaqub Khan, and also prayers said in Eastern Turkistan and money coined there mentioned Sultan Abd-ül-aziz as the suzerain of Yaqub Khan. Previously Yaqub had received or assumed the titles of Ataliq and Bedevlet. Now he also took the title of Emir. During the ceremony announcing this in Kashgar, the diplomatic delegation of the British Government were present and took part in the ceremony.

From then on, Yaqub Khan always described himself as an Emir subject to the suzerain authority of the Ottoman Sultan. Now, Yaqub Khan concentrated all his efforts on enlarging, equipping and training his army. The officers who came from İstanbul were a great help in this matter. Foreign observers who saw the training of Yaqub Khan's army during this period, express admiration at its high quality. (Kuropatkin, pp. 214-220)

Dışarıda, iki ağaç arasında salıncak... Anası kolhoz, babası tuz ocağı işçisi... Bu Uygur balasının mâsum bakışlarındaki zdirabı kim silecek???

أرجوحة بين شجرين في العراء... الأب يعمل في المنجم والأم في كولخوز... فمن يمسح مافي تطلعاته البرينة من توجع وألم???

This child's mother has to work in a Kolkhoz, his father in a salt-mine.

"DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ"

Müstecib Ülküsal

Bugünün ağır şartları içinde maddî ve mânevî malzemesi bakımından yüksek vasıfta bir dergi çıkarmanın ne büyük gayret ve fedakârlıkla başarıldığını 34 yıldan beri yayınlamakta olduğumuz EMEL dergisi sebebiyle biliyoruz.

Dergiler arasında yaşatılması en zor olanlar, millî kurtuluş dâvalarını tanıtmak, savunmak ve bunların mücadelesini yapmak için çıkarılanlardır. Çünkü bizde bu dergilerin okuyucusu az, ağır masraflarını kısıtlı gelire kapatmak güçtür.

Vâkıa, yabancıların esaretine düşmüş Türk ülkelerinden bir iki asır evvel Türkiye'mize gelip yerleşmiş olan çok Türk göçmen vardır. Bunlar, tek hür ve müstakil Türk Yurdu Türkiye'yi Anavatan saymışlar, kendilerinin Atayurtlarını âdeta unutmuşlardır.

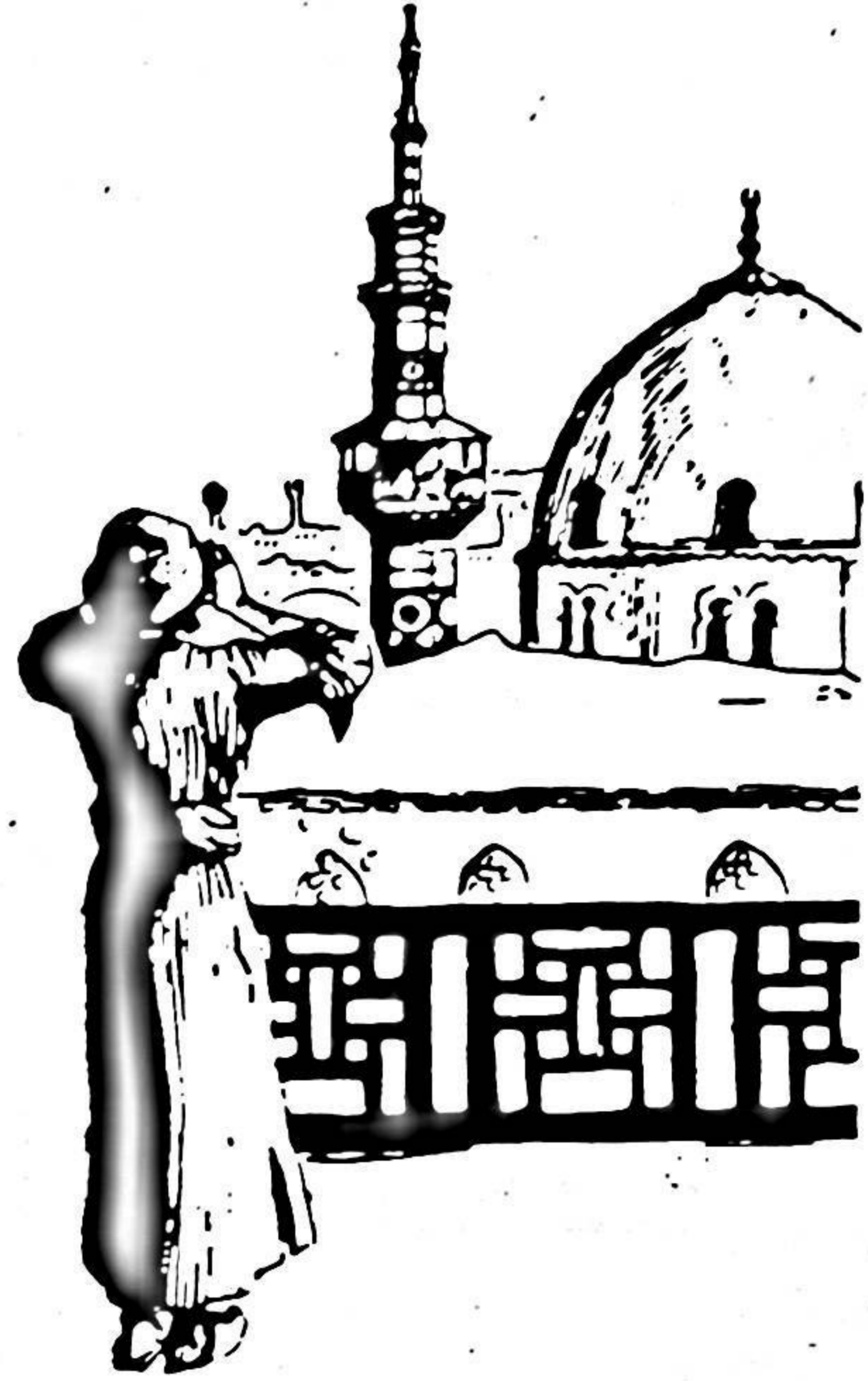
Atayurtlarında esarete kalmış olan Türklerde millî uyanış ancak 19. yüzyıl sonlarına doğru Kazan, Azerbaycan, Kırım, Doğu ve Batı Türkistan'da gazete ve dergilerin çıkmasıyla başlamıştır. Millî Türk matbuatını yaşatan büyük idealistler, despot Rus ve Çin idarelerinin şiddetli baskılarına rağmen, millî uyanışı ayakta tutmayı başarmışlardır. Bu idealistlerin cesaretli ve sarsılmayan gayretleri sayesinde millî uyanış filizlenmiştir. 1904 Rus-Japon savaşında Çarlığın yenilgiye uğraması sonunda filizler tomurcuklanmıştır. Rusya'da meydana gelen siyasal-sosyal hareketler millî uyanışın kuvvetlenmesine yardım etmiştir.

Nihayet Birinci Dünya Savaşı sonlarında Çar idaresi çökmüş ve 1917'de Bolşevik rejiminin doğurduğu fırsat ve imkânlardan yararlanan Türk milliyetçileri ülkelerinde müstakil idareler kurmuşlardır.

Doğu Türkistanlılar, Çin'de başlayan rejim karışıklık ve isyanlarından faydalanıp 1933'te ülkelerinin istiklâlini ilân etmişlerdir.

Ne yazık ki esir Türk dünyasının bu sevinçli yılları uzun sürmemiş ve yeniden eski düşmanlarından daha zâlim ve ezici komünist idaresinin boyunduruğuna girmişlerdir.

Rus ve Çin esaretinde kalmak bahtsızlığına uğrayan Türk ülkelerinin son yüz sene içersinde geçirmiş oldukları devreyi üç merhale şeklinde özetlemeye çalıştık: Birinci merhale (1850-1900),

ikinci merhale (1900-1950) devrelerinde Türkiye'yi ziyaret edip kendi yurtlarına dönmüş, yahut vatan edinip burada gözlerini hayata kapamış bulunan tanınmış fikir, ilim ve siyaset adamları vardır. Bunlar arasında kaldıkları yıllar içersinde İstanbul'da yayınlanan gazete ve dergilerde yazı yazanlar olduğu gibi, Türkiye ve Avrupa'da dergi, gazete, kitap ve broşür yayınlayanlar ve millî dâvalarının tanıtılmasına hizmet edenler de olmuştur.

Üçüncü (1950'den sonraki) merhalede bulunanlar, evvelkilerden devir ve emanet aldıkları millî dâvaları daha önceden veya son yıllarda çıkardıkları dergiler, kitaplar ve broşürlerle yürütmeye çalışmaktadırlar. Bu merhaledekiler de, maalesef, yaşlanmış ve ömürlerini tamamlama noktasına gelmiş bulunuyorlar. Bunların da bir an önce yapmaları gereken iş, millî dâvaların duraklamadan hedeflerine doğru yürümelelerini sağlamak için gerekli kadroları yetiştirip hazırlamaktır. Bu çalışmalar Türkiye'mizde rahatlıkla yapılabilmektedir.

Milletler, halklar ve toplumlar yetiştirdikleri fikir, ilim, iman ve ideal adamları sayesinde millî dâvalarını tanıtip sempati ve tarafdar kazanabiliyorlar. Hedeflere başarı ile ulaşmanın temel unsurlarını bunlar teşkil etmektedir.

Türkiye'mizde demokrasi idaresi kurulmuştur. İslâm dünyası ile münasebetler arttırılmıştır.

TARİHTE

SOSYALİZM'İN

“FİKİR BABALARI”-I

EFLÂTUN

Doç. Dr. Abdülkadir DONUK

Bugün dünya ve insanlık üzerinde baskı aracı olan en önemli mes'elelerden biri hiç şüphesiz “Komünizm” dir. Zorla vey akorkunç propaganda neticesi girdiği her yerde başta âile mefhumu olmak üzere, toplulukların kültür unsurlarını (din, dil, san'at, edebiyat, musikî, örf âdet ve geleneklerini vb.) alt-üst eden bu düşünce, “eşitlik, barışçılık” maskesi ile baskı altında tuttuğu milletlerin geleceği üzerinde büyük rol oynamaktadır. Hak ve adaletin bulunmadığı, hürriyet'in teneffüs edilemediği bu rejim, iddiaya göre, gûya ezilen, emekleri çiğnenen zavalluları korumak için yürürlüğe konmuştur. Bütün bunları, esasî “yalancılığa” dayanan müthiş propaganda gücüyle yürüten, bunu yaparken de kendine hemen her ülkede “satılmış insanlar” bulan bu sistem nereden kaynaklanmaktadır? Toplulukların istiklâl gibi ulvî bir idrakini yok eden bu fikirlerin öncüleri kimler idi? Bir milleti “sınıf”lara ayırarak insanlara yeryüzünde cennetler vâdeden; tarihin oluşunda iktisadî, insanları idare edici tek faktör olarak gösteren; kâinatın varlığını “madde”ye dayandıran ve kendi prensiplerine karşı hiç bir mantık ve muhakeme tanımayan, “tenkid”e asla tahammül edemeyen bu düşüncelerin “fikir babaları” kimler idi?

Yeryüzüne nifak tohumlarını saçan ve insanlığa felâket getiren bu düşüncelerin “ana kaynak”ı durumundaki şahıslar şunlardır: 1- Grek Platon (Eflâtun) /m.ö 427-347/, 2- Çinli Wang Mang (ölm. m.s. 22), 3- İranlı Mazdek (m.s. 5. yüzyıl sonları), 4- Alman yahudisi K.Marks (ölm. 1883). Bugün 100 milyona yakın Türk'ün, komünizm fikirlerini tatbik eden ülkelerin baskısı altında bulunduğu göz önüne alınarak, yazı dizimizde adı geçen bu 4 kişinin görüş-

lerini “ana hatlarıyla” tanıtmaya çalışacağız.

EFLÂTUN (m.ö. 427-347): Tarihte “aşırı sosyalist” görüşlü ortaya atan ve bu görüşün tatbik edilmesi için de, halkı “yalan”lara inandırmanın usullerini öğreten ilk zattır. Her ne kadar düşündüğü fikirlerden daha sonra kısmen vazgeçmiş görünmekte ise de, “idea”ları kendisini tâkip eden fikirdaşlarına rehberlik vazifesini hâlâ da sürdürmektedir.

Günümüzde yazılan kitap veya makalelerde sık sık “Eflâtun” adını görmemiz bunu teyid etmektedir. Eflâtun, eski Yunan sitelerinden Atina'nın en asil âilelerinden birine mensup bir aristokrat idi (Kendisinin Atina'nın son kralı Kodros'un, hattâ tanrı Poseidon'un soyundan geldiği bile iddia edilmektedir). Henüz yirmi yaşında iken devrinin en nüfuzlu şahsiyetlerinden filozof Sokrates (m.ö. 469-399)'in yanında yetişmiştir. Fikirlerinde hocasını kendisine model kabûl ettiği bilinmektedir. Hattâ eserlerinde daima Sokrates'in “akıl ve fazilet” mefhumları hakkındaki düşüncelerini müdafaa, onun kendine has felsefî görüşlerini izah eden Eflâtun, konuşma tarzında (dialog) yazdığı eserlerinde hemen kendisi hiç bir şey söylememiş, hepsinde hocası Sokrates'i konuşturmuştur. Eflâtun kendine has doktrinlerini bile bu suretle, yâni Sokrates'i söyletmek, onu konuşturmak suretiyle izaha çalışmıştır. Hâlbuki hayatının sonlarına doğru vücuda getirdiği eserlerinde, Sokrates'in iz ve hâtıralarının tamamen silindiği, kaybolduğu görülmektedir. ¹

Mâlum olduğu üzere, komünizm etrafında birleşenlerin ilk plânda ele aldıkları konu “âile” müessesesidir. Eflâtun'unda âile görüşü özetle şöyledir: “Kadınlar, erkekler arasında ortak olmak, çocuklar da ortak olmak. Evlenmelerin toplum için yararlı olanları kutsal sayılmalı. İnsan cinsinin bozulmaması için en iyilerin çocukları büyütülmelidir. Ayrıca evlenmelerin sayısını da devlet adamları tesbit etmelidir. Bundan başka, savaşta ve diğer işlerde yararlı gösteren gençlere, kadınlarla herkesten daha çok yatma hakkı tanınmalıdır. Doğan çocuklara gelince, bunları özel bir kurula bırakmalı, bu kurul, en seçkin yurttaşların çocuklarını yuvalara yerleştirmelidir. Seçkin olmayan yurttaşların çocukları da gözden uzak bir yere bırakılmalıdır. çocuklar, gülbüz çağdaki şahıslardan (kadın 20-40; erkek -55 arası) üretilmelidir. Bir kimse bu yaşların altında veya üstünde çocuk yapacak olursa, o, dine ve devlete karşı bir suç işlemiş sayılmalıdır. Kadınlar ve erkekler, devlete çocuk verme çağını geçirdikten sonra, istedikleriyle birleşmekte serbest bırakılmalıdırlar. Ayrıca çekilen kur'aya göre, kanun, kız-erkek kardeşlerin birleşmesine izin verecek ve devletin bekçileri arasında kadın ve çocuk ortaklığı böyle kurulmuş olacaktır” ². Eflâtun ileri sürdüğü bu düşüncelerden şu sonuçların alınacağı kanaatindedir: “Bedenlerinden başka her şeyleri ortak olunca, herhangi bir kimse iş arkadaşlarından kime rastlarsa, onu kardeşi, kız kardeşi babası, anası, oğlu, kızı, dedesi, atası, akrabası kabûl edecek; birbirini aldatma, dövme gibi suçlarla mahkemelere düşmeyecekler; para, çocuk, akrabasının sebeb

olduğu bütün kavgalardan kurtulunacak; ayrı ayrı kadın ve çocuklarla ayrı ayrı sevinç ve üzüntüleri olmayacak, herkes birbirinin menfaatlerini benimseyecektir...". Eflâatun'un yukarıdaki görüşleri gayet açık iken bu durumu"... Eflâatun'a göre, erkekler kadınları zorlamamaktadırlar. Fakat aşk her iki tarafın da karşılıklı rıza ve isteğine bağlıdır... ..kadınlar serbest olacaklardır... ..Eflâatun bu düzenlemelerle, âileyi bütün koruyucu ve yönetici sınıfı kapsıyacak kadar genişletmek ister. Böylece bu "üst sınıf" üyeleri arasında, âile üyeleri arasındaki kadar sıkı bir birlik sağlamayı umar. oysa âile kurumu muhafaza edilse idi, kişiler sevgilerini devlete vermeyip, âilelerine vermekte devam edeceklerdi. Görüldüğü gibi toplumu amaç alan Eflâatun, âileyi, kişilerin sevgilerini topluma vermeleri için kaldırmıştır" diyerek 4 Eflâatun'un haklı çıkarılmağa gayret edilmesi doğru olmasa gerektir. Basit bir yorumdan başka birşey olmayan bu, Eflâatun'u savunma gayreti, gerçeklere aykırıdır zira, âileyi resmen kaldıran bu fikir, âilenin sadece cinsi bir ilgiden ibaret olmayıp, aynı zamanda, hukukî, dinî ve iktisadî müessese vasfını taşıdığını inkâr etmektedir.

Eflâatun önce insanları "bilgi sever", "şöhret-sever" ve "para-sever" olarak üç "sınıf"a ayırır⁵ ve bunların içinden toplumları filozofların yetiştiği "bilgi seven"ler grubunun yönetmesini ister. Daha sonra "bizim kuracağımız devlette kunduracı kunduracıdır. Kunduracılıktan başka bir de kaptanlık yapamaz. Çiftçi çiftçidir, bir de yargıçlık edemez. Asker askerdir, askerlik ederken alım satımla da uğraşmaz" 6 ilkesinden hareketle toplumu şöylece iki "sınıf"a ayırır: 1- Bedenen çalışarak cemiyetin zarûri ihtiyaçlarını temin eden üreticiler (işçiler, çiftçiler, zanaatkârlar vb.), 2- Askerlikle, siyâsi işlerle meşgul olan koruyucular. Eflâatun filozof veya kral'ın da koruyucular sınıfından çıktığını hatırlatarak, diğerlerinin bunlara tâbi olacaklarını bildirir. Eflâatun, toplum üyelerinin bu şekilde bir düzene razı olmaları için, şu "yalan"ın söylenerek halkın inandırılmasını ister: "Biz sizi bazı ilkelere yetiştirdik, bunlar bir çeşit rüyaydı. Gerçekte siz, silâhlarınız, bütün eşyanızla birlikte yerin altında yetiştiniz, yoğrulduunuz. Toprak, bir ana gibi, iyice büyüttükten sonra yeryüzüne çıkarttı sizi. Üstünde yaşadığınız bu toprak sizleri büyüten, emziren ananızdır. Ona saldıran olursa korumak boynunuzun borcudur. Yurttaşlarınız da aynı toprağın çocukları ve sizin kardeşlerinizdir... ..Bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama, sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır. Aranızdan bir hamur birliği olduğuna göre sizden doğan çocuklar da her hâlde size benzeyeceklerdir. Ama arada bir altından gümüş, gümüştense de altın doğduğu olabilir. Bunun için Tanrı, her şeyden önce önderlere, doğan çocuklara iyi bekçilik etmelerini, içlerine bu madenlerden hangilerinin katılmış olduğunu dikkatle araştırmalarını buyurmuştur. Kendi çocukları tunçla, veya

demirle katışık doğmuşlarsa hiç acımayıp, hamurlarına uygun işlere koyacaklar onları; veya işçi yapacak. Çiftçi ve işçi çocukları arasından mayaları altın ve gümüşle katışık doğanlar olursa, onları gözetecek, kimini önderliğe, kimini bekçiliğe yükseltecek; çünkü mayasında demir veya tunç katışık olanların önderlik edeceği gün şehrin yok olacağını Tanrı buyurmuştur"⁷. Yukarıdaki sözlerden Eflâatun, bazılarının mayasına altın, bazılarının gümüş, bazılarının demir ve tunç katıldığını söylemekle, insanların doğuştan birbirlerine eşitsiz üç yaratılıştaki olduklarına inandığını ortaya koymaktadır⁸.

Böylece insanları doğuştan ayrı gruplara ayırmak suretiyle, kendi iddia ettiği eşitsizliğin tam aksine fikir söyleyen bu filozof toplulukta "sınıf"ların en son halkasının "köle"ler olduğunu da belirtir ve bu hususta şunları söyler: "Köleler satın alınan veya buna benzer yollarla sahip olunan kimselerdir. Bunlara tartışmasız köle denir... .. koyunların çobansız, çobanların da ana babaların himayesi olmaksızın yaşayamamaları gibi, köleler de efendilerinin [asillerin] himayesi olmaksızın yaşamaya bırakılamazlar". Yine Eflâatun'a göre, "köleler döğülmelidir, zira kölelere, hür kişiler için kullanılan öğüt yolu ile hitab etmek, onları adam yerine koyup, kendilerini önemsemelerine yol açar. Efendi hiçbir zaman kölelerle senli benli olmamalıdır. Kölesine hitab eden efendinin ağzından çıkan her söz normal olarak bir emirdir... .. Köle ile efendi arasında hiçbir zaman dostluk kurulamayacağı gibi, iki tarafa eşit şerefler de verilse, avamdan olan, asil olmayan bir kimse ile, asil arasında dostluk olamaz"⁹. Devleti idare etme hakkını koruyucular dediği asillere, kuvvetli olanlara tanıyan ve halkı, köleleri emir altında yaşamağa mahkûm eden Eflâatun şu formülü ortaya koymuştur: "Eşit olmayanlara eşit muamele etmek eşitsizliktir"¹⁰.

Eflâatun'un "kanun" anlayışı da şu şekildedir: "En iyi idare kanuna dayanan idare değildir, ancak bilge olmayanlar kanuna bağlanmalıdır... .. Adalet, toplumda bütün insanların ve bütün sınıfların başkalarının işlerine karışmadan üzerlerine düşen görevi yerine getirmeleridir"¹¹

Hulâsa: İdareci ve askerî sınıfların baskı yapmalarını önleme çaresi olarak, hususî mülkyeti ve âile nizamını kaldırarak Eflâatun bu "sosyalist" sistemin başına filozofları geçirmek istemektedir. Cemiyetleri çeşitli "sınıf"lara ayırır; en iyi idarenin kanuna dayanmadığını belirtir, "köle" dediği insanlara hiçbir hak tanımazken Eflâatun, dünyada yetişen ilk sosyalist (= eşitlikçi) gibi tanıtılmağa çalışılmaktadır. Bununla beraber, bu noktalar üzerine dikkat çekenler de görülmektedir¹².

1- Bk. R.G.Okandan, Umumi âmme hukuku, İstanbul, 1946, s.199-203.

2- Taftşilen bk. Eflâatun, /Türk.terc./, Devlet, İstanbul, 1971, s. 146-161.

3- Bk. Devlet, göst.yer.

4- A.Şenel, Eski Yunanda siyasal düşünüş, Ankara, 1968, s. 196 vd.

5- Bk. Devlet, s. 268.

6- Bk. Devlet, s. 88.

7- Bk. Devlet, s. 104 vd.

8- A.Şenel, Eski Yunanda eşitlik ve eşitsizlik üstüne, Ankara, 1970, s. 393.

9- Yasalar adlı kitabından bk. A.Şenel, ayn.esr. s. 410,422 vdd.

10- A.Şenel, ayn.esr. s.429.

11- A.Şenel, ayn.esr. s.407 vd.

12- Meselâ Max Beer, bk. A.Şenel, ayn.esr. s.405 n. 697.

- ١٩٤٦ الصفحة: ١٩٩ - ٢٠٣
 (٢) الترجمة التركية لأفلاطون «دولة»، استانبول - ١٩٧١
 والصفحة: ١٤٦ - ١٦١
 (٣) المصدر السابق
 (٤) ١. شنيل، «أسكي يونانده سيا سال دوشونش» انقرة -
 ١٩٦٨ الصفحة: ١٩٦ ودوامها
 (٥) «دولة» الصفحة: ٢٦٨
 (٦) المصدر السابق، الصفحة: ٨٨
 (٧) المصدر السابق، الصفحة: ١٠٤
 (٨) ١. شنيل، «أسكي يونانده أشيتلك واشيتسزلك اوستونه»
 انقرة - ١٩٧٠ الصفحة: ٣٩٣
 (٩) المصدر السابق، الصفحة: ٤١٠ - ٤٢٢
 (١٠) المصدر السابق، الصفحة: ٤٢٩
 (١١) المصدر السابق، الصفحة: ٤٠٧ ودوامها
 (١٢) المصدر السابق، الصفحة: ٤٠٥ و ٦٩٧

على القانون ليست بالادارة المثلي ولكن يجب ربط غير العلماء
 والفلاسفة به والعدل هو كل الناس في المجتمع
 بما عليهم من مهام وواجبات دون التدخل في شؤون
 الاخرين. (١١)

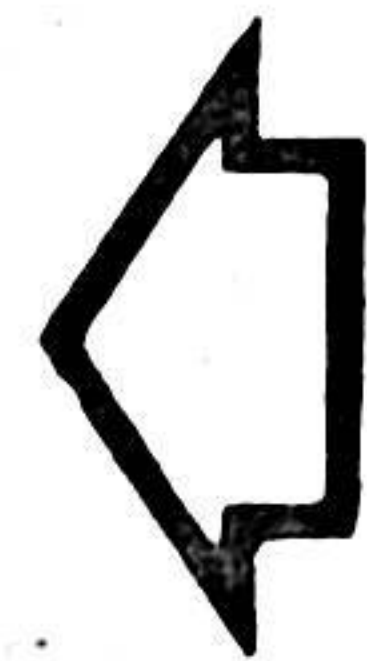
الخلاصة: ان افلاطون يدعو الى اقامة نظام اشتراكي
 لايعترف بالملكية الفردية ولا بالاسرة ويجعل السلطة
 للحكاماء والفلاسفة منعا لطغيان الاداريين والعسكريين،
 ويقسم المجتمع الى طبقات مختلفة، ولا يرى الادارة القائمة
 على القانون بالادارة المثلي، ولايعترف باي حق لمن يسميهم
 بالعبيد ومع ذلك يدعي البعض انه اول اشتراكي عرفه
 التاريخ واول داع للمساواة بين الناس. . . . (١٢)

(١) ر . غ . أوقاندين، «عمومي عامه حقوقو» استانبول -

Dünyanın en güzel sebze ve
 meyvelerini yetiştiren Doğu
 Türkistan topraklarının sahipleri,
 varlık içinde yokluğun,
 öz vatanlarında esaretin ağırlığı
 altında ezilmekteler.

أرض تركستان الشرقية تنتج أطيب الثمار
 والخضروات وأصحابها الشرعيون يعيشون
 في الفقر والحرمان وسط الترا. والفتى
 ويضطهدون في وطنهم الأم تحت وطأة
 الاحتلال الأجنبي

Eastern Turkistan raises the
 tastiest fruits and vegetables
 in the world.

٤٠ والرجال الى ٥٥ سنة) وان قام احد بانجاب طفل دون هذه السن المحددة او فوقها يجب مرتكب اثم وجريمة ضد الدين والدولة، وبعد اجتياح الرجال والنساء السن القانونية لانجاب الاطفال للدولة يجب اطلاق الحرية لهم في اقامة علاقاتهم الجنسية وفق اهوائهم ورغباتهم، كما يلجأ القانون الى تزويج الاخوة باخواتهم عن طريق الاقتراع بينهم... وهكذا تقوم الاشتراكية في النساء والاولاد بين الرجال حماة الدولة. (٢).

ويخلص افلاطون من ذلك كله الى النتائج التالية ويقول: واذا تم تطبيق الاشتراكية على الوجه الذي ذكرناه ينقلب المجتمع الى اسرة كبيرة يسود الحب والوثام بين افرادها لأن الواحد منهم اخ الاخر، او اخته، او ابوه، او امه، او ابنه، او ابنته، او جده، او جدته، او احد اقربائه فينعدم بذلك ما بينهم من تنافر وتناحر ويعيشون في حب وسلام واحترام متبادل في الحقوق والمصالح المشتركة... (٣).

ويستطرد افلاطون قائلاً: والرجال لا يكرهون النساء على شي لا يردنه ولا يملن اليه. والعلاقة الجنسية تتوقف على رضا الطرفين ورغبتها فيها...

ويتضح من ذلك ان هذه الآراء الاشتراكية لأفلاطون تقضي على مفهوم الاسرة في المجتمع ويدافع عنها البعض بانه انما اراد ان يوسع نطاق الاسرة وحدودها بحيث تشمل المجتمع كله، ولو تم الحفاظ على مؤسسة الاسرة لاستمر افرادها في منح الحب لبعضهم دون الدولة، وقد نحى افلاطون بالاسرة ليكون التحاب والتعاقد على مستوى الدولة وبين افراد المجتمع كلهم (٤).

وهذه الآراء الاشتراكية لأفلاطون ومحاولات الدفاع عنها لا تمت الى الحقيقة بصلة وهي متعارضة مع الواقع من حياة الناس وامزجتهم. فالاسرة ليست عبارة عن علاقة جنسية وانما هي مؤسسة حقوقية، ودينية، واقتصادية...

ويقول افلاطون ان الناس على ثلاثة اصناف: منهم من يحب العلم، ومنهم من يحب الشهرة، ومنهم من يحب المال (٥) ويرى ان تكون مقاليد الحكم في يد الفريق الاول من الناس وهم العلماء والفلاسفة. ثم ينطلق من المبدأ القائل الكل له مهنة خاصة والكل يعمل في مجال مهنته (٦) فيقسم المجتمع الى طبقتين:

١- المنتجون الذين يعملون بايديهم في تامين وتوفير الاحتياجات الضرورية للمجتمع وهم العمال، والفلاحون، وارباب الحرف المختلفة.

٢- الحماية وهم: العسكريون والسياسيون والاداريون. ويضع افلاطون الفيلسوف او الملك على رأس هذه الطبقة ويجعل السلطة في يده ويفرض على الباقي اتباعه والائثار بامرته. ولحمل الناس على قبول هذا التنظيم الاداري والاقتناع به يقول لهم:

«انما كنتم تعيشون في ضرب من احلام بسبب الاسس والمباني التي تم تعليمكم وتنشئتكم عليها. والحقيقة انكم ابناء هذه الارض فهي امكم التي ولدتكم، وارضعتكم، وربتكم في احضانها وان اعتدى عليها احد يجب ان تدانموا عنها. وانتم جميعا اخوة لان امكم واحدة وهي هذه الارض... الا ان الآله الذي خلقكم من عجيب واحد مزج خميرة بعضكم بالذهب فكانوا قادة يجب احترامهم واتباعهم، وخميرة البعض بالفضة فكانوا مساعدين لهم، وخميرة الاخرين بالحديد والبرونز فكانوا عمالا وفلاحين... وبما ان عجبتكم واحدة فاولادكم يولدون مثلكم ولكن قد يلد الذهب فضة والفضة ذهباً ومن اجل ذلك فقد امر الآله من خلقهم قادة برعاية الاطفال رعاية جيدة والكشف عن خبايا معادتهم. وان ولد لهم طفل يحمل في خميرته الحديد او البرونز وجب عليهم استخدامه فيما يناسبه من عمل. وان ولد للعمال والفلاحين طفل كانت خميرته ممزوجة بالذهب او الفضة وجب عليهم الاهتمام به حتى يحتل المكان الذي يناسبه بين القادة او المساعدين لهم... وقد بين الآله ان الذين خمائرهم ممزوجة بالحديد او البرونز اذا تسلموا السلطة وآلت اليهم القيادة ذهبت وانقرضت دولتهم... (٧).

وافلاطون - كما يبدو من كلامه هذا - يناقض نفسه بنفسه وهو يدعو الى المساواة بين الناس في موضع ويفرقهم الى عناصر متفاوتة منذ الولادة في موضع اخر... (٨) كما تطرق هذا الفيلسوف الى العبيد فجعلهم الحلقة الاخيرة في سلسلة طبقات المجتمع، ويقول في ذلك:

«والعبيد ملك لآسيادهم يملكونهم عن طريق البيع والشراء وبوسائل اخرى... الماشية لا بد لها من راع، والرعيان لا بد لهم من حماة، وكذلك العبيد لا بد لهم من اسياذ فلا يتركون للعيش بانفسهم ولا يستطيعون ذلك... ويضيف قائلاً: «كما لا بد من ضربهم وايدائهم لان النصيحة لا تجدي بهم نفعا حيث ان مخاطبتهم كمخاطبة الاحرار تؤدي الى اعتداد انفسهم احرارا وبالتالي الى زيادة تمردهم وعصيانهم. وعلى الاسياذ مراعاة الرسميات مع عبيدهم، فالسيد هو الأمر وكل كلام يوجهه الى عبده يعتبر أمراً واجب الطاعة عليه... ولا يجوز قيام صداقة ولا علاقة ودية بين السيد والعبد كما لا يجوز ذلك بين الخواص والعوام... (٩).

وافلاطون الذي يعترف بالحكم والسلطة للاقوياء ممن يسميهم بالحماة يحكم على عامة الناس وطائفة العبيد في المجتمع بالعيش تحت امرة غيرهم ويضع بذلك اساس هذه المعادلة: «ان المعاملة المتساوية لغير المتساويين عدم مساواة... (١٠)

واما رأيه في القانون فهو كما يلي: «والادارة التي تعتمد

زعماء الفكر للاشتركية في التاريخ

مسلم تركي وتسيطر على بلادهم وتتحكم في مصائرهم.

افلاطون (٤٢٧ - ٣٤٧ قبل الميلاد)

هو اول شخص في التاريخ طلع علينا بآراء اشتركية متطرفة ووضع الاسس والوسائل التي ينبغي استخدامها في حمل الناس على التسليم بصحة هذه الآراء واعتناقها تمهيدا لوضعها موضع التنفيذ. ويبدو ان افلاطون تخلى فيما بعد عن بعض آرائه الاشتركية المتطرفة هذه ولكنها ظلت متبعة من قبل الذين اتوا بعده ولا تزال تلعب دورا طليعيا في الدعاية الاشتركية ويستشهد بها الكتاب الاشتركيون في كتبهم ومؤلفاتهم الايديولوجية.

ينتمي افلاطون الى اسرة ارسطقراطية في اثينا القديمة لليونان، وقيل انه من احفاد كودروس الملك الاخير لاثينا، كما قيل انه ينحدر من نسل الآله بوسيدون. تتلمذ على سقراط (٤٦٩ - ٣٩٩ قبل الميلاد) اكبر فلاسفة عصره وتأثر بآرائه حول المفاهيم الخاصة بالعقل والفضيلة ودافع عنها في كتبه ورسائله وتولى شرح آرائه الفلسفية فيما كتبه بأسلوب حوارى جعل استاذه يتكلم وهو يكتب عنه، حتى انه تبع هذا الأسلوب في عرض النظريات الخاصة له، ولكنه اقلع عن ذكر استاذه وحتى عن التلميح اليه فيما كتبه وسطره في اخر ايامه (١).

ومن المعلوم ان اول ما يتطرق اليه الشيوعيون والاشتركيون هو موضوع «الاسرة» وقد تطرق اليها افلاطون ايضا وما نحن ننقل اليكم رأيه فيها باختصار: «يجب ان تكون النساء وكذلك الاولاد من الاموال المشاعة بين الرجال، وما كان من الزواج خيرا ونافعا للمجتمع يجب الاعتبار به دون غيره وللحفاظ على سلامة الجنس البشري يجب انتقاد الاطفال من اصلح الناس لانجابهم. وعلى الدولة تعيين تعدد الأزواج، والشبان البارزون في الاعمال الحربية والشؤون الاخرى يجب منحهم حقا اكثر في التمتع بالنساء، ويجب ايداع الاطفال منذ ولادتهم في مؤسسة خاصة تتولى تربيتهم ورعايتهم ان كان أبلاؤهم وأمهاتهم من المواطنين المنتخبين اما الذين يولدون من غير المنتخبين فيجب تنحيتهم عن المجتمع، كما يجب انجاب الاطفال من الاشخاص الذين هم في سن القوة والنشاط الجنسي (وتحدد هذه السن في النساء بين ٢٠ -

بقلم الاستاذ المساعد الدكتور
عبدالقادر دونوك

ما من شك في ان الخطر الشيوعي هو من اهم المشاكل التي يواجه عالمنا اليوم وتقض مضاجع الناس. والمجتمعات البشرية التي تدخلها الشيوعية. ولا تدخل فيها الا بالقوة ونتيجة دعايات رهيبية، تقضي على العناصر الثقافية لديها من دين، ولغة، وفنون، وآداب، وموسيقى، وعادات، وتقاليد، وغير ذلك وتقلب المفاهيم وفي مقدمتها مفهوم الاسرة رأسا على عقب كما ان القناع الذي يستر وجهها الحقيقي من مناداة بالمساواة والتعايش السلمي يزيد من خطورة الدور الذي تلعبه في مصائر الشعوب ومستقبلها.

والشيوعية لا وجود للحق، والعدل، والحرية فيها ومع ذلك تدعى انها تعمل من اجل حقوق الكادحين وحماية المضطهدين من الناس. وبسبب هذه الدعايات المذهلة التي تقوم على اساس الكذب، والخداع، والتدجيل تجرد الشيوعية مؤيديها واذنابا لها في كل بلد.

ترى من اين ينبع هذا النظام الشيوعي؟

ومن هم رواد هذه المبادئ الشيوعية التي تقضي على كل المشاعر والادراكات العلوية لدى المجتمعات البشرية من وطنية واستقلالية؟

ومن هم زعماء هذه الافكار التي تمزق الشعب الواحد والامة الواحدة الى طبقات، وتعد الناس بجنت النعيم على وجه البسيطة، وتجعل العامل الاقتصادي هو اساس الحركة ومحور الاحداث في العالم. وتأتي بمادية طاغية على كل القيم الروحية والمعنوية، ولا تتحمل ابدا اي انتقاد يوجه اليها من اية جهة اخرى؟

من المعلوم ان الاشخاص التاليين هم الذين يشكلون المصادر الاساسية لهذه الافكار الهدامة، وهم:

١- افلاطون (٤٢٧ - ٣٤٧ قبل الميلاد)

٢- وانغ مانغ الصيني (مات في عام ٢٢ الميلادي)

٣- مزدق الايراني (مات في اواخر القرن الخامس الميلادي)

٤- اليهودي الالماني كارل ماركس (مات في عام ١٨٨٣

الميلادي)

ونحن في هذه العجالة سنحاول عرض الآراء والمبادئ الشيوعية لدى هؤلاء الاشخاص الاربعة بناء على ان البلاد التي تعتنق المذهب الشيوعي تحتل اليوم زهاء ١٠٠ مليون

SOME PRECURSERS

OF SOCIALISM-I

PLATO

Dr. Abdülkadir DONUK

Undoubtedly one of the factors which most oppress mankind now is communism. Wherever, either with force or through intensive propaganda, communism once enters a country, it starts a relentless destruction of all the cultural elements forming the structure of society, such as religion, language, art, literature, music, traditions; and plays a major role in upsetting society, all with the pretext of "equality" and "peace". What were the earliest roots, and the first advocates of such a regime, based on a terrible propaganda of lies and totally destroying all freedom and justice? Who first started ideas which would end in destroying the independence of nations and the free will and intelligence of individuals, permitting no other ideas to live?

Four persons can be considered as the fathers of this ideology, bringing so much suffering to mankind:

- 1- Plato, a Greek, 427 B.C. to 347 B.C.
- 2- Wang Mang, a Chinese, died 22 A.D.
- 3- Mazdec, an Iranian, late 5th Century A.D.
- 4- Karl Marx, a German Jew, died 1883.

Keeping in mind the fact that close to 100 million Muslim Turks are now living under the rule of countries governed by communist ideology, I think it is worth examining, in outline, the thoughts of these 4 men.

PLATO. (427 B.C. - 347 B.C.) This is the first man we know of who proposed "socialist" views. He also preached the use of lies and taught the techniques to be employed in spreading those lies, as a means of putting into practice his socialist doctrines. In some of his later writings, he appears to have changed some of his ideas, but his writings still have effectiveness as guides. The frequent mention of Plato in modern books confirms his usefulness to people with similar leanings.

Plato was an aristocrat, belonging to one of the "noble" families of ancient Athens. He came under the influence of Socrates (one of the most powerful intellectual figures of his age) and became a student

of Socrates when Plato was 20 years old. Plato says that he took Socrates as a model. In all of Plato's writings, the influence and teachings of Socrates are presented as being paramount. In fact, in Plato's dialogues it is always "Socrates" who is made to speak, and to defend Plato's doctrines. The truth is that, specially in the later stages, hardly a vestige of the real thoughts of Socrates remains in the writings of Plato (1).

As is well known, those who choose communism as their goal, always start by attacking the family. Plato's views on the family may be summarized as follows: "Women ought to be shared by men. So should children. Only marriages useful to the community should be sanctified. To protect the quality of the human race, only the children of the best parents should be permitted to live. The rulers should determine the number of marriages to be permitted. Young men who prove to be successful in war and in other affairs of state should be rewarded by the right to sleep with women, more than other men. The children to be born should be turned over to special public officers, and these should choose the children (offspring of the "best") which shall live, and turn these over to public institutions for being trained and educated. The children of people who are not "good" enough should be taken away and abandoned to die at a lonely spot. Only people at the ages of greatest vigour (20-40 for women and up to 55 for men) should be permitted to have children. People outside these age limits who attempt to have children should be treated as having committed a crime against the state and against religion. After men and women, due to advanced age, are no longer physiologically capable of having children, they should be free to indulge in sexual relations as they please, not before. In addition, the state, by the drawing of lots, should permit and encourage sexual relations between brothers and sisters." (2)

Plato believes that these practices shall yield the following results: "As only their own bodies shall belong to individual men, and everything else is possessed in common, when a man meets any other person, he shall see him as a close relation, and there shall be no fights, no disagreements and no litigation. All enmities which have as their root children, women and money shall come to an end. Troubles and worries arising out of different wives and children shall end, and every one shall have the same interests..." (3)

These views of Plato are very clear. It is not correct to soften them, and thus invent a partial excuse for them, as in this interpretation: "Plato does not advocate that men force women to have sexual intercourse with them... women are to be free... Plato's system aims at extending the limits of family life to embrace all members of the governing class, and thus

create among the members of this aristocratic class the bonds that previously existed only within the family. If the institution of the family were permitted to exist, people would have given their love to the family, not to the state. The reason for the abolition of the family is to channel all loyalty and devotion to the state." (4) This is too superficial an interpretation. It does not take into account the fact the family is not merely a sex relationship, but is also a legal, religious and economic institution.

Plato divides men into three main categories, depending on their main desire being for "knowledge", or "fame" or "money" (5) and he proposes that the state be governed by the first-mentioned group, which produces philosophers. He also says: "In the state that we shall found, a cobbler (shoe-maker) would confine himself to that trade, and not attempt to be a captain, too. A farmer can only be a farmer, and should not try to be a judge as well. A soldier should remain only a soldier, and should not engage in commerce." (6) Taking that as his point of departure, he arrives at the conclusion that the community should be permanently divided into 2 classes: 1- Those who do bodily labour and produce goods for the needs of the community (workers, farmers, artisans, etc.).

2- The governing class, engaged in politics, military leadership, etc. Kings and philosophers would belong to this class. Plato counsels using deliberate deception to secure everyone's acceptance of this order. He suggests that the people should be told this: "We educated and trained you according to some principles. In reality these were a kind of dream. The truth is that you were molded and created, together with your weapons and all your other instruments, under the ground. The land, like a mother, kept you under its protection till you were fully formed, and then pushed you above-ground. This land is your mother, and it is your duty to protect it. So in a sense, you are all brothers... But God who created you, put gold into the alloys of some of you. For that reason, those are rulers. Some were created to be the assistants of these, and silver was put into the alloys of such people. The alloys of others, farmers and workers, were made of brass or iron. Children, generally, have the alloys of their parents. But, occasionally, gold may give birth to silver, and silver to gold. For that reason, God has commanded the rulers to watch the children well, and to discover which of them has these metals. If the children of the rulers should be born with alloys of iron or brass no pity should be shown to such children, and the rulers should make such children into workers at trades suitable to their alloys. If there should be born children of workers and farmers, who have gold or silver in their alloys, the rulers should discover this and exalt such

children and train them and make them into helpers or guardians and rulers. It is the will of God, that when people whose alloys are of brass or iron become rulers of a city, that city shall be destroyed". These words of Plato make clear his views that men are created in 3 unequal classes (8).

After thus dividing men into different classes, unequal from birth, Plato comes to "slaves", which for him constitute the lowest of the classes of mankind. He says about this class, "Slaves are creatures which are owned, by purchase or similar other means. These are the class which we call, without any hesitation, slaves... Just as sheep cannot exist without shepherds, and shepherds cannot have been brought up without their parents, in just that same way, slaves cannot be left to live by themselves, but have to live under the dominion and protection of their owners (the superior class)." Again on this subject, Plato says: "Slaves should be beaten. It is wrong to attempt to direct slaves by advice and reasonable words, as one would use to free persons, because if one does so, the slaves might be inclined to consider themselves as persons and to have feelings of self-importance. The master should never address the slave in a friendly manner. The normal thing is for every word of the master to be a command to the slave... There cannot be ever a question of a friendship being established between a slave and his owner. Similarly, even if equal honours should be granted to them, there can be no friendship between a member of the low class and a member of the aristocracy..." (9). Plato grants the right to rule the State, exclusively to the aristocrats by birth, whom he calls the "guardians", and he condemns the lower classes of free men and the slaves to live in a state of perpetual subjection to the aristocrats. Plato expresses the justification for this in the formula: "It is unjust to treat the unequal alike" (10).

Plato's conception of the law is this: "The best rule is not the rule according to laws. The wise should not be bound by the laws; laws should bind only the others... Justice means that all classes and all men should do the services for which they are born, and that they should not overstep their limits and should not mix in the affairs of others..." (11).

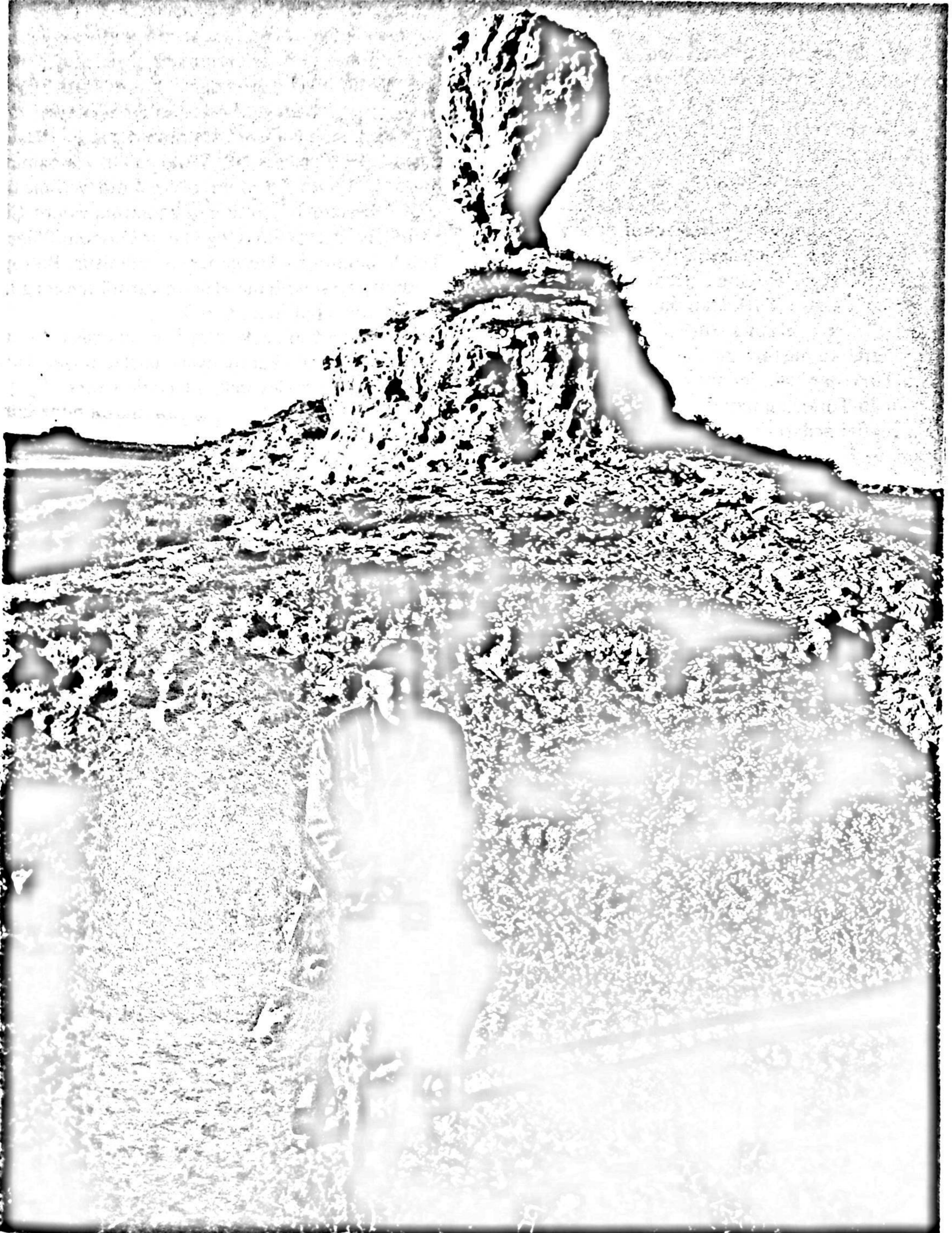
To sum up: Plato advocates the establishment of a social order where the family and the right of property is abolished. This society is to be ruled by "philosophers" with absolute powers. This to be a society made up of different classes, stratified in an order of superiority and inferiority. The rulers are not to be bound by the laws, and slaves are to have no rights whatsoever. It is strange that, in spite of these, Plato is often mentioned as the first socialist "egalitarian". But there are some authors who draw attention to these points, too (12).

- (1) See R.G. Okandan "Umumi Amme Hukuku" İstanbul 1946, pp. 199-203.
 (2) For details, see "Plato", Turkish translation "Devlet", İstanbul 1971, p.146-161.
 (3) See note no.2
 (4) A.Şenel, "Eski Yunan'da Siyasal Düşüncü", Ankara 1968, p.196.
 (5) See "Devlet" (The Republic) p.268.
 (6) See "Devlet" (The Republic) p.88.
 (8) Şenel, Eski Yunan'da Eşitlik ve Eşitsizlik Östüne" (On Equality and Inequality in Ancient Greece), Ankara, 1970, p. 393.
 (9) From Plato's book on the "Laws". See A.Şenel, op.cit. pp.410, 422-cont.
 (10) A.Şenel, op.cit.p.429.
 (11) A.Şenel, op.cit. p.407-cont.
 (12) e.g. Mux Beer. see A.Şenel, op.cit, p.405.

Eski "İpek Yolu"nun Doğu Türkistan'dan geçen bölümünden bir görüntü... Atlı ırkın çocukları şimdi eşekler üzerinde!

منظر من «طريق الحرير» القديم المار من تركستان الشرقية ...
 وأبناء ذلك العرق الفارس على الأحمره اليوم

A view of a section of the ancient "Silk Road" crossing Eastern Turkistan.

Çin ve Doğu Türkistan

Erkin ALPTEKİN

* 25 yıl önce 360 bin Türk D.Türkistan'da katledilmişti.

Doğu Türkistan tarihinin son ikiyüz senelik bölümüne göz atacak olursak, 18. yüzyılda Çia Hui'un yönettiği genel katliam, 19. yüzyılda General Zo Zung Tang'ın yönettiği işkence; 20. yüzyılda ise Milliyetçi Çin'in zulüm, haksızlık ve insanlık dışı icraatlarıyla dolup taşmış olduğunu görürüz.

Bu kanlı siyaset Doğu Türkistan halkının kalbinde silinmez bir leke, iyileşmez bir yara ve dinmez bir gözyaşı olarak hâlâ devam etmektedir. Yukarıda sözünü ettiğimiz icraat, komünistlerin tabiriyle Doğu Türkistan'da "Feodalizm", "Faşizm" ve "Kapitalizm" hüküm sürdüğü dönemlerde olmuştur. Acaba komünist Çin'in, Doğu Türkistan'daki icraati nasıl olmuştur? Kızıl Çin, Doğu Türkistan halkının son ikiyüz sene zarfında çektiği acıları dindirebilmiş midir? Katliam, zulüm ve insanlık dışı tutumlara son verebilmiş midir?

Eğer biz Doğu Türkistan'ın komünist Çin tarafından istila edilmesinden sonra aradan geçen 30 küsur sene zarfında tatbik etmiş olduğu siyaseti gözden geçirecek olursak, bu sorulara müsbet cevap vermek güç olacaktır.

1 Ekim 1950 tarihinde Çin Halk Cumhuriyetinin kuruluşunun 1. yıldönümü münasebetiyle Pekin'de tertiplenen merasime, ülkenin her tarafından delegeler davet edilmiştir. Bunların arasında Doğu Türkistan'dan gelen delegeler de bulunmaktaydı. Kutlama merasiminden sonra Mao dönemi Milli Azınlıklar Dairesi Başkanı Li Wei, Doğu Türkistan'dan gelen delegeleri kabul ederek, onların Doğu Türkistan'ın gelecek statüsü hakkında fikirlerini sormuştur. Çinlilerin kendilerine "Kendi kaderini kendin tayin etme" hakını hiçbir surette vermiyeceklerini çok iyi bilen Doğu Türkistanlı delegeler "Sinkiang" isminin değiştirilmesini, bunun yerine "Doğu Türkistan" isminin verilmesini, Doğu Türkistan'a geniş manada muhtariyet sağlanmasını talep etmişlerdir. Delegeler, bütün Doğu Türkistan halkının da aynı arzuda olduklarını Li Wei Han'a belirtmişlerdir. Doğu Türkistanlı delegelerin meseleyi böyle kattiyetle ortaya koymaları, Komünist Çin yöneticilerini çok sinirlendirmiştir. Bunun üzerine Li Wei Han bu meseleyi daha sonra görüşelim diye geçiştirmiştir.

Bu olaydan bir sene sonra, Çin Halk Cumhuri-

yeti Milli Azınlıklar Dairesi, Doğu Türkistanlı aydınlara ayrı ayrı mektup yazarak, Doğu Türkistan'ın gelecek statüsü hakkında tekrar fikir sormuştur. Doğu Türkistanlı aydınlar cevap olarak eski fikirlerinde ısrar etmişlerdir. Fakat, Doğu Türkistanlı aydınların fikir ve taleplerinin hiçbirini itibara almayan Milli Azınlıklar Dairesi 1952'den beri sürdürdüğü çalışmaların bir neticesi olarak 1954 senesinde Doğu Türkistan'da 5 Vilayet Otonom Bölgesi, 6 Nahiye Otonom Bölgesi teşkil edilmiştir. 1955'de Doğu Türkistan'ın tamamına Sinkiang Uygur Otonom Bölgesi adı verilmiştir. 1957 senesinin Nisan ayının sonlarına doğru Çin Komünist Partisi Sinkiang Uygur Otonom Bölgesi Tali Şubesinin toplantısı tertip edilmiştir. Bu toplantının gayesi milli meselelerin yürütülmesini gözden geçirmekten ibaretti.

Bu sırada Çin'de "Bütün çiçekler açılsın, bütün bülbüller ötsün" kampanyası başlatılmıştı. Yani herkes fikrini söyleyecek, şikayetleri varsa ortaya dökcek ve ilgililerde yanlış icraatlarını buna göre düzelterekti. Adı geçen toplantıya katılan Doğu Türkistanlılar bu fırsattan yararlanarak, Çinlilerin Doğu Türkistan'daki icraatını çok sert bir dille kınamışlardı.

Toplantıya katılan Doğu Türkistanlı delegeler, Çinlilerin "Sinkiang" ismini kaldırmayı kabul etmediklerini, otonom bölge teşkil etme bahanesiyle Doğu Türkistan'ı parçaladıklarını, resmi yazışmalarda üstte Çince, altta Uygurca yazmaya mecbur edildiklerini, bütün önemli makamların Çinliler tarafından işgal edilmiş olduğunu, yerli halkın hiçbir hakka sahip olmadığını, Çinlilerin yerli halka "üçüncü sınıf" insan muamelesi yaptığını, onların Doğu Türkistan halkının milli ve dinî örf ve adetlerini ayak altı etmekte olduklarını, Çin'den devamlı mülteci getirilmekte olduğunu, bu mültecilerin Müslüman olan Doğu Türkistan halkının evlerinin tahsis edilmekte olduğunu, yerli halkın sokakta kaldığını, yenilik getirme bahanesiyle Doğu Türkistan halkının kültürünün yok edilmeye çalışıldığını, Müslüman halkın ibadet özgürlüğünün kısıtlandığını bir ağızdan ifade etmişlerdir.

1957 senesinin Mayıs ayında ise, Çin Komünist Partisi Sinkiang Uygur Otonom Bölgesi tali şubesinin ikinci toplantısı tertip edilmiştir. Bu toplantı şeklen yukarıda ifade edilen şikayetlere çare bulmak maksadıyla tertip edilmişse de, aslında Doğu Türkistan halkının arzusunu dile getirmeye çalışan aydınları eleştirmek, sorguya çekmek, tutuklamak ve cezalandırmaya getiriyordu. Nitekim bu

toplantıyı açan Wang En Mao "Sinkiang'daki en mühim iş yerli milliyetçilere karşı mücadele etmektir" demiştir. Onun bu sözlerinden sonradır ki, başta Abdurrahim İsa, Abdurrahim Sayidi, Abdülaziz Kari gibi Doğu Türkistan halkının 30. ve 40. senelerinde yetiştirmiş olduğu

1830 milliyetçi adını bir anda tutuklamış ve bilahare birer birer ortadan kaldırmıştır. Mayıs 1950'de başlayan imha kampanyası Aralık 1972'ye kadar devam ettirmiştir. Bu zaman zarfında 360 bin Doğu Türkistan'lı imha edilmiştir.

TO MY BLACK, MUSLIM BROTHERS

For me Satuq Bughra Khan was first,
For you the first was Bilal bin Rabah.

The Joy of İslam spread throughout the world
With your silv'ry voice and my sword of steel.

Your Faith was shining lovely as black pearls
E'en when foreign vampires sucked your blood.

Your Book was always in your hand to show the way,
In Amin you always had the truest guide.

O Africa!... Today a land of suffering,
Tomorrow rise in splendid righteous might!

"Allahu-ekber" ...A Kenyan yout with deepest faith
At his morning prayers made me forget

The false and evil times we live today,
And made it for that instant seem as if

Both he and I were living once again
In our Prophet's glorious days!

Yıldırım Niyazi Gençosmanoğlu.

مقدساتهم ، واتوا بمهاجرين من الصين واسكنوهم في بيوت المسلمين التركستانيين وشردوهم في الشوارع ، وحوّلوا طمس ثقافتهم بحجة التجدد والعصرية ، كما حلدوا حرية العبادة لهم .

وفي مايو (ايار) ١٩٥٧ دعى الحزب الشيوعي اللجنة الفرعية لمنطقة سينكيانغ الاويفورية المستقلة الى عقد اجتماعها الثاني ، وهذا الاجتماع وان كان قد عقد لبحث هذه الشكايات بحسب الظاهر ولكنه كان يرمي في الحقيقة الى انتقاد المثقفين من تركستان الشرقية لقيامهم بالتعبير عن رغبة شعبهم وامله في حياة حرة كريمة والى محاكمتهم ،

واعتقلهم ، ومعاقبتهم . وقد قال رئيس الحزب الشيوعي لتركستان الشرقية وانغ اين ماو وهو يلقي كلمته الافتتاحية للاجتماع : « ان اهم عمل يجب القيام به في سينكيانغ هو مكافحة الوطنيين من السكان المحليين . » وفي اعقاب ذلك تم اعتقال ١٨٣٠ مثقفا وطنيا من التركستانيين الشرقيين في يوم واحد وفي مقدمتهم عبدالرحيم عيسى ، وعبدالرحيم سيدي ، وعبدالعزيز قاري ثم تم القضاء عليهم واحدا واحدا وهذه الحملة الابادية التي بدأت في مايو (ابريل) ١٩٥٨ استمرت حتى ديسمبر (كانون الاول) ١٩٧٢ وخلال هذه المدة ابيد ٣٦٠ الف تركستاني شرقي عن بكرة ابيهم .

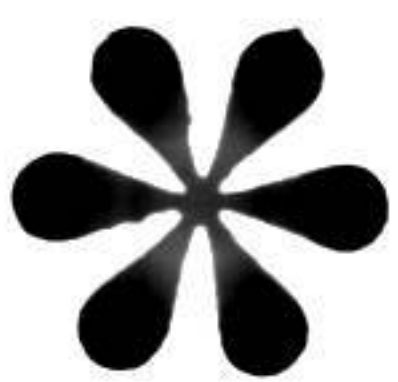
السبحة

للشاعر ديلاور جاجي

ترجمه من التركية عثمان زكي صوي يغيت

هناك على ضفة النهر الاصفر
شراية سبحتي ذات تسعة الوان
كغادة حسناء في اطار الصبر مزسومة
النهر الاصفر اقل اصفرارا من حياها
اناملها المرتعشة متعطشة لماء زمزم
واربعة وثلاثون تسؤ لا يضطرب في بؤ بؤتها
ولها رأسية ، ويشهد الله
الحمد لله . . . الحمد لله . . . الحمد لله . . .

لي سبحة اشد سوادا من ليلي كاشغار الظلماء
مبارك فيها مثل قطرات وابل من عمق السماء
اسبغ بها في اغلى الاماني والامال
وابلغ بها بعض المنى والمنازل .
ليتحطم القيد الذي يشد معصمي
وتنهار سبعة ابراج من قلعة الظلم
فيتم تسبيحي لله وبالله
سبحان الله . . . سبحان الله . . . سبحان الله . . .

وقفت على محراب لا دعاء فيه ولاقنوط
وقصصت على عشب الاطلال حكايات
لساني يذكر الاسى دائما وقلمي يمطر الالم
الالم الكبير . . الم الواقع المرير ، العلقم
وفي النهاية تمت سبحتي
ثلاثا وثلاثين قطرة من عرق على الجبين تبلور
الله اكبر . . . الله اكبر . . . الله اكبر . . .

الصين وتركستان الشرقية

بقلم أركين الب تكين

مقتل ٣٦٠ الف مثقف في تركستان الشرقية قبل ٢٥ عاما

لشعب تركستان الشرقية في ذلك. ولكن مطالبهم هذه اغضبت سلطات الصين الشيوعية كثيرا، فما كان من «لي وي خان» الا ان علق بحث هذا الموضوع وقال: «نبحثه فيما بعد».

وبعد عام واحد من ذلك الحادث بعث مكتب الاقليات القومية للجمهورية الصينية الشعبية برسائل الى مثقفي تركستان الشرقية واحدا واحدا يسألهم عن رأيهم في مستقبل بلادهم من حيث المشاريع التنظيمية، فاصروا على مطالبهم السابقة، ولكنها لم تؤخذ بعين الاعتبار ايضا، وظل المكتب يعمل ويخطط لمدة عامين حتى تم تقسيم تركستان الشرقية الى ست مناطق مستقلة في عام ١٩٥٤، وفي العام الذي يليه اطلق عليها بمجموعها اسم «منطقة سينكيانغ الاويفغورية المستقلة» وفي اواخر ابريل (نيسان) لعام ١٩٥٧ عقدت اللجنة الفرعية لمنطقة سينكيانغ الاويفغورية المستقلة اجتماعا لبحث الشؤون الادارية، وسير الاعمال فيها.

واثناء ذلك كانت الصين قد دخلت في حملة دعائية شعارها «لتفتح كل الزهور وتغرد كل العنادل»، وكان يعني ذلك حرية الكلام والتعبير عن الرأي للجميع وانتقاد المسؤولين لحملهم على تصحيح ما في قراراتهم واجراءاتهم من اخطاء، فتنفس التركستانيون الشرقيون السعداء، واغتمموا هذه الفرصة السانحة لهم، وقاموا يشجبون السياسة الصينية في بلادهم بكل شدة، وصرح مندوبوهم المشتركون في الاجتماع، صرحوا بصوت واحد ان الصينيين رفضوا رفع اسم «سينكيانغ» عن تركستان الشرقية، وانهم مزقوا وحدتها متذرعين باقامة مناطق مستقلة، واكرهوا شعبها على استعمال اللغة الصينية في كتاباتهم الرسمية قبل لغتهم الاويفغورية، وشغلوا جميع المناصب الهامة في البلد، وحرموا السكان المحليين من كل حق، وعاملوهم معاملة ناس من المرتبة الثالثة، واعتدوا على عاداتهم وتقاليدهم، وداسوا

اذا تصفحنا تاريخ تركستان الشرقية خلال القرنين الاخيرين نراه مشحونا بالحوادث الدامية من مجزرة عامة اقامها تشاو هوى في القرن الثامن عشر، وتعذيب قلم به الجنرال زو زونغ تانغ في القرن التاسع عشر، وظلم واضطهاد واجراءات لا انسانية للصين الوطنية في القرن العشرين.

وقد خلفت هذه السياسة الدامية في نفوس الشعب التركستاني الشرقي لطخة لا تمحى اثارها، وجرحا لا يندمل، ودمعة عين لا ترقأ. وهذه الاجراءات التي اشرفنا اليها انفا وقعت في تركستان الشرقية في العهود التي يسميها الشيوعيون انفسهم بالاقطاعية، والفاشية، والراسمالية. فما هي، ياترى، اجراءات الصين الشيوعية في تركستان الشرقية؟ هل استطاعت الصين الشيوعية ان تخفف من آلام شعب تركستان الشرقية التي تعانها منذ مائتي عام؟ هل تمكنت من وضع حد للظلم، والاضطهاد، والاجراءات اللاانسانية فيها؟ واذا القينا نظرة في سياسة الصين الشيوعية في تركستان الشرقية منذ ان احتلتها قبل مايزيد على ٣٠ عاما فمن الصعب جدا ان نرد على هذه الاسئلة بالاجاب.

والاحتفالات التي اقيمت في بكين في الاول من اكتوبر (تشرين الاول) ١٩٥٠ بمناسبة الذكرى السنوية الاولى لقيام الجمهورية الصينية الشعبية دعى اليها مندوبون من جميع انحاء البلاد. وكان بينهم مندوبون من تركستان الشرقية، فاستقبلهم رئيس دائرة الاقليات القومية في ذلك العهد «لي وي» بعد الاحتفالات، وتباحث معهم حول المشاريع الخاصة بمستقبل بلادهم، وسألهم عن رأيهم فيها. وكانوا يعلمون ان الصينيين لن يعترفوا لهم بحق تقرير المصير فطالبوا بتغيير اسم «سينكيانغ» لبدنهم واطلاق «تركستان الشرقية» عليه ومنحه حكما ذاتيا على نطاق واسع، كما اكلوا له انهم انما يعبرون عن الرغبة الاجماعية

360.000 Turks Exterminated

Erkin ALPTEKİN

The last two centuries of Eastern Turkistan have stamped on them the following: In the 18th century, massacres by General Cia Huin; in the 19th century, tortures by General Zo Zung Tang; in the 20th century, cruelties and injustices of Nationalist China.

These are indelible stains. And they could never be forgotten.

It might be said that these took place during periods when, in communist jargon, "feudalism" or "fascism" or "capitalism" ruled. Well, what about the communist period? Can anyone say it put an end to cruelties?

On October 1st, 1950, delegates were invited to Peking for the celebration of the first anniversary of the founding of the "People's Republic of China". Among those invited were delegates from Eastern Turkistan. After the ceremonies, Li Wei, head of the National Minorities Department, received the delegates from Eastern Turkistan, and asked them their views about the future status of that land. The delegates knew well that the Chinese would never grant them the right of self-determination, so they suggested that the name "Sin-Kiang" be changed to "Eastern Turkistan", and if that should not be acceptable, to "Uyguristan", and asked that autonomy, in the widest form, be granted to Eastern Turkistan. The delegates made it clear that this was the unanimous feeling of the people. This frank statement annoyed the rulers of Communist China. So, Li Wein Han dismissed the subject, saying: "To be discussed later on".

One year later, the National Minorities Department wrote letters to some intellectuals of Eastern Turkistan, asking for their opinions on their country's future status. The replies came, repeating the same views. But the Department ignored all these and established 5 provincial "autonomous regions" and 6 "autonomous districts" based on cities. The whole of Eastern Turkistan was called, "Sin-Kiang Uygur Autonomous Region".

Towards the end of April, 1957, a meeting of the "Sin-Kiang" branch of the Chinese Communist Party was held. The aim of this meeting was a revision of certain measures on a national scale.

The current motto in China then was: "Let all flowers bloom, and let all nightingales sing!". Delegates coming from Eastern Turkistan took advantage of this and severely criticised Chinese policy there. Among the points brought up were: The name "Sin-Kiang" was still not changed. The Chinese had cut Eastern Turkistan up into little bits,

on the pretext of forming "autonomous regions" People were forced to use both Chinese and the Uygur dialect, with the burden of using two languages, in official business. All key positions were occupied by Chinese officials. The indigenous population had no voice in anything and were treated by Chinese officials as "third class people". Eastern Turkistan's national and religious traditions and culture were being suppressed. There was a continuous flow of Chinese immigrants. These were being quartered in the houses of the Muslim people of Eastern Turkistan, who were being driven out of their homes. The culture of the land was being destroyed, under the pretext of introducing innovations. Restrictions were being imposed on freedom of religion.

On May 1957, there took place the second meeting of the "Sin-Kiang Uygur Autonomous Region" branch of the Communist Party. The ostensible object of this meeting was to discuss solutions to the problems raised before. The real object was to criticize and blame those who had aired grievances and end up by arresting and punishing them. Wang En Mao, head of the Communist Party in "Sin-Kiang", in his opening speech, said, "The most important thing in Sin-Kiang is to fight against militant nationalists". This was turned into action, and a total of 1830 intellectuals, the topmost thinkers and scholars in Eastern Turkistan among them, including Abdurrahim Isa, Abdurrahman Seyyidi, and Abdülaziz Kari, were suddenly arrested. Later, they were liquidated.

The people liquidated during this period is estimated at about 360,000. (A resumé of the article by Erkin Alptekin in the 17th June 1983 issue of "Yeni Düşünce". Istanbul)

اويغان ملت

اويغان ملت اويغان اويغان
اويغانيشغه كلدی زامان
سيلکينب سن هر يانيگنه
درديگنى بيل ايله درمان

تاتليغ توشكه ار الدانماس
خيال بيلهن ايشن قامدانماس
بيلمك كرك ايشلاش كرك
قوروغ سوزد بين اوتوق چيقماس

من ديما يمن اويغانماريك
هر يانيگنه سن باقماريك
اويغانديك سن ليكن چالا
ايشده بيرليك قيلالماريك

بو يولدا بار كوب توسقونلوق
توسقونلوق سيز يوقد وراوتوق
توسقونلوقنى ينكالمای سن
ملى بيرليك بولماي تولوق

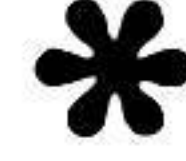
ارته قوپوب قوشنيگنه باق
هركون الغيل يگنى سبق
غافل بولساك هم الدانساك
اوز قوليكدين يايسن تاياق

اويغان خلقنى دعوت قيلور
روحى مىلى ازوق بىرور
مطبوعات غه قيزيق مىللت
سنى يخشى يولغه سالور

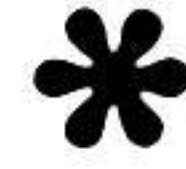
محمد امين بوغرا

UYĞAN MİLLET

*Uyğan millet.. Uyğan uyğan!..
Uyğanışka keldi zaman...
Silkinip sen her yanına
Derdini bil, eyle derman.*

*Tatlı tüşke er aldanmaz,
Hayâl bilen iş kamdanmaz.
Bilmek gerek, işleş gerek.
Kuruk sözden otuk çıkmaz!*

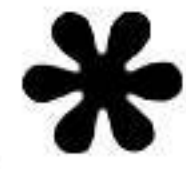
*Ben demeymen uyğanmadın;
Her yanına sen bakmadın..
Uyğandın sen, lâkin çala
İşde birlik kılalmadın!*

*Bu yolda bar köp toskunluk
Toskunluksuz yoktur otuk..
Toskunlukni yenelmeysen
Millî birlik bolmaytoluk!*

*Erte kopup koşnange bak,
Her kün alğil yeni sabak..
Gafil bolsang hem aldansang
Öz kolundan yeysen tayag!*

*Uyğan.. halkı davet kılur
Ruhî, millî azuk birür..
Matbuatga kızık millet!..
Seni yahşî yolğa Salur!*

Mehmet Emin Buğra

Komünizm en gelişmiş sömürgeciliktir

İkili KURBAN

Bütün ömrünü istiklal için harcayan liderlerimizden Abdulaziz Mahzum, Doğu Türkistan'daki millî mücadelenin şiddetlendiği bir dönemde, evine lavet ettiği misafirlerini bahçe kapısı önünde karşılar:

-“ Evim karşınızdadır, doğru yürüyün, sağa dönerseniz kara köpek, sola dönerseniz sarı köpek ısıtır” demiş idi.

Ben Abdulaziz'in “kara köpek” diye işaret ettiği Milliyetçi Çin dönemini, “sarı köpek” diye işaret ettiği dönemini ve “evim” diye belirttiği istiklal dönemini de yaşadım. Kesin hudutlarla bir birinden ayrılan fakat, bütün bu zıddiyetler içinde de tek bir gaye için sürüp giden elli seneye yakın ömrümde, başımdan geçen hadiseleri bir bir mukayese ederek çağımıza ait bir takım sonuçlar çıkardım. Bu sonuçların birisi de, işte bu yazıma başlık yaptığım üç sözlü bir cümledir.

Biz Doğu Türkistanlılar, komünizmden evvel de kendisi bile sömürülmekte olan aç bir milletin sömürgesi idik. Dünyadaki diğer esir milletlere nazaran bizim durumumuz daha kötü idi. Bizim aramızdaki “kölenin kölesi olmaktansa, beyin kölesi olmak daha iyidir” fikri işte o meşum hayat şartlarının yaşandığı günlerde ortaya çıkmıştır. Düşüğümüz bu felaket girdabının tek bir iyi tarafı da, gerçeklerin apaçık meydana gelmesi idi. Onu örtmeye kalkan ne bir nazariye ne de bir güç vardı. Hatta Çinliler, Doğu Türkistan için “ŞİN-CANG” (YENİ TOPRAK) diye isim vererek kendilerinin işgalci olduklarını apaçık itiraf etmişlerdi. İkiyüz sene kadar devam eden bu klasik sömürgecilik, Doğu Türkistan'a ancak ikiyüzbin Çinliyi

getirebilmiştir. O sebeptendir ki, istiklal mücadelesine karşı tutunamayan bu sömürgecilik artık bugün tarihe karışmıştır. Ama onun yerine tarihi tecrübelerden istifade eden ve daha gelişmiş bir sömürgecilik - komünizm meydana gelmiştir.

Komünizm klasik sömürgeciliğin devamı olmakla beraber bir çok cihette ondan ayrılır. Bu ayrımın en bariz ve en kötüsü de, onun çeşitli renk ve şekillere-sahip maskesidir. Bu maske öyle avantajlara sahip ki, hasedi körükler, siyahı beyaz, beyazı siyah gösterip, kandırılan insanları “sınıf mücadelesi” ile “komünizm cenneti”ne erdirmek için çılgınlık içinde savaşa sevkeder. Bu savaş ki, dünya tek bir hakimin emrine itaat edene kadar sürüp gidermiş. Komünistlerin işte bu cihangirlik gayesi, bugünkü Rus-Çin arasındaki zıddiyetin temeli ve bu zıddiyetin hudutsuz sürüp gitmesini temin eden amildir.

Bugün Doğu Türkistan'da yirmi milyon kadar Çinli var. Bunlar son otuz sene içinde Doğu Türkistan'a getirilmiştir. Çin komünistlerince onlara verilen isim “Geri kalan yerli azınlıklara yardım etmek için gelen ağabeyler”dir. Onlara Çinli diye hitap eden Türkistanlıyı ölüm veya kamp bekler.

1983'de Kızıl Çin hükümetince Doğu Türkistan'a davet edilen Türkiyeli Prof. Fahir Armaoğlu'nun,

- ŞİN-CANG ne demektir? sorusuna, Çinliler:
- Meyveli bölge, diye cevap vermişler.

Bu gibi misâllerden ötürü aklı selim olan herkes anlayabilir ki, komünistler gerçeği örtmek için her türlü yalanı kullanmaktan çekinmezler. Yeter ki, o yalan kendi menfaatlarına uysun. Eğer o yalan yine açılmaya başladı mı, yalanın sınırı yoktur, onu yine başka bir yalan ile örter. Yalanı yalan ile örtmek, cinayeti cinayet ile gizlemek komünistlerin en önemli metodlarından.

Böyle rengârenk yalanlar, kat kat cinayetler sürüp giderken, bizim bazı kahraman aydınlarımız içten gelen fikirlerini hayatı pahasına olsa bile söylemekten çekinmemişlerdi. Mesela: Abdurrahim İsa, “Komünistlerin özerk bölgesi olmaktansa, İngilizlerin müstemlekesi olmak daha iyidir” dediği için bizzat Çinliler tarafından öldürülmüştür.

Millî davaları engellemek için uydurulan “Komünizmde millet yok olacaktır” nazariyesine karşı Ebeydullah “Milletim yoksa ben oraya gidemem” karşılığını verdiği için hapis edilerek, öldürülmüş idi.

Komünistler kendi işleri, nazariyeleri hakkında çok hassasdır. Ona dokundunuzmu sizi hemen

ceza bekler. Atalarımız eskiden hırsız ve fahişe gibi kötü insanların en belirgin hususiyeti olarak, onların çok daha şübheci ve hassas olduklarını söylerdi. bugün ben bu kötü kimseler safına "komünist" ismini de eklemek istiyorum.

İster bir memleket içinde, ister beynelmilel sahada, bugüne kadar komünistlerle olan iyi münasebetlerin hepsi acı neticelerle bitmiştir. Komünistlerle işbirliği yapan SUNYATSİN'in ROSVELT'in elde ettiği neticeler (!) meydandadır. Eğer Batı, ikinci dünya savaşında STALİN ile HİTLER'e eşit muamele etse idi, bugün dünyada SOVYET tehlikesi diye bir şey kalmazdı.

Bugün benim bazı yurttaşlarım, Çin'in sahte tebessümüne aldanarak onların sağladığı bazı bir imkânlarla tamah edip, Çinliler'in Doğu Türkistan için kullandığı "ÖZERK BÖLGESİ" sözünü ağızlarından düşürmemektedirler. Babamızı öldürüp, anamızı zorlayan o Çinli adeta bugün bizim dostumuz olmuş (!) Benim vatanımda bugün insan olarak Çinli, sistem olarak komünizm mevcut ve hakim iken, orada "ÖZERK" diye bir şeyin bulunması asla mümkün değildir. Söz olarak varsa, o da ancak bir yalandır.

Kan yağmuru ile ceset kokusu dolu o acı geçmişleri unutan ey benim zavallı kardeşlerim! Her şey değişir, dağ çöker, deniz kurur. Fakat değişmeyen tek bir şey vardır ki, o da Çinlinin karakteridir.

Eğer damarlarında Türk kanı varsa ulu atamız BİLGE KAĞAN'ı dinleyin:

"Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaş yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırmış. Yaklaştırdı, konduktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş İyi bilgili insanı, iyi cesur insanı yürütmezmiş. Bir insan yanılrsa, kabilesi, milleti, akrabasına kadar barındırmazmış. Tatlı sözüne, yumuşak ipek kumaşına aldanıp çok çok, Türk milleti, öldün, Türk milleti, öleceksin!"

Çin komünistleri "Yardım etmek, kurtarmak için geldik" diye en bilgili, en cesur insanlarımızı öldürmedi mi? Babası için oğlunu, kocası için karısını suçlu bulup, vatanımızı hapis kamplarla doldurmadı mı? Ekmeğe doyararak yaşamak istediğinden başka bir şey düşünmeyen, elinde bir parça bile demir olmayan binlerce kardeşlerimizi makiNELİ tüfekte topyekün imha etmedi mi? Dünyada bugün benim vatanımdan da hakir bir toprak, benim vatandaşlarımdan da esir bir topluluk var mı?

Kan içiciliği ile çağımızın FİRAVUN'u olarak tanınan MAO'yu Kızıl Çin halen büyük dahi diye övüp, Aralık 1983'de Pekin'de onun doksanıncı doğum yılını törenle kutlarken, biz şu gerçeği daha açık anlamalıyız ki, "ZÂLİMİN" ALKIŞLANDIĞI YERDE ADALET BULUNMAZ"

MÜSLÜMAN ZENCİ

Bende Abdulkerim Satuk Buğra Han,
Sende Bilâl ibni Rabah birinci...

Yayıldı cihana senin sesinle,
Benim kılıcımla iman sevinci...

Kanını emerken beyaz canavar
İhlâsın ne güzel ey siyah inci!..

Son kitap, elide şaşmaz pusula,
"El Emîn" seçtiğin en emîn öncü...

Gülerken parlayan dişlerin midir
Elem tarlasının acı pirinci?...

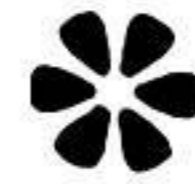
Afrika... Afrika... asrın üstüne
Kara heybetiyle yürüyen sancı...

Avrupa.. selâmsız, gönülsüz, yetim,
Sahte tebessümlü madrabaz hancı...

Tüylerim ürperdi; tekbir alırken
Duydum da bir sabah Kenyalı genci...

Asr-ı Saadet'te sandım kendimi
Namaza dururken Müslüman Zenci

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu

بامطار الدماء وروائح الاجساد... يتغير كل شيء،
وتتهلم الجبال، وتنشف البحار... ولكن شيئا واحدا لا
يتغير أبدا وهو طبع الصينيين وسجيتهم.

يا من تجرى في عروقهم الدماء التركية استمعوا الى
مايقوله الجد الكبير بيلكه قاغان عن الصينيين:

«كلامهم عذب، وثوبهم الحريري ناعم. وبكلامهم
العذب، وثوبهم الحريري الناعم يمدعون الشعوب النائية
عنهم ويدنونها اليهم. وبعد توددهم اليها ونزولهم في
ساخنتها يتامرون عليها وينقضون على كل مثقف أمين
وشجاع كريم لديها. فان اخطأ انسان فلا يؤوون احدا من
قومه، وقبيلته، وقرابته... فكثير من الاقوام التركية
انخدعت بكلامهم العذب، وثوبهم الحريري الناعم فلقيت
حفتها وسيلقى الكثير منها حفتهم ايضا.»

وكذلك الصينيون الشيوعيون قالوا انما جئنا لمساعدتكم
وتخليصكم ولكنهم قتلوا اعلم رجالنا واشجعهم فقصوا على
الابناء بالاباء وعلى الزوجات بازواجهن وزجوا بالاحرار في
السجون والمعسكرات واقاموا مجازر عامة ذهبت ضحيتها
الابرياء من الناس فهل يوجد اليوم في العالم من هو اسوأ
حالا من شعبي ووطني...

ان «ماو» الذي يعرف بين الناس بطاغوت عصرنا
ومصاص الدماء البشرية تقيم الصين الشيوعية اليوم
احتفالات لتخليد ذكراه، وفي العلم المنصرم اقامت احتفالا
في بكين بمناسبة مرور ٩١ عاما على ولادته... وعلينا ان
ندرك بوضوح اكثر الحقيقة الكامنة في هذا المثل القائل:
«لايقوم العدل في موضع يصفق فيه للجرائم.»

النظرية الى عرقلة القضايا القومية والحركات الوطنية
للسعوب...

والشيوعيون شديدا الحساسة في شؤ ونهم ونظرياتهم
الخاصة بهم ومن مسها بسوء يعرض نفسه للعقاب... وقد
كان اجدادنا يقصون علينا خصائص اشرار الناس من
اللصوص والمومسات وكانوا يقولون ان ابرز خصائصهم
هي الشكوكية والحساسة وانا اليوم اريد ان اضيف اليهم
صنفا اخر من الناس وهم الشيوعيون.

ان جميع المحاولات الرامية الى اقامة علاقات طيبة مع
الشيوعيين، سواء داخل بلد من البلاد او في المجالات
الدولية باءت دائما بالفشل وادت الى نتائج سيئة وعواقب
وخيمة. والنتائج التي حصل عليها كل من «سونياتسين» و
«روزفيلت» بتعاونها مع الشيوعيين معلومة للجميع. ولو
اتخذ الغرب في الحرب العالمية الثانية موقفا متساويا ازاء كل
من ستالين وهتلر لم يبق هناك ما يهدد العالم اليوم من خطر
شيوعي...

وبعد هذا كله ارى البعض من ابناء بلدي تركستان
الشرقية ينخدعون اليوم بالابتسامة الزائفة من الصين
ويطمعون في الحصول منها على حكم ذاتي ويتشدقون
بذلك في كل مناسبة... وهل يمكن ان ينقلب ذلك
الصيني الذي قتل آباءنا واعتلى على حرماننا بالامس الى
صديق لنا اليوم... لن يكون ذلك ابدا، ولن يتحقق
الاستقلال لبلدي ما دام فيه انسان صيني ونظم شيوعي،
ومن قال غير ذلك فلن يكون قوله الا كذبا وخداعا.

يا اخوتي البائسين ممن نسي او تناسي الايام السالفة المليئة

İnsanları, sabahın erken saatlerinde çalışmaya götürülen ıssız sokaklar... ve çıplak eşek üstünde, çıplak çocuk... Komünizm adâletinin başka bir tecellisi!!!

شوارع خالية من الناس وقد سبق أهلها الى العمل في ساعات مبكرة من الصباح... وولد عار على حمار أجرد... تظاهر من نوع آخر للعدالة الشيوعية !!!

A people who rode on horseback all through their history, now have only asses to ride.

الشيوعية هي اكثر اشكال الاستعمار تطورا

بقلم إكليل قربان

في فترة اشتداد الثورة الوطنية في تركستان الشرقية كان عبدالعزيز مخزوم احد زعمائنا الذين انفقوا كل حياتهم في سبيل استقلال البلاد يستقبل ضيوفه الذين دعاهم الى بيته عند بوابة الحديقة، وكان يقول لهم:

«داري امامكم، فسيروا اليها على خط مستقيم، ولا تلتفتوا يمينا فيعضكم الكلب الايود ولا شمالا فيعضكم الكلب الاصفر.»

وكان يشير بالكلب الاسود الى عهد الصين الوطنية، والاصفر الى الشيوعية، وبالدار الى عهد الاستقلال لتركستان الشرقية. لقد عشت هذه الادوار الثلاثة

وخلال سنوات عمري التي ناهزت الخمسين مرت علي احداث وتجارب شخصية كانت متعارضة ومتباينة فيما بينها ولكنها كلها كانت من اجل هدف واحد، وفي سبيل غاية واحدة فقارنت بعضها ببعض الاخر وخلصت من ذلك كله الى بعض نتائج تتعلق بعصرنا الحاضر فاحدى هذه النتائج هي الجملة القصيرة التي جعلتها عنوانا لهذا المقال.

نحن التركستانيين الشرقيين كنا قبل الشيوعية محتلين ايضا وكان الذي احتلنا شعبا جائعا يشكو هو نفسه من الاستغلال والاستعباد وكنا في اسوأ حال بالنسبة الى جميع الامم المحتلة في العالم، وفي تلك الظروف المعيشية الصعبة كانت تراود اذهانا فكرة تلخص في ان العبودية للسيد خير وافضل من العبودية للعبد، ولكن الماساة التي كنا نعانيها كان لها جانب واحد من الخير وهذا الجانب هو ان الحقائق المتعلقة بنا وببلدنا كانت جلية وواضحة مثل الشمس في وضوح النهار ولم تكن هناك اية قوة ونظرية استطاعت طمس هذه الحقائق، حتى الصينيون انفسهم اعترفوا بكل صراحة بانهم محتلو تركستان الشرقية عندما اطلقوا عليها اسم «سينجانغ» ويعني هذا الاسم في لغتهم الارض الجديدة.

وهذا الاستعمار الكلاسيكي الذي استمر زهاء قرنين من الزمن لم يتمكن من ترسيخ اقدامه في تركستان الشرقية ولم يجلب اليها الا مائتي الف مهاجر صيني فكان لا بد ان يرحل من البلاد متوكئا على عصاه، شان كل استعمار يعجز عن كبح الكفاح الوطني للبلد الذي دخله الا ان الشيوعية التي استفادت من تجاربها التاريخية حتى غدت اكثر اشكال الاستعمار تطورا جاءت فحلت محله . . . والشيوعية هي استمرار للاستعمار الكلاسيكي ولكنها تختلف عنه من وجوه عديدة ابرزها واشدها هو ما يخفي وجهها الحقيقي من قناع

ذي الوان واشكال مختلفة، حيث ان هذا القناع يوفر لها امكانات هائلة تسهل مهمتها في قلب الحقائق والاوضاع رأسا على عقب واثارة الفتن والضغائن والاحقاد بين الناس وتاليب بعضهم على بعض في كفاح طبقي وحروب طاحنة تستمر حتى تدين الدنيا كلها لحاكم واحد وحتى يتم الوصول الى اللجنة التي تعدها الشيوعية لهم. ان ما يهدف اليه الشيوعيون من فرض سيطرتهم على العالم واقامة حكم عالمي هو العامل الذي يوسع شقة الخلاف بين الروس والصينيين اليوم ويضمن للنزاع القائم بينهم الدوام والاستمرار.

وفي تركستان الشرقية اليوم ٢٠ مليون صيني وقد تم تهجيرهم اليها خلال الثلاثين سنة الاخيرة. ويقول الشيوعيون الصينيون ان تهجيرهم الى تركستان الشرقية انما تم من اجاب مساعدة اخوانهم من الاقلية المحلية في البلاد فهم منهم واليهم، ومن دعاهم بالصينيين من التركستانيين الشرقيين فجزاؤه الموت او النفي الى معسكر من معسكرات الشيوعية.

وفي عام ١٩٨٣ وجهت الحكومة الصينية الشيوعية دعوة الى الاستاذ التركي فاخر آرما أوغلو لزيارة تركستان الشرقية، فسالهم اي الصينيين عن معنى «سينجانغ» وهو للاسم الذي اطلقوه على تركستان الشرقية فكان رددهم عليه بان معناه «الارض المثمرة»

ويتضح من ذلك ان الشيوعيين لا يتورعون من استعمال الكذب واستخدامه في اخفاء الحقائق ان كان ذلك الكذب يتمشى مع مصالحهم ويوافق أهواءهم. وان ظهر كذبهم في موضع التعريبي الى كذب اخر لستره واخفائه حيث لا حد للكذب عندهم كما ان اخفاء الكذب بكذب اخر، والجريمة بجريمة اخرى هو من الوسائل المفضلة لدى الشيوعيين.

بينما تستمر هذه الاكاذيب والجرائم الشيوعية فلا يتردد البعض من مثقفينا البواسل في التصريح بآرائهم النابعة من ضمائرهم ولو كلفهم ذلك حياتهم. فعبدالرحيم عيسى، مثلا، كان يقول: «لأن يصبح البلد مستعمرة بريطانية خير وافضل من ان يتمتع بحكم ذاتي في ظل الشيوعية.» فقد قيل انه انتحر، وليس ذلك بصحيح، بل قتله الصينيون انفسهم.

وهذا عبيدالله احد المجاهدين الابرار اعتقله الشيوعيون فمات في السجن بسبب مغارضته للنظرية الشيوعية القائلة بفساد القوميات في النظام الشيوعية . . . وتهدف هذه

communism is the ultimate in colonialism

İklil KURBAN

One of our leaders, Abdülaziz Mahzum, who spent his whole life in fighting for independence, once met some guests, at the garden door of his house, and invited them to come in, in these words:

“My house is here before you. Go straight in, without turning. If you turn to the right, the black dog will bite you. And if you turn to be left, the yellow dog will bite you.”

These words were spoken at a time when the struggle for freedom had reached the most crucial stage. I lived through the rule of Nationalist China, which Abdülziz referred to as the “black dog”, and the rule of Communist China, to which he referred as the “yellow dog”. I also lived through the brief period of independence, to which he had referred as “my house”. During my life of about fifty years, which is divided into sharply separated periods but united by a devotion to an unchangeable goal, I reached some conclusions about the times we are living in. And one of those conclusions is that expressed by the triple allegorical expression of Abdülaziz Mahzum, given above.

Before the coming of communism, too, we the people of Eastern Turkistan were in bondage to a foreign nation: itself hungry and itself exploited by others. Our situation was thus worse than that of other nations in bondage. The saying, “It is better to be the slave of a nobleman, than to be the slave of a slave” took root among us in those days of hardship. The one good side to be set against the sufferings of that day was the fact that everything was clear and in the open. There were no theories to mask the reality then. The Chinese called Eastern Turkistan, “Shin-

Chang”, meaning “The New Territory”, thus openly avowing the fact that they were recent invaders there. During this period of classic colonial rule, only about 200,000 Chinese settlers were brought into Eastern Turkistan. This type of colonialism failed to stand against the fight for independence, and so it has now passed and is history. But it has yielded its place to a more sophisticated, more advanced form of colonialism: communism.

Communism is a continuation of classical colonialism, with some differences. The most important, and the worst, of these differences are the masks it uses, in an endless multiplicity of colours and forms. These masks provide tremendous advantages for communism; they fan up hatreds to a fierce blaze, they make black appear white, and white appear black; they make brainwashed people fight desperately for their goals of a “communist paradise”, and make them commit unspeakable atrocities in the name of the “class struggle”. This is a war that is destined and intended to continue till the whole world is under the domination of one single master. This goal of world-conquest, inherent in communism, lies at the foundation of the Russo-Chinese conflict and is the factor which apparently makes the continuation of the discord between the two unavoidable.

At present there live in Eastern Turkistan a mass of Chinese reported to be about 20 millions. They have been brought into Eastern Turkistan within the last thirty years. The title given to these settlers by the Chinese communist administration is “the big brothers who came to help the backward native minorities”. Turkistanians who fail to give them this official description and refer to them simply as Chinese foreigners, could be sent to punishment camps or to the grave, for this lapse.

In 1983, the Chinese government invited Prof. Fahir Armaoğlu, a well-meaning professor from Turkey who previously knew nothing about Turkistan, to visit Eastern Turkistan. He asked his Chinese hosts:

- What does Shin-Jang mean?

They replied:

- It means, “the Fruitful Region”.

This illustrates the fact that communists have the habit of using any lie that would serve to cover up the truth. Their own interest of the moment is the sole consideration for them. If any lie begins to be exposed or no longer serves their purposes, there is always another lie to cover that up. It is the habit of communists to cover lies up with lies, and to cover murders up with other murders, ad infinitum.

During the years when lies of every hue, and murders without end, ruled the land, some of our people, even under those conditions, dared to speak

the truth. For instance, Abdurrahim Isa said: "Rather than be an autonomous region under the communists, it would have been better to be a colony under the English". For those words he was imprisoned by the Chinese, and later murdered by them in prison, although it was announced that he had committed suicide there. And another patriot, Ubeydullah, in response to the theory that under the communist system all nationalities would in time be merged and lost said, "I do not want to go to any place where my nation shall not be present", and for these words, he too was imprisoned and later murdered.

Communists are very sensitive in matters touching their ideology. The slightest suggestion of criticism or deviation means punishment. Our forefathers used to say that certain groups, such as thieves and prostitutes, were hyper-sensitive in the case of allusions and suspicions which might be directed against their professions. Now I want to add the "communists" to this group of pathologically sensitive "bad people".

Both in the field of internal politics, and in the field of international relations, all experiments at having "good relations" with communists have ended in evil results. The results achieved by Sun-Yat-Sen and by Franklin D. Roosevelt are clear for all to see. If at the time of the Second World War, the Western Powers had realized that Hitler and Stalin deserved to be treated alike, there would have been no Soviet threat in the world today.

Today, some of my own countrymen are being deceived by the smiles of the Chinese, and are finding some of the advantages held out by the Chinese attractive, and so they are repeating the promises of the Chinese for an autonomous Eastern Turkistan. Such hopes would mean that the Chinese who murdered our fathers, and perpetrated atrocities against our mothers would have now become our friends! There can be no hopes of a real autonomy in my country, as long as the people ruling there are the Chinese, and the dominant system there is communism. There can be only the name of "autonomy", and it will be a lie.

O my countrymen! Some of you are tending to forget those bitter days, full of the reek of blood and of corpses rotting. Remember that all things may change: Mountains may collapse, the sea may dry up, but the one thing which never changes is the nature of the Chinese.

If you realize that you carry the blood of your ancestors, you should remember these words of our great ruler Bilge (read Bil-gah) Kagan:

"The words of the Chinese are sweet, and soft as silk. They deceive our nation with sweet words, and soft silken cloth, and they come near us and enter

amongst us. After entering, the time comes for them to start their evil designs. They do not permit men who are both good and wise, men who are both good and brave, to live. If a man does wrong in the eyes of the Chinese, vengeance is practiced against his family, his tribe and his nation. O Turkish nation, in the past you were very many times deceived by his sweet words, and his soft silken cloths, and you died many times. In the future, too, you shall die many times!"

Did not the Chinese communists say, "We came to help and to save you!" and did they not kill the wisest and bravest of our men? Did they not imprison and put into punishment camps the wives for the "crimes" of their husbands, and the sons for the "crimes" of their fathers? Did they not mow down with machine-gun fire people whose only wish was to have bread with which to still their hunger, and who did not even have an iron staff in their hands for defence? Is there any country in the world today which is in a worse position than my country, and a people who are more enslaved than my people?

Mao, who was a bloodthirsty tyrant, is still being praised in Red China as a great genius, and his 90th birthday was celebrated in Peking in December 1983. We should realize this truth clearly: "There can be no justice in a place where murderers are applauded."

Hürriyeti arayan bir Türk-İslâm ülkesi

Abdullah YAMAN

“Doğu Türkistan’ın Sesi” dergisi, büyük bir boşluğu doldurmuş bulunmaktadır. Doğu Türkistan dâvâsının bugünlere ulaşmasında büyük emeği geçen, bu dâvânın yılmaz takipçisi İsa Yusuf Alptekin, muhtevalı bir dergi çıkarmak suretiyle, Türk aydınlarına ve dünyanın hürriyetperver insanlarına bir dâvâ ve mücadele ufkunu açmıştır.

Doğu Türkistan, bir insanlık trajedisi yaşamaktadır. Bu bakımdan gönülleri hürriyet aşkıyla dolup taşan, insanları her türlü işkence ve baskıdan uzak tutma iddiasında olan Batılı ilim ve politika adamları, Doğu Türkistan’ı insan haysiyetine yaraşır duruma getirmeye mecburdurlar.

Aynı zamanda, Doğu Türkistan bir türk-İslâm yurdudur. Asırlardır Çinli yöneticilerin “yok etme” faaliyetlerine rağmen, bu tarihî yurt’ta İslâmın izleri silinememiş, kökleri kazınmamıştır. Mao dönemindeki ağır ve insanlık dışı baskılar yüzünden camilere gidemeyen müslümanlar, son yıllardaki yumuşamanın sağladığı kısmî rahatlıkla camileri doldurmuşlardır. Ortada bir “vicdan ve din hürriyeti” gerçeği vardır. Mao’dan sonraki azıcık yumuşama, vicdanların biraz rahatlamasına ve hürriyetin Tanrı sevgisiyle zevkyâb olmasına sebep olduğuna göre, İslâm ülkelerinin bu “Tevhid yurdu” na mutlaka sahip çıkmaları gerekir. Öyle bir Tevhid yurdu ki, Endonezya’daki, Çin’deki ve Uzak Doğu’daki İslâmın ilk temelleri, bu yurttan dağılan şahâdet dalgalarıyla atılmıştır.

Türkiyemiz için ise, Doğu Türkistan bambaşka bir mânâ ifade etmektedir. Türkiye ve Türkistan... aynı kökten gelen iki kelimedir. Türkiye’de ve Türkistan’da konuşulan dilin de kaynağı birdir. Türkiye’de ve Türkistan’da yaşanan hayatın ve âdetlerin kökleri de aynıdır. Genel dünya atlaslarında Türkiye ve Türkistan; din sınıflamasında aynı çizgiye dahil olduğu gibi, dil sınıflandırmasında da aynı kategoriye dahildir.

Dinin, ilmin ve tarihin ısrarla aynı kategoriye soktuğu bu iki ülkeyi, emperyalist zihniyetli sistemler, maalessif birini diğerine unutturmaya çalışmışlardır.

Çin yöneticileri Doğu Türkistan’ı, “Xinkiang” diye dünyaya tanıtırırken, Türkiye’mizin basını ve aydınları da ne acıdır ki bundan habersiz ve hatta zaman zaman düşmanca tavırlar takınarak, bu Türk-İslâm beldesini Çin şovenizminin egoizmine terketmişlerdir.

“Doğu Türkistan’ın Sesi” dergisi bu bakımdan ilmin

ve tarihin ışığında, bu yanlış politikayı düzeltecek hamleyi başlatmış bulunmaktadır. Batı’nın siyaset merkezleri ile İslâm âleminin ve Türkiye’nin kültür ve siyaset kurumları, Çin’in bir “Xinkiang” eyaleti olduğunu değil, bir milyarlık İslâm dünyasının bir parçası olan bir “Doğu Türkistan’ın var olduğunu öğrenmeye başlayacaklardır.

BATI KAYNAKLARINDA DOĞU TÜRKİSTAN

Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi, Belçika’daki adresime dergiyi gönderme lütfunda bulunmuştu. O andan itibaren Doğu Türkistan’ın Sesi dergisine nasıl bir katkıda bulunabileceğimi düşünmeye başladım. Ve Belçika kütüphanelerinde Doğu Türkistan’la ilgili ne gibi bilgiler olduğunu merak ettim. Bu münasebetle Belçika’nın ve Hollanda’nın en büyük ansiklopedilerinden olan Larousse Ansiklopedisi’ni inceledim. “S” harfinde, “Xinkiang” kelimesiyle Doğu Türkistan’ temas edildiğini gördüm. Kısaca coğrafi durumundan, tarihinden, madenlerinden ve bir kaç kelimeyle de geçmişteki güzel sanatlarından bahsediliyordu. (1) Tarihinden bahsedilirken, bir süre önce bu ülkeye “O. Toerkestan” (Doğu Türkistan) veya “Chinees Toerkestan” (Çin Türkistanı) denildiğini, Orta Asya’nın bu step bölgesinin Çin ile Rusya arasında taksim edildiğini belirtmektedir.

Bu ansiklopedinin bir yerinde de şöyle denilmektedir: “M.Ö. 2. asırdan itibaren çeşitli devletlerin tesirlerine karşı koyan Doğu Türkistan’da takriben 1750 yıllarında Çin’in baskısının artmaya başladığı görülür. Ancak 1866 ve 1877 yılları arası ile 1911 ve 1945 yılları arasında, müslüman-Türk halkın ağırlıklarını hissettirdikleri de gözden kaçmaz.”

MADEN VE SANAYİ BÖLGELERİ:

Larousse Ansiklopedisi’ne göre, Doğu Türkistan’daki maden araştırmaları, 1949 yılından sonra başlamıştır. Cungarya havzasında petrol, demir cevheri ve kömür madenleri bulunmuştur. Tıyanşan (Tanrı Dağları)nın eteklerinde ise kükürt, tuz ve yine petrol ve kömür madenleri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca altın ve jade (yakut) da ülkenin önemli madenleri arasındadır.

Doğu Türkistan’da sanayi, şehirlerde toplanmıştır. Bilhassa ülkenin başşehri durumunda olan Urumçi, büyük bir sanayi merkezidir. Demir-Çelik, çimento, tekstil ve suni gübre fabrikaları Urumçi’nin dikkat çeken sanayi kuruluşlarıdır.

Yine Hollandaca Larousse Ansiklopedisi’nin kaydettiğine göre, Doğu Türkistan’ın Lop-Nor bölgesi, Çin Halk Cumhuriyeti’nin atom deneme sahası durumundadır. Ayrıca Çin-Rus sınırını teşkil eden kuzey taraflar, boydan boya atom çalışma merkezleri haline getirilmiştir.

Hollandaca başka bir kaynakta ise şu bilgiler, verilmektedir:

“Kansu ve komşu eyaletlerdeki maden araştırmaları aynı zamanda başlatılmıştır. Lanço’nun çevresindeki

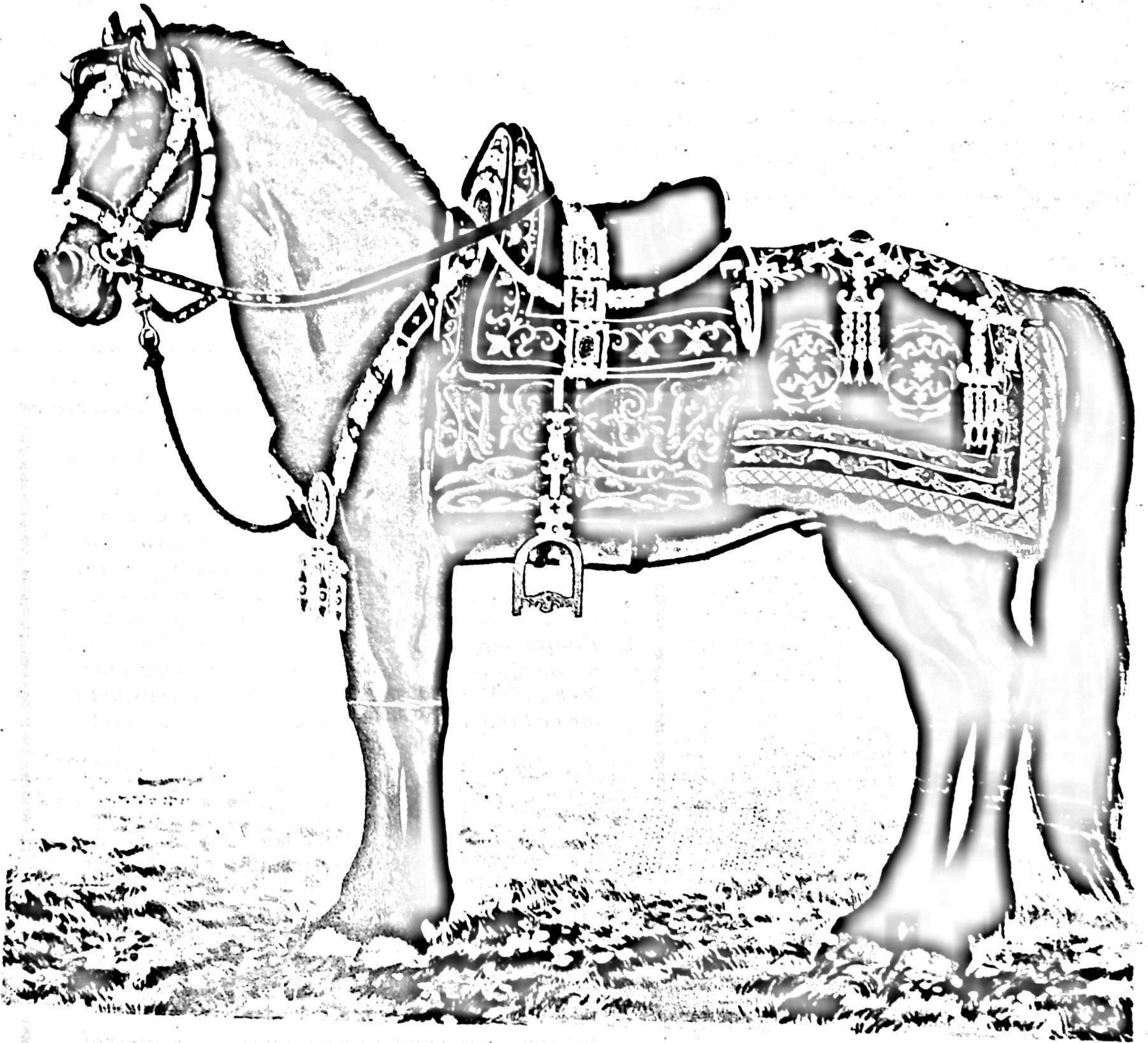
büyük maden ocağı ve metalurji kompleksi, Urumçî'ye ve Doğu Türkistan'ın kuzeyindeki yeni petrol ocaklarına kadar uzanmaktadır." (2)

Adı geçen ansiklopedinin "Kaşgar" maddesinde ise şunlar kayıtlıdır: "Kaşgar, Çin'de (Xinkiang-Oeygoerie eyaletinde) bir şehir. Tarım havzasının batı kesiminde, Sovyet sınırına yakın bulunmaktadır. 191 000 nüfusu vardır. Ananevi sanatlarıyla meşhurdur. (yün halıları gibi). Eskiden Tibet, Orta Asya ve Çin'e kadar uzanan kervan yollarıyla, ipek yolunun ticaret merkezi idi (pamuk, ipek, koyun kürkü). (3) Evet, Hollandaca kaynaklarda Doğu Türkistan'la ilgili kısaca aktarılan bilgilerden

bir kısmı bunlar. Hiç bir Türk-İslâm ilim adamının gayreti olmaksızın, yabancı kaynaklarda böylesine bahsedilen Doğu Türkistan, Asya tarihinde ne kadar önemli bir yeri bulunduğunu ortaya koyuyor.

Doğu Türkistan'ın Sesi dergisi, Türk-İslâm âlimlerini harekete geçirebilirse ve Doğu Türkistan'ın Çin'in bir eyaleti değil; tarihi, kültürü, dili ve töreleriyle bağımsız bir ülke olduğu gerçeğini tescil ettirebilirse tarihi bir vazifeyi yerine getirmiş olacaktır.

Millî ve dinî değerlere saygılı milletimizin maddî ve mânevî imkânlarının bir kısmını da bu yolda seferber etmesinin zamanı gelmiştir.

الزراعية وعلى مقربة من حدود الاتحاد السوفيتي، ويبلغ عدد سكانها نحو ١٩١ ٠٠٠ نسمة وتمتاز بصناعاتها التقليدية المشهورة (مثل سجادات الصوف) وكانت مدينة كاشغار في غابر عهدها مركزا تجاريا هاما لوقوعها على طريق الحرير التاريخي وطرق القوافل التجارية الممتدة الى التبت واسيا الوسطى والصين (القطن، والحرير، وفرو الاغنام)...

هذا بعض ما عثرت عليه من معلومات تتعلق بتركستان الشرقية في المصادر الهولندية وقد حاولت عرضها وتقديمها اليكم باختصار، وان تناول هذه المصادر تركستان الشرقية بمثل هذا الشرح والتفصيل ان دل على شي فانما يدل على مدى الاهمية التي تتمتع بها تركستان الشرقية في تاريخ القارة الاسيوية.

وان نجحت «صوت تركستان الشرقية» في تحريك العلماء الاثراك والمسلمين الى العمل من اجل تسجيل ان تركستان الشرقية ليست مقاطعة صينية وانما هي بلد مستقل بتاريخه، وثقافته، ولغته، وعاداته، وتقاليده، فستكون منجزه لمسؤولية تاريخية كبيرة.

لقد ان الاوان لشعبنا المتمسك بالقيم الدينية والوطنية ان يجند قسما من قواه وامكانياته المادية والمعنوية في هذا السبيل. بلجيكا - ١٩٨٤

والكبريت والملح في سفوح جبال «تياامشان» وكذلك النفط والفحم الحجري فيها، ومن بين المعادن الهامة في البلاد الذهب والياقوت.

والصناعة في تركستان الشرقية تقوم في المدن، وعلى الاخص فان مدينة «اورومتشي» التي هي بمثابة عاصمة للبلاد تعد مركزا صناعيا كبيرا وتقوم فيها مصانع الحديد والصلب والاسمنت والنسيج والاسمدة الكيماوية كما ذكرت موسوعة لاروس الهولندية ان اقليم «لوب - نور» في تركستان الشرقية خصصه الصينيون لاجراء تجاربهم الذرية كما حولوا المناطق الشمالية المتاخمة لحدود روسيا الى مراكز ابحاثهم ونشاطاتهم الذرية...

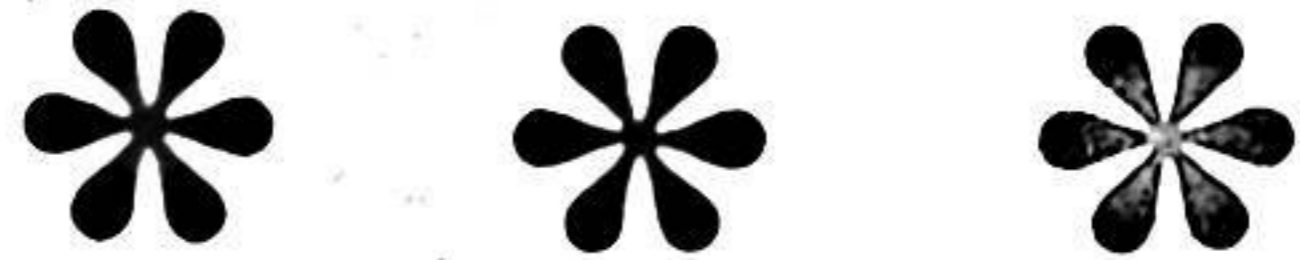
وفي مصدر هولندي اخر عثرت على المعلومات التالية: «والتنقيب عن المعادن في مدينة «قانصو» والولايات المجاورة لها بدأ في يوم واحد، والمنجم الكبير في ضواحي «لانتشو» وما فيه من شبكة اعمال تعدينية يمتد حتى «اورومتشي» وحقول البترول الجديدة في شمال تركستان الشرقية...»

اما في مادة «كاشغار» من الموسوعة المذكورة ف جاء فيها مايلي:

«ان كاشغار مدينة في الصين (في مقاطعة سينكيانغ) تقع هذه المدينة في القسم الغربي من المنطقة

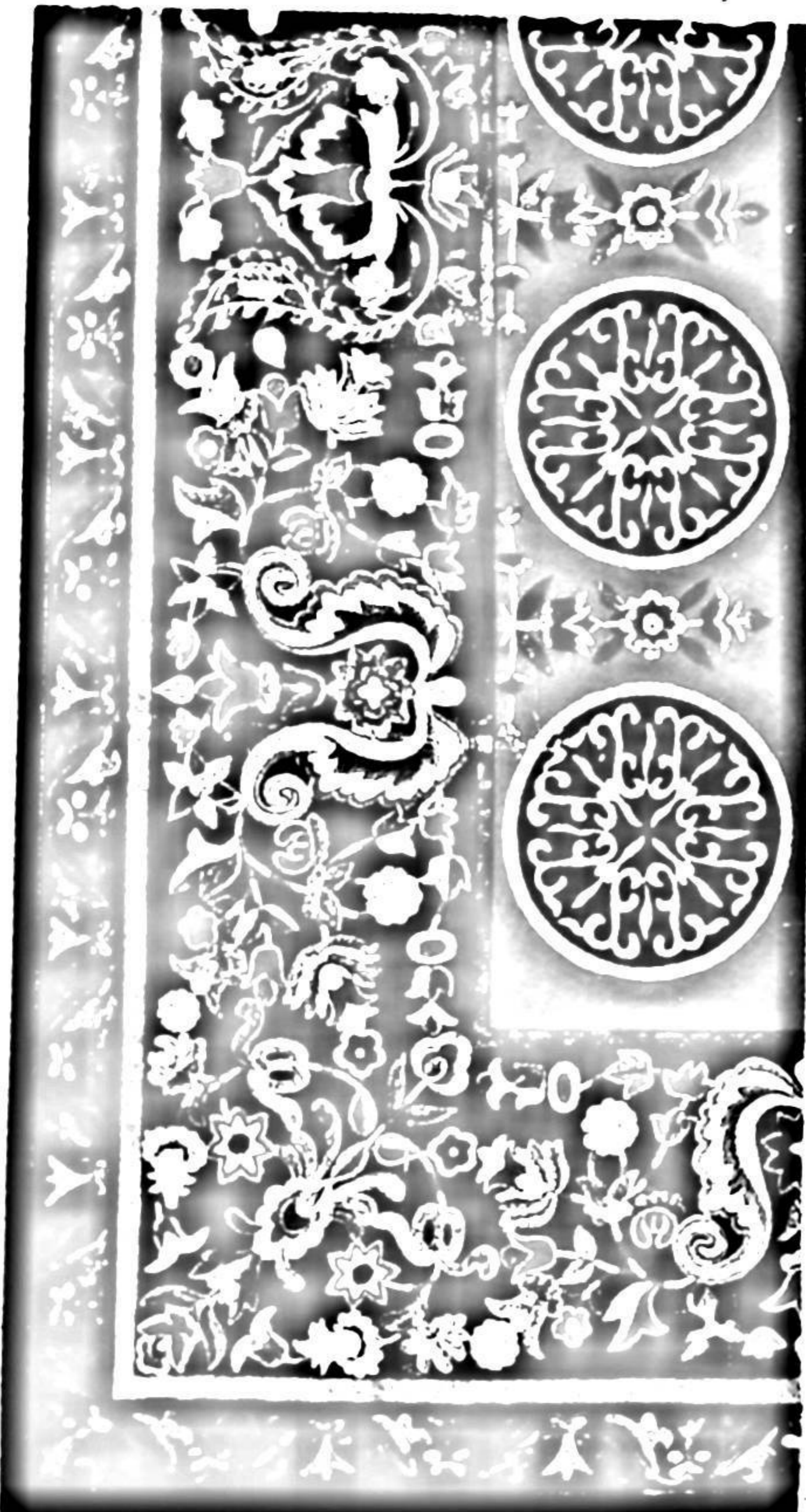
KİTAP BÖLÜMÜ

“Islamic Peoples in the Soviet union” (Sovyetler Birliğinde İslam Halkları) adıyla Şirin Akıner tarafından İngilizce yazılmış olan ve Londra’da yayınlanmış bulunan bir kitabın geniş bir hülhasını gelecek sayımızda vereceğiz. Kitapta birçok yeni bilgiler vardır. Gelecek sayımızda kitabın hülhasını nakledeceğiz, yazarımız Mehmet Allahverdi tarafından hazırlanmış notlar ve tahliller de ilave edilecektir.

BOOK REVIEW

An interesting book, with the title: “Islamic Peoples in The Soviet Union” by Shirin Akıner, has been published (Kegan Paul International, London), containing much original information. A broad summary of this book, together with notes and a review by Mehmet Allahverdi, will be given in our next issue.

بلد تركي اسلامي ينشد الحرية

بقلم عبدالله يامان

ان مجلة «صوت تركستان الشرقية» رتقت فجوة كبيرة في قضية تركستان الشرقية وان المجاهد الكبير عيسى يوسف البتكين الذي كرس حياته لخدمة هذه القضية العادلة شق طريق الكفاح والنضال امام المثقفين الاتراك والمسلمين ولأحرار العالم كله باصداره مجلة على هذا المستوى الرفيع من الجودة والاتقان.

وها هي تركستان الشرقية تعيش اكبر مأساة انسانية في العالم، وعلى الذين يدعون انهم حماة الحرية لبني الانسان وضد الظلم والاضطهاد في كل مكان من علماء الغرب وساسته، عليهم ان يبذلوا ما في وسعهم لانقاذ تركستان الشرقية من هذه المأساة الاليمة وايصالها الى وضع يتناسب مع الكرامة الانسانية...

كما ان تركستان الشرقية بلدة تركية اسلامية، ورغم المحاولات الابادية للحكام الصينيين منذ عشرات السنين لم يتيسر لهم اجتاث جذور الاسلام فيها واستئصال آثاره... والمسلمون الذين لم يتمكنوا من اقامة صلواتهم في المساجد بسبب ما تعرضوا له من ظلم واضطهاد في عهد «ماو» تكتظ بهم اليوم المساجد بعد ان نهجت الحكومة الصينية نحوهم شيئا من سياسة التسامح الديني خلال الاعوام الاخيرة. والحرية الدينية والوجدانية حقيقة واقعة في عالمنا اليوم، وبما ان الشيء اليسير من التسامح الديني جعل المسلمين في تركستان الشرقية يتنفسون الصعداء ويهرعون الى طاعة الله وعبادته فعلى الدول الاسلامية كلها الوقوف بجانبهم بالدعم والتأييد وتبني قضية الايمان والتوحيد في هذا البلد المسلم العريق الذي شعشت منه انوار الهداية الاسلامية الى اندونيسيا، والصين والشرق الاقصى.

اما بالنسبة لبلدنا تركيا فان تركستان الشرقية اهمية خاصة... حيث ان تركيا وتركستان مشتقتان من مصدر واحد كما ان لغتهما تنبع من اصل واحد والعادات والتقاليد فيها تستند الى جذور واحدة وان الاطلس العام العالمي يجعلها على خط واحد من حيث التصنيف الديني لشعوب العالم وفصيلة واحدة من حيث اللغة. اما النظم الامبريالية فتعمل جاهدة لاقصائها عن بعضها وانسائها وحدثها الدينية، والعلمية والتاريخية...

ومن المؤسف والمؤلم جدا انه في الوقت الذي يقوم فيه الصينيون بتعريف تركستان الشرقية للعالم باسم «شينكيانغ» تغط الصحافة في تركيا والمثقفون فيها في سبات عميق، حتى انهم يقفون مواقف غير ودية منها بين حين

واخر ويخلون السبيل امام الانانية الطاغية للشوفينية الصينية تفعل بها ماتشاء.

ومن هذه الناحية فقد اقامت مجلة «صوت تركستان الشرقية» حملة تصحيحية في ضوء العلم والتاريخ لهذه السياسة الخاطئة، وستعلم المراكز السياسية الغربية والمؤسسات الثقافية والسياسية في تركيا والعالم الاسلامي ان تركستان الشرقية ليست مقاطعة صينية اسمها «شينكيانغ» وانما هي جزء من العالم الاسلامي الكبير الذي يبلغ تعداد السكان نحو مليار نسمة.

تركستان الشرقية في المصادر الغربية

قام مركز النشر لتركستان الشرقية بارسال نسخة من المجلة الى عنواني في بلجيكا فبدأت افكر في اني كيف استطيع الاسهام في هذه المجلة واستولت على نفسي رغبة شديدة في الوقوف على ماتحويه المكتبات البلجيكية من معلومات حول تركستان الشرقية وراجعت اولا موسوعة لاروس التي هي من اهم واكبر الموسوعات في بلجيكا وهولاندا ووجدت ان هذه الموسوعة طرقت موضوع تركستان الشرقية في حرف «أس» وباسم «سينكيانغ» وذكرت ملخصا عن وضعها الجغرافي، وتاريخها، ومعادنها وثرواتها الطبيعية، وشيئا يسيرا من فنونها الجميلة في الماضي... وعند ذكر تاريخها اشارت الى انه كان يطلق عليها قبل مدة اسم «تركستان الشرقية» او «تركستان الصين» ثم قام الروس والصينيون بتقسيم هذه البقعة من اسيا الوسطى فيما بينهما.

وتقول هذه الموسوعة في موضع اخر منها: «ومنذ القرن الثاني قبل الميلاد تصدت تركستان الشرقية لموجات احتلال من دول مختلفة وقاومتها ولكن الضغط الصيني عليها بدأ يشتد ويزداد اعتبارا من العام ١٧٥٠ م. كما يجب ان لا يغرب من البال ان الشعب التركي المسلم كان صاحب سلطة وسيادة فيها خلال الفترتين: كانت الاولى بين ١٨٦٦ - ١٨٧٧ والثانية بين ١٩١١ - ١٩٤٥.

المعادن والمناطق الصناعية

وجاء في موسوعة لاروس ان البحث عن المعادن في تركستان الشرقية بدأ اعتبارا من العام ١٩٤٩ واسفرت عمليات البحث والتنقيب هذه عن نتائج ايجابية فتم العثور على معادن النفط، والحديد، والفحم في اقليم «جونغاريا»

An Islamic country in search of liberty

Abdullah YAMAN

“The Voice of Eastern Turkistan” has filled what was previously a great void. That tireless fighter for freedom, Isa Alptekin, in starting the publication of a scholarly Review under this name, is opening horizons of new interest for intellectuals of the Turkish and Islamic Worlds and for freedom-loving people everywhere in the world.

Eastern Turkistan is going through a phase of tragedy for itself, and also a moral tragedy for mankind. Men of the Free World, specially thinkers and statesmen of the West, with protestations of respect for human right and human dignity, have on them the imperative moral duty of doing their utmost to bring human rights to Eastern Turkistan, too.

Eastern Turkistan is also a Muslim country. In spite of efforts, stretching back into several centuries, by Chinese rulers, to destroy and annihilate all traces of history and of Islam in that country, the spiritual roots of Islam there are still alive. The Muslims there, who could not go to the Mosques during the time of Mao, due to measures of inhuman oppression, now have a certain measure of freedom, and are filling the Mosques. One must admit that a relaxation of the persecution of Islam is now a reality. This is bringing out a great revival of religious feeling. This is an opportunity for Muslim countries, and also a duty for them, to encourage this revival and to be helpful in a further relaxation of pressures against Islam. We must not forget that Eastern Turkistan was the main center of religious faith and scholarship, from which came the great impetus for the spreading out of Islam to China, to the Far East and to Indonesia.

For Turkey, Eastern Turkistan has an additional great value and meaning. We share the same name, the same origin, and the same language. Imperialism has been trying to make us forget each other, and to force an attitude of indifference on us.

“The Voice of Eastern Turkistan”, through the path of sound scholarship, contains in itself the antidote to the lie and errors which imperialism has

been trying to impose on us. One hopes that, in time, the Islamic World, the Turkish World, and even political circles of the West shall come to realize that Eastern Turkistan is a part of the Islamic World, and not just a province, called Sin-Kiang, of China.

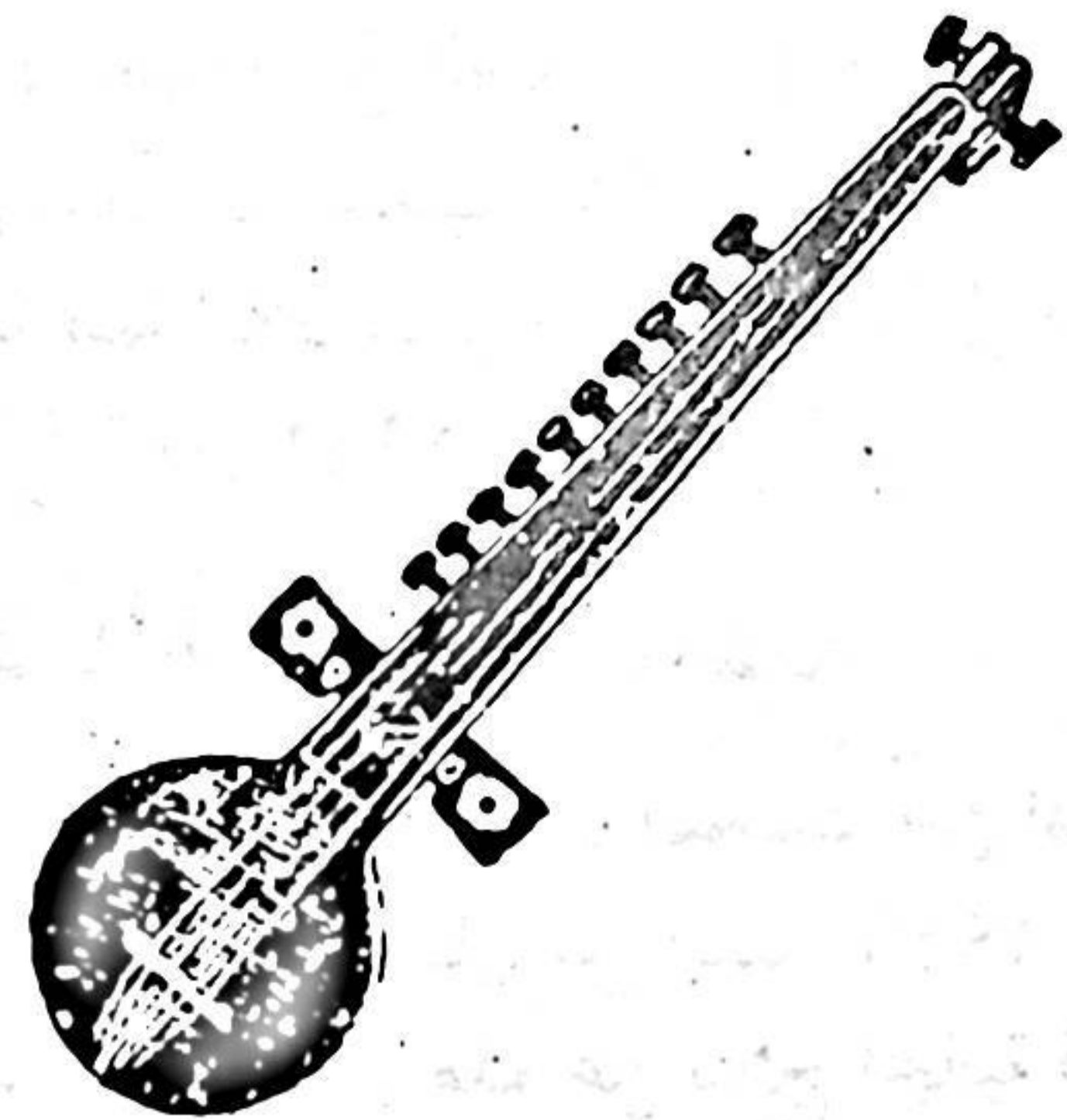
Eastern Turkistan According to Western Sources:

When I received, in Belgium, a copy of the “Voice of Eastern Turkistan”, I started thinking: “What contribution can I make to this Review?”. I looked up Eastern Turkistan in Belgian libraries. In Larousse Encyclopedia, under Sin-Kiang, general information is given about the geography, history, resources, etc of this country, with just a brief mention that previously this land was known as East Turkistan, and was later divided between China and Russia. And a further brief mention that, previously this country resisted pressures coming from foreign powers, that from 1750 on, pressures from China increased and became predominant, but that between 1911 and 1945, the “Muslim-Turkish people” of this land made their weight felt.

Larousse, and some other sources dwell at some length on the natural resources, and specially the great mineral resources, of this land.

It is seen that these references to Eastern Turkistan are based on Western sources alone. There is no contribution whatsoever, from any Turkish or Muslim scholar. But even the little that is written, by foreigners, makes it clear that Eastern Turkistan has a great share in the history and culture of Asia.

If the birth of the “Voice of Eastern Turkistan” should be the means of activating the efforts of Islamic scholars, and the works of these scholars would serve to bring out the full truth about Eastern Turkistan having a rich Islamic history, culture and great traditions, then this Review will have served Eastern Turkistan and the truth well indeed.

Prof. Tamurbek Devletşin

(1904 - 1983)

* Tatar Türklerinden değerli bilgin Prof. Tamurbek Devletşin 10 Eylül 1983'te Almanya'da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Bu münasebetle Dr. Nadir Devlet'in yazdığı kıymetli bir etüd'ü aşağıda veriyoruz.

Dr. Nadir Devlet

(Tatar Türklerinden değerli bilgin Prof. Tamurbek Devletşin 10 Eylül 1983'te Almanya'da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Bu münasebetle Dr. Nadir Devlet'in yazdığı kıymetli bir etüd'ün aşağıda hülasasını veriyoruz.)

Tamurbek Devletşin 26 Mayıs 1904'te şimdiki Başkurdistan Muhtar S.S. Cumhuriyetinin Ufa vilayetinde Uyaz çayı üzerindeki Cilder köyünde doğdu. Ailesi Kazan'ı Ruslar istilâ ettikten sonra göç etmek zorunda kalan Tatar Türklerindedir. Babası Dinmuhammed Devletşin orta halli bir çiftçiydi. 6 erkek kardeşten biriydi. Tamurbek'in 6 kız ve 5 erkek kardeşi vardı.

Tamurbek önce 5-6 yaşında köyünün bir yaşlısından din dersi aldı. Arap harflerini de öğrendi. Yedi yaşında köy okuluna başladı. İki yıl kadar sonra Rus-Tatar okuluna girdi. Okulun dışında çalışarak cep harçlığı kazandı. Ayrıca okul dışında yazı denemeleri, resim yapma ve halkın şarkılarını öğrenmekle meşgul oldu.

Tamurbek 10 yaşına gelince 1. Dünya Savaşı başladı. Halkın sıkıntılarını bu küçük yaşta gördü ve anladı. O zaman Rusya Türk boylarından yalnız Tatar-Başkurtları askere alıyordu. Tamurbek kendi köyünden askere gidenlerin yazdıkları mektupları ailelere okumak görevini üstüne almıştı. Böylece o küçük yaşta, Rusların kendi halkına karşı tutumunu öğrenmek fırsatını elde etti.

1917'deki önce "demokratik ihtilâl" sonra da komünist ihtilâli Rusya'yı sarsar ve çalkantılar içinde bırakırken, küçük Tamurbek de hadiseleri yakından görür ve içinde yaşar. 1919'da Bolşeviklerin iktidarı sağlamıştı. Tamurbek 16 yaşında "nahiye icra komitesine" üye seçilir. 1922'de ana-babasını ve akrabalarını (15 aile) devlet arazisine yerleştirmeyi başarır. Tamurbek'in bu çalışmaları mecburî kolhozlaşma hareketinin başlaması ile kesilir ve baltalanmış olur. Arkasından 1921-22 açlık faciası da gelir ve atlatılır.

1922-23'de Kırgız-Miyaki bölge mahkemesinde başkâtip olarak çalıştı. 1924 yılında

Tamur Bek Devletşin...

تامور بك دولتشين

Tamurbek Devletshin.

Kazan'da Hukuk Fakültesi'ne öğrenci yazıldı. Sonra İrkutsk ve Moskova'da da Hukuk tahsiline devam ederek, 1930'da devlet imtihanını kazanıp medenî hukuk kürsüsüne asistan tayin edildi. 1932'de Ufa'da yeni kurulan "Endüstri Araştırma Enstitüsü" iktisadî araştırmalar bölümünde çalışmaya başladı. 1934'de buranın ilmi müdürü ve ilmî şûra başkanı oldu. 1937'de ağır bir sıtmaya yakalandı ve hemen bütün yılı hasta-

lıkla geçirdi.

1938'de Stalin aydınları temizleme hareketine başladı. En fazla "azınlıkların" aydınları kurban ediliyordu. Tamurbek Devletşin de "halk düşmanı" ve "burjuva milliyetçi" diye suçlanarak işinden kovuldu. Ama hemen tevkif edilmedi. HERNASİLSA, suçlamaları kanunî yoldan inceletme için yaptığı başvurma kabul edildi ve Moskova'da bir bilginler kurulu onun çalışmalarını inceledi ve suçsuz buldu. Tekrar eski işine dönmedi. Bu sıralarda Tamurbek'i üzen bir başka durum da Rusların Başkurt Türkleri ile Tatar Türkleri arasına düşmanlık töhumları sokma çalışmalarıydı. Başkurtistan'da Tatarlar çoğunlukta. Ayrıca Başkurtlar arasında aydın sayısı az olduğundan birçok önemli mevkide Tatarlar vardı. Bunu kullanarak ve iftiralar ve kışkırtmalar da ekliyerek (eski devirde Tatarların Başkurtlara kötülük yaptığına dair uydurmalar da düzenliyerek) Ruslar bir kışkırtma faaliyetine giriştiler. Bu kışkırtmalar bir ölçüde başarılı olmuştur. Sonunda Sovyetler Başkurtistan'daki Tatar aydınlarını yok ettiler, ama yerlerine Başkurtları değil, Rusları geçirdiler.

Tamurbek kendisine teklif edilen görevlerden Kazan Üniversitesi Medenî Hukuk profesörlüğünü kabul ederek oraya gider. Orada da durum gergindir ve Ruslar ile Tatar aydınlarının arası çok açıktır. Sonunda Tatar aydınlarının "temizlendiğini" ve yerlerine Rusların getirildiğini görür.

1941'de 2'nci Dünya Savaşı başladığı zaman Tamurbek 37 yaşındadır. Evli ve 3 çocukludur. Askere alınır ve cepheye sürülür. 1941'de Almanlar Rus kuvvetlerini kitleler halinde esir almaktadırlar. Tamurbek de bu arada Almanlara esir olur. Esirliği çok ağır şartlar altında ve bir kampağa öbürüne nakledilmekle geçer. Yabancı dil bilmesi onun çektiklerini biraz hafifletir, ama yine 1942'de ağır bir akciğer hastalığına tutulur.

Türkiye'li bir doktorun tavassutuyla Temmuz 1942'de Tamurbek ve birkaç arkadaşı serbest bırakıldılar. Tamurbek'e ayrıca Berlin'de yerleşme izni verildi. Bundan sonra Tamurbek Almanya'da ilmi çalışmalarla meşgul oldu. Ama hastalığı da gittikçe arttı. 1944-1951 arasında iki kere akciğer ameliyatı oldu. Sonra hastahane ve sanatoryumlarda devamlı tedavi altına alındı.

1951'de Tamurbek'in sağlığı biraz düzelmisti. Amerikalıların Almanya'da kurmuş olduğu "SSCB'ni Araştırma Enstitüsü"nde o yıl çalışmaya başladı. Burada çoğu Sovyetler'den ilticâ yoluyla gelmiş olan çeşitli milletlerden 50 kadar bilgin çalışıyordu. Bu Enstitü çeşitli dergiler çıkarmakta, başka yayınlar, raporlar, kitaplar neşretmekte ve konferanslar ve ilmi

çalışmalar tertip etmekteydi. Prof. Tamurbek Devletşin bu Enstitüde 18 yıl sürekli ve çok verimli ilmi çalışmalar yaptı. Sovyetler Birliği'ndeki durum hakkında (ve bilhassa Tatar ve Başkurt bölgeleri hakkında) siyaset, hukuk ve ekonomik hayatı içine alan 80 civarında değerli ilmi çalışma yayınladı. Sovyetler Birliği'ndeki Türklerin durumunu inceleyen "The East Turkic Review" (Doğu Türk İncelemeleri) dergisinin çıkarılmasında önyak oldu ve bunun yazı işlerini yürüttü.

1952'de Harvard Üniversitesi öğretim görevliliğine davet edildi, ama sağlık durumu sebebiyle kabul etmedi. 1969'da 65 yaşında Enstitü'den emekli oldu. Bundan sonra da ilmi çalışmalarına devam etti. Bu arada, hayatının en büyük ve değerli eseri olan "Sovyet Tataristanı" adlı kitabını yazdı. Sovyetler'in idareleri altındaki değişik milletlere karşı yürüttüğü politikayı ve bunun bilhassa Tataristan'daki tatbikatını inceleyen bu büyük eser 1974'te Münih'te Rusça olarak basıldı. Bu eserin merhum Mehmet Emircan tarafından yapılan tercümesi 1981'de T.C. Kültür Bakanlığı tarafından Ankara'da yayınlandı. İngilizceye tercümesi de hazırlanmaktadır. Bu eserde, Tatar Türkleri arasında milli uyanış, milli mücadele devri, Tatar ve Başkurtları birbirine düşürmek için Stalin'in yaptıkları ve Tataristan Muhtar Cumhuriyeti'nin bugünkü durumu da incelenmektedir. Tamurbek Devletşin ayrıca "T.Öyezibek" takma adıyla şiirler de yazmıştır. "Tatar halkı - Danıklı halık" (Tatar halkı - şanlı halk) adlı tarihle ilgili bir kitabı da vardır. (Berlin 1943. 55 s.)

Tamurbek 1976'da bir kalp krizi geçirdi. Sağlık durumu çok sarsıldı. Buna rağmen Tatar lehçesinden Almanca'ya bir lugat hazırlama çalışmalarını sürdürdü. Ama bunu bitirmeden 1983'de Allah'ın rahmetine kavuştu. Düzenli ve kılı kırk yararcasına çalışan bir ilim adamıydı. Yeri doldurulamıyacak değerdedir. Sovyetler Birliği'nin kurulmasını yakından gördüğü ve işlerin içinde bulunduğu cihetle de yazdığı eserler ana kaynak değerindedir. Prof. Tamurbek Devletşin'in hatırası eserleriyle aramızda yaşayacaktır.

Prof. Tamurbek Devletşin

(1904 - 1983)

Dr. Nadir DEVLET

Prof. Tamurbek Devletşin, a Tatar Türk, and a great scholar, passed away in Germany on the 10th of September, 1983.

He was born on the 26th of May, 1904, in the village of Jilder (in Russian Zildyar) in the Ufa province of what is now the autonomous S.S. Republic of Bashqurdistan. His ancestors were Tatar Turks from the Qazan region, who had to flee after the Russian invasion of Qazan. His father Dinmuhammad Devletşin was a small farmer, one of 6 brothers. Tamurbek himself had 6 sisters and 5 brothers.

Tamurbek learned to read and write and had some religious instruction from tutors in his village at a very early age. At seven years old he was enrolled in the Tatar-Russian school. Outside school hours he worked to earn some pocket money. He also learned to draw, sing folk-songs and tried some writing.

The First World War broke out when Tamurbek was 10 years old. At that time the Russians used to conscript Tatar Turks, the sole element among Muslim ethnic groups in Russia to be given military service. Tamurbek used to read letters written to their relatives by soldiers serving at the front. Thus he came into close contact at a very early age with the hardships suffered by his people.

The revolutions occurring in 1917, first the "democratic" one, and later the Bolshevik Revolution in October, shook up life in his village too. Tamurbek was in the center of exciting events from the start. In 1919 the Bolsheviks had consolidated their power. Tamurbek was given minor duties at a local level.

In 1922-23 he served as a clerk at a regional law-court. He also started to study law at the University of Qazan. In 1930 he won an examination and was appointed assistant instructor at that University. In 1932 he was made a member of "Industrial Research Institute" in Ufa. In 1934 he became head of a section there.

In 1938 Stalin started his liquidation of intellectuals. In this, persons belonging to ethnic and religious minorities were singled out for specially harsh treatment. Tamurbek Devletşin was accused of being "an enemy of the people" and a "bourgeois nationalist" and was dismissed from his office. However, he managed to secure a hearing in his case, and was eventually at last

exonerated by a board of scholars. Later, he was appointed lecturer in Civil Law at the University of Qazan. Those were hard and troubled years for him. He witnessed, with deep sorrow, Russian attempts to sow discord between Tatar Turks and Bashkurt Turks, and also later between Tatar and Russian teaching elements at the University. These ended, in general, by the liquidation of both Tatar and Bashkurt Turks and their replacement by Russians.

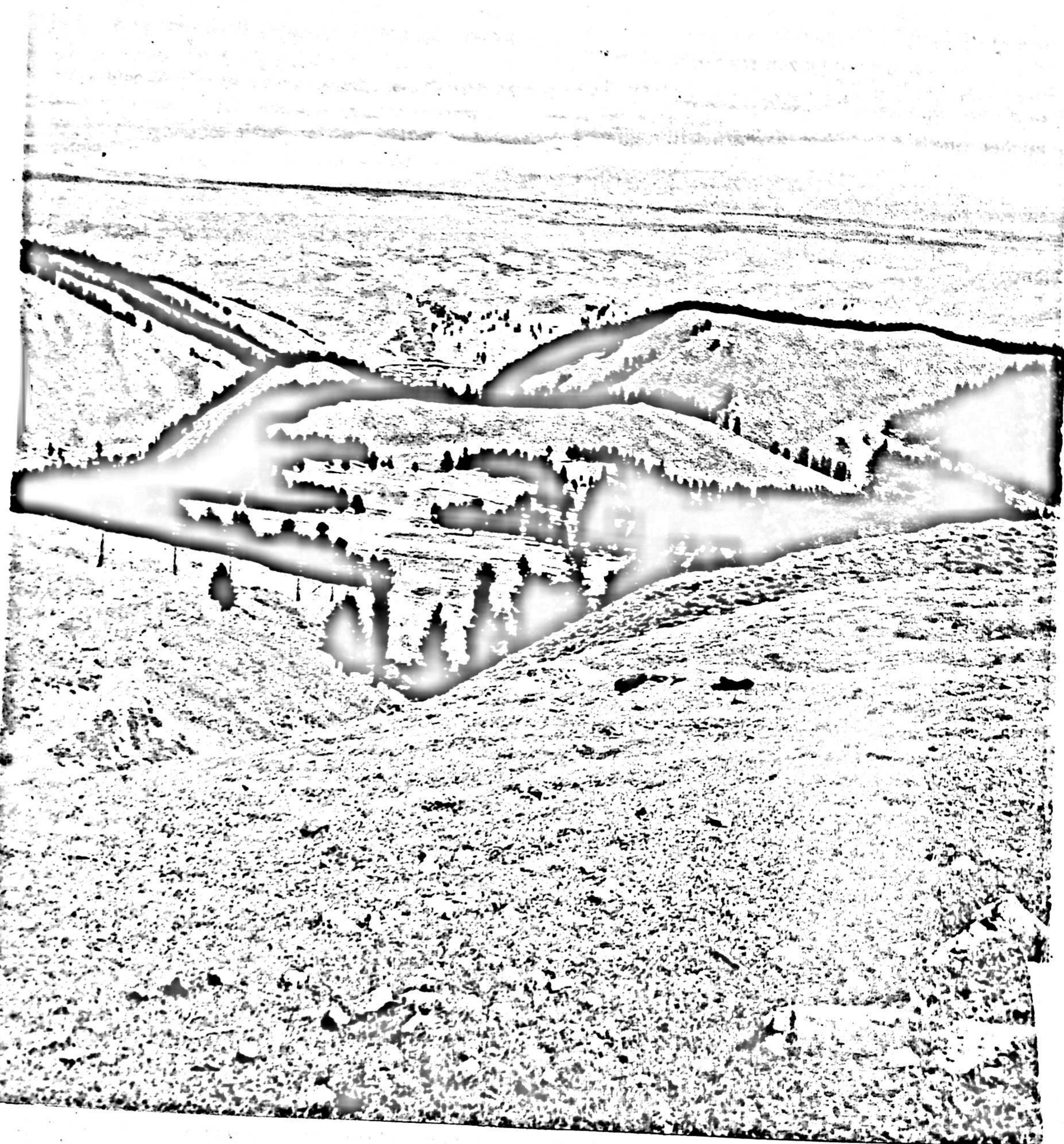
At the outbreak of the Second World War, Tamurbek was 37 years old. He was conscripted and soon taken prisoner. He remained in prison camps for two years, and suffered great hardships there. In 1942 he caught a serious lung infection. He was released in 1942 and permitted to reside in Berlin. From then on, his life was devoted exclusively to scholarly activities. He suffered almost constantly from ill-health, undergoing lung surgery twice.

In 1951, his health somewhat improved, he started work at the "Institute for The Study of the USSR", established by the Americans. About 50 scholars worked there and studied all aspects of life in the USSR. Devletşin spent the next 18 years of his life there, turning out about 80 important scholarly articles, and doing an immense amount of work. He also acted as editor of "The East Turcic Review", published by the Institute. He retired from the Institute in 1969, but continued scholarly research, independently, as far as his failing health allowed. During this period of retirement he wrote his magnum opus: "Soviyet Tataristanı" (Soviet Tataristan), a very detailed and documented account of the Soviet-Russian treatment of ethnic minorities, with special emphasis on the Tatar and Bashkurt Turks. This book was published in Munich in 1974, in Russian. It was translated into Turkish in 1981. An English translation is in course of preparation. This book studies in depth the topics of national awakening among the Tatar and Bashkurt Turks of Russia, their struggles to attain independence, the intrigues of Stalin to create discord between these two tribes, and the present situation in the "autonomous" Republic of Tataristan. Tamurbek Devletşin also wrote poetry, under the pen name "T. Öyezibek". He has written a short history of the Tatar Turks, in the Tatar dialect, under the title: "Tatar halkı - Danlikli halık" (The Tatar people - The glorious people). Berlin 1943, 55 pages.

Tamurbek had a heart attack in 1976. After that, his scholarly labours concentrated on preparing a dictionary from the Tatar dialect to German. But he died in 1983, before he could complete this.

Tamurbek Devletšin was in every way a great scholar. Very careful, finicky, conscientious in his work, and a methodical, energetic worker.

His loss is an irreparable one. He was in the center of events during the formative months and years of the Soviet Union; he was in situations which permitted him to observe the inner face of events; and so his writings also have the value of being primary sources of history. His memory shall continue to live among us, through his works.

TÜRKİSTAN'lı bilgin Abdurrauf

Fıtrat'ın bilinmeyen eserleri

Dr. Timur Kocaoğlu

Abdurrauf Fıtrat (1886 Buhara-1937 Taşkent) Türkistan'ın en buhranlı devrinde yaşamış çok yönlü bir kişiydi. Fıtrat 51 yıllık hayatında hem siyasî sahnede, hem de edebiyat ve ilim sahalarında verimli çalışmalar yaptı. Fıtrat'ı tam olarak tarif edebilmek için bir çok sıfat kullanmak gerekiyor. O sıfatlardan bir kaçını şöyle sıralayabiliriz: Yenilik öncüsü, politikacı, devlet adamı, eğitimci, gazeteci, fıkra yazarı, hikâyeci, şair, piyes yazarı, edebiyat tenkitçisi, edebiyat tarihçisi, dilci, müzik tarihçisi, folklor araştırmacısı, vesaire. Abdurrauf Fıtrat'ın bu birbirinden değişik sahalardaki bütün çalışmaları ve eserlerinde iki özellik hemen kendini belli eder: Modernleşme ve milliyetçilik. Türkistan'daki Ceditçilik, yâni Yenilikçilik hareketinin bütün önderleri gibi Fıtrat da, kendi cemiyetini yenileştirirken, kendi millî benliklerinin yok olmaması için çaba gösterdi.

Abdurrauf Fıtrat Buhara'da Mir Arap Medresesini bitirdikten sonra, 1910 yılında İstanbul'a geldi ve bir müddet Daru'lfünûn'da okudu. Fıtrat İstanbul'dayken 1910 ve 1911 yıllarında Farsça yazdığı ilk üç eserini burada neşretti (1). Türkistan'a döndükten sonra genç yaşından beri içinde bulunduğu "Yaş Buharalılar" yâni Genç Buharalılar siyasî hareketinde faal rol oynadı. Buhara Emirliği 1920 yılında yıkıldıktan sonra kurulan Buhara Cumhuriyeti'nde maârif bakanı oldu (1921). Türkistan'da kurulan ilk yazarlar cemiyetinden biri olan "Çağatay Gürüngü"nü Fıtrat 1918 yılında teşkil etmişti. Sovyet hükümeti "Çağatay Gürüngü"nü 1922'de resmen yasakladı (2). Fıtrat o yıl "Nazırlar Şurası" yâni Bakanlar Kurulu ikinci başkanıydı. 1923'de Fıtrat siyasî görevden uzaklaştırıldı. 1923-1924 yıllarında Moskova'daki Doğu Dilleri Enstitüsü'nde öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 1924 yılında Türkoloji profesörü oldu ve 1925 yılında kurulan Özbekistan Sovyet Cumhuriyeti'ndeki çeşitli üniversite, akademi ve enstitülerde hocalık yaptı (3).

Stalin'in "aydınları temizleme" hareketi sırasında, 1937'de tutuklanan Abdurrauf Fıtrat, aynı yıl içinde sorgusuz ve mahkemesiz öldürüldü. Fıtrat'ın bütün edebî ve ilmî eserleri toplatılarak yasaklandı. Fıtrat'ın yobaz hocalara karşı yazdığı "Kıyamet" adlı mizahî hikayesi hariç, bütün eserleri üstündeki yasaklama bugün de devam etmektedir (4).

Abdurrauf Fıtrat'ın Türkoloji sahasındaki eser-

lerinin de yasaklanmış olması dolayısıyla, bu eserler maalesef bir çok Türkolog tarafından bilinmemektedir. Fıtrat'ın Türkolojiye ait bütün eserleri elbette Sovyetler Birliği'nde, Taşkent ve Leningrad gibi büyük şehirlerin kütüphanelerinde vardır. Fakat oralara giderek, o eserleri tetkik edebilme izni almak oldukça güç bir iştir. Bu yüzden, son on yıldan beri, Türkiye, Batı Avrupa ve A.B.D.'ndeki kütüphaneleri tarayarak Fıtrat'ın eserlerini bulmaya çalışmaktayım. Bu on yıllık araştırma sonucunda Fıtrat'ın Türkolojiye ait eserlerinin en önemlilerini bularak, onların fotokopilerini çıkarmaya muvaffak oldum.

Fıtrat'ın Türkolojiye ait eserlerinden bulabildiklerim şunlar:

1) Özbek Şivesinin ses (fonoloji) ve yapım (morfoloji) bilgisine ait Sarf adlı dilbilgisi (bak. s.6)

2) Özbek Şivesinin cümle (sintaksis) kuruluşuna ait Nahv adlı dilbilgisi (bak. s.7)

3) Eng Eski Türk Edebiyatı Nemuneleri adlı Divanu Lugat-it-Türk'e ait bir inceleme (bak. s.8)

4) Özbek Edebiyatı Nemuneleri adlı Kutadgu Bilig'den 16.ncı yüzyıla kadar Orta Asya Türk edebiyatından seçmeleri toplayan bir antoloji (bak. s.9)

5) Orta Asya Türk klasik müziğinin tarihine ait Özbek Klassik Mûsikası ve Uning Tarihi adlı araştırma (bak. s.10),

6) Atabetü'l-Hakayik, Ahmet Yesevî, Nevayî ve Çağatay edebiyatına ait inceleme yazıları (bak. s.11, 12,13,14).

Bu tebliğde Fıtrat'ın Özbek Türkçesinin dilbilgisine ait Sarf ve Nahv adlı eserleri üzerinde durmak istiyorum. Alman Türkoloğu A.Von Gabain 1945 yılında yayınladığı Özbekische Grammatik adlı kitabının bibliografyasında Fıtrat'ın bu iki eserini zikrettiği halde, Rus Türkoloğu Kononov 1960 yılında yayınladığı Çağdaş Özbek Edebî Dilinin Grameri adlı kitabında Fıtrat'ın eserinden söz etmez (5).

Fıtrat Sarf adlı kitabının başında "Dilimizin Tarihi Akımı" başlıklı giriş bölümünde Özbek Türkçesinin tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi veriyor. Fıtrat bu bölümde Karahanlılar devri Türkçesi "Hakaniye" edebî dili ve Çağatayca üzerinde durarak, bugünkü Özbek edebî dilinin Hakaniye ve Çağatay edebî Türkçelerinin bir devamı olduğunu belirtir. Fıtrat bu satırları yazdığı sıralarda, Özbekistan'da Proleter yazarlar ve dilciler diye adlandırılan bir grubun savunduğu değişik bir görüş hakim idi. Bu görüşe göre, çağdaş Özbekçe Sovyet devrinde ortaya çıkan ve eski Türkistan

Türkçesi, yani Hakaniye ve Çağatay edebî lehçeleri ile hiç bir bağlantısı olmayan kendine has yeni bir dildir. Bu yüzden, Fıtrat'ın bu eseri yayınlandığı zaman Özbek yazı dili etrafında şiddetli tartışmalar çıktı. Fıtrat'a karşı yapılan bütün tenkit ve hücumlara rağmen bu eser 1937 yılına kadar Özbekistan'daki liselerde temel ders kitabı olarak okutuldu. Fıtrat 1937 yılında idam edildikten sonra, onun başka eserleri gibi bu gramer kitabı da yasaklandı.

Fıtrat'ın Sarf adlı bu eseri Özbek Türkçesinin grameri konusunda yazılmış ilk denemedir. Fakat, bu eserin önemi onun ilk olmasında değildir. Aradan 57 yıl geçtiği halde, Fıtrat'ın daha 1926'da Özbekçenin dil hususiyetleri hakkında verdiği bilgiler bugün bile canlılığını ve orijinalliğini saklıyor. Meselâ, Fıtrat bu eserinde Özbek Türkçesindeki ses uyumunu çok doğru olarak tespit etmiştir. Maalesef, Fıtrat'ın Özbekçenin ses uyumu hakkındaki bilgilerini ne Rus Türkologu Kononov'un ne de başka kişilerin yazmış olduğu Özbekçe gramer kitaplarında bulmak mümkün. Fıtrat'ın belirttiği gibi, Özbek Türkçesinde "incelik" ve "kalınlık" ses uyumu vardır. Fıtrat bu konuda şöyle yazıyor:

"Bizim dilimiz umumî Türk dilinin büyük bir

şivesidir. Türk dilinde mevcut olan bütün hususiyetlerin bizim dilimizde de olması tabiidir. Türk dilinin bütün şivelerinde olduğu gibi bizim dilimizde de, sözler âhenk itibariyle kalın ve ince olarak ikiye ayrılır." (6)

Fıtrat "intilmek" ve "talpınmak" kelimelerini örnek olarak veriyor. Halbuki bugünkü Özbek edebî dili imlâsında Özbekçedeki ses uyumuna maalesef uyulmamaktadır: intilmek kelimesi intilmek olarak yazılıyor.

NOTLAR:

1. Münazara 1910; Sayha, 1911, Seyyah-ı Hindî, 1911.
2. Edward Allworth, Uzbek Literary Politics, Haag, 1960, s.109.
3. Özbek sovet ensiklopediası, Cilt 12 (Taşkent, 1979) s.119.
4. Kıyamet adlı Özbekçe hikayenin Rusça tercümesi 1965'te aınlandı: Abdurrauf Fıtrat, Den' straynogo suda (Moskova). Sovyet hükümeti bu eseri Türkler arasında İslâm dinine karşı propagandaya alet olarak kullanıyor.
5. A.von Gabain, Özbekische Grammatik, Leipzig, 1945, s. 189; A.N.Kononov, Grammatika sovremennogo Uzbekskogo literaturnogo yazıka, Moskova, 1960. Ne Özbek dilcileri H.Yakubov ve Ş.Şaabdurrahmanov "Özbek Filologiyasının Yarım Asrı" (Obşestvenniye nauki v Uzbekistane, No. 11-12, 1972, s. 110-120) ne de batılı Türkologlardan İlse Laude-Cirtautas "Son Elli Yılda Edebî Özbekçenin Gelişmesi Üzerine", (Türk Kültürü Araştırmaları, No. XV/1-2, 1976, s.77-92) adlı makalelerinde Abdurrauf Fıtrat'ın Özbek dilciliği konusundaki çalışmalarından söz ederler. laude-Cirtautas'ın yukarıdaki makalesi Özbek edebî şivesinin gelişme tarihi üzerinde eksik ve yanlış bilgilerle doludur. Bu hanım Türkolog Sovyet dilcilerinin verdiği bilgileri tekrarlamaktan öteye Özbek Türkçesinin tarihi gelişmesi konusunda hiç yeni bir bilgi eklemiş değildir.
6. Fıtrat, Sarf, Samarkand-Taşkent, 1927, s.11.

“DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ”NİN YANKILARI

Doğu Türkistan'ın Sesi'ne ilk yankı, TERCÜMAN gazetesinden geldi. TERCÜMAN gazetesi, 15 Şubat 1984 tarihli nüshasında, kapak klişemizi de koymak suretiyle mecmuamızın çıkışını okuyucularına birinci sayfasında duyurdu.

TERCÜMAN GAZETESİ bu haberi verdikten 12 gün sonra, 27 Şubat 1983 tarihli nüshasında da Türk milletinin sevgilisi iki büyük yazarın, Ahmed KABAKLI ve Ergun GÖZE'nin mecmuamızı tanıtan yazılarını yayınlıyordu...

Ayrıca; TÜRKİYE gazetesinin 5 Mart 1984 tarihli nüshasında Mustafa Necati AHME-DOĞLU, haftalık YENİ DÜŞÜNCE gazetesinde Prof.Dr. Ahmet bican ERCİLASUN, YENİ NESİL gazetesinin 9 Mart 1984 tarihli nüshasında Mehmet KUTLULAR, MİLLÎ GAZETE'nin 14 Mart 1984 tarihli nüshasında Ahmet KAYALI, mecmuamızı tanıtan çok kıymetli yazılar yazmışlardır... Bu yazıların özetlerini sayfalarımızda bulacaksınız.

Yukarıda adı eçen gazetelerimizin değerli mensuplarına ve çok değerli yazarlarına bura-

dan teşekkür etmeyi ve minnettarlık duygularımızı bildirmeyi, başta mecmuamızın sahibi İsa ALPTEKİN olmak üzere DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ ailesi ve bütün Doğu Türkistanlılar borç telâkki ederler.

Bu yazılar üzerine, Türkiye dahilinde ve haricinde mecmuamız umulanın çok üzerinde bir alâka ile karşılanmış; yurt içinden ve yurt dışından telefonlar, telgraflar ve mektuplarla talepler birbirini takip etmiştir. Bu alâkaya ve sevgiye lâayık olmaya çalışacağız.

Telefonla, mektupla, telgrafla ve bizzat gelecek bizleri tebrik eden ve mecmuamızı almak isteyen Türkiyeli soydaşlarımıza da buradan teşekkür etmeyi bir şükran borcu sayar, Türkiye'nin ebediyen pâyidâr olmasını ve esâret altındaki soydaşlarımızın da yakın bir gelecekte istiklâl şerefine ve hürriyet saadetine kavuşmalarını Cenab-ı Hak'tan niyaz eyleriz.

“Doğu Türkistan'ın Sesi”

“DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ”

Doğu Türkistan, Moğolistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Tibet, Hindistan ve Pakistan'la sınırlı, kuzeyinde ise, Kırgızistan, Batı Türkistan, Kazakistan gibi kardeş ve soydaş ülkeler bulunan bir Türk beldesidir. Eski Türk İslâm medeniyetinin büyük izlerini ve kalıntılarını taşıyan bu ülkenin, tıpkı bizimki gibi fakat “al” değil ay-yıldızlı “Gök Bayrağı” zengin yeraltı yerüstü servetleri ve 20 milyon nüfusu vardır.

Değerli lider İsa Yusuf Alptekin'in nezaretinde, Türkçe-Arapça-İngilizce olarak, üç ayda bir çıkarılan DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ (Millet Cad. 26/3, Küçüksaray, Aksaray/İst.) dergisi, işte bu gerçekleri, dünyaya duyurmak için yayımlanıyor.

O Doğu Türkistan ki, Çinliler oraya “yeni fethedilmiş ülke” anlamına “Sinkiang” adını vermişlerdir. Evvıce bağımsız olan bu namı kahramanlar ülkesini Ruslar'ın da yardımı ile işgal eden Çinliler, (özellikle Mao zamanında) bu ülkenin Türk Müslüman halkına, korkunç zulümler etmişlerdir.

Milletimizin abone ve diğer destekleri ile inşallah yaşayacak olan bu nefis yeni dergi, “atalar vatanı” olan bu diyarın Çinliler'den kurtarılacağını müjdelemektedir. Yakın bir zamanda, tıpkı Sovyet esiri Türk ülkelerinin boyunduruktan kurtulacağı gibi... Kaşgar, Urumçi, Kulca, Hoten, Kargılık, Yenihisar, Yar-

kend gibi Türk şehirlerini bağrında saklayan Doğu Türkistan da, er veya geç elbette Çin tasallutundan kurtulacaktır.

Fakat iyi tanınmayan, tarihi, dili, bugüne kadarki şerefli direnişleri, nüfusu, madenleri, yeşil bahçeleri, folkloru, halkının hasleti bütün Türk ve İslâm diyarlarında bilinmeyen bu güzel vatan nasıl kurtarılabilir?

İşte, İsa Yusuf Bey'in başkanlığında, Doğu Türkistanlı kardeşlerimizin desteği ile kurulan “D.T. Neşriyat Merkezi” 20 milyon kardeşimizin yaşadığı o yurdu bize ve dünyaya tanıtmak için, birçok kitaplarla beraber, bu “Doğu Türkistan'ın Sesi” dergisini de çıkarıyor.

İsa Alptekin, İsmet Tümtürk, Ahmet Güner, Niyazi Y. Gençosmanoğlu, Prof. Mehmet Eröz, Dr. Emel Esin, Erkin Alptekin, Ahmet Kabaklı, Ergun Göze, Osman Zeki Soyyiğit, Ali Gümüş, Prof. M. Bin Nâsır El-Âbûdî gibi imzaların yazı ve şiirleriyle çıkan “Doğu Türkistan'ın Sesi”ni okuyunuz, etrafa tanıtınız. Zulmün en karanlık olduğu yakın bir günde millî kurtuluşların şimşegi çakacaktır. “Doğu Türkistan'ın Sesi” size vatan üstüne çöken karanlıkları ve onlardan nasıl kurtulacağınızı da anlatıyor.

Ahmet KABAKLI

HÜR ve MÜSTAKİL DOĞU TÜRKİSTAN İÇİN

“Doğu Türkistan'ın Sesi” yahut Savtu Türkistâni'-Şarkıyye veya Voice of eastern Turkistan. Evet, derginin üç adı var; çünkü üç dilde çıkıyor. Türkçe, Arapça, İngilizce. Böyle bir teşebbüsü üzerine aldığı ve bize böyle mükemmel baskılı bir dergi sunduğu için İsa Yusuf Alptekin'e ne kadar teşekkür etsek azdır. 1500 yıldan beri tarihe adını yazdıran, tahtadan kalıplarla daha 9.10. yüzyıllarda matbaayı kullanan, bize Orhun âbidelerinden sonra dilimizin en eski metinlerini on binlerce yapraklık vesikalar halinde armağan eden koca Uygur boyunun günümüzdeki yılmaz mücâhidi İsa Yusuf Alptekin, “bu millî ve mukaddeş vazifeyi götürebileceğimiz noktaya kadar götürüp, nöbeti peşimizden gelenlere devretmek üzere ilk adımı atıyorum” diyerek yaşından umulmaz bir cevvaliyet içinde gençlere örnek oluyor.

İsmet, Tümtürk İslâm dünyasına seslenerek, müslüman devletlerin, ancak bütün müslümanların kaderiyle ilgilendikleri zaman, dünyada bir güç hâline gelebileceklerini rahat ve mantıklı uslubuyla ortaya koyuyor.

Mehmet Eröz, Doğu Türkistan yer adlarıyla ilgili kıymetli makalesinde Türklerin ad verişlerindeki millî şuuru tebâruz ettiriyor. Milletimiz yeni yerleştiği topraklara, eski yurtlarındaki yer adlarını vererek, aradaki bağlantıyı koparmamağa çalışıyor.

Emel Esin, Satuk Buğra Han'ın müslüman oluşuyla ilgili ilk tarihi kaydın tercümesini özet olarak vermiş. Bu tarihi kaydın tamamının neşrini ve Türkçeye çevrilmesini teklif ediyor.

Erkin Alptekin'in yazısı, Doğu Türkistan'ın bugünkü durumu hakkında sağlam ve dikkat çekici bilgilerle dolu, geçen yıllar içinde memleketini ziyaret etme fırsatını bulan Erkin Alptekin'den Türkistan'daki son durumu ve haberleri öğreniyoruz. Bilhassa Uygurların çeşitli şehirlerdeki ayaklanmalarıyla ilgili haberler dikkat çekici.

Doğu Türkistan'ın Sesi'nin yayınlarını aynı güzellik ve seviyede devam ettirmesi, Türk âlemi için şüphesiz ki çok faydalı olacaktır.

Prof.Dr. Ahmet Bican Ercilasun

DOĞU TÜRKİSTAN DÂVÂSİ

"Doğu Türkistan'ın Sesi" dergisi önümde. Nefis bir kapak... Kuşe kâğıt üzerine renkli basılmış. Sayfaları hüznü bir zevkle çeviriyorum... Türkçe-Arapça-İngilizce olarak tertip edilmiş bulunan derginin "Takdim" yazısı, eski Doğu Türkistan hükûmeti genel sekreteri, yani başbakanı, gerçek devlet adamı İsa Yusuf Alptekin Bey tarafından yazılmış. Bakınız bu devlet adamı ne diyor:

"Gerçi ben dünyayı tanımaya başladığımdan beri neşriyata büyük kıymet ve ehemmiyet verdim. Ümidimin büyük kısmını neşriyat yoluyla propagandaya bağladım. Hattâ neşriyat yoluyla yapılan propagandanın, Çin esaretinden kurtulma mücadelemizde çok faydalı olacağına dair inancımı bugüne kadar hiç kaybetmedim. Ancak, bu propaganda, Ruslar'ın, Çinliler'in ve diğer komünist ülkelerin yaptıkları gibi, hileye, yalana, sahtekârlığa dayanan, aldatıcı, gözboyayıcı, iğfal edici bir propaganda olmayacaktır. Bizim propagandamız, tarihi ve ilmî hakikatlara istinat eden neşriyatla dâvâmızı Türk-İslâm dünyasına ve hür insanlık âlemine duyurmak, benimsetmek ve kabul ettirmekten ibarettir.

Rus mahkûmu Batı Türkistan'da kaldığım altı sene zarfında Ruslar'ın dünyayı ve bilhassa İslâm dünyasını aldatmak için ne korkunç yalanlarla dolu neşriyat ve propaganda yaptıklarını müşahade etmiştim."

İsa Bey'in Cenâab-ı Hakk'ın lûtfuna, sonra Türkistanlı hemşehrilerine ve Türkiyeli dostlarına güvenerek çıkarmaya başladığını söylediği bu derginin ikinci yazısını "Türkistan'a niçin yardım etmeli?" başlığıyla, Türklük âleminin ve antikomünist dünyanın çok iyi tanıdığı İsmet Tümtürk Bey

yazmış. Cenap Şahabettin Bey'in bu mütefekkir oğlunun yazısının yanında Niyazi Gençosmanoğlu'nun "Kaşgar'da Vakit" isimli şiiri yer almış.

Ahmet Güner ise "İslâmiyet ve Komünizm" başlıklı yazısıyla Hilmi Ziya Ülken'den Garaudy'ye uzanan bir çizgi çekmiş.

Prof. Mehmet Eröz ise kendisinin sahası olan "Toponimi" bakımından bir inceleme yapmış: "Doğu Türkistan'da yer adlarına dair". Dr. Emel Esin Hanım da, Doğu Türkistan'ın İslâm'a girişinde büyük rolü olan "Satuk Buğra Han"ı yazmış. Erkin Alptekin babasıyla beraber Türkiye'ye iltica ettikten otuziki sene sonra Çin'e gitmiş ve gördüklerini yazmış. Ahmet Kabaklı'nın "İslâm Konferansı'na Notlar" isimli yazısı iktibasen konmuş. Ayrıca İsa Yusuf Alptekin Bey'in Dünya İslâm Birliği kurucularına ithaf ettiği muhtara da dergide yer almış. Böylece çok dolgun bir dergi çıkmış ortaya. Üç ayda bir çıkacak olan (İnşallah) derginin son sayfaları ise Ali Gümüş'ün bir makalesinin arkasından haberlere ayrılmış. Doğu Türkistanlılar'ın ve Türklük âlemine hayırlı olsun.

Yazımın başında, "Hüzünle" demiştim. Çünkü bir an gönlüm eski günlere gitti. Ben, İsa Yusuf Bey'i 1960'dan beri yakından tanırım. O, bu dâvâ uğrunda neler çekti neler? Ve nelerden şu imkânlarla geldi. Amma bir an olsun dâvâsından dönmedi. Daima birleştirici oldu. İşte, başarısının iki sırrı. Onun "Doğu Türkistan" demesi bölmek için değil politik bir taktik icabıdır. Zira her ikisi aynı bütünün parçaları olan bu vatan topraklarının politik durumları ayrıdır. Yoksa dâvâ tek'tir.

Evet, İsa Bey, dâvâsından hiçbir zaman dönmedi, kendisi kendisi ve arkadaşları çünkü, hep şöyle dediler: "Allah biz bilan".

Ergün GÖZE

"DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ"

Doğu Türkistan'ın Sesi, adından da anlaşılacağı gibi, vatanlarının komünist Çinlilerce işgali üzerine, Çin'den göç edip Türkiye'ye gelen Doğu Türkistanlılarca çıkarılmaya başlanan bir dergi.

Üç ayda bir yayınlanacak olan derginin aynı zamanda sahibi ve Doğu Türkistan Hükümeti Sabık Genel Sekreteri İsa Yusuf Alptekin Bey dergiyi takdim yazısında; "Doğu Türkistanlı hemşehrilerimin ısrarlı tavsiyeleri, teklifleri, teşvikleri ve hatta tazyikleri neticesinde çıkarmaya muvaffak olduğumuz mecmuanın ilk sayısı ile huzurunuzdayız." dedikten sonra, gelinen noktanın kendileri için sevindirici ve kıvanç verici oldu-

ğunu ifade etmiştir.

Doğu Türkistan'ın Sesi dergisinin karakteristik bir özelliği de Türkçe-Arapça-İngilizce olarak neşredilmesi.

Birinci sayısı (Ocak 1984) tarihini taşıyan Doğu Türkistan'ın Sesi'ne yayın hayatında muvaffakiyetler ve hayırlı çalışmalar dileriz.

Derginin idare yeri ve adresi şöyle:

Doğu Türkistan Neşriyat Merkezi Millet Cad. 26/3 Küçük Saray Apt. Aksaray-İSTANBUL
Milli Gazete 14/3/1984

Ahmet Kayalı

"DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ"

Kıymetli Mücahid ve dava adamı İsa Yusuf Alptekin'in büyük gayret ve teşebbüsleri neticesi "Doğu Türkistan'ın Sesi" isimli dergi Ocak 1984'te yayın hayatına başlamıştır.

Türkçe, Arapça ve İngilizce olarak çıkan bu dergi yakın bir gelecekte Türkçe'nin çeşitli lehçeleri ile makaleler arz edecektir.

Zamanımızda basının önemi çok ileri seviyededir. Soğuk savaş metodlarının icra edildiği günümüzde kelimeler mermilerden, kitaplar ise füzelerden daha tahripkâr olmaktadır. Kitap ve dergilerle beslenmeyen bir dava unutulmaya ve hattâ yok olmaya mahkûmdur.

Bu dergi dünya kamu oyunu "Doğu Türkistan Davası" ile aydınlattığı gibi bu davanın gelişmesini ve hedefe doğru ilerleyişini temin edecektir.

Doğu Türkistan Davasının gönüllerde, dünya

siyasi platformunda yaşaması ve dünya kamu oyununda devamlı aktüel tutulması isteniyorsa propaganda silâhına önem verilmesi şarttır. Bu ise iyi şekilde devamlı çıkan dergi ile temin edilir.

Üç ayda bir 750 TL. vermek günümüzde hiç kimseyi sarsmaz. Fakat dergiye abone olmak suretiyle dava devam eder. Her dergi düşman tarafından işgâl edilmiş bize ait burçlarda bir gülle tesiri yapar.

Doğu Türkistan Sesi yalnız Doğu Türkistan'ın değil, Batı Türkistan'ın hattâ komünizmin esareti altındaki 60 milyon Türk'ün davalarına hizmeti şair edinmiştir.

Kıymetli bir yazı kadrosuna sahip bu derginin bu davaya gönül vermiş herkes tarafından abone suretiyle desteklenmesini tavsiye ederiz.

TÜRKİYE gazetesi: 5/Mart/1984

Mustafa Necati Ahmedoğlu

"DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ"

İslâmiyet, Rus ve Çin komünistlerinin kendi idaresi altındaki Müslümanları sindirmek için yürütmüş oldukları siyasete karşı bir kalkan vazifesi görmektedir. Rus ve Çin komünistleri bu kalkanı yok etmeden kendi idareleri altındaki Müslümanları eritemeyeceklerine inanmışlardır.

Türkistanlılar, haksızlığa, zulme, esarete boyun eğmiş değiller. Kültürlerini unutmamak için çırpınmakta ve esaretten kurtulmak için geceli-gündüzlü duâ etmektedirler.

İsa Yusuf Alptekin'in öncülüğünde neşir hayatına atılan "Doğu Türkistan'ın Sesi" dergisi üç dilde hür insanlara sesleniyor...

Alptekin: "Doğu Türkistan'da Müslümanların bin seneden beri kullanageldikleri Arap alfabesi Lâtin ve Sirilik alfabesiyle değiştirilmiştir. Böylece Müslümanların yalnız geçmiş kültürleriyle değil, aynı zamanda İslâm Âlemiyle olan bağları da koparılmaya çalışılmıştır.

(Yeni Nesil Gazetesi)

Coşkun

Süper

Çeşitli Şile, Kadife ve diğer elbise çeşitleriyle hizmetinizdeyiz.

يوجد لدينا كل الملابس باثمان رخيصة

We are your Service with our Last Fashion Summer Clothes (% cotton)

Lâleli Caddesi No:26/A
LÂLELİ - İSTANBUL
TURKEY

صوت تركستان الشرقية

بقلم الاستاذ الدكتور احمد بيجان
ارجيلاسون

تصبح قوة في العالم الا اذا اهتمت بالقضايا المصرية لجميع المسلمين....

والاستاذ الدكتور محمد اروز يتناول الوعي القومي لدى الاترك في اطلاق الاسماء على الاماكن في مقاله القيم الذي كتبه عن اسماء اماكن في تركستان الشرقية ويقول ان شعبنا كان اذا توطن في ارض اطلق عليها اسماء من موطنه القديم حفاظا على مبلته به وابقاء على الروابط التاريخية.

والدكتورة أمل أسين قدمت ملخصا من ترجمة اول نص تاريخي يتعلق باسلام صاتوق بوغرا خان، ونحن نقترح ترجمة هذا النص بتامه الى التركية ونشرها.

والمقال الذي كتبه السيد اركين البتكين اشتمل على معلومات صحيحة ومثيرة للاهتمام حول الاوضاع الراهنة في تركستان الشرقية، وقد زدونا بلخبر ومعلومات عن الوضع الاخير في بلدة تركستان الشرقية اثر اتاحة الفرصة له بزيارتها في اول الثمانينات، ولا سيما الاخبار المتعلقة بالانتفاضات الوطنية للاويغورين في مختلف المدن كانت مثيرة للاهتمام للغاية.

وما من شك في ان استمرار كل من «بويوك ترك ايلي» و «صوت تركستان الشرقية» في حياتها النشوية على نفس المستوى والجودة سيكون مفيدا جدا للعالم التركي. (من مجلة «يني دوشونجه» الاسبوعية)

مجلة لها ثلاثة اسماء باللغات الثلاث التي تصدر بها وهي التركية، والعربية، والانجليزية. اسمها التركي «دوغو تركستانيك سسي» واسمها العربي «صوت تركستان الشرقية» والانجليزية «فويس أوف أستيرن توركستان» ونحن مهما شكرنا للسيد عيسى يوسف البتكين على سعيه المشكور هذا وعلى تقديمه لنا مثل هذه المجلة الجيدة الطبع فلن نؤذي حقه علينا من شكره والثناء عليه. وهذا المجاهد الكبير من نسل قبيلة اويغور التركية الكبيرة التي كتبت اسمها في التاريخ منذ ١٥٠٠ عام واستخدمت القوالب الخشبية في الطباعة منذ القرن التاسع والعاشر واهدت الينا الاثار الاورخونية الخالدة وعشرات الالفوف من الوثائق التاريخية لا قدم النصوص التركية يقول: «وها انا اخطو الخطوة الاولى على ان نحمل هذه القضية الوطنية المقدسة الى النقطة التي نستطيع حملها اليها ثم نسلم الراية لمن ياتي بعدنا» ويصبح مثلا واسوة للشباب بنشاطه الذي قلما يوجد فيمن هو في مثل سنه.

والسيد عصمت توم ترك يخاطب العالم الاسلامي في اسلوب منطقي اخاذ ويؤكد على ان الدول الاسلامية لا

الكفاح القائم من اجل استقلال وحرية
تركستان الشرقية

- ان مجلة «صوت تركستان الشرقية» التي بدأت حياتها النشوية باشراف معالي السيد عيسى يوسف البتكين تخاطب جميع احرار العالم بثلاث لغات...
- يقول البتكين: «ان الالفباء العربية التي يستعملها المسلمون في تركستان الشرقية منذ الف سنة تم استبدالها بالالفباء لاتينية وسيرية، ولا يهدف ذلك الى صرف المسلمين عن ثقافتهم القديمة فقط، بل يستهدف ايضا قطع كل صلتهم وعلاقتهم بالعالم الاسلامي.»

- قام الروس والصينيون بهدم اكثر من ستين ألف مسجد.
- الاسلام هو الدرع الواقى ضد سياسة الكبت والتذويب التي ينهاجها الروس والصينيون ضد المسلمين الواقين تحت سيطرتهم. وقد ايقن الروس والصينيون بانه اذا لم يتم القضاء على هذا الدرع الواقى فلن يمكن ابداء تذويب هؤلاء المسلمين....

- والتركستانيون لم يرضخوا ابداء للظلم، والاضطهاد، والاحتلال فهم في كفاح دائم من اجل الحفاظ على ثقافتهم والتحرر من الاحتلال....

صوت تركستان الشرقية

بقلم مصطفى نجاتي احمد اوغلو

النفوس، وتحى في الاوساط السياسية، وتحافظ على حيويتها وواقعيتها لدى الرأي العام العالمي فلا بد من الاهتمام بسلاح الدعاية، وان مجلة جيدة تصدر باستمرار في مواعد منظمة تؤمن لنا هذا السلاح.

ان التزام دفع ٧٥٠ ليرة تركية مرة في كل ثلاثة اشهر ثمن النسخة الواحدة من المجلة لا يشكل عبئا ماليا على احد في يومنا، ولكن بدل الاشتراك هذا يضمن البقاء والاستمرار للقضية، وان كل مجلة لها مفعول قبله وتأثيرها في الابراج التي احتلها العدو منا.

والجدير بالذكر ان مجلة «صوت تركستان الشرقية» لاتخدم قضية تركستان الشرقية فحسب بل جعلت شعارها خدمة قضية تركستان الغربية والقضايا المتعلقة بستين مليون مسلم تركي تحت الاحتلال الشيوعي ايضا. والمجلة تملك كادرة تحريرية قيمة ونحن نوصي الجميع بدعمها بالاشتراك فيها وتشجيع الناس على ذلك.

(من صحيفة «تركيا» في عددها الصادر بتاريخ ١٩٨٤/٣/٥)

بفضل الجهود الجبارة والمسامي الحميدة التي بذلها المجاهد الكبير والداعي المقدم معالي السيد عيسى يوسف البتكين بدأت مجلة صوت تركستان الشرقية حياتها النشوية في كانون الثاني (يناير) لعام ١٩٨٤.

وهذه المجلة التي تصدر بثلاث لغات: التركية، العربية، والانجليزية ستنتشر في المستقبل القريب على صفحاتها مقالات في مختلف اللهجات التركية.

وللنشر والصحافة اهمية عظيمة وخطيرة في عصرنا، ويبدو ذلك فيما يتم استخدامه اليوم من طرق ووسائل الحرب الباردة، حيث اصبحت الكلمات اشد فتكاً من القذائف والكتب من الصواريخ. ان اية قضية لاتدعمها الكتب والمجلات ولا تغذيها فهي معرضة للنسيان، وحتى للموت.

وهذه المجلة ستثور الرأي العام العالمي حول قضية تركستان الشرقية كما انها ستوفر لها النمو والتقدم نحو الهدف المنشود.

وان كنا نريد لقضية تركستان الشرقية ان تعيش في

صوت تركستان الشرقية

تم الوصول اليها. . . .

وتمتاز مجلة «صوت تركستان الشرقية» بصورها في ثلاث لغات: التركية، العربية، الانجليزية.

وقد صدر العدد الاول لمجلة «صوت تركستان الشرقية» بتاريخ كانون الثاني (يناير) ١٩٨٤ ونتمنى لها النجاح والتوفيق في حياتها النشوية وعنوان المجلة ومركز ادارتها كما يلي:

(من صحيفة «ملي غزته» في عددها الصادر بتاريخ ١٩٨٤/٣/١٤)

ان «صوت تركستان الشرقية» كما هو ظاهر من اسمها، مجلة يصدرها اللاجئون من تركستان الشرقية الى تركيا بعد احتلال بلدهم من قبل الصين الشيوعية.

وصاحب هذه المجلة التي ستصدر مرة في كل ثلاثة اشهر هو معالي السيد عيسى يوسف البتكين الامين العام السابق لحكومة تركستان الشرقية قدم المجلة بكلمة اشار فيها الى ان اصدار هذه المجلة انما تم بناء على توصيات، واقتراحات، وتشجيعات ملحة من ابناء بلده تركستان الشرقية واعرب عن ارتياحه وسروره بهذا الانجاز الكبير وهذه المرحلة التي

قضية تركستان الشرقية

بقلم الكاتب الصحفي ارغون كوزه

بين يدي مجلة «صوت تركستان الشرقية» الغلاف رائع، والورق من النوع الممتاز، والطبع بالوان... اقلب الصفحات بفرحة يتخللها الاسى والحزن... والمجلة باللغات الثلاث التركية، العربية، والانجليزية، ولها كلمة تقديم للزعيم الكبير معالي السيد عيسى يوسف البتكين الامين العام السابق، يعني رئيس الوزراء السابق لحكومة تركستان الشرقية. انظروا ماذا يقول فيها هذا الزعيم الكبير:

«... واني منذ ان بدأت اعرف العالم من حولي اوليت قيمة واهمية عظيمتين للنشر وعلقت جل آمالي على الدعاية عن طريقه. حتى اني لا ازال احتفظ بايماني بان الدعاية هي السلاح الاقوى والامضى لاحراز النصر في كفاحنا ونضالنا من اجل التحرر والتخلص من الاحتلال الصيني. الا ان الدعاية التي تؤمن بها نحن لا تقوم ابدا على الخداع، والكذب، والتضليل، والتدجيل كما هو دأب الشيوعيين الروس والصينيين وغيرهم من البلاد الشيوعية الاخرى ولكنها تعتمد على الحقائق التاريخية والعلمية في تعريف قضيتنا العادلة للعالم التركي، والاسلامي، والانساني الحر وحملهم على الاعتراف بها وتبني الدفاع عنها. امنت بذلك منذ ايام شبابي. وبذلت كل جهدي في نشر كتاب او مجلة كلما سنحت لي الفرصة، وتهيأت لي الظروف.

«وخلال ست سنوات من اقامتي في تركستان الغربية التي يحتلها الروس تابعت ماللروس الشيوعيين من نشاطات دعائية ونشرية مليئة بالاكاذيب والباطيل وهادفة الى تضليل الناس ولاسيا العالم الاسلامي...»

والمجلة التي اشار السيد عيسى الى انه اقدم على اصدارها متوكلا على الله تعالى ومعتمدا على دعم وتأييد ابنا ووطنه التركستانيين الشرقيين واصدقائه من العالمين التركي والاسلامي نشرت بعد كلمة التقديم مقالا للسيد عصمت توم ترك بعنوان «مساعدة تركستان الشرقية لماذا واجبة». والسيد توم ترك شخصية كبيرة يعرفها جيدا العالم التركي والعالم الشيوعي، وهو ابن جناب شهاب الدين. وبجانب مقاله قصيدة تركية بعنوان «الوقت في كاشغار» للشاعر

نيازي كنج عثمان اوغلو.

اما السيد احمد كونار فقد رسم خطأ يصل بين حلمي ضياء اولكين وغارودي بمقاله الذي نشره بعنوان «الاسلام والشيوعية».

و للاستاذ الدكتور محمد اروز مقال بعنوان «عن اسماء اماكن في تركستان الشرقية» وهو موضوع اختصاصه. والدكتورة أمل أسين كتبت عن «ماتوى بوغرا خان» الذي لعب دورا كبيرا في اعتناق تركستان الشرقية الاسلام. وأركين البتكين ابن الزعيم عيسى يوسف البتكين يزور الامين بعد ٣٢ عاما من تاريخ التجائه مع والده الكريم الى تركيا ويكتب مشاهداته وانطباعاته عنها. والمقال الذي كتبه السيد احمد قباقي بعنوان «ملاحظات الى المؤتمر الاسلامي» نشرته المجلة اقتباسا من صحيفة «ترجمان». وللسيد عيسى يوسف البتكين مذكرة قدمها الى اعضاء المجلس التاسيسي لرابطة العالم الاسلامي نشرتها المجلة ايضا. والصفحات الاخيرة من المجلة التي ستصدر مرة كل ثلاثة اشهر ان شاء الله تعالى اشتملت على مقال للسيد علي كوش والانباء. ونحن اذ نبارك هذه المجلة القيمة نرجو ان تكون اداة خير للعالمين التركي والاسلامي.

وقلت في اول المقال: «بفرحة يتخللها الاسى والحزن»، لاني ذكرت عهدا ماضيا واياما سالفة فقلت ذلك. والسيد عيسى يوسف البتكين اعرفه عن كثب منذ عام ١٩٦٠ لقد ذاق الامرين في سبيل هذه القضية الى ان توفرت لديه هذه الامكانيات. لم يتخل ابدا عن قضيته التي آمن بها. وكان دائما داعيا الى الوحدة والتعاون والتعاقد، وفي هذين العنصرين يكمن سر نجاحه... وان كان السيد عيسى يوسف البتكين يقول «تركستان الشرقية» ويركز عليها في مقالاته وكتاباته ولكنه لا يقصد ابدا فصل تركستان الغربية عنها. فتركستان وحدة كاملة بقسميها الشرقي والغربي الا ان الاوضاع السياسية فيها مختلفة فدعت الضرورة السياسية الى التفريق بينهما.

نعم، ان السيد عيسى يوسف البتكين لم يتخل ابدا عن قضيته، لاهو، ولا رفاقه في الكفاح والنضال، وكانوا يقولون دائما: الله معنا.

(من صحيفة ترجمان في عددها الصادر في

صوت تركستان الشرقية

بقلم الكاتب الصحفي احمد قباقلي

الشرقين ليعرفنا والعالم كله عن طريق هذه المجلة والكتب والرسائل التي ينشرها بذلك البلد الذي يعيش فيه عشرون مليوناً من اخوة لنا في الدم والعقيدة.

وان مجلة «صوت تركستان الشرقية» التي صدرت بتواضع كل من عيسى يوسف البتكين، وعصمت توم ترك، واحمد كونار، ونيازي يلدرم كنج عثمان اوغلو، والاستاذ الدكتور محمد أروز، والدكتورة أمل أسين، واركين البتكين، واحمد قباقلي، وارغون كوزه، وعثمان زكي صوي يغيت، وعلي كوش، والاستاذ الدكتور محمد بن ناصر العبودي مشتملة على مقالاتهم واشعارهم ينبغي ان تقرأها وتعرفوا بها من حولكم.

وقد طرق الكاتب طه أقيول موضوع «مستقبل الشعوب المحتلة» في كتابه «تاريخنا كله جف» (من الماضي الى المستقبل) وقال:

«... والقومية الوطنية التي تعني الثورة على الظلم والاضطهاد من جهة والتزود بالوعي القومي من جهة اخرى جعلتها الامبريالية ضرورة حتمية لاغناء عنها... وكلما ازدادت الامبريالية قوة ازدادت الهوة التي ستسقط فيها اتساعاً وعمقاً...»

ومن الاسباب والعوامل التي ادت الى تاخر الاتراك في الخارج في نيل حريتهم واستقلالهم تلك الخاصية التي تميزت بها الامبريالية السوفيتية حيث ان الطبيعة الاستبدادية لهذه الامبريالية وقفت في وجه النضال التحرري ونمو الوعي القومي للاتراك باشد الوسائل عنفاً وقمعا. وكذلك نظرية الشعوب التي طورها لينين والتي تستهدف تلهية الشعوب المحتلة عن قضاياها المصيرية بتفاحة مغموسة في القطر لعبت في ذلك دوراً هاماً.

الا ان نظرية الشعوب هذه قد افلست في يومنا هذا، فلم يبق هناك من يؤمن بها من السذج والبسطاء، لا في روسيا ولا في الصين. وفي مستقبل قريب يكون الظلم قد بلغ اشده فيلمع برق التحرر القومي ويبدد الظلمات، وان مجلة «صوت تركستان الشرقية» تقص عليكم هذه الماسي وتدلكم ايضا على طريق التغلب عليها.

(من صحيفة «ترجمان» في عددها الصادر في ١٩٨٤/٢/٢٧)

ان تركستان الشرقية بلد تركي يقع على حدود كل من مغولستان، وجمهورية الصين الشعبية، والتبت، وباكستان، والهند وتحتها من الشمال بلاد شقيقة تركية اخرى مثل كيرخيزستان، وتركستان الغربية، وكزاكستان. والاثار الاسلامية التركية القديمة لاتزال قائمة فيها، ولها نفس العلم التركي بنجمته وهلاله ولكنه بلون ازرق، وهي غنية بثرواتها الطبيعية، ويبلغ تعداد سكانها نحو عشرين مليون نسمة.

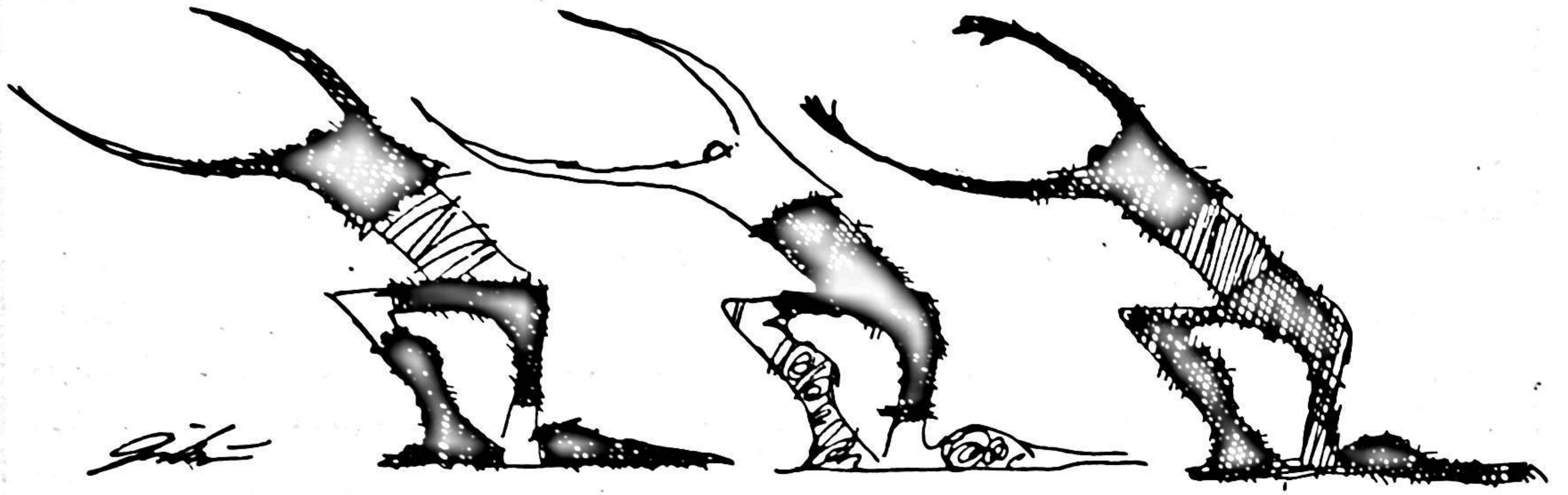
ومجلة «صوت تركستان الشرقية» الصادرة مرة في كل ثلاثة اشهر باللغات التركية والعربية والانجليزية تحت اشراف الزعيم الكبير عيسى يوسف البتكين انما بدأت حياتها النشوية لتعلن للعالم اجمع هذه الحقائق الدامغة:

تلك تركستان الشرقية التي يطلق عليها الصينيون اليوم اسم «سينجانغ» بمعنى «الارض الجديدة» وقد احتلواها بمساعدة الروس وارتكبوا فيها ابشع المظالم واشدها ولاسيما في عهد «ماو».

وهذه المجلة الجديدة القيمة التي ستكتب لها الحياة بفضل دعم ابناء أمتي لها باشتراكاتهم ومساعداتهم الاخرى ان شاء الله تعالى تبشر بتحرر بلد الاباء والاجداد هذا من ربة الاحتلال الصيني في مستقبل قريب كما نرجو ذلك للبلاد التركية المحتلة من قبل الروس السوفيتيين... ان المدن التركية من أمثال كاشغار، واورومتشي، وكولجا، وختن، وكارغيلك، ويني حصار، ويركند وغيرها لا بد ان تتحرر من التسلط الصيني ولا بد ان تنال تركستان الشرقية، عاجلاً أو آجلاً، حريتها واستقلالها.

ولكن كيف يتحرر هذا الوطن الجميل ان كان العالمان التركي والاسلامي في جهل وغفلة عن تاريخه، ولغته، وكفاحه المجيد حتى اليوم، وتعداد سكانه، ومعادنه، وحقوقه الخضر، وفنونه الشعبية، وخصاله الحميدة لشعبه...»

وها هو مركز النشر لتركستان الشرقية قام برئاسة معالي السيد عيسى يوسف بدعم ومساندة اخواننا التركستانيين

اصداء

صوت تركستان الشرقية

مجلتنا السيد عيسى آلب تكين وجميع التركستانيين الشرقيين نقدم بجزيل الشكر وعظيم الامتنان الى الاخوة القائمين على ادارة هذه الصحف والكاتين والمحررين فيها على ما اولوه من اهتمام بالغ بمجلتنا الفتية وقضيتنا العادلة، فجزاهم الله عنا كل خير...

وبناء على هذه المقالات التعريفية بنا وبمجلتنا فقد لقينا حفاوة بل لغة فوق ما كنا نامله ونتوقعه وبدأت الرسائل، والبرقيات، والاتصالات الهاتفية تنهال علينا من كل جانب داخل تركيا وخارجها بالتهنئة والتأييد وطلبات الاشتراك في مجلتنا....

ونحن اذ نشكر جميع الذين حضروا الينا او اتصلوا بنا هاتفيا او بعثوا الينا رسائلهم وبرقياتهم بالتهنئة والتأييد نشر اسماءهم لمرة واحدة على صفحات هذا العدد مع تقديم اطيب تمنيات الصحة والسعادة والتوفيق لهم جميعا، ونتمنى لتركيا العزيزة وللبلاد الاسلامية الشقيقة كل تقدم وازدهار، كما نرجو الله تعالى ان ينيل اخواننا الواقعيين في الاسر والاحتلال عرف الاستقلال وسعادة الحرية انه خير مسؤول، وبالاجابة جدير.

صوت تركستان الشرقية

الصدى الاول لمجلة «صوت تركستان الشرقية» جاء من صحيفة «ترجمان» من كبريات الصحف التركية، فنشرت هذه الجريدة في عددها الصادر بتاريخ ١٥ شباط (فبراير) ١٩٨٤ غلاف مجلتنا على صفحتها الاولى مع خبر يتعلق بصدور العدد الاول منها.

وبعد اثنى عشر يوما من هذا التاريخ نشرت هذه الصحيفة ايضا في عددها الصادر بتاريخ ٢٧/٢/١٩٨٤ مقالين للكاتين الصحفيين الكبيرين احمد قبا قلى واركون كوزه في التعريف بمجلتنا والاشادة بها....

وكذلك قام كل من مصطفى نجاتي احمد اوغلو في صحيفة «تركيا» في عددها الصادر بتاريخ ٥/٣/١٩٨٤، والاساذ الدكتور احمد بيجان ارجيلاسين في مجلة «يني دوشونجه» الاسبوعية، ومحمد قوتلولر في صحيفة «يني نسل» في عددها الصادر بتاريخ ٩/٣/١٩٨٤، واحمد قبالي في صحيفة «ملي غزته» في عددها الصادر بتاريخ ١٤/٣/١٩٨٤ بنشر مقالات قيمة تعرف مجلتنا صوت تركستان الشرقية لقرائهم وستجدون على صفحات هذا العدد خلاصة ما جاء في هذه المقالات.

ونحن اسرة صوت تركستان الشرقية وفي المقدمة صاحب

واحمد يسوي، ونوائي، وتشغاطاي

وهنا اريد التوقف على كتابي «صرف» و «نعوي» لعبدالرؤ وف فطرة في قواعد اللهجة التركية الاوزبكية، لقد ذكرهما المستشرق الالماني آ. فون غاباين في كتابه الذي نشره عام ١٩٤٥ باسم «اوزبكيخ غراماتيك» الا ان المستشرق الروسي كونونوف اضرب عن ذكرهما في كتابه الذي نشره في عام ١٩٦٠ باسم «تشاغداش اوزبك ادبي ديلينك غرامري» (٥) (قواعد اللغة الاوزبكية المعاصرة) ويذكر عبدالرؤ وف فطرة في مدخل كتابه «صرف» تحت عنوان «التطور التاريخي للغتنا» معلومات تفصيلية عن تاريخ التركية الاوزبكية ويقول انها امتداد واستمرار للتركية الادبية التشغاطائية والخاباقانية بينا كان الذين يسمون انفسهم بالكتاب واللغويين من الطبقة العاملة في اوزبكستان يدعون ان الاوزبكية المعاصرة وليدة العصر وانها ظهرت في العهد السوفيتي وليست لها علاقة باللهجات الادبية التشغاطائية والخاباقانية اي اللغة التركستانية القديمة بل هي لغة مستقلة وقائمة بذاتها، ومن اجل ذلك جرت مناقشات حادة حول الموضوع بعد انتشار كتاب الصرف لعبدالرؤ وف فطرة، ورغم الانتقادات الشديدة والهجمات العنيفة التي تعرض لها كتابه «صرف» استمر تدريسه في ثانويات اوزبكستان حتى عام ١٩٣٧، وفي هذا العام اعدم عبدالرؤ وف فطرة وبعد ذلك منع جميع كتبه ومؤلفاته ومن بينها هذا الكتاب للقواعد التركية.

وكتاب الصرف لعبدالرؤ وف فطرة اول تجربة قلمية في قواعد التركية الاوزبكية الا ان اهميته ليست نابعة من ذلك... ورغم مرور ٥٧ عاما على تاليه فان المعلومات التي اشتمل عليها حول الخصائص اللغوية للتركية الاوزبكية لاتزال تحتفظ باصالتها وحيويتها. فمثلا استطاع

عبدالرؤ وف فطرة في كتابه هذا اثبات التناسب الصوتي في التركية الاوزبكية بدقة متناهية لايمكن العثور عليها في كتب القواعد الاوزبكية الاخرى للعالم الروسي كونونوف المتخصص في العلوم التركية او غيره من العلماء المتخصصين في هذا المجال، وكما يقول عبدالرؤ وف فطرة فان في التركية الاوزبكية تناسبا صوتيا من حيث الترقيق والتفخيم وقد كتب في ذلك مايلي:

«ان لهجتنا المحلية هي اوسع لهجة للغة التركية العامة ومن الطبيعي ان تشتمل على جميع الخصائص الموجودة فيها وتنقسم الالفاظ في لهجتنا من حيث التناسب الصوتي الى مرققة ومفخمة كما هو الشأن في كل لهجة تركية.» (٦)

(١) - «مناظرة» - ١٩١٠، «صيحة» - ١٩١١، «سياح هندي» - ١٩١١

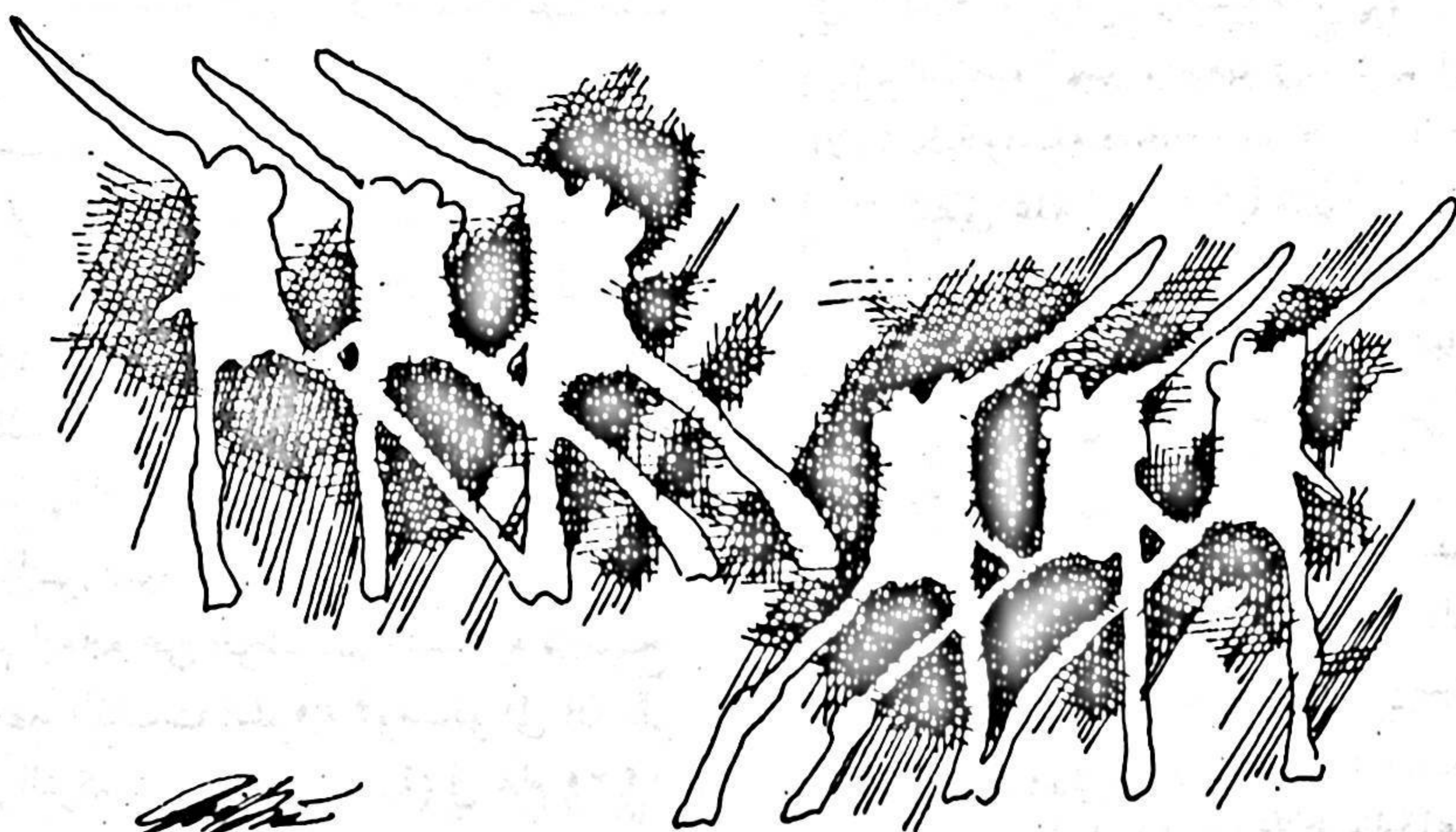
(٢) - دوارد آلورث - اوزبك ليراري بوليتكس، هاغ - ١٩٦٠، ص: ١٠٩

(٣) - اوزبك سوفيت أنتسيكلوبيدياسي، المجلد ١٢ - طشقند ١٩٧٩، ص: ١١٩

(٤) - اسم هذا الكتاب «قيامه» وتم نشر ترجمته الروسية في عام ١٩٦٥ والحكومة السوفيتية جعلته من وسائل الدعاية ضد الاسلام بين الاتراك المسلمين.

(٥) هذان المؤلفان لم يتطرقا الى الاعمال اللغوية لعبدالرؤ وف فطرة في كتبها كما لم يتطرق اليها المختصون في العلوم التركية من الاوزبكيين وغيرهم فيما لهم من ابحاث ودراسات في الموضوع، وكل كتاباتهم المتعلقة بالتطور التاريخي للهجة الادبية الاوزبكية معلولة بالنقص ومشحونة بالاغلاط والاختفاء.

(٦) - عبدالرؤ وف فطرة، «صرف»، سمرقند - طشقند، ١٩٢٧ ص: ١١٠

كتب ومؤلفات غير معروفة للعالم التركستاني عبدالرؤوف فطرة

بقلم الدكتور تيمور قوجه اوغلو

والمعامد في جمهورية اوزبكستان السوفيتية التي قامت في عام ١٩٢٥ (٣).

... واثناء حملة تصفية المثقفين التي اقامها ستالين تم اعتقال عبدالرؤوف فطرة في عام ١٩٣٧ والقضاء عليه في العام نفسه من غير تحقيق، ولا محاكمة كما تمت مصادرة جميع الاثار العلمية والادبية له ومنع تداولها ماعلى كتب واحد كان قد الفه ضد الجهلة من ارباب الشعائر الدينية باسلوب روائي مزاحي (٤) ولايزال هذا المنع ساري المفعول حتى يومنا هذا.

وقد شمل هذا المنع ماكتبه والفه في مجال «التركيات»، ومن اجل ذلك فان اكثر المشتغلين بالعلوم والاداب التركية لم يطلعوا عليها. وما من شك في ان جميع مؤلفاته في هذا المضمار متواجدة في مكتبات المدن الكبيرة في الاتحاد السوفيتي مثل طشقند، ولنينغراد، وغيرها ولكن الحصول على اذن من السلطات السوفيتية بتدقيق هذه المؤلفات صعب جدا، ان لم يكن مستحيلا، ولذلك فاني اقوم منذ عشرة اعوام بالبحث عن اثاره العلمية والادبية في مكتبات تركيا، واوروبا الغربية، والولايات المتحدة الامريكية ونتيجة لذلك فقد عثرت على اهم ماكتبه في مجال «التركيات» وقمت بتصويره.

واليكم ما عثرت عليه من مؤلفاته الخاصة بالعلوم والاداب التركية:

- ١- الكتاب الذي وضعه في علم الاصوات والمورفولوجيا في اللهجة الاوزبكية - واسمه «صرف»
- ٢- الكتاب الذي وضعه في تركيب الجمل في اللهجة الاوزبكية واسمه «نحو»
- ٣- تحقيق علمي يتعلق ب «ديوان لغات الترك» باسم «نماذج من الادب التركي القديم»
- ٤- مقتطفات ادبية تركية مختارة من اسيا الوسطى من عهد كوتا دغو بيلينغ الى القرن السادس عشر باسم «نماذج ادبية اوزبكية»
- ٥- بحث علمي خاص بتاريخ الموسيقى التركية الكلاسيكية في اسيا الوسطى باسم «اوزبك كلاسيك موسيقاسي واونينغ تاريخي» (الموسيقى الاوزبكية الكلاسيكية وتاريخ اونينغ)
- ٦- بحوث ودراسات عن الادب الخاص بعبثة الحقائق،

عبدالرؤوف فطرة شخصية تركستانية متعددة الجوانب. عاش في اشد الظروف التي اجتاحت البلاد في فترة تاريخية عصيبة. ولد في بخارى عام ١٨٨٦ ومات في طشقند عام ١٩٣٧، وخلال سنوات عمره التي بلغت ٥١ عاما قام باعمال مثمرة على المسرح السياسي وفي مجالات العلم والادب. ولكي نعرفه تعريفا تاما يجب ان ننته بصفتنا كثيرة عديدة، ومن هذه الصفات انه كان رائدا للتجدد، وسياسيا، ورجل دولة، ورجل تعليم وتربية، وصحفيًا، وكاتب مقالات يومية، وروائيا، وشاعرا، وكاتب تمثيلات، وناقدا ادبيا، ومؤرخا ادبيا، ولغويا، ومؤرخا موسيقيا، وباحثا في الفنون الشعبية، وغير ذلك. وجميع اثاره العلمية والادبية وكل ما قام به من عمل في شتى المجالات يمتاز بخصتين اثنتين: العصرية، والوطنية. وككل رائد تجددى في تركستان بذل عبدالرؤوف فطرة مجهودا كبيرا في سبيل تجدد مجتمعه والحفاظ على شخصيته القومية.

وبعد ان تخرج من مدرسة «مير عرب» في بخارى اتى استانبول عام ١٩١٠ وانتسب الى دار الفنون (الجامعة) وواظب على الدروس فيها مدة، وخلال عامي ١٩١٠ و ١٩١١ قام بتأليف كتبه الثلاثة الاولى باللغة الفارسية ونشرها في استانبول (١) وبعد عودته الى تركستان لعب دورا هاما في الحركة السياسية التي كان منتعيا اليها منذ مقتل عمره والتي تعرف باسم «الشبان البخاريون» وفي عام ١٩٢٠ انقضت الامارة البخارية وقامت محلها الجمهورية البخارية واصبح عبدالرؤوف فطرة وزيرا للمعارف فيها عام ١٩٢١، وكان قد اقام جمعية للمؤلفين في تركستان في عام ١٩١٨ تحت عنوان «تشغا تاي غرونغو» فمنعتها الحكومة السوفيتية من مزاولة نشاطاتها (٢) في عام ١٩٢٢ وكان مؤسسها عبدالرؤوف فطرة يشغل وقتذاك منصب الرئيس الثاني للمجلس الوزاري الجديد، وفي العام الذي يليه تم ابعاده عن الوظائف السياسية فاصبح عضو تعليم في معهد اللغات الشرقية بموسكو الى ان نال درجة الاستاذية في التركيات (العلوم التركية) في عام ١٩٢٤ وتولى التدريس في مختلف الجامعات، والاكاديميات

SOME LITTLE-KNOWN WORKS OF ABDURRAUF FITRAT

Dr. Timur KOCAOĞLU

(A study presented to the Vth Congress of Turcology, Istanbul, September 1983)

Abdurrauf Fitrat, the Turkistanian scholar, (born Bukhara 1886, died Tashkent 1937) is a many-sided personality, who lived during a period of crises in the history of Turkistan. During his life of 51 years, Abdurrauf Fitrat was active in many fields: in politics, in literature and in scholarly studies. One has to use many expressions to describe him adequately. Some of these would be: Champion of innovations, politician, statesman, educator, journalist, columnist, short-story writer, poet, playwright, literary critic, historian of music, researcher in the field of folk-lore. In his activities in all these multiform fields, two qualities of Abdurrauf Fitrat stand out: he was an innovator and a nationalist. In bringing innovations, he also was very careful not to damage the national culture of his people.

Abdurrauf Fitrat graduated from the Mir Arab Medresseh in Bukhara and came to Istanbul in 1910, and studied in the University of Istanbul for some time. He wrote 3 works in Persian while he was in Istanbul, and published them in 1910 and 1911 (1). After his return to Turkistan, he joined the group of Yash Bukharans (i.e. Young Bukharans) in political activity. After the collapse of the Emirate of Bukhara 1920, he served as Minister of Education in Bukhara in 1921. He founded the Chagatay Gürüngü society, which was one of the earliest association of writers in Turkistan, in 1918. This society was officially proscribed by the Soviet Government in 1922 (2). On that year Fitrat was the vice-premier of Bukhara. In 1923, he was dismissed from office. During 1923-1924 he taught at the Institute of Oriental Languages in Moscow. In 1924 he became professor of Turcology, and later he taught at the various universities, academies and institutes in the so-called Soviet Republic of Özbekistan, which was officially founded in 1925 (3).

He was arrested in 1937, in the course of Stalin's "purge of the intelligentsia", and was shot without trial during the same year. All his scholarly and literary works were proscribed and seized. All his works still remain forbidden, with the single exception of a short story entitled, "Qiyamet", which is a humorous story, satirizing the excesses of some fanatical clergymen (4).

Fitrat's works of scholarship in the fields of Turcology have been also forbidden, and for that

reason now most Turcologists do not know of them. All his scholarly works in the field of Turcology exist in libraries in the great cities of the Soviet Union, such as Leningrad and Tashkent. But it is extremely difficult to secure permission to go there and study these works. During the last 10 years, I have been engaged in a search for his books, in the libraries in Turkey, in Western Europe, and in America. As a result of this prolonged search, I could locate most of his works on Turcology (including the most important ones), and could take photocopies of them.

The works I could locate are the following:

1- A book on philology, entitled "Sarf", dealing with the phonetics and morphology of the Özbek dialect of Turkish.

2- A book entitled "Nahv", dealing with the syntax of the Özbek dialect of Turkish.

3- "Eng Eski Türk Edebiyatı Nemuneleri" (Oldest Excerpts from Turkish Literature), comprising a study of the Divan-i Lügat-it Türk.

4- "Özbek Edebiyatı Nemuneleri" (Examples from Özbek Literature). Examples starting with the Divan-i Lügat-it Türk, and coming down to the 16th century, from many places in Central Asia.

5- "Özbek Klassik Musikasi ve Uning Tarihi" (Özbek Classical Music and its History) A study covering the entire field of classical Turkish music in Central Asia.

6- Studies on Atabet-ül Haqayiq, on Ahmed Yesevi, on Nevayi, and on Chagatay literature.

I want to dwell specially on Fitrat's two studies in the field of Özbek philology: "Sarf" and "Nahv". The German Turcologist A. von Gabain, in the bibliography of his book "Özbekische Grammatik", published in 1945, mentions these two works of Fitrat. But the Russian Turcologist, Kononov, in his work on the "Grammar of the Contemporary Özbek Language", published in 1960, makes no mention of them (5).

In the opening pages of "Sarf", in the section entitled "The Historical Development of Our Language", Fitrat gives detailed information about the history of the Özbek dialect. In that section, Fitrat treats the "Haqaniyye" literary dialect of Chagatay Turkish very thoroughly, and demonstrates that modern Özbek dialect is an offshoot of that. At the time that Fitrat was writing that, a very different point of view was being propagandized by the "proletarian writers" in Özbekistan. According to that view, the Özbek

"language" is an independent language that came into being during the Soviet era, and has no relationship with any other language. When Fitrat's book was published, it gave rise to heated discussions, for this reason. In spite of all the attacks against Fitrat, his book continued to be the text-book in use in all secondary schools, till 1937. After Fitrat was executed in 1937, this book, like all his other books, was totally forbidden.

Fitrat's book "Sarf" constitutes the first thorough study of grammar of the Özbek dialect. But its importance is not confined to its being the first. Today, 57 years after its publication, Fitrat's views and the information he gave, still carry full force and validity. For example, in this book Fitrat correctly recognizes the existence of vocal harmony in the Özbek dialect. But this cannot be found in the grammar of the Russian scholar Kononov, or in the books of other foreign scholars. As Fitrat says, vocal harmony does in fact exist in Özbek dialect. He says:

"Our language is a great dialect within the framework of the Turkish language in general. Therefore, it is natural that all special qualities of the Turkish language should also be found in our

dialect. As in all other Turkish dialects, in our dialect, too, the various speech sounds form two groups: thin sounds and thick sounds ... (Fitrat uses these expressions as the equivalent of the modern phonetic expressions "front vowels" and "back vowels"-Tr.) (6).

Fitrat gives as examples the words "intilmek" and "talpinmak". Alas, in present-day usage in Özbek dialect, this vocal harmony is being disregarded. The word "intilmek", for instance, is being written as "intilmek".

(1) Münazara, 1910. Sayha, 1911. Seyyah-i Hindi, 1911.

(2) Edward Allworth, Uzbek Literary Politics, Haag 1960, p.109.

(3) Özbek Sovyet Encyclopedia, Volume 12 (Tashkent 1979), p.119.

(4) A Russian translation of the short story "Kiyamet" was published in 1965. The Soviet rulers are exploiting this story as propaganda material against Islam, among the Soviet Turkish population.

(5) A. von Gabain, Özbekische Grammatik, Leipzig, 1945, p.189. A.N.Kononov, Grammatika sovremennogo Özbekskogo literaturnogo yazika, Moscow, 1960. Neither the Özbek philologists H.Yakubov and S.Shaabdurrahmanov in their "Half Century of Uzbek Philology" (Obshchestvennye nauki Uzbekistane) no.11-12, 1972, p.110-120, nor Ibe Laude-Cirtautas (a Western philologist and Turcologist) in her article on "On the development of the Literary Uzbek Language in the Last Fifty Years" Türk Kültürü Araştırmaları, no. XV/1-2, 1976, pp.77-92) make any mention of the work of Abdurrauf Fitrat in Özbek linguistics. The article of Laude-Cirtautas mentioned above is full of errors. This lady Turcologist, unfortunately, has done little else than simply repeating the statements and information of Soviet philologists, and has added nothing new to that.

(6) Fitrat, Sarf, Samarkand-Tashkent, 1927, p.11.

NEWS FROM TURKEY

REPERCUSSIONS OF OUR APPEARANCE

The appearance in print of the Voice of Eastern Turkistan, was greeted with joy by our friends in Turkey, and also in other lands.

The first mention of our Review, in the daily Press, was on the 15th February 1984 issue of the TERCÜMAN daily in Istanbul. It was given to the readers as a welcome news, and a photo of the cover of our Review was also printed.

On the 27th of February, two well-known and popular writers in that Daily, Ahmet Kabaklı and Ergun Göze, wrote columns describing our Review and its aims. Summaries of these are given below, following this item.

After that, Mustafa Necati Ahmedoğlu in the daily TÜRKİYE, Prof. Ahmet Bican Ercilasun in YENİ DÜŞÜNCE, Mehmet Kutular in YENİ NESİL, Ahmet Kayalı MİLLİ GAZETE wrote articles warmly applauding and supporting our appearance. Some excerpts and summaries from these are given following this item.

It is indeed a great pleasure for us to thank all

these friends. We are sure that all Turkistanians will be sharing our feelings of gratitude to these friends, and the staffs and owners of these newspapers.

Both within Turkey and outside, our Review aroused great interest and sympathy. Beyond our utmost hopes. We were deluged with letters, telegrams and phone calls, expressing sympathy and solidarity and offering subscriptions.

We thank all those who wrote to us, cabled to us, phoned us, expressing support, solidarity, encouragement. And, of course, we also thank our many friends who called on us personally. We shall try our utmost to be worthy of their support and confidence.

We extend our prayers to God that our friends in Turkistan, as well as other fellow-Muslims in lands not completely free as yet, should have the wonderful gift of independence as soon as possible.

Voice Of Eastern Turkistan

“THE VOICE OF EASTERN TURKISTAN”

(Summary of an article by Ahmet Kabaklı, from the Istanbul daily “Tercüman” of 27th February, 1984)

Eastern Turkistan is an ancient homeland of the Turks, having the traditions and values of a great history, and a rich Islamic civilization. Her flag, when she was independent, had the same star and crescent as that of Turkey, but on a field of deep blue, instead of red. She has an Islamic population of about 20 millions and is very rich in natural resources.

The Chinese are holding this country in bondage, and they have given it the name “Sin-Kiang”, meaning “the newly conquered land”. After their latest invasion of this land (with Russian help), and specially at the time of Mao, terrible atrocities were committed against the Muslim population of this country.

The Review which Isa Beg has started is

holding out the hope that one day this country shall regain her independence. Just as the Muslim lands under Soviet oppression shall regain their freedom.

But how can a country become free, if her history, her great culture, her monuments, her folk-lore, her natural beauties, and her heroic virtues are quite unknown, even in the Islamic World? So, a center for publications describing the cause, culture and history of Eastern Turkistan, through both books and periodicals, was founded with the help and cooperation of many of our brothers from Eastern Turkistan, under the leadership of Isa Alptekin. The same Center now has started publishing the “Voice of Eastern Turkistan”. The first issue contains much material of value and interest. I recommend that you read it, subscribe to it, and spread the news about it to your friends.

The Cause of Eastern Turkistan

(Summary of an article by Ergun Göze, from the Istanbul daily “Tercüman” of 27th February, 1984)

I have now before me the first issue of “The Voice of Eastern Turkistan”. Tastefully printed, with coloured photos. I turn over the pages. Feeling both sorrow and pleasure.

The “Foreword” is written by Isa Alptekin. Former “Secretary-General” (which means Prime Minister) of Eastern Turkistan. A real statesman. He says, in this Foreword: (here a portion of the Foreword is given verbatim).

It impresses me that Isa Alptekin says: “I am putting my trust first in God; and after that, in the support of my friends of Turkistan, of Turkey, and of the Islamic World.”

The second article in the review is “Why Help Turkistan?”, by İsmet Tümtürk, a thinker and writer well-known in the Turkish World and in anti-communist circles. Right after that (a meaningful situation) comes the poem “Prayer-Time in Kashgar” by Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu. Ahmet Güner, in his article “Islam and Communism” draws a clear line going all the way from Hilmi Ziya to Garaudy.

A scholarly study on “Place Names in Eastern Turkistan” by Prof. Mehmet Eröz, Dr. Emel Esin

on the role of Satuq Bughra Khan in Turkistan’s embracing Islam, and an account of what Erkin Alptekin (son of Isa Alptekin) saw and felt in visiting Eastern Turkistan, for the first time after having had to flee from the country 32 years ago, with his father. Ahmet Kabaklı’s “Notes for The Islamic Conference”, an article by Ali Gümüş and other items of interest, and also news from Turkistan, make this a very valuable Review. May it serve the Turkish World and the Islamic World well!

At the start of my article I said, I felt sorrow, too. Because I remembered the old days. I have known Isa Beg well, from 1960 on, and I remembered his great sufferings in the cause of Eastern Turkistan. But he never abandoned his Cause. And he always made every effort to unite and reconcile the friends of Turkistan and of Islam. In these two attributes lie the secrets of his success. Why does he say “Eastern Turkistan?” Why not simply “Turkistan”? This is due merely to a question of political expediency. Because the political situations of the two halves of Turkistan are different. But, in reality they are indivisible, and their destiny is the same.

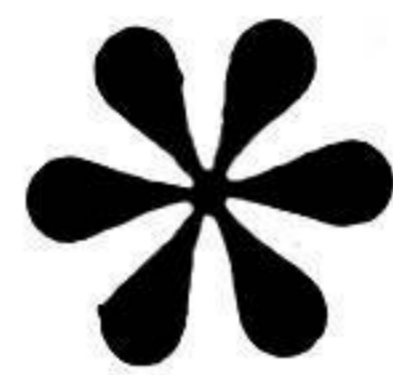
Isa Beg and his companions never gave up their Cause, because they always acted in the firm faith that: “God is on our side!”

Some other notices about our appearance

Prof. Ahmet Bican Ercilasun wrote:

"We feel deeply thankful to Isa Alptekin. He is a tireless worker for a sacred cause, and a living representative of a branch of the Turkish nation which has left its mark on history for 15 centuries, which invented and used a printing process as early as the 9th and 10th centuries, and which left us the most ancient Turkish texts after the Orqun

monuments: tens of thousands of pages of texts. Isa Beg says: 'I shall try to perform this sacred duty as far as I can. After that, I hope there will be others who shall carry on the job'. He provides an example for youth to follow... It will be a great service to the Turkish World and the Islamic World, if this Review can keep up the same high standard of quality in the succeeding issues."

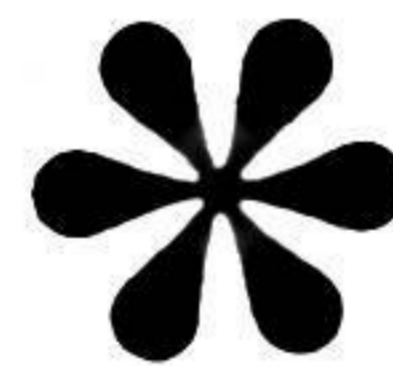
Mustafa Necati Ahmedoğlu wrote:

"This Review started publication in 3 languages. It is intended that in the future articles in the various dialects of Turkish should also be added. In our age nations fight not only with bullets, but also with books and newspapers. These can be even more effective. A sublime cause which is not constantly fed with books and periodicals could sink into oblivion... This Review

will serve not only the cause of East Turkistan, but of West Turkistan, too. Further, it will be of great service to all Turks and Muslims now under foreign bondage and to the entire Islamic World."

★ ★ ★ ★ ★

Lack of space prevents our quoting these notices in full, and also the many other notices, extending sympathy, praise and encouragement to us. We thank them all, most warmly.

Ahmet Kayali wrote:

"This Review is being published by Eastern Turkistanians, whose ancestral homeland is occupied by the Red Chinese, and who had to take refuge in Turkey. It is emphasized that this is a

cooperative undertaking, which began with the 'insistent wishes, advice, demands and even pressure...' of the Turkistanians to Isa Alptekin. ... We wish the Review a long, useful and successful career..."

ISLAMIC UNIVERSITY COURSES

A number of scholarships and other kinds of help are generally available each year, for non-Pakistani Muslim students, at the Islamic University at Islamabad, Pakistan.

Last year, the last date for receipt of applications in the office of the Secretary, Islamic University Shah Feisal Campus, Islamabad, Pakistan, was 30th July, 1983.

Students interested this year would be well-advised to start their preparations now, in plenty of time.

Details can be obtained from the Information Division, Pakistan Embassy, 35 Lowndes Square, London S.W.1, England.

TÜRKİSTAN'da cedidçilik devrindeki bâzı neşriyat

ÇAĞATAY KOÇAR

Türkistanlı aydınlar arasında 16. yüzyıldan beri devam eden medreselerdeki eğitim ve öğretim sistemi üstündeki tartışmalar 20. yüzyıl başlarına kadar ciddi surette devam etti. Bu tartışmalar 20. yüzyıldan başlayarak Türkistanlı aydınlarının bir kısmında kültürel reform yapılması yolunu açtı. İlerici fikirleri destekleyen Türkistanlı aydınlar Çağdaş Avrupa kültürünü kendilerine uygunlaştırmak için harekete geçtiler İsmail Gaspıral'nın ilerici fikirleri Türkistan'da yayılmaya başladı. Yabancı memleketleri gören Türkistanlılar ortasında memleketin modernleştirilmesini isteyenler çoğaldı. Yabancı zararlı fikirlerin tesirinden kurtulmak için o fikirler muzakere edildi. Bunun için gençlerin eğitimine önem verilmesi meselesi ön plâna alındı. Bu şekilde Türkistan'da Cedidcilik fikirlerine sahip olanlar ve destekleyenler yavaş yavaş çoğaldı. Türkistan'da Cedidciliğin babası olarak Münevver Kârî, Mahmut Hoca Behbudî, Çolpan, Vaslı, Bahrembek, Devletşah, Hacı Mûin Şükruallah, Aşur Ali Zahir, Abdullah Avlaniy, Haziniy, Yusuf Seryami, Tavalla, Sidkiy-Handakliy ve bu gibi kişilerdir. Bunlar Cedidcilik mefkûresini Türkistan halkına tanıtmaya uğraştılar. (1)

Böylece, Cedidcilik hareketi Türkistan tarihinde uyanış, zamanın taleplerine göre yenilik için mücadele ve milleti yeni usulde eğiterek istiklâle kavuşmak hareketi ve gayesi idi. 19. yüzyılın sonunda başlayan Cedidcilik hareketi yeni millî kültürel akımın ortaya çıkmasıydı. Fakat Cedidcilik hareketine önce Çar Rusyası ve bazı mahallî radikal gruplar, sonra ise Komünist Partisi sert mücadele yürüttüler ve bugün de yürütmektedir. (2)

Bunlara bakmıyarak Cedidcilik hareketi kısa bir vakit içinde usulü Cedid okulları ve Cedid edebiyatı vasıtasıyla gazete, mecmua ve kitaplar ile halkın arasında taraftar kazandı. Cedidcilik hareketi henüz milletin umumi düşüncesine dönmiyen, lâkin her yerde kök attığı bir zamanda, Türkistan tarihinde yeni bir devir başlamaktaydı, yani Çarlık rejimi yerine Bolşevik devri başlamaktaydı. 1917 yılından sonra başlayan böyle bir vaziyet karşısında Cedid hareketi de yeni bir yön ve yol izlemek mecburiyetinde kaldı. Yıllarca birbirine karşı olan, devrin talebine ve Cedidciliğin mânâsını düşünemeyen bazı ulâmalar ve ruhâniler 1917 yılında kendi aralarındaki mücadeleyi bırakarak millî gayenin geleceği üstünde düşünmek mecburiyetinde kaldılar. Bunun için de Kokand muhtariyeti

devrinde Cedidcilerin "Şora-yi İslâmiye Cemiyeti" ve dindarların "Ulâmalar Cemiyeti" birlikte hareket etmeye çalıştılar. Çar Rusyası yerine komünizm hâkimiyetinin başlaması, ister istemez millî güçleri, millî irade ve hürriyet meselesinde bir nokta etrafında hareket etmeye mecbur bıraktı. Bu başlangıçta şahısların teşebbüsü, sonra grupların ve 1917 yılında teşkilât şeklini alan Cedidcilik hareketi halk arasında faaliyet yürütmeye imkân buldu. (3)

Cedidciler bu gayelerini gazete ve mecmualar vasıtasıyla yaymaya hareket ettiler. Cedidler şu arada yeni usul mektepler, türlü kütüphaneler, kıraathaneler, amatör tiyatro grupları kurarak ilerici fikirlerini yaymaya çalıştılar. Böylece Türkistan'da Cedidcilik hareketi 20. yüzyılın başında belirli bir siyasî akıma döndü.

Cedid yazarları ilerici fikirleri, şu cümleden okumayı, çağdaş şekilde eğitim görmeyi ilerisürdü. Cedid önderlerinden bazıları kendi makalelerinde, "Sizde oğlunuzu okutmaya verin, bize en gerekli şeylerden biri üniversite terbiyesi ve marifetidir. Görüyor musunuz? Başka milletlerden halk ilim için gencecik oğul ve kızlarını Avrupa'ya, Amerika'ya, Asya'dan Avrupa'ya, demek 4-5 yıl gurbete gönderirler" diyerek okumayı teşvik ettiler. (4)

Cedidciler Türkistan halkının millî bağımsızlığı, ilerlemesi ve modernleşmesi için hiç durmadan mücadele yürüttüler. Cedidler aynı zamanda edebî-bediî sahada da aktif hareket ettiler. Cedid edebiyatı konu ve gaye yönünden millî, dinî ve Türkistan halkının karakterine uygun fikir ve düşünceleri yaymak için hareket etti. Onun bu temetik ve gayevî düşünceleri halkın bediî fikirlerini aksettirdi. Cedid edebiyatının gündelik hayatı geniş oranda realistik levhalarda aksettirdiğini görmek mümkündür. Çünkü onun gayesi halkın menfaati ve nihayet yabancı unsurlardan uzak öz millî bağımsızlığını ve kültürünü ileri sürerek realizmi tanıtmak idi.

Türkistan'da Cedidcilerin önderleri yeni usul okulları, gazete ve mecmualar, şarkılar, edebî toplantılar vasıtasıyla öz millî düşüncelerini yaymaya çalıştılar. Onlar halka dayanarak "Millî Birlik", "Vatan ve İslâm Kaideleri" hususunda bilgi verdiler. Ahlâk, dinî ve sosyal meseleleri millî ve çağdaş zamana uygun şekilde tahlil ederek aydınlatmaya hareket ettiler. Cedidler ahlâkî, dinî ve felsefî hususları ispat etmek için Kur'an ve Hadis'lerin

esasına dayandılar. Dinî, felsefî meselelerde Cedid önderleri sosyal ve ilmî gelişmenin esasını İslâm dini teşkil eder diyen fikri ispat etmeye çalıştılar. Onlar Avrupa orta çağlarda karanlık bir devir içinde yaşarken İslâm dünyasında fen ve edebiyat İslâm esaslarına göre gelişti diyerek bunun için İslâm tarihinin incelenmesini ileri sürdüler. Cedid önderleri Türkistan'da Marksîs felsefenin yayılış ve tesirinin önünü almak için mücadele yürüttüler. Cedidlerin önderlerinden biri sayılan Mahmut Hoca Behbudî "Materyalizme, ateistlere karşı başarılı mücadele maksadıyla fen ve felsefenin çağdaş yöntemleriyle silâhlanırsak kötü olmazdı" diyerek fikrini bildirir.

Cedidcilik hareketi ve Cedid edebiyatı Türkistan edebiyatında derin ve mühim iz bırakan bir akım sayılır. Türkistan'da birinci olarak teşkil edilen edebî teşkilât "Çağatay Gürüŋgi" ismini taşıyor, onun etrafına ilerici aydınlar toplandı. Onların gayesi Türkistan'da bağımsız bir devlet kurmak, ilerici ve çağdaş fikirleri halka tanıtmaktı. Cedidciler bu fikirlerini edebî-içtimaî sahalarda yaymaya çalıştılar. Onlar bilhassa gençler üstünde ayrıca durdular ve onların çağdaş bilimlerini öğrenmelerine türlü kolaylıklar yaratmak için imkân aradılar. Cedidciler bu fikirlerini halka tanıtmak için gazete ve mecmualar çıkardılar. Şimdi Cedidlerin Türkistan'da çıkardıkları bazı neşriyatlar üstünde duralım.

Cedidlerin ilk gazetesi 1905 yılının sonunda çıktı. "ORTA ASYA'NIN ÖMÜRGÜZARLIĞI" isimindeki gazete pek uzun devam etmedi. Çar hükûmeti onu yasakladı. Bu gazete hakkında yeterli malûmat toplıyamadığımız için geniş bilgi veremeyeceğiz.

"TARAKKİY": Türkistan'da Cedidciler Ocak 1906 yılında "Tarakkiy" isimli gazeteyi çıkarmaya başladılar ve o gazete 31 Mart'a kadar yayın hayatını sürdürdü. Taşkent'te haftada iki defa çıkan "Tarakkiy" gazetesi Türkistan halkının millî, dinî his duygularına hitap etti ve o duyguları uyandırmaya çalıştı. Yeni usul okullar açmayı, o yerlerde modern bilimlerini öğrenmeyi teşvik etti. Şu arada örf-adetleri, İslâm'ın ilerici olduğunu ve hiçbir vakit ilim edinmeye engel olmadığını hatta ilim öğrenmek her müslümanın üstüne farz olduğunu ileri sürdü. "Tarakkiy" gazetesi sayfalarında yazılan makâlelerde işçiler, emekçiler desteklendi ve onların emeklerinin karşılığının verilmesi ileri sürüldü. "Tarakkiy" gazetesine Eser İsmail Abidiy muharrirlik yaptı. Fakat Rus Çar hükûmeti Cedidlerin ilk gazetesini kısa zaman sonra kendisi için zararlı diyerek neşir edilmesine izin vermedi ve 31 Mart 1906 yılında yayın hayatı durduruldu. Böylece "Tarakkiy" gazetesi yalnız 19 sayı yayınlandı. (*)

"HURŞİD": O devirde Ruslar "Türkistan Vilâyetinin Gazetesi" vasıtası ile kendilerinin istilâcı ve

kültürel tasirlerini yaymaya hareket ettiler. Bu istilâcı harekete karşı Mülnevver Kârî ve yakın arkadaşları Mahmut Hoca Behbudî, Vaslı, Bahrembek, Devletşah, Hacı Mûin Şükruallah, Aşur Ali Zahir ve başka Türkistanlı aydınlar Türkistan millî edebiyatını, bilhassa Cedid edebiyatını halka tanıtmaya çalıştılar. (*) Onlar böylece 6 Eylül 1906 yılında "Hurşid" adında haftalık bir gazete çıkarmaya başlayarak, Türkistan'da kültürel sahada ıslahat yapılmasının gerekliliğini ve memleketin modernleştirilmesinin zaruri olduğunu bildirdiler. Fakat bu gazetenin yaydığı düşünce ve fikirler istilâcı Rus Çar rejimine uygun gelmediği için 10. sayısından sonra yani 16 Kasım 1906 yılında yayınlanması kesinlikle yasaklandı. (?)

"ŞUHRAT": Türkistanlı aydınlar Taşkent'te Abdullah Avlaniy muharrirliği altında ve onun evinde 1 Aralık 1907 yılında "Şuhrat" isimli gazeteyi çıkarmaya başladılar. O gazete haftada bir defa Özbek lehçesinde neşir edildi. Gazete terakkiperver fikir ve gayeleri ileri sürdü, halkı bilim öğrenmeye bilhassa yabancı dil öğrenmeye teşvik etti. Esasen Türkistanlı aydınlar milliyetçi fikirleri yaymaya ve halkı istilâcılara karşı uyanık olmaya çağırdı. Gazetenin mesûl elemanları Türkistanlı gençlerin devlet işlerine ve hükûmet mevkiilerine iştirak ederek millete faydalı eleman olabilmeleri için onların Avrupa'ya gönderilerek yetişmelerini teşvik etti ve öncülük yaptılar. Bununla beraber Cedid yazarlar "Şuhrat" gazetesi vasıtasıyla fikirlerini ileri sürdüler. Milleti saflığını, İslâm dinine olan inancını muhafaza etmek, vatanına, millete faydalı olarak yetişmeleri için Türkistanlı kabiliyetli gençleri zamanın bilimlerini öğrenmelerine imkân sağlamak içinde çalıştılar. Meselâ Cedidler Türkistanlı gençleri o zaman Türkiye ve Mısır'a gönderilmesine yardımcı oldular. Bundan maksat onların aydın din adamı olarak yetişmelerini sağlamaktı.

"Şuhrat" gazetesinde Mahmud Hoca Behbudî, Molla Koşak, Münavvar Kârî ve başka Cedidler faal iştirak ettiler. Fakat çok geçmeden "Şuhrat" gazetesi Rus Çar hükûmeti tarafından zararlı diye iddia edilerek Mart 1908 yılında kapatıldı. (*)

"ASİYA": Abdullah Avlanî yasaklamalara bakmıyarak 9 Nisan 1908 yılından itibaren Taşkent'te Ahmet Bektemir muharrirliği altında gizli "Asiya" isimli gazete çıkarmaya başladı. Gazetenin gayesi eski mektep ve medreseleri ıslâh etmek idi. Gazeteyi Türkistanlı milliyetçiler maddî ve manevî yönden desteklediler. "Asiya" gazetesi Türkistan halkına bilim sahibi olması için türlü yollar gösterdi. Bu babda her türlü makale ve şiirler yazıldı. Bu fikirler Çar hükûmetini rahatsız ettiği için aradan uzun zaman geçmeden bu gazeteyi de altıncı sayısından sonra kapattı. (*)

"BUHARÂÎ ŞARİF": Türkistan'daki Cedidler milletin geleceğini düşünerek, onları çağdaş mede-

niyet ve kültür ile tanıştırmak için türlü gazete ve mecmualar çıkardılar. Onlardan biri 11 Mart 1912 yılında Kagan'da çıkartmış oldukları "Buharaî Şarif" gazetesidir. O gazete haftada üç defa Tacik dilinde neşir edildi ve 2 Ocak 1913 yılına kadar devam etti. "Buharaî Şarif" gazetesi İslâm tertip kaidelerini ve Cedidcilik mefküresini yaymaya çalıştı. Onun sayfalarında maarif sahasına, mektep ve medreseler durumuna dair malûmatlar, edebî ve bediî eserlerden örnekler, hemde yabancı ülkelerdeki olaylardan haberler verildi. "Buharaî Şarif" gazetesine Sadraddin Aynî, Abdulrauf Fitrat ve başkaları önderlik yaptılar, onların bir çok makaleleri neşir edildi. O makalelerde Cedidcilik fikirleri yeni çağdaş bilimlerle tanışmanın zaruriliği ileri sürüldü. Sadraddin Aynî ve Abdulrauf Fitrat ve dostları kendi eserleri ile halkı tanıtmaya çalıştılar. "Buharaî Şarif" gazetesi başka Cedid yayın organları gibi istilâcı Rus Çar hükûmeti tarafından kendileri için zararlı sayarak 2 Ocak 1913 yılında kapatıldı. Gazete toplam 153 sayı çıktı ve tirajı diğerlerine nazaran hayli fazla idi. (10)

"SAMARKAND": Türkistanlı Cedidler 1913 yılının Nisan ayından Eylül ayına kadar, yani Çar hükûmeti tarafından kapatılana kadar "Samarkand" isimli haftada iki defa Özbek lehçesinde, Rus ve Tacik dillerinde gazete çıkardılar. 26. ve 27. sayıları "Yangi Samarkand" ismi ile çıkarıldı. Başyazarı ve sahibi Mahmut Hoca Behbudî idi. Gazete başka Cedid basını gibi millî, dinî ve çağdaş fikirleri ifade ve destekleyen bir organ olarak tanındı. Türkistanlı aydın ve tüccar tabakası gazetenin çıkmasına büyük yardımda bulundu. "Samarkand" gazetesi mahallî ahaliyi Avrupa ve çağdaş medeniyet ile tanıştırmada belirli derecede rol oynadı. Gazete toplam 45 sayı çıktı ve tirajı 600 civarında idi. (11)

AYNA": Türkistan'da Cedidizm hareketinin önderlerinden biri olan yazar, gazeteci ve cemaat rehberlerinden Mahmut Hoca Behbudî tarafından çıkarıldı. "Ayna" mecmuası 20 Ağustos 1913 yılından Haziran 1915 yılına kadar önce haftada bir defa, Haziran 1914'ten sonra ayda iki defa Samarkant'ta neşir edildi. Mecmuada yayınlanan makalelerde halkı ilim, marifet sahibi olmaya çağrıldığı görülür. Bilhassa kadın ve kızların da ilim ve sanat öğrenmesini hukuki yönden savundu. Yeni usulde okullar açmayı, çağdaş ilimleri öğrenmeyi tavsiye etti. "Ayna" mecmuasına Mahmut Hoca Behbudî ve yakın dostları muharrirlik yaptılar. Mecmua Türkistan dışına da gönderildi. Meselâ, Kafkaziya, Tataristan, İran, Afganistan, Hindistan ve Türkiye'ye gönderildi. "Ayna" mecmuası mahallî halkın menfaatlarını savunarak, Cedidizm mefküresini yaydı. Toplam olarak 68 sayı çıktı, tirajı 600 idi. (12) Fakat bâzı Türkistanlı komünist yazarlar "Ayna" mecmuası hakkında, "O reaksiyoner güçlerin mecmuası idi ve mahallî burjuva milli-

yetçi gruplar tarafından neşir edildi", diyerek iddia ettiler. Biz bu iddiaların yersiz olduğunu "Ayna" mecmuasının 1915 yılında 10'ncu sayısının 270'nci sahifesinde Mirmuhsin'nin "Beder ol!", yani, "Uyan" isimli şiirinde görmekteyiz. Mirmuhsin "Ayna" mecmuasında neşir edilen "Beder ol!" şiirinde bütün emekçileri "Fakiru miskinatlükten halas olmakka tayyar ol", diye mücadeleye çağırır. Bundan mâlum olduğu gibi "Ayna" mecmuası fakirleri-yoksulları himaye eden ve ilerici fikirleri savunan bir mecmuadır. (13)

"SADA-İ TÜRKİSTAN": Türkistanlı aydın Ubaydullah Hoca Asadullah Hoca tarafından Nisan 1914 yılında "Sada-î Türkistan" isimli gazete çıkarılmaya başlandı. O bu gazetenin birinci sayısında niçin "Sada-î Türkistan"ı çıkarmakta olduğunu şöyle izah eder: "Biz Türkistanlılar halihazırda ne zamana nede şeriatı İslâm'a göre hareket etmekteyiz, nede tarihten ibret almaktayız. Şu cehâlet ve gafletimizi görün, bir müddet yine sabır ve tahammül etmek, mukaddes vatanımız ve mihriban annemiz Türkistan'a ihanettir. Biz buna karşı aht ettiğimiz için bu gazeteyi çıkarmaya başladık".

Böylece "Sada-î Türkistan" gazetesi 1914 yılında Taşkent'te çıkmaya başladı ve onun baş muharriri Ubaydullah Hoca Asadullah Hoca idi. "Sada-î Türkistan" içtimâî, siyasi ve edebî gazete olup, haftada iki kere Özbek lehçesinde neşir edildi. Gazetenin sayfalarında dinî, didaktik mevzulara geniş yer verildiği gibi ilerici fikir ve düşünceleri de müdafaa etti. "Sada-î Türkistan" o devirde mahallî dilde çıkan geniş nüfuzlu gazete idi. Muharrirler heyetinde o devrin en aydın kişileri toplanmıştı. Bilhassa o zaman Türkistan'ın tanınmış aydınları Abdullah Avlanî, Abdullah Kadirî, Mahmut Hoca Behbudî, Mirmuhsin, Hamza Hakimzade Niyazî, Abdulhamit Süleyman, Hocamyar, Muhammadcan, Lütfullah Alimî, Hacı Muyin, Münevver Kârî ve başkalar iştirak ettiler. "Sada-î Türkistan" gazetesi toplam 66 sayı çıktı, başka gazetelerin başına geldiği gibi onu da Çar-Rus hükûmeti durdurdu. (14)

SADA-İ PARGANA": Cedidçilerin Fergane vadisinde Özbek lehçesinde neşretmiş olduğu içtimâî, siyasi, edebî, bediî gazetesidir. O gazete 9 Nisan 1914'te çıkarılmaya başlandı ve o yılın Kasım ayına kadar Kokant'da haftada üç defa çıkarıldı. "Sada-î Fargana" gazetesi 17 Temmuz 1914 yılından itibaren "Ferganskoe Eho" adı ile haftada üç defa Rus dilinde de çıkarıldı. Muharriri ve müteşebbisi A. Mahmut idi. "Sada-î Fargana" gazetesinin Kasım 1914 yılına kadar 100'e yakın sayı çıktı, sonra halkı uyardığı için sömürgeci Çar Rus hükûmeti tarafından çıkarılışına izin verilmedi. Tirajı 500-600 civarında idi. O devirdeki Türkistan'ın tanınmış aydını olan Ubaydullah Hoca'nın yardımı ile Cedidcilik fikirlerini yaymak

için çok hizmet eden "Sada-i Fargana" gazetesinde "Derdimiz bir, dermanımız hem birdir. O halde ey kardeşler! Yazalım, okuyalım, çünkü dertlerimizin devâsı, şifâsı yalnız okumak ve yazmaktır", diyerek ilerici fikir-düşüncelerini ifade etti. (15)

"AL-ISLAH": Cedid önderlerinden Abdurrahman Sadıkoğlu, (tahullusu "Sayyah") 1915 yılında Taşkent'te tarihî, edebî ve dinî konulara ağırlık veren "Al-Islah" isimli mecmua çıkarmaya başladı. Bir müddet sonra "Al-Islah" mecmuasını Asgarhan Pahlavanoğlu devam ettirdi. 1915-1918 yılları arasında çıkan "Al-Islah" mecmuası Taşkent'te taşbasmada basıldı. O mecmua ayda iki defa neşir edildi. "Al-Islah" mecmuası İslâm dinini hurafatlardan temizlemeyi amaç edindi. Kur'ân-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerden örnekler vererek ilim, fen öğrenmeyi İslâm'ın esası olduğunu tebliğ etti. Fakat bazı Türkistanlı komünist yazarlar "Al-Islah" mecmuasına karşı yazdıkları makalelerinde: "Taşkent'te ulâmalar ve zenginlerin yardımları ile neşir olacak mecmua dini teşvik edici, reaksiyon "Al-Islah" mecmuası sosyal hayattaki her türlü yeniliğe ve ilerici fikirlere dıştırnağı ile karşı çıkar ve bilhassa Türkistan demokratik yazarlar vekillerine karşı nefretini gazabını saklamıyacak fikirler yayacak", diye iddia ettiler. Şimdi az "Al-Islah" mecmuasının gayesini tekrar kısaca anlatalım ve bir iki misalle bunu açıklıyalım. "Al-Islah" mecmuası halkı ilim, fen öğrenmeye teşvik etti ve bunu birinci hizmet olarak kabul etti. Meselâ: "Al-Islah" mecmuasının 15 Haziran 1915 yılındaki sayısının 414'ncü sahifesinde aşağıdaki malûmat verilir: "Yangi Saâdet" isimli 46 sahifeli Türkiye ve Türkistan şivesinde bir millî romanın yeniden basılmış oluşu bizi çok memnun etti. Halkı okumaya ve yazmaya teşvik etmek için şimdiye kadar Türkistan vilâyetinde bihassa Türkistan şivesinde bunun gibi tesirli bir roman neşiredilmedi desek mübalağa etmemiş oluruz. Bu romanın yazarı Hamza Hakimzade Niyazî çapanları ve neşiri Kokant'ta "Madara Kütüphanesidir". Tanesi 25 tiyin (Kuruş)'dir."

Bundan malûm olduğu gibi "Al-Islah" mecmuası ilerici fikirlere dıştırnağı ile karşı çıkmış değil. Aksine bu fikirleri her daim yaymayı gaye edindi ve ilim, teknik öğrenmeyi İslâm'ın esası ve emri olduğunu ileri süren ilerici aydın bir mecmua idi. Misalde de bu açıkça görülmekte. Başka gazete ve mecmuaların başına geldiği gibi onu da kısa bir vakit sonra Rus Çar hükûmeti çıkışını durdurdu. (16, 17, 18)

Bu gazete ve mecmualardan başka Cedidler "Tüccar" isimli gazeteyi 1907 yılında Taşkent'te çıkardılar. Şehrin zenginlerinden Said Kârim Saidazam önderliğinde 36 sayı çıkarıldı, Çar Rus hükûmeti bunu da kendisi için zararlı sayarak neşir edilmesine müsaade etmedi. (19)

Türkistan'daki Tatar milliyetçiler "Uluğ Türkistan" isimli gazete çıkardılar. Gazete şubat devriminden sonra çıkarıldı ve milliyetçilik fikirlerini savunarak Bolşeviklere karşı mücadele yürüttü. Kabir Bekir muharrirliği altındaki gazete 1918 yılı başlarına kadar çıkarıldı ve tirajı 6.000 etrafında idi. "Uluğ Türkistan" gazetesinin mefkûresi yabancı unsurlar kararına boy eğmezlik ve Cedidçilik fikirlerini yaymak idi. Gazetenin çıkışına o devirdeki milliyetçi aydınlar, zenginler her türlü maddî ve manevî yardım verdiler.

"AL-İZAH": Türkistan'da Cedidçiler tarafından çıkarılan tesirli mecmualardan biri "Al-İzah" idi. O mecmua haftada bir çıkar, dinî, sosyal, siyasi ve edebî konuları tahlil ederdi. "Al-İzah" mecmuasının sahibi Ulâmalar Cemiyeti idi ve Taşkent'te taşbasmada basılırdı. "Al-İzah" mecmuası Tatar ulâmalarının 1906 yılında çıkardığı "Din ve Maişat" isimli mecmuanın yolunu devam ettirdi ve 1917 yılı 18 sayı çıkarıldı, onun da çıkışına Ruslar müsaade etmedi.

"TURAN": 1912 yılında Buhara'da çıkarıldı. Turancılık fikirlerini yaymaya hareket etti ve 1913 yılında basımı durduruldu.

"ŞORAI İSLÂM" 1917 yılının mayısında Taşkent'te Türkistanlı ve Tatar aydınları tarafından çıkarıldı. Yazarlar, Müftü Alimcan Barudi, İsmail Abidi, K. Battal, Burhan Habib idiler, ilerici fikirleri ve Türkistan'ın bağımsızlığını savunduğu için yasak edildi.

"KENGAS": 1917 yılında Taşkent'te Zeki Velidi Togan ve Münevver Kârı tarafından "Şorai İslâm"ın devamı olarak çıkarılmaya başlandı. Sahibi "Türkistan Müslüman Merkezi Şora"sı idi. Çok geçmeden bunun da çıkmasına müsaade edilmedi.

Şimdi komünistlerin Cedidçilik hareketini nasıl değerlendirdikleri hususunda kısaca bilgi verelim: Moskova'da 1959 yılında neşir edilen "MALAYA SOVETSKAYA" ansiklopedisinin 3. cildi 477. sahifesinde Cedidçilik hakkında şunlar yazılır:

"Asya'da Cedidçilik 1905 yılında reaksiyoner Pan-Türkçülük hareketi sıfatında gelişmeye başladı. Şubat devriminden sonra Cedidler Türkistan'da kendilerinin "ŞORA" ve "İSÂMİYE" isimli burjuva milliyetçilik teşkilâtlarını, Buhara'da "YAŞ BUHARA'LILAR" (Genç Buharalılar) ve Hive'de "YAŞ HİVE'LİLER" partilerini kurdular. Ekim ihtilâlinde sonra ise Cedidçiler Sovet hâkimiyetine karşı mücadele ettiler. 1917 yılında onlara karşı-devrimci "KOKAN" muhtariyetinin teşkilâtçısı sıfatında ortaya çıktılar. Sovyet hâkimiyetinin kuruluş ve ondan sonraki döneminde Cedidçilik hareketi bütünü ile yok edildi".

Yukarıdakilere ilâve olarak, Sovyet tarihçileri ve Sovyet propagandistleri Cedidçileri Türkistan'

da Rus burjuvası ile işbirliği yaptılar, Rus hükûmetine sadık idiler ve buna benzer uydurmalar ortaya atarak onları karalamaya çalıştılar. Bu iddiaların hiç biri doğru değil, bunu tarihi vesikalarda okumaktayız. Biz bu husus üstünde fazla durmıyacağız.

Komünistler vakti ile Türkistan'da belirli bir kuvvete sahip olan ve komünist ideolojinin Türkistan'da yayılmasına belirli derecede karşılık gösteren Ceditçilik akımını karalamak ve iftira yağdırmak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Bu akımın millî menfaat için yaptığı baha biçilmez hizmetlerini hiç bir zaman tarihten ve milletin kalbinden silip atamazlar. Türkistan'daki Ceditçiler Türkistan'ın millî, dinî hayatını, örf-adetlerini, medeniyetini, edebiyatını komünizm tesirinden korumak için mücadele ettiler ve bu mücadelede büyük muvaffakiyetlere de eriştiler.

Türkistan'da Ceditçilik hareketi bir milli kuvvete sahip olmasa ve aydın sınıf tarafından benimsenirse idi komünistler bu akıma karşı şimdiye kadar mücadele etmezlerdi. Ceditçilik akımı şimdi de komünistlerin uykusunu kaçırmakta. Buna bir misal verelim. Özbekistan Yazarlar Teşkilâtı'nın reisi Rahmat Mecid 1934 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'nin birinci kurultayında:

“Ceditçilik ve Cedit Edebiyatı” Özbek edebiyatı hareketinde mühim izler bıraktı ve o bundan başka proleter edebiyatına ve umumen Sovyet edebiyatına karşı mücadelede düşmanlarımızın elinde en güçlü silâh oldu”, dedi.

Rahmat Mecid'in yukarıdaki sözlerinden 20 sene geçtikten sonra Sovyet basını yine Ceditçilik akımına hücum etmeye başladı. Halbuki 1934-1939 yılları arasında Sovyet hâkimiyeti Türkistan'da aydınları temizlemeye başladığı zaman ne kadar komünist rejimine muhalefet varsa hepsini yok etmişti. Fakat buna bakmıyarak millî menfaati himaye eden Ceditçilik akımı sönmedi.

Sovyet yazarları şimdi Ceditçilik akımını Pan-Türkizm ve Pan-İslâmizm hareketi diyerek tenkid etmeye başladılar. Bunu bir misâl ile izahlayalım. “Pravda Vostoka” gazetesinin 30 Ocak 1954 tarihli sayısında Kârı Niyazî ve Babahocaoğlu'nun makalesinde Ceditçiliğin doğuşu ve maksadı izah edilerek, “Bu akım Orta Asya halkının baş düşmanı idi ve Türkiye, Amerika ve İngiltere'nin emperyalizm gayelerine hizmet etmiş idi”, diye iddia edilir.

“Özbek Edebiyatı Tarihi” isimli eserde Ceditçilik akımına ağır hücum edilir ve bu konuda şunlar yazılır:

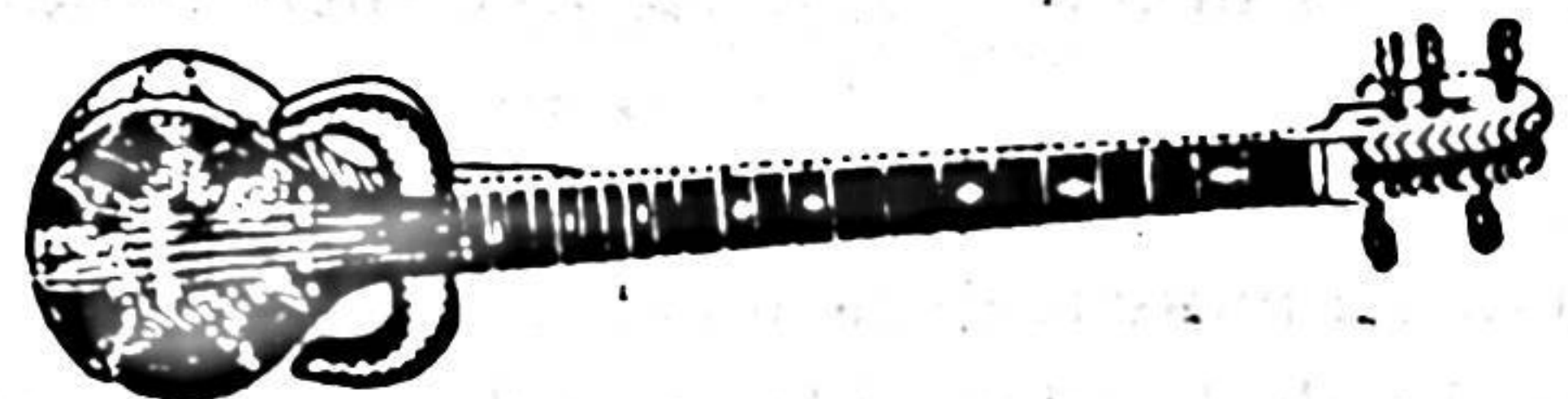
“Cedit edebiyatı 1905-1917 yılları arasındaki edebî hayatın ikinci kampını-reksion kampını teşkil eder. Cedit edebiyatı Özbek millî burjuvasının ideolojik çığırtkanı sıfatı şeklinde meydana geldi ve bütünü ile millî burjuvanın hususiyetlerini kendinde aks ettirdi. O devrime karşı mücadele etti, işçi sınıfı önderliğindeki istiklâl hareketinin düş-

manı sıfatında iş yürüttü... Ceditler vatan hainleri idi. Onlar İngiliz, Amerika emperyalistlerinin ajanları sıfatı ile hareket ettiler, Türkiye ve İran gibi gelişmemiş feodal devletler ile anlaşarak, emperyalistlik devletler himayesine dayanarak, hanlar-feodallar hâkimiyetini kurmak, Orta Asya'yi Rusya'dan ayırmak için Özbek işçilerini onun dostu ve özgürlük yolundaki mücadelesinde ittifakı olan Rus işçisinden ayırmak için hareket ettiler. Bunun için onlar Pan-Türkizm, Pan-İslâmizm gibi merhametsiz reksion gayelerinden kendilerinin ideolojisi sıfatında faydalandılar. Ceditler bu gayelerine dayanarak, bazen “Türk devleti”, bazen “İslâm devleti” kurmayı düşündüler. Ekim ihtilâlinden sonra Ceditler açıktan-açık ihtilâle karşı çıktılar. İngiltere, Amerika ve Türkiye'den yardım alarak “Basmacılık” (Millî Kurtuluş) hareketini teşkil ettiler, ellerine silâh alarak, genç Sovyetler cumhuriyetine karşı mücadeleye başladılar. Ceditlerin çıkardığı gazete ve mecmualar millî burjuvanın halk menfaatlarına zıd olan Pan-Türkizm, Pan-İslâmizm gayelerini yaydığı için geniş halk kütlesi tarafından iyi karşılanmadı. Bunun için ömrü kısa oldu, neşir edildikten çok geçmeden çabuk kapatıldı”. (20)

Onların bu iddiaları çok yersiz, hatta onlar bazen tezata da düşmekte bunları başka bir zaman ele alacağız. Türkistan'daki Ceditçiler milletin istiklâli ve onların ilim-fen öğrenmeleri için seferber oldular. Şu arada yabancı unsurlardan bilhassa Rus (Çar ve komünist) egemenliğine karşı dil ve edebiyat sahasında büyük mücadele yürüttüler. Türkistan milleti onların vatanı ve milletin özgürlüğü için yürüttüğü millî mücadele hareketini hiç bir zaman unutmıyacak ve tarihin altın sayfalarına yazacaktır.

**Kölnerplatz 2
8- MÜNCHEN 40
ALMANYA**

- (1) “Millî Türkistan 1952 Cenevre, sayı 77, sayfa 3-4”
- (2), (3) “Millî Türkistan 1963 Düsseldorf, sayı 94, sayfa 28”
- (4) “Şark Yılduzu 1972 Taşkent, sayı 5, sayfa 15”
- (5) “Özbek Ansiklopedisi 1978 Taşkent, cilt 10, sayfa 557”
- (6) Millî Türkistan, 1952 Cenevre, sayı 77, sayfa 3-4-5
- (7) Özbek Ansiklopedisi, 1979, cilt 12, sayfa 406
- (8) Özbek ansiklopedisi, 1971 Taşkent, cilt 1, sayfa 14
- (9) Özbek Ansiklopedisi, 1976 Taşkent, cilt 8, sayfa 299
- (10) Özbek ansiklopedisi, 1972 Taşkent, cilt 2, sayfa 540-541
- (11) Özbek ansiklopedisi, 1977 Taşkent, cilt 9, sayfa 469
- (12) Özbek Ansiklopedisi, 1976 Taşkent, cilt 8, sayfa 173
- (13) Şark Yılduzu 1966 Taşkent, sayı 6, sayfa 222
- (14) Özbek Ansiklopedisi, 1977 Taşkent, cilt 9, sayfa 427
- (15) Özbek Ansiklopedisi, 1977 Taşkent, cilt 9, sayfa 427
- (16) Özbek ansiklopedisi, 1972 Taşkent, cilt 1, sayfa 244
- (17) Şark Yılduzu 1972 Taşkent, sayı 5, sayfa 156
- (18) Şark Yılduzu 1966 Taşkent, sayı 8, sayfa 195
- (19) Özbek Edebiyat Tarihi, 1966 Taşkent, sayfa 300 (G.K.Karimov)
- (20) “Özbek Edebiyat Tarihi” G.K.Karimov, 3. Kitap, Taşkent, 1966 sayfa 297, 299, 300.

Some Publications During Jadidism Period in TURKISTAN

Çağatay KOÇAR

(We are giving below a summary of a paper presented to the Fifth Congress of Turcology in İstanbul, in September 1983, by Çağatay Koçar).

From the 16th century on, there were arguments in Turkistan on the subject of education. These continued until the 20th century. Some Turkistanians, inspired mainly by the writings of Ismail Gaspiralı, advocated reforms, aiming at the modernization of education. Chief advocates of this movement is Türkistan, which came to be known as *Jadidism* (derived from Arabic word "jadid", meaning "new") were Münevver Kâri, Mahmud Khoja Behbudi, Cholpan, Vasli, Bahrembek, Devletshah, Haji Muin Shukrullah, Ashur Ali Zahir, Abdullah Avlaniy, Haziniy, Yusuf Seryami, Tavalla, Sid-qiy Handaqliy, etc. (1)

The Jadidism movement came to be associated also with libertarian principles and the struggle for independence of Turkistan. Jadidists worked to propagate their views through newly established schools, the founding of libraries, reading rooms, and amateur theatrical troupes. At the beginning of the twentieth century, Jadidism in Turkistan had taken the character of a political movement. Jadidism was opposed first by some local groups, and Czarist Russia, and later by the Communist Party, which still continues opposing it. (2).

The Jadidism movement steadily grew. At the time of the Bolshevik Revolution in 1917, Jadidism had numerous adherents, but was not as yet the generally accepted view of the people. The Bolshevik threat forced Jadidist and the more traditional religious groups to lay aside their differences in most cases and to make common cause against the enemy, in defence of the independence of their people. This phase enabled Jadidism to spread more rapidly among the people. (3).

Jadidists urged people to give their children higher education, and even to send them to foreign lands if possible. In literature, they defended a more realistic literature, also reflecting more closely local problems and based on local

aspirations for freedom and independence. In religious questions they aimed at going to the primary sources, the Quran and Hadith, for solutions.

Jadidists left a lasting mark on Turkistanian literature. They founded the literary society "*Chagatay Gürüangi*", which also advocated a united and independent Turkistan.

The main periodicals and newspapers founded by Jadidists are:

"*Orta Asya'nın Ömürgüzarlığı*" newspaper founded in 1905, and banned soon afterwards by Czarist Russia. Detailed information not available.

"*Tarakki*" newspaper founded in Tashkent, appearing twice a week, in January 1906. Banned after 19 issues.

"*Hurshid*" weekly, started publication in September 1906, banned after 10 issues.

"*Şuhrat*" weekly newspaper published in Tashkent. Started 1st December 1907, and had a successful course, till banned in March 1908.

"*Asiya*" founded 9th April 1908, in Tashkent, and had considerable support from the people. Was banned shortly afterwards.

"*Bukhara-i Shareef*" started in Kagan on the 11th of March 1912, in the Tajik language. Appeared 3 times a week, and dealt with educational and literary matters. A total of 153 issues appeared, with circulation higher than most others, till banned on the 2nd of January 1913.

"*Samarqand*" appeared in 3 languages, Özbek dialect of Turkish, Tajik, and Russian, 2 issues a week, reaching a circulation of about 600, and publishing 45 issues, till banned.

"*Ayna*", one of the main publications of Jadidism in Turkistan, started publication on 20th August 1913. Appeared weekly till June 1915, and after that fortnightly. Closed after 68 issues. Circulation about 600. Dealt also with social problems and defended economic rights of the poor. Attacked by communist writers as, "This was the mouthpiece of reactionary forces and was published by local bourgeois nationalists."

"*Sada-i Turkistan*" started in 1914, as a pol-

itical and cultural paper published twice a week. 66 issues appeared till banned.

"*Sada-i Fargana*" started 9th April 1914 in Khoqand. Appeared 3 times a week, in Özbek dialect, and in November 1914 a Russian version, too, named "Ferganskos Eho" was started, also 3 times a week. Circulation went up to about 600. Banned in November 1914, after about 100 issues had appeared.

"*Al-Islah*" Appeared fortnightly in Tashkent, 1915-1918. Center of gravity, religious as well as social topics. Banned by Russian Government, after a successful life.

"*Tüccar*" (Merchant) appeared in Tashkent, dealing with commercial topics too, in 1907, and was banned after 36 issues.

Tatar Turkish nationalists published a newspaper, called "*Uluğ Türkistan*" in February 1917, spreading ideas of nationalism and opposing Bolsheviks. This continued publication till the beginning of 1918, and reached a circulation of about 6,000. Its main aim was resisting the will of foreigners. Many rich people made contributions to keep it going.

"*Al-İzah*" was one of the most influential of the periodicals published by Jadidists in Turkistan. It was owned by a society of religious scholars, appeared for 18 issues, weekly, in 1917, till it too was banned.

"*Turan*" started appearing in Bukhara in 1912, concentrating most on Turanist ideals, and was closed down in 1913.

"*Shora-i Islam*" was published in Tashkent, starting in May 1917, and was banned soon afterwards, accused of advocating independence for Turkistan.

"*Kengesh*" was started in 1917, by Zeki Velidi Togan and Münevver Kâri, with the object of following in the footsteps of "*Shora-i Islam*", and this too was banned a short time later.

Here is how the Soviet Encyclopaedia "*Malaya Sovetskaya*" vol.3, p.477 sums up Jadidism:

"*Jadidism in Asia started its development in 1905 as a reactionary Pan-Turkist movement. ...After the Revolution of October, the Jadidists opposed Soviet rule. In 1917, they appear as the organizers of the Khoqan anti-revolutionary autonomy movement. After the establishment of Soviet rule, Jadidism was totally annihilated.*"

Jadidists have been the the objects of every kind of attacks and smears coming from Soviet sources, some of it even quite contradictory.

Here are some further samples:

The "*Pravda Vostoka*" in its 30th January 1954 issue says: "*This movement was the main enemy of the people of Central Asia and served the imperialist aims of Turkey, America and England.*"

The "*History of Özbek Literature*" says:

"*Jadidist literature represents the second camp in literature : the reactionary camp. This literature was mouthpiece of Özbek nationalist, bourgeois ideology, and showed all its hallmarks. It opposed the Revolution and marched in the ranks of the enemies of the freedom movement of the Working Class... They were traitors. They acted as agents of English and American Imperialists. They reached agreement with undeveloped feudal countries such as Iran and Turkey. Acting under protection of imperialist states, they attempted to separate Central Asia from Russia. They tried to turn the Özbek workers against their natural allies and friends the Russian workers... Jadidists, in pursuance of their merciless reactionary goals, sometimes tried to set up a "Turkish State", sometimes an "Islamic State". After the October Revolution, they openly opposed the Revolution. They accepted aid from England, from America and from Turkey, and started a guerilla war against the young Soviet Republic. Their newspapers and periodicals, followed such aims as "Pan-Turkism" and "Pan-Islamism", which are directly opposed to the interests of the people. For that reason the masses of the people did not like them, and so their publications were soon closed down.*" (4)

(1) "*Millî Türkistan*" 1952, Geneva, no.77, pp.3-4

(2) "*Millî Türkistan*" 1963, Dusseldorf, no.94, page 28.

(3) See not.2

(4) "*History of Özbek Literature*", G.K. Kerimov. 3rd book, Tashkent, 1966. pp. 297, 299, 300.

ÇİN DEVLET BAŞKANI Lİ ŞİYEN NEN'E AÇIK MEKTUP

Önce size Türklüğün yeğane müstakil kalesi olan Türkiye'ye hoşgeldiniz, derim. Ziyaretinizin dünya barışı, Türk-Çin dostluğu ve Türk-Çin ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olmasını dilerim.

Türkiye'ye yapmakta olduğunuz geziyi bir fırsat bilerek sizden Doğu Türkistan halkı adına bazı ricalarda bulunmak istiyorum. Hâlâ cezalandılmaktan korktukları için halkım kalbindeki bu arzularını açıkça ifade edememektedir. Lütfen cüretimi bağışlayınız.

Çinliler, Türkiye'yi "Turçi", Amerikayı "Meygo", İngiltereyi "Yingo", Fransayı "Fago", Almanyayı "Digo" olarak bildikleri gibi, Doğu Türkistanı da "Xinjiang" olarak bilmektedirler. Ama yukarıda adı geçen ülkelerin halkları kendi ana vatanlarını milli adıyla anmak istemektedir. Doğu Türkistana giden yabancı, gençlerin şu sorusuyla karşılaşmaktadır: "Bu ülkenin Xinjiang adını almadan önceki ismi neydi?". Yaşlılar ise, ağzında devamlı şu mısraları tekrarlamaktadır.

Uygur Türk Lehçesi
Aftonom digen bilen
Uyguristan bolalmidi
Ah mening bu biçare helkim
Türk eli bolalmidi.

Türkiye Türkçesi
Otonom demekle
Uyguristan olamadı
Ah benim bu zavallı halkım
Türk Eli olamadı.

Ana vatanlarını Çinileştirmek için verilen bir isim olarak telakki ettikleri için, Doğu Türkistan halkı "Xinjiang" isminden nefret etmektedir. Acaba bu ismi değiştirmek mümkün değil midir?

Mao Zedung ve bugün hâlâ hayatta olan bir kısım Çin yöneticileri, Çin Komünist Partisinin 1922, 1931 ve 1945'deki toplantılarında eğer Komünistler Çinde iktidara gelecek olursa, İç Moğolistan, Tibet ve Doğu Türkistan halklarına kendi kaderini kendi tayin etme hakkının tanınacağını kabul etmişlerdi. Maalesef, verilen bu sözler yerine getirilmediği gibi, bunun yerine verilen sözümona öz idare hakkı da sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. 1982'de kabul edilen yeni Çin anayasasından sonra Doğu Türkistandaki önemli koltukların » 43'nü yerli halk oluşturmaya başlamışsa da, dizginleri hâlâ Çinlilerin elinde olduğu, Doğu Türkistanı ziyaret eden yabancı gazetecilerin dahi gözünden kaçmamaktadır. Mesela, 1983'de Doğu Türkistanı ziyaret eden Batı Almanyanın "Der

Spiegel" dergisinin muhabiri bu mevzuyla ilgili olarak şunları yazmaktadır:

"Gerçi Xinjiangdaki önemli koltukların ekserisini Uygurlar işgal etmeye başlamışlarsa da, herhangi bir dairenin müdürüyle konuşurken, hakiki patronların Çinliler olduğu birkaç dakika içinde anlaşılmaktadır. Uygur müdür, bir yabancıyla konuşurken, acaba doğru mu konuşuyorum diye daima idareci ve parti başkanlarının yanında bulunan Çinli yardımcılarının gözlerinin içine bakmaktadır."

Doğu Türkistan madem ki bir "otonom" bölgedir, o zaman bu ülkenin idaresini gerçekten Doğu Türkistan halkının kendi eline vermek gerekmiyor mu?

Doğu Türkistan halkı, değil kendi kaderini kendi tayin etme veya öz idare hakkı, hatta ülkede hakiki anlamda eşitliğin dahi sağlanmadığından şikayetçidir. Doğu Türkistana giden her yabancıya şu şikayetlerde bulunmaktadırlar:

"Eğer bir yerli ile bir Çinli kavga edecek olursa, suçlu olsun veya olmasın daima biz cezalandırılmaktayız. Maksat bize göz dağı vermektir. Gerçi son zamanlarda hakimler, savcılar ve emniyet amirliklerinde çalışanların çoğunu yerli halk oluşturmaya başladıysa da, bunlar "milliyetçilik yaptı" damgasını yememek için suçlu dahi olsa bir Çinliye ceza vermekten korkmaktadırlar. Bir yere işçi alınacağı zaman, Çinlilere daha temiz işler teklif edilmektedir. Bizlere ise ne kadar pis iş varsa onlar verilmektedir. Şu otelde (Ürümçide) 350 kişi çalışmaktadır. Bunların sadece 35'i yerli halktır. Geriye kalanların hepsi Çinlidir. Şu mağazada, yanındaki üç katlı mağazada 84 kişi çalışır. Bunların sadece 15'i yerlidir. Geriye kalanların hepsi Çinlidir. Urümçi yanındaki bir tekstil fabrikasında çalışmakta olanların sadece % 10'unu yerliler teşkil etmektedir. Geriye kalanların hepsi Çinlidir. Merkezî Çinden gelen bütün kaliteli mallar sadece Çinlilere satılmaktadır.

Satış memurlarının çoğu Çinli olduğu için, dükânda mevcudu olsa bile bize "yok!" denilmektedir. Mesela, Doğu Türkistanda "To To Zo" ve "Yangcu" marka iki çeşit bisiklet vardır. Kaliteli olarak telakki edilen "To To Zo" bisikletleri bize satılmamaktadır. Doğu Türkistanın hangi köşesine giderseniz gidin, bu haksızlık, nisbetsizlik ve eşitsizliklerle karşılaşacaksınız. Size daha binlerce örnek verebiliriz, ama buna ne kâğıt ve ne de mürekkep dayanır."

Bu durumda Doğu Türkistan halkına biraz daha insanca yaşama imkânları sağlanamaz mı?

Ardı arkası kesilmeyen Çin muhacir akını

Doğu Türkistan halkını büyük bir korkuya salmıştır. Bu muhacir akınlarına, Çinde mahkûmiyet ve cezalarını tamamlamak üzere devamlı olarak Doğu Türkistan gönderilmekte olan Çinlilerin sayısı da eklenecek olursa, Doğu Türkistan halkının korkusunu anlamak mümkündür. İşin garibi, cezalarını tamamlayan bu Çinli mahkûmlara tekrar merkezî Çine gitme izni verilmemekte ve "Binguen" yani "çiftçi" namı altında Doğu Türkistanda alıkonularak tarımcılık sahasında çalıştırılmaktadır. Evliler, ailelerini yanına aldırarak, bekarlar ise evlenerek Doğu Türkistandaki Çin nüfusunu çoğaltmaktadır. Doğu Türkistan halkı, eğer Çin muhacir akını bu tempoyla devam edecek olursa, 2000 senesine kadar çehrelerinin tamamen değişeceğini, ve Mançular gibi Çinlileşerek millî ve dinî benliklerini kaybedebileceklerini belirtmektedirler. Böyle bir ortamda Çin Komünist Partisi Başkanı Hu Yaobang, geçen sene, "Doğu Türkistanın 200 milyon Çinliyi barındırabilecek kapasitede oludğunu" belirtmesi Doğu Türkistan halkı arasında panik havası yaratmıştır.

Bu durum karşısında Çin muhacir akınını durdurmak, Çinli mahkûmların cezalarını kendi bölgelerinde tamamlamasını sağlamak ve Doğu Türkistandaki Çinlilerin sayısını azaltmak kabil değil midir?

Çin yöneticileri devamlı olarak Sovyetler Birliğinin Doğu Türkistana teksif etmiş olduğu "yıkıcı" faaliyetlerinden şikayet edip, Doğu Türkistan halkını bu propagandalara inanmamaya ve Çinliler ile Doğu Türkistan halkı arasındaki "dostluk" ilişkilerini güçlendirmeye çağırılmaktadır. Eğer Çin

yöneticileri "denize düşenin yılanı sarılmasını" önlemek istiyorsa, önce, Doğu Türkistan halkının feryatlarına kulak vermesi icab etmez mi?

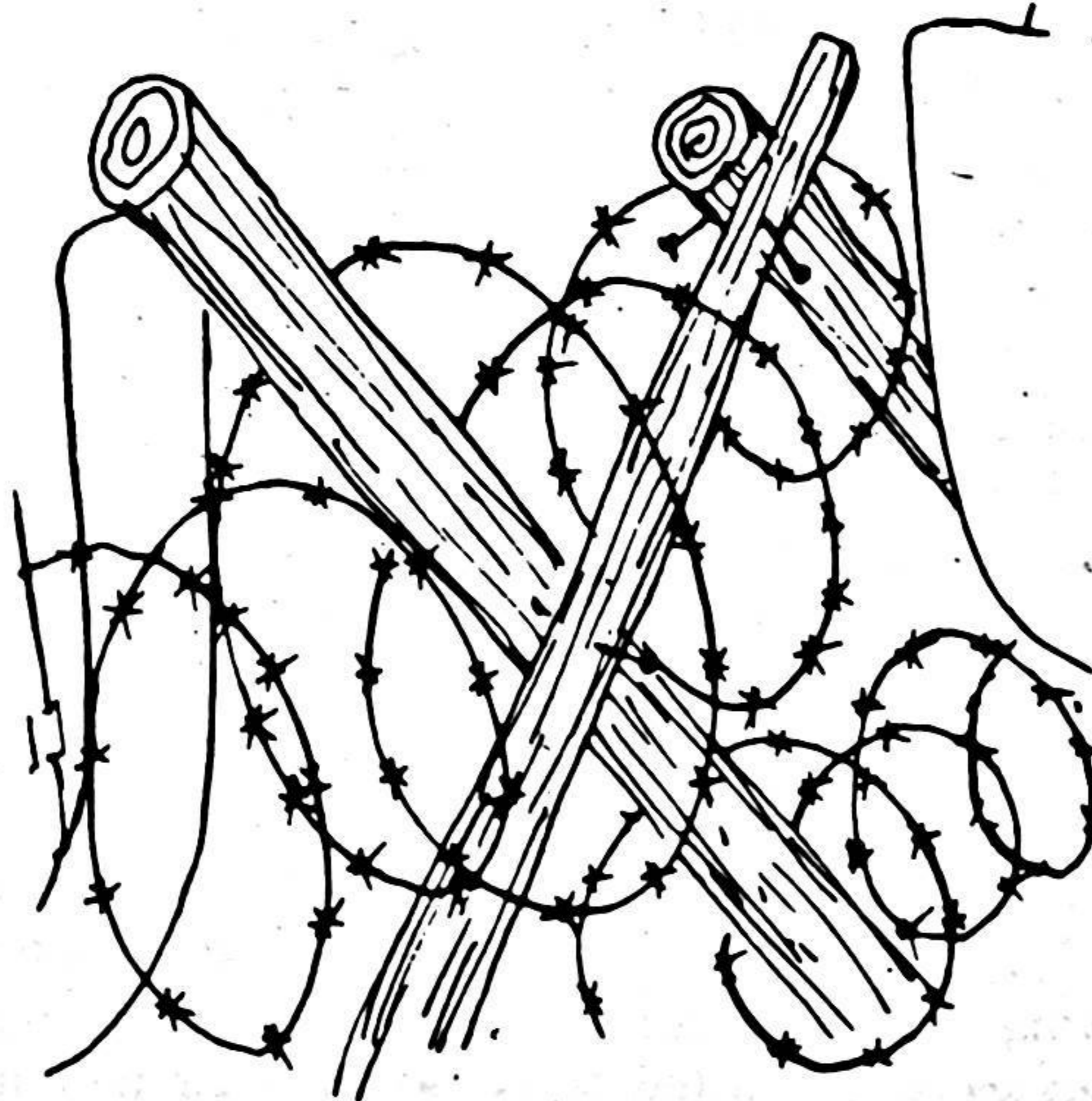
İLAVE BİLGİLER

1- Çin, bir taraftan Türkiye ile dostluk alâkasını geliştirmeye çalışırken, diğer taraftan, Türkiyeyi kasden aşağılayarak milyonlar kazanan bazı anarşistlerin filmlerini Doğu Türkistanda oynatıp, Türkiyeyi Doğu Türkistan Türklerine kötü göstermeye çalışmaktadır. Bu durumdan Doğu Türkistan Türkleri son derece şikayetçidir.

2- Doğu Türkistandaki gençler, Türkiye türkçesini öğrenmeye son derece heveslidir. Doğu Türkistanın Yarkent, Hoten, Kaşgar, Aksu, İli gibi şehirlerinden Ürümcü Üniversitesi Türk Dil Fakültesinde deneme mahiyetinde bir Türkçe kurs bölümü açılmıştı. Eğer müracaat çok olursa, bu kurslar daha da genişletilecekti. Her nedense, bu işlem yapılmamış, aksine öğretmensizlikten bu kurslar sekteye uğramaya başlamış ve hatta kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumda Çinliler dost olmaya çalıştıkları Türkiyeden öğretmen davet etmekten neden kaçınmaktadır? Veya neden Türkiyeye Türkiye Türkçesini öğrenmek için Doğu Türkistandan talebe göndermemektedir?

3- İdaresi altında milyonlarca Türk yaşamakta olduğu halde, Çin'de henüz Türkoloji bölümü yoktur. Neden?

4- Çinliler hâlâ neden Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar gibi boyların aslında Türk milleti olduğu fikrini savunanları hor görmekte, işlerinden uzaklaştırmakta veya cezalandırmaktadır?

OPEN LETTER TO PRESIDENT OF CHINA.

First, I say, "Welcome to Turkey!". I hope your visit shall strengthen world peace, and the friendship between Turkey and China.

On the occasion of this visit, I would like also to express to you some wishes of the people of Eastern Turkistan. Those who are actually living now in Eastern Turkistan are not able to speak out freely, due to fear of punishment. I hope you will forgive my frankness.

The Chinese call Turkey "Turçi", and America "Meygo", England "Yingo", Germany "Digo". In the same way, they call Eastern Turkistan "Xinjiang". But the people of the other countries mentioned above are free to call their countries by their own names. The people of Eastern Turkistan, desire the same freedom for themselves. A foreigner visiting Eastern Turkistan hears this question from young people: "What was the name of this land before it became Xinjiang?". Old people recite these lines:

In Uygur Turkish dialect:

Aftonom digen bilen

Uyguristan bolalmidi.

Ah mening biçare helkim

Türk eli bolalmidi.

Meaning in English:

Merely by saying autonomous

It did not become a land of the Uygurs.

O my poor people,

It did not become a land of the Turks.

The people of Eastern Turkistan hate the name "Xinkiang", because for them it symbolizes the attempt to change their homeland by force to a Chinese land. Could not this name be changed?

Mao Zedung, and other Chinese leaders, some of whom are alive today, promised in Congresses of the Communist Party, in 1922, 1931, and 1945, that they would grant the right of self-determination to the people of Inner Mongolia, Tibet, and Eastern Turkistan, when the communists came to power. These promises have not been kept. Even limited autonomy has remained entirely on paper. Even after the new Constitution, the reins of the administration are entirely in the hands of the Chinese. Even foreign journalists visiting Eastern Turkistan do not fail to notice this. For example, the reporter of "Der Spiegel" who visited Eastern Turkistan in 1983 writes:

"Uygurs have started occupying some important offices in Xinkiang, but one can see within a few minutes that the real bosses are Chinese. When I interviewed an Uygur director of a government department, he kept on glancing frequently towards

a Chinese assistant or Party functionary who sat near by, looking anxiously to the Chinaman's eyes, to make certain that he was saying the right things". If Eastern Turkistan is an "autonomous region", why should it not be possible for the people of that land to manage their own affairs?

In reality, far from being permitted to govern themselves, the people of Eastern Turkistan are complaining that they are not even treated with equality. Such complaints are heard by every foreign visitor:

"If a native of Eastern Turkistan and a Chinaman have a disagreement or a fight, it is always we who are blamed and punished, no matter what the facts might be. Recently some judges and administrators are also appointed from among our people, but even these fear to pass judgement against a Chinaman, even when he is in the wrong, for fear of being suspected of "nationalism". When workers are to be hired, it is always the Chinese who are given the best jobs. We are usually only given menial jobs. In this hotel in Urumchi 350 personnel are employed. Only 35 are natives. The rest are all Chinese. In this large store next to it, 84 personnel are employed. Only 15 are natives. All good quality consumer goods that come from China proper are reserved for Chinese. If we want to buy them, we are told that none are left. For example, 2 makes of bicycles are on sale: "To To Zo" and "yangju". Of these "To To Zo" is considered to be relatively of good quality, and the other of poor quality. No "To To Zo" bicycles are sold to Muslims. Everywhere, in everything, it is the same story. I could give you hundreds of other examples".

Could not the people of Eastern Turkistan be permitted to live better?

The never-ending stream of Chinese immigrants are causing the Muslim people of Eastern Turkistan great anxiety. To these immigrants, sent by the rulers of China, are added Chinese convicts, who are sent to penal institutions in Eastern Turkistan. After they have completed their sentence, these are denied permission to return to China and are given land here and made to work in agriculture here. For those who are married, the government arranges for their wives to join them here. Bachelors are encouraged to marry here. All efforts are made to increase the Chinese population here. Muslims of Eastern Turkistan fear that this would result in their losing their national and religious identity by the year 2000, as has happened in the case of the Manchus in Manchuria. Chairmen Hu Yaobang of the Chinese Communist Party said, "Eastern

Turkistan has the capacity to support 200 million Chinamen".

Is it not possible to put a stop to this flood of Chinese immigration, to have Chinese criminals kept in prisons in China, and to reduce the number of Chinese in our land?

Chinese administrators keep on complaining about the "destructive" propaganda of the Soviets directed to Eastern Turkistan, and they constantly urge the people of Eastern Turkistan not to believe this propaganda and to strengthen the feelings of "friendship" between the Muslims and the Chinese. If the Chinese rulers are sincere in this, is it not natural for them to hear the complaints of the people of Eastern Turkistan?

Some Further Points:

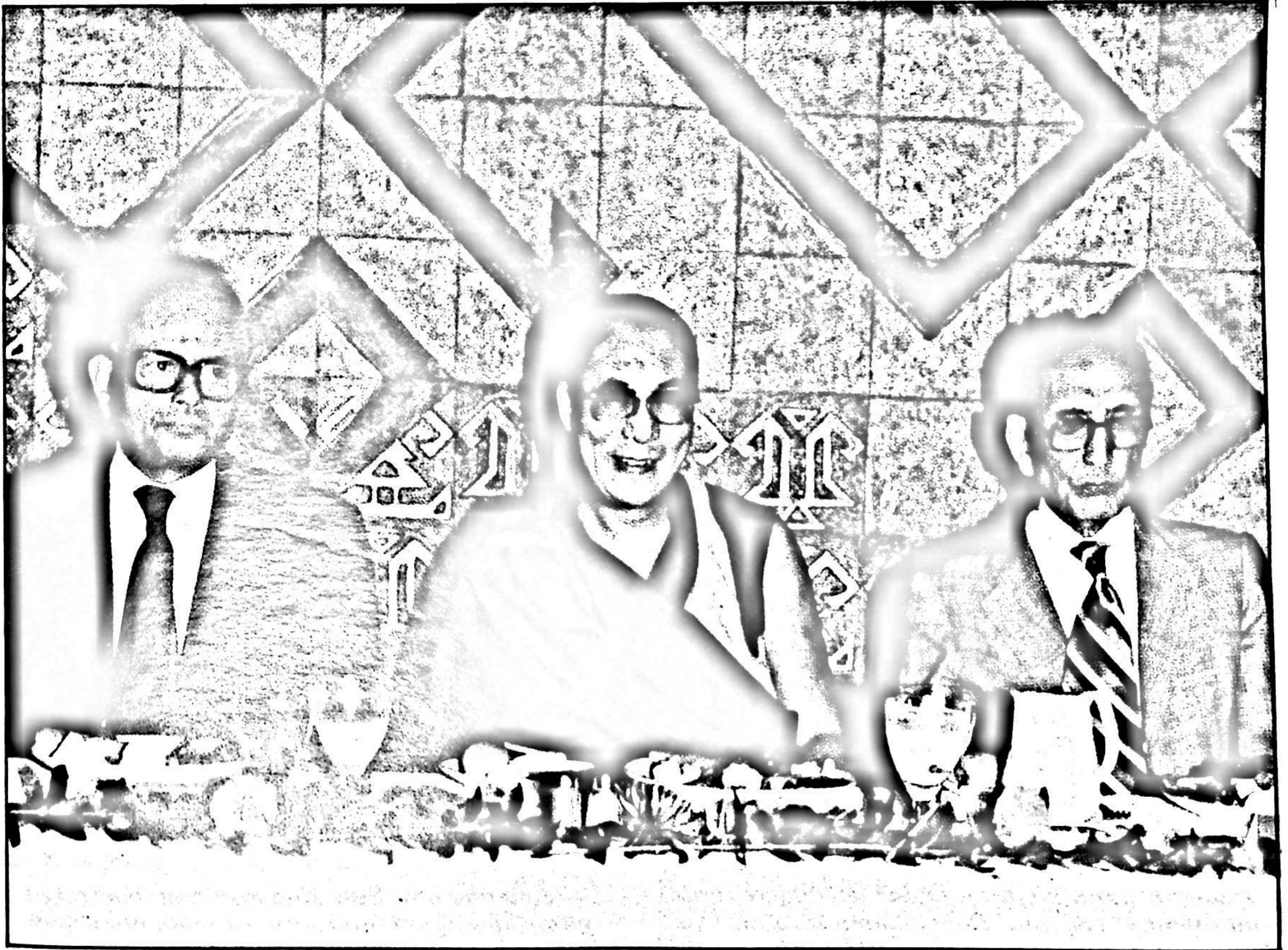
1- China is trying to establish friendly relations with Turkey. At the same time the Chinese government is importing films made by communist terrorists who are working against Turkey, and are concentrating on presenting Turkey as a bad place,

incidentally making millions in the process. The Muslim people of Eastern Turkistan are deeply offended by this conduct of the Chinese government.

2- Young people in Eastern Turkistan are very keen about learning the Turkish dialect of Turkey. Thousands have applied to be enrolled in courses offering to teach this. But the authorities are not assigning teachers to such courses, and are thus forcing them to close down. Why should not teachers come from Turkey for this purpose? And why should not Turkistanian students go to Turkey:?

3- Millions of Turks live in China. Yet there is no section of Turcology in any University there. Why not?

4- The Chinese authorities still continue the policy of blaming, insulting and punishing people who state the simple truth that the various Turcic groups in Eastern Turkistan, such as Uygurs, Qazakhs, Qirgiz, Özbeks and Tatars, are branches of the same Turkish nation.

Dalay Lama, geçen yıl İstanbul'u ziyaretleri sırasında Doğu Türkistanlılar'ın şerefine verdikleri yemekte... Sağında İsa Alptekin, solunda Hindistan'ın Ankara Büyük Elçisi Mr. Parimal Ghosh görülmektedir.

بالای لاما فی مأدبة طعام أقامها التركستانيون الشرقيون تكريما له وعلى يمينه معالي السيد عيسى البتكين وعلى يسار
مباحة السفير الهندي بأنقره السيد باريمال غوش

The Dalai Lama. At the dinner given in his honour by Turkistanians in Istanbul. On his right Isa Alptekin. On his left Mr. Parimal Ghosh, India's Ambassador to Turkey.

HABERLER

HÜR DÜNYADAN HABERLER:

DALAY LAMA TİBET'E GİTMEK İSTİYOR

Yeni Delhi: Tibet'in kutsal önderi Dalay Lama dedi ki: "Çinliler hem sınırları boyunca, hem de kafalarının çevresinde demir perde gerdiler."

Bu yıl içinde anayurdu Tibet'i ziyaret edebileceğini umduğunu söyledi, ama Çinliler'in işgalindeki vatanında sürekli olarak kalmayacağını, çünkü, dışarıda olursa halkına daha fazla yardımda bulunabileceğini belirtti.

Şu anda kendisiyle Çinliler arasında bu konuda "hassas müzakereler sürmekte olduğundan, ne gibi şartlarla yurdunu ziyaret edebileceği" konusuna girmek istemedi.

"Tibetliler ile Çinliler'in biribirlerini anlaması ve biribiriyle açıkça konuşabilmesi çok faydalı olurdu. Ama ne yazık ki Çinliler yalnız sınırları boyunca değil, kafalarının çevresine de demir perde inşa etmişlerdir. Böylece kafalarını her türlü iyi düşünceye karşı kapamışlardır. Bu, sınırların kapatılmasından da daha kötü bir şeydir" dedi.

Dalay Lama'ya göre: "Tibet meselesini halletmek çok zordur. Çünkü herşeyden önce Çin'in kendisi istikrara kavuşmamıştır. Çin kendisini "Merkez Devlet" diye adlandırır ama, buna rağmen, kâh en sağa, kâh en sola doğru yalpa vurmaktadır."

Dalay Lama 1949'dan beri Çin'de meydana gelen karışıklıkları ve kanlı hâdiseleri anlattı ve dedi ki: "Çin idarecileri kendi ülkelerinin meselelerini halletmeyi başaramıyorlar. Buna göre onların Tibet gibi yabancı bir ülkenin meselelerinin üstesinden gelmeleri çok zordur."

Çin ordusu 1950'de Tibet'i işgal etti ve başlangıçta yumuşak davrandı. Ama 1955'ten sonra, kendi "İleriye doğru büyük atılımlarına" giriştikleri sırada zalim ve zorba oldular. Tibetliler'i de zulüm ve baskı altına aldılar. 1959'da isyan eden Tibetliler'in bu isyanı bastırıldıktan sonra Dalay Lama ve beraberindekiler Hindistan'a kaçtılar.

Bir süredir Çinliler, Dalay Lama'yı Tibet'e dönmeye razı etmek için gayret sarfediyorlar. Çinliler'in bunu niçin bu kadar istedikleri sorusuna verdiği cevapta, Dalay Lama gizli bir Çin vesikasındaki şu satırları okudu: "Hiç şüphe yok ki, Dalay Lama dönmedikçe Tibet halkını kontrol altına almak çok zor olacaktır."

Ayrıca Dalay Lama'nın anlattığına göre, Kızıl Çin idarecileri Tibetlilerin hallerinden memnun olduğunu gösterebilirlerse, Taiwan ile Kızıl Çin arasındaki birleşmeyi de sağlamalarının

kolaylaşacağını hesaplıyorlar.

1981'de Kızıl Çin idarecileri Tibet'te o tarihe kadar yürütülen zulüm ve baskı idaresinin tam bir başarısızlığa uğradığını kabul ettiler ve halka daha iyi muamele etmek yoluna girdiler. Ama, Dalay Lama diyor ki: "Kültür sahasında baskılar yavaş yavaş azalıyor. Halkın beslenme durumu biraz daha iyi. Ama din hürriyeti yine yok."

Dalay Lama ayrıca Tibet'te ırklar arasındaki düşmanlığın da önemli bir konu haline geldiğini söyledi. Şimdi Tibetliler ile Çinliler arasında büyük bir uçurum meydana gelmiş olduğunu ve işyerlerinde, okullarda ve hapishanelerde yan yana duran bir Çinli ile bir Tibetli'nin arasında hiçbir anlaşma ve güven duygusunun bulunmadığını anlattı.

Onun verdiği rakamlara göre, bugün 1.700.000 nüfuslu "Tibet Muhtar Bölgesini" ellerinde tutmak için Çinliler orada en az 300.000 asker bulunduruyorlar, Dalay Lama'nın anlattığına göre, Çin işgali altında yaşayan Tibetliler'in sayısı bundan ibaret olmayıp, ayrıca bitişik üç eyalette de büyük sayıda Tibetli vardır. Hepsinin toplam sayısı 6 milyon civarındadır.

Dalay Lama, Tibetteki durumu yerinde görüp öğrenebilmek için Tibet'e üç kerre resmi inceleme heyetleri gönderdi. Ama 1980'den sonra Çinliler bu gibi heyetlerin gelmesini yasakladılar ve sebep olarak da "Tibetlileri tam saadete kavuşturmak için giriştiğimiz yeni siyasetin iyi neticelerinin ortaya çıkması için biraz daha zaman lâzım" dediler.

Dalay Lama'nın Tibet'e dönüşünün şartlarını müzakere etmek için 1982'deki Çin'in merkezi Pekin'e bir Tibetli heyet gitti. Bu müzakereler hiçbir netice vermedi. Ama ipler henüz kopmuş değildir ve Delhi'deki Çin Büyükelçiliği vasıtasıyla resmi olmayan temaslar devam etmektedir.

(AP. Victoria Graham. 26 Şubat 1983)

DALAY LAMA SOVYETLER BİRLİĞİNİ TİBET DAVASINI DESTEKLEMeye ÇAĞIRDI

Amerika'nın Sesi Radyosu'nun bildirdiğine göre; Tibet ayaklanmasının 25. yıldönümü münasebetiyle Delhi'de bir basın toplantısı tertip eden Tibet halkının siyasi ve dini lideri Dalay Lama'nın sözcüsü Lobsang Rabgyal, Dalay Lama'nın, Sovyetler Birliği'ni Tibet davasını açıkça desteklemeye çağırıldığını bildirmiştir.

Lobsang Rabgyal'a göre, Sovyetler Birliği başta olmak üzere birçok devletler, Dalay Lama'

nın "müstakil Tibet" tezini desteklemektedirler. Şimdiye kadar birçok Sovyet yetkilisi, Dalay Lamanı Hindistan'daki ikametgâhı Dharamsalada ziyaret etmiştir.

Delhi'de basın toplantısında gazetecilerin de sorularına cevap veren Dalay Laman'ın sözcüsü Lobsang Rabgyal, bir gazetecinin: "Eğer Tibet'te bir kargaşalık patlak verecek olursa, Dalay Lama, Sovyetler Birliği'nden askerî müdahalede bulunmasını talep eder mi?" şeklindeki sorusuna: "Böyle bir teklif gelecek olursa, elbette kabul ederiz" diye cevap vermiştir.

Tibet halkının 1959'da komünist Çin idaresine karşı ayaklanmasından sonra Hindistan'a ilticâ etmek zorunda kalan Dalay Lama, Tibet davasına destek sağlayabilmek maksadiyle birçok ülkelerle ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bu ülkelerden biri de Sovyetler Birliği olmuştur. Bu münasebetle Dalay Lama iki defa Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerin birincisi 1979'da olmuştur. Dalay Lama, 12 Haziran 1979'da Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin Başkenti Ulan Baturta tertip edilen Asya Budistler Barış Konferansı'na davet edildiği zaman, önce Moskova'ya uğramıştı. Dalay Lama 1982'de ikinci defa Sovyetler Birliği'ne gitmiştir. Bu sefer Sovyetler Birliği'ndeki Budistlerin dinî idaresinin davetlisi olarak. Sovyet basını, Dalay Laman'ın bu ziyaretine geniş yer vermişti. Çin ile hâlâ bir uzlaşma zemini bulamayan Sovyetler Birliği, Tibet davasını desteklemeye çalışmıştır.

Çin ise, Sovyetler Birliği'nin Tibet halkına karşı göstermekte olduğu bu yakınlığı sert bir dille eleştirerek, Dalay Laman'ın Çin'e dönme kararını baltalamaya, Tibet halkını Çin idaresine karşı kıskırtmaya ve Çarların Tibet'i ele geçirme hülyalarını gerçekleştirmeye çalışmakla suçlamıştı.

1979'dan beri Çin ile olan ilişkilerini düzenlemeye çalışan Dalay Laman'ın, Sovyetler Birliği ile yapmakta olduğu bu flörtün sebebi, Çinlilerle daha güçlü bir pozisyonda müzakerelerde bulunabilmektir.

Tibet ayaklanmasının 25. yıldönümü münasebetiyle muhaceretteki Tibetliler, ABD, Kanada, İngiltere, İsviçre, Batı Almanya, Norveç, İspanya ve Fransa'da törenler tertip etmişlerdir. Ayrıca, 3000 Tibetli Delhi'de de bir gösteri yapmıştır.

Türkistanlıların Amerika'daki Cemiyeti'nin yeni İdare Heyeti seçildi.

Kasım 1983'te yapılan Kurultay'da aşağıdaki kişiler iki yıl için Cemiyetin İdare Heyeti olarak seçildiler:

Başkan Abdullah Kwaja
İkinci Başkan Gulamettin Pahta
Umumî Katip Atilla Sencar
Baş vazedar İbrahim Mamoor
Yrd.Kâtip Mohammed Rahim Abedi
Yrd.Veznedar Kebir Yaqubie
Muhasebeci Ubeydullah Noorata
Bina Müdürü Zahit Çağatay
Federasyon Delegatesi Mehmet Çetinkaya

Dinî Müşavir Kerim Tolkun
Aza Lutfullah Tora
Aza Jamaluddin Sharafi
Aza Murat Cengiz
Aza Abdulselam Feda
Aza Abdurrahman Jalili
Mutfak Müdürü Abdulfettah Ahmedî
Cemiyet'in adresi şudur:
2302 West 13.th Street, Avenue West,
Brooklyn, New York 11223, U.S.A.

SUUDİ ARABİSTAN HABERLERİ:

Suudî Arabistan'dan Doğu Türkistan'a Kur'an-ı Kerim, Sahih-i Buhari ve diğer önemli din kitapları gönderildi. Bu kitapların, Medine-i Münevvere'de ikamet eden Doğu Türkistanlı din âlimi Said Mahmud Tirâzi tarafından Türkistan şivesine çevrilererek hazırlandığı bildiriliyor.

Doğu Türkistan'da duyulan ihtiyaca binaen, çok miktarda Kur'an-ı Kerim ve temel din kitapları gönderilmesi işini ele alan Suudî Emirlerinden Türk dostu bir zât, 50.000 adet Kur'an-ı Kerim, 50.000 adet Sahih-i Buhari ve diğer din kitaplarından da 50'şer bin adet olmak üzere, en eski Müslüman-Türk yurdu olan Doğu Türkistan'a göndermeyi başarmıştır. Bu kitapların hazırlanıp gönderilmesi için 100.000.000 TL. harcadığı öğrenilmiştir.

Türk dost Suudî Emiri'nin bu âlicenap hareketi, içerde ve dışarıda bulunan Doğu Türkistanlılar arasında büyük bir memnuniyet yaratmıştır.

Geçen yıllarda da, merkezi Mekke-i Mükerrreme'de bulunan Dünya İslâm Birliği, Doğu Türkistan'a bir iyi niyet ziyareti tertiplemiş ve eski Ticaret Bakanlarından Ahmet Salah Cemcum başkanlığında bir "iyi niyet" heyetini Doğu Türkistan'a göndermişti. Bu heyet de, Doğu Türkistan'daki dinî hizmetler için sarfdilmek üzere Pekin'deki "Çin İslâm Merezi"ne 500.000 dolar yardımda bulunmuştu.

Haber alındığına göre, Dünya İslâm Birliği Teşkilâtının Genel Sekreter Yardımcısı Ekselans Prof.Dr.Muhammed Bin Nâsır El Abudî tarafından, altı kişilik bir iyi niyet heyetinin önümüzdeki günlerde Doğu Türkistan'a gönderilmesi söz konusudur.

Bu haber de anayurtta ve anayurt dışındaki Doğu Türkistanlılar arasında büyük bir sevinçle karşılanmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanımız Kenan Evren, Suudî Arabistan'a seyahatlerinde Medine-i Münevvere'ye de uğramış ve Peygamber Efendimiz'in mübarek kabirlerini ziyaret etmiştir.

Cumhurbaşkanımızın bu ziyaretleri sırasında, Suudî Arabistan'da bulunan Türkistanlılar'dan bir grup, Türkiye Cumhurbaşkanına "Hoş Geldiniz" demişlerdir.

Sayın Kenan Evren, Türkistanlıların ellerini sıkarak hatırlarını sormuş ve kendileriyle görüşmekten memnun olduklarını bildirmiştir.

SOVYET RUSYA'DAN HABERLER:

KIRIMLI VATANSEVER MAHKÛM EDİLDİ

Kırım Türkleri'nin (yabancı kaynaklara göre "Kırım Tatarlarının") insan hakları ve hürriyeti için yılmadan mücadele etmekle tanınmış Mustafa Cemil, Şubat 1984'te Taşkent'teki bir Sovyet mahkemesinde yine hapse mahkûm edildi. Bu, şimdi 39 yaşında olan bu vatanseverin 6.ncı mahkûmiyeti. Hayatının büyük kısmını şimdiye kadar Sovyet zindanlarında ve sürgün kamplarında geçirmiş bulunuyor. Mustafa Cemil'in resmî adı "Cemilov"dur, dünya basınında da daima böyle geçer. Çünkü, zorbalıklar Ruslaştırma siyasetinin bir parçası olarak Sovyet idarecileri bütün Türk erkeklerinin adlarının sonuna bir "-ov" veya "-ev" takısı, kadınların adlarının sonuna da "-eva" veya "-ova" getirilmesini mecburî yapmışlardır. Meselâ, Azerbaycanlı Zeynep Hanlar'ın Zeynep Hanlarova olduğu gibi.

Mustafa Cemil'in bu seferki suçu dışarıdaki "milliyetçiler" ile temasını sürdürmek ve bilhassa Amerika'da yaşayan Kırımlı Mehmet Sevdihar'ın 70.ıncı doğum yıldönümünde ona tebrik telgrafı çekmek. Üstelik bu telgrafında "müşterek gayelerimiz" sözleri de geçiyormuş. Tebrikin alıcısı olan Mehmet Sevdihar 2.nci Dünya Savaşı sırasında "Azad Kırım" adında bir gazetede yazı yazdığı için sicilli bir "Sovyet düşmanı" sayılmaktadır.

Mahkûmiyet haberini 17 Şubat günlü Pravda Vostoka (Taşkent'te Rusça çıkan) gazete kısa haber olarak vermiştir. Duruşmaya dair tafsilât verilmedi ve mahkûmiyetin kaç yıl olduğu da bildirilmedi. Bu duruşma ve karar, böylece, kalın bir sır perdesi ile örtülü tutuluyor.

Mustafa Cemil'in şimdiye kadarki mahkûmiyetlerinin çoğu Kırım Türkleri'nin ata yurtları Kırım'a dönmelerine izin verilmesini istemesinden doğmuştur. İkinci Dünya Savaşı içinde Kırım Türkleri'nden bir kısmı, Alman ordularıyla aynı safta, Kırım'ın Rus boyunduruğundan kurtulması için savaşmışlardı. Rus zaferinden sonra, Stalin bunun intikamını almak üzere, savaşanlar ile savaşa katılmayanları ayırt etmeden, hatta kadın ve çocuk ve hasta ve ihtiyar da ayırmadan 200.000 civarında hayatta kalan Kırım Türk'ünü topluca Kırım'dan uzaklaştırdı ve Taşkent civarına, kısmen de parça parça Siberya'ya, sürdü. Daha önce yapılan idamlarla sayıları azalmış Kırım Türkleri'nin bir çoğu da sürgüne giderken yollarda açlıktan soğuktan ve kötü muamelelerden öldüler. Zamanla, Stalin öldükten sonra, "cezalî" zümreler teker teker affa uğradılar. Hatta 1967'de Kırım Türkleri için de resmen "af" çıkarıldı. Ama Kırım Türkleri'nin yurtlarına dönmelerine asla izin verilmiyor. Şimdi Kırım'da yalnız Ruslar ve Ukrayna Slavları yaşıyorlar. Yer adları da baştanbaşa Rusça'ya çevrilmiştir.

Mustafa Cemil'in daha önceki bazı duruşmaları hadiseli geçmişti ve dünya basınında yankılar uyandırmıştı. Meselâ, 4.üncü kere mahkemeye verilisinde duruşma yeri olarak

Siberya'da Omsk kenti seçildi. Bu kente Sovyet uyruğu olmayanların girmesi yasaktı. Ama Sovyetler'in en büyük atom bilgini Sakharov sırf bu duruşmayı dinlemek için Omsk'a gitti ve nazari olarak aleni yapılmakta olan duruşma salonuna girmek istedi. Polisler onu tutup yaka-paça dışarı attılar. Bu, Nisan 1967'de oluyordu. Sakharov daha önce de yapılan haksızlıkları protesto etmişti. Mustafa Cemil mahkûm edildi ve Sakharov protestolarını kesmediği için "şereflerinden mahrum" edilip Gorky kentine sürgüne gönderildi.

Daha önce Kırım Türkleri'ne yapılan zulümleri haksız bulduğunu açıklayan "Sovyet Savaş Kahramanlarından" emekli General Grigorenko da protestolarını kesmediği için önce "deli" diye bir tımarhaneye tıkıldı, sonra da 1977'de yurt dışına çıkmasına izin verildi. Amerika'ya gittikten sonra, Mustafa Cemil'e yapılan haksızlıkları ve Kırım Türkleri'ne karşı işlenen cinayetleri anlatan bir kitap yayınladı.

DOĞU TÜRKİSTAN'DAN HABERLER:

DOĞU TÜRKİSTAN'DA PARTİ 3. KURULTAYI

Çin Haber Ajansları'nın bildirdiğine göre, Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan Parti Komitesi'nin 3. Kurultayı çalışmalarını tamamlamıştır.

ÇKP Doğu Türkistan 3. Kurultayı 14 Şubat 1984 tarihinde, Ürümqide, Doğu Türkistan Hükûmeti Reisi İsmail Ahmed'in konuşmasıyla açılmıştır. Doğu Türkistan'da 500 bin parti üyesi olduğu iddia edilmektedir. Bunları temsilen 673 asil ve 70 yedek üye katılmıştır. Sekiz gün süren çalışmalar sonunda, Doğu Türkistan Parti idarecileri seçilmişlerdir. (Tabii; işin doğrusu, yukarıdan gelen emirler, "seçilmiş" gösterilmişlerdir.)

Wang Enmao tekrar Çin Komünist Partisi Doğu Türkistan I. Sekreterliği'ne seçilmiştir. Wang Enmaoun yardımcılığına İsmail Ahmet, Tömür Davamet, Çi Guo, Li Jiayu ve Canabil seçilmişlerdir. Bunlardan İsmail Ahmet, Tömür Davamet Uygur, Canabil ise Kazak'tır. Diğer üçü Çinlidir.

Kurultaya katılan delegeler, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin daha önce almış olduğu bir karara göre, Doğu Türkistan Parti Komitesine iddiaya göre daha "genç ve kültürlü" kimseleri seçmişlerdir. Aslında, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, bu kararı parti içindeki aşırı Maoçularını temizlemek için vermişti. Nitekim, Doğu Türkistan Parti Komitesi'ne, asil ve yedek olmak üzere seçilen toplam 70 üyenin 49'u ilk defa partide görev almaktadır. Böy-

lece, partideki aşırı Maocu elemanlar da temizlenmiş olmaktadır Bu 70 üyenin yaş ortalaması, 54'tür. En genci 35 yaşındadır. 26'sı üniversite, 12'si lise mezunudur.

Çin Haber Ajansı'nın bildirdiği rakamlara ve adlara göre seçilen parti idarecilerinin çoğunluğu Çinli'dir.

Parti İdare Komitesi'ne 57 asil üye seçilmiştir. Bunların 33'ü Çinli, 2'si Hui denilen Müslüman Çinli, 2'si Moğol ve yalnız 19'u bu ülkenin gerçek halkı olan Müslüman Türk'tür (13 Uygur, 4 Kazak, 2 Kırgız).

Danışma Komitesi'ne 39 Çinli ve 8 Müslüman Türk seçilmiştir.

35 kişilik Disiplin Komitesi'nde 21 Çinli, 1 Moğol, 1 Hui (Müslüman Çinli) ve 12 Müslüman Türk vardır.

İcra Komitesi 15 kişidir. Bunlar 10 Çinli, 1 Moğol, 4 Müslüman Türk'tür.

Doğu Türkistan'daki Komünist Partisi üyelerinin 500.000 kişi olduğu bildirilmektedir. Ama bunların hangi millî veya dinî gruptan olduğu bildirilmiyor. Bu yarım milyon kişinin çoğunluğu Çinli ise, bu durum Müslüman Türk halkın bütün baskı ve propagandalara rağmen partiye girmekten kaçındığını gösterir. Seçildiği ilân edilen idareci komitelerin gerçekte hemen hiç bir yetkileri yoktur. Hemen tamamen bir göz boyama ve formalite kuruluşudurlar. Buna rağmen bunların hepsinde büyük çoğunluğun Çinlilerin elinde bulundurulması, şekil bakımından bile Müslüman halka bir hak tanımış görünmekten Çinlilerin ne kadar kıskançlıkla ve şiddetle kaçındıklarını gösterir.

Bazı çevreler, "Mademki gerçekte hiçbir yetki verilmiyor, hiç olmazsa bir şekil olarak belki Türk Müslümanlara bu sefer daha fazla üyelik verilir, yahut, yine bir şekil olarak Doğu Türkistan'daki Parti 1. Sekreterliği'ne bir Türk getirilir" diye düşünmüşlerdi. Ama bu düşünceler gerçekleşmedi. Bu da Çinli idarecilerin ne kadar kıskanç olduklarını veya ne kadar derin endişe duyduklarını göstermektedir. Tarafsız yorumculara göre, bu durum Çinli idarecilerin ne kadar kıskanç olduklarını veya ne kadar aşırı endişe duyduklarını göstermektedir.

Resmî yazılarda "Türk" ve "Müslüman" kelimelerinin asla kullanılmaması, ve onun yerine "Uygur", "Kazak" gibi kabile adlarının kullanılması da dikkat çekicidir.

KAŞGAR'dan bildirilmiştir:

Merkeze bağlı köylerimizden birinde, bahçesini sulamak için su arkını düzelten bir Uygur

gencinin küreğinden sıçrayan çamur, oradan geçmekte olan bir Çinlinin üzerine sıçramış. Buna öfkelenen Çinli, Türk gencine küfrederek saldırmış; Türk'te tabii olarak kendini savunurken Çinli yere düşmüş. Buna büsbütün öfkelenen Çinli yakında bulunan evine koşarak av tüfeğini kaptığı gibi gelmiş ve tüfeğini ateşleyerek, bahçesini sulamakta olan genci şakağından vurmuştur. Türk genci o anda düşmüş ve ölmüştür.

Olay kısa zamanda köye yayılmış ve halkın galeyana gelmesine sebep olmuştur. Köyde bulunan kızıl muhafız kuvvetlerine mensup askerler, toplanan köy halkını dağıtmak istemişlerse de buna muvaffak olamamışlar, köylülerle kızıl muhafızlar muhafızlar arasında saatlerce kavgaya sürüp gitmiştir. Kavgaya sırasında köyde bulunan Çinlilerle, Çinli muhafızlar köylüler tarafından iyice dövülmüş, fakat bu arada bir çok Türk'de yaralanmıştır.

Mahalli makamlar, dayak yiyen Çinlilere maddî tazminat ödemişler, fakat öldürülen Türk genci ve yaralanan Türkler için herhangi bir teşebbüste bulunmamışlardır. Bu köy halkı, "Çinlilerin yardımlarından geçtik, bu olayda hepimizi birden öldürmediklerine veya küreğe mahkûm etmediklerine şükrediyoruz demişlerdir...."

KAŞGAR-Artuç Nahiyesinden Bildirilmiştir:

Geçen yılın Ağustos ayı ortalarında nahiyemizde âniden bir olay patlak verdi. Nahiyemizin tarihi ismi olan ve Türk milletinin yetiştirdiği büyük şahsiyetlerinin de mezarları bulunan "ARTUÇ"un ismi, "Kızılsu Oblas" olarak değiştiriliyordu. Aynı zamanda Büyük Türk Hükümdarı Abdulkerim Satuk Buğra Han'ın da kabri bulunan mezarlığa askeri tesisler yapılmasına teşebbüs ediliyordu. Zaten her an canı burnunda huzuru ve sınırları harap olmuş Artuç halkı nahiyenin meydanında toplanarak Çinlileri ve Kızıl Çin yönetimini teline başladılar.

Doğu Türkistan'ın her yanı, her an patlamaya hazır bir barut fıçısı gibidir. Huzursuzluklar birikir birikir... nihayet bir damla gelip bardağı taşıtır. O gün de öyle olmuştu. Saatlerce öfkeli bağırışlar, "Çinli memleketine dön..", "Kendi elinle çizdiğin hududu 'Çin Seddini' aşip vatanımı işgale ne hakkın var..." gibi sloganlar gece yarısına kadar sürüp gitti... Netice aynı idi.. Yetişen silahlı ve zırhlı Çin kuvvetleri yakalayı bildiklerini tevkif edip, komünist zindanlarına attılar... Güya kavgaya bitmiş, huzur avdet etmiştir.

Hal bu ki ne huzur gelmiştir, ne de kavgaya bitecektir. Doğu Türkistan gece, gündüz "kin" solmaktadır.

KAŞGAR — Feyzâbâd Nahiyesinden bildirilmiştir:

Son yıllarda Doğu Türkistan'a milyonlarca

Çinli getirilmekte ve işyerlerinde Çinli gençler tercihan çalıştırılmaktadır. Türk gençleri, kendi yurtlarında aç ve perişan dolaşırken Çinliler hemen işe alınmaktadır. Bu durum Türk gençleri arasında huzursuzluk yaratmakta ve toplanıp bir takım tedbirler almayı gerektirmektedir.

Nahiyemiz gençleri birgün toplanıp, yetkili makamlara topluca müracaatta bulundular ve iş verme hususunda "adalet" istediler. Gençlerimiz bu hareketleriyle bir büyük suç işlemiş olmalı ki, Çinli askerler tarafından coplarla, sopa ve tek-melerle kovalandılar. Feyzâbad'lı gençler yılmadılar. Tekrar toparlanıp karşı koydular. Bu sefer, Çinli askerlerin kullandıkları tüfeklerin dipçikleri altında püskürtüldüler. Otuz-kırk kişilik bir topluluk olan gençlerimiz, havaya ateş açmak, bazen ayaklarına da ateş edilmek suretiyle ormana kadar kovalanıp, yüzlerce Çinli asker tarafından sarılıp tek tek yakalanarak tevkif edildiler. Kısa süren bir "Halk Mahkemesi" sonunda gençlerimiz, iki ilâ yirmidört yıl arasında hapse mahkûm olunmuşlardır.

KAŞGAR — Kargalık nahiyesinden bildirilmiştir:

Kaşgar vilayetine bağlı Kargalık nahiyesinin camii, Mao zamanından beri bir Çinli aileye ikametgâh olarak verilmişti. Mao devrinin bitmiş ve birçok camilerin açılmış olmasına rağmen, Kargalık camiindeki Çinli, camide oturmaya devam ediyordu. Kargalık halkı nihayet yetkili makamlara başvurdu ve Çinli'nin camiden çıkarılmasını istedi. Yetkililer, he.. hı.. diyerek işi savsaklıyorlardı. Halk birgün toplanıp Çinliyi camiden zorla çıkardı. Caminin temizlenip onarılması günlerce sürdü.

Kargalık camii onarılmış, temizlenmiş ve ibadete hazır hâle getirilmişti. Bir Cuma günü Türkler, yediden yetmişe, kadın-erkek toplanmış ve camii doldurmuşlardı. Kur'an-ı Kerim okunmuş, mevlüt ve ilahiler terennüm edilmiş, sonra Cuma namazı eda olunmuştu. O gün Kargalık'ta bir bayram sevinci yaşanmaktaydı.

Huzur ve sürur içinde kılınan Yatsı namazından sonra halk evlerine çekilmiş ve yatmıştı ki, "Cami yanıyor!..." feryatlarıyla uykular bölündü...

Telaşla sokaklara fırlayan halk, Kargalık camiinin alevler içinde kaldığını gördüler. Bütün gayretlere rağmen, yangın söndürülememiş, güzelim cami yanıp kül olmuştu. Dinî ve millî hisleri galeyana gelen Kargalıklılar, yanmış odun ve tahta parçalarını ellerine alarak sokaklara düştüler. Az sonra kızıl muhafızlar halkın çevresini sarıp bir meydanda topladılar. Ellerindeki elektrikli coplarla rasgelene vurup bayıltıyorlardı. O gece 600 Türk tevkif edildi ve karakollarda dövüldü. Etrafta makinalı tüfekler hazır bekliyordu. En küçük bir kıpırdanışta harekete geçmeleri olağan işlerdendi. Altıyüz kişiden bir kısmı bırakıldı ise de, bir kısmı hâlâ yatıyor.

Camii ateşe veren Çinli ise sinsî sinsî dolaşıp büyük altıdan sırtıyor.

İli'den Bildirilmiştir:

İli vilayetine geçen yılın temmuz ayında bir sirk gelmişti. Sirk gösteri yaptığı alana giren 7-8 yaşlarındaki bir Türk çocuğu girmek isterken, bir Çinli asker tarafından tekmelenerek öldürüldü. Sirk gösterilerini takip etmekte olan halk, bu vaziyete şahit olunca ayaklandılar. Cılız ve hastalıklı bir çocuklarını Çinli askerin ayakları altında öldürülmüş olarak görmeleri İli halkını çileden çıkarmıştı. O anda Çinli askeri orada linç ederek öldürdüler. Hıncını alamayan halk, bu sefer sirke hücum ederek darmadağın ettiler. Haber şehre yayılmıştı. Ahali sel gibi sokakları doldurmuş akıyordu. Çinlilere ait iş yerleri tahrip edildi. İki gün, iki gece kimse uyumadan ve yemeden, içmeden sokaklarda dolaşıp durdular. Çinliler sanki sırta kadem basmışlardı. Kimse dışarı çıkamıyor ve bu öfkeli insanlara karşı duramıyordu.

İkinci gün, kamyonlar dolusu asker şehri basmış ve her zaman olduğu gibi suçlu-suçsuz araştırılmadan Türkler rastgele tevkif edilerek halk mahkemelerine sevk edilmişlerdir.

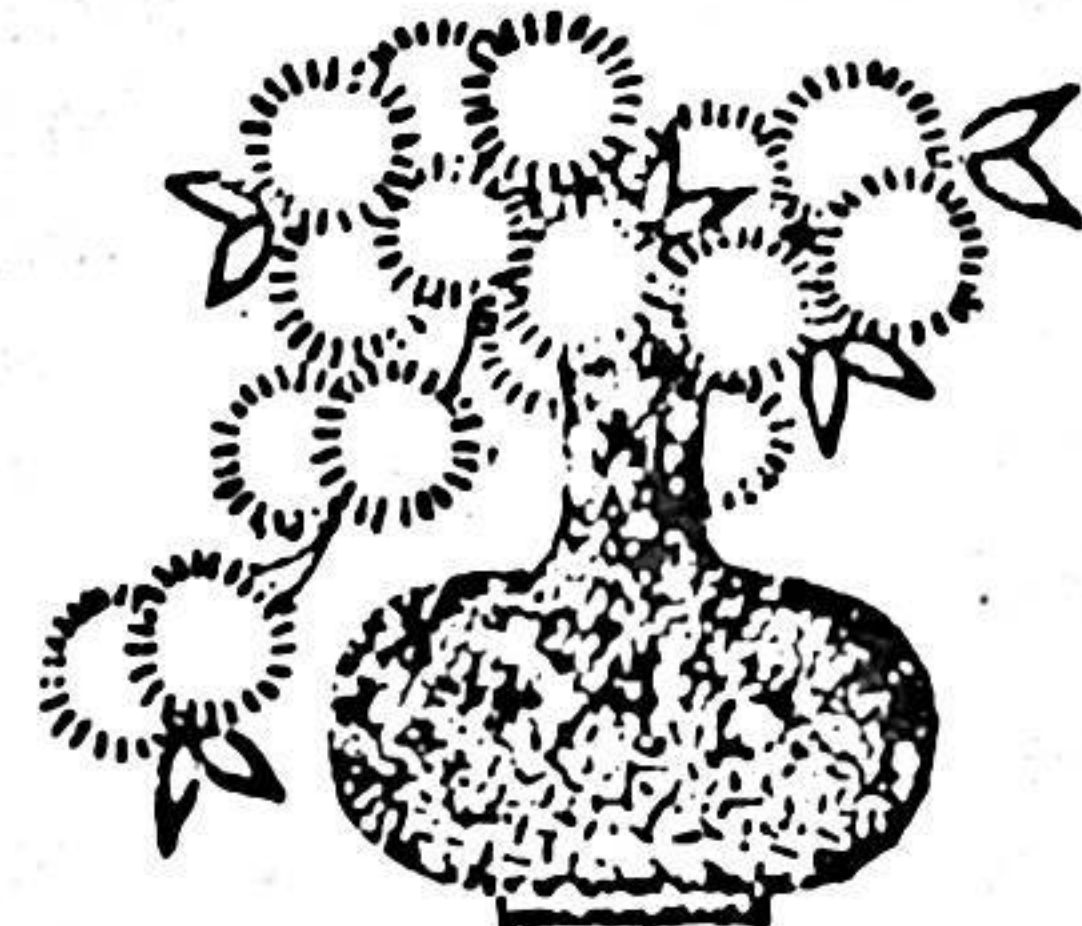
ÇİN'DEN HACCA GİTMEK İSTEYENLER

Peking- (29 Mart 1984): 1983'te Çin'den 313 kişi Hacca gitti. Bu bir rekor rakamdır. 1984'te Hacca gitmek için müsaade isteyenlerin sayısı şimdiden 1000 kişiyi aşmıştır.

Bu haberi veren China Daily gazetesinin bildirdiğine göre, bu hacı namzetleri kendi paralarıyla gideceklerdir, ve çoğunluğu Doğu Türkistan'ın batı bölgesindedir.

1967-1976 yılları arasında, Kültür Devrimi yürürlükteyken, Hac'a gitmek için başvuran olmamıştı. O günlerin aşırı solcu idaresi bütün dinlere, bu arada İslamiyete, karşı baskı siyaseti güdüyordu.

Çinlilerin çıkardığı China Daily gazetesi Hacı adayı sayısındaki bu hızla yükselişi, yol masraflarının inmiş olmasına bağlıyor.

NEWS

NEWS FROM THE WORLD :

DALAI LAMA APPEALS TO SOVIET UNION

New Delhi, 9 March, 1984 (AP) - The Dalai Lama, appealed to the Soviet Union to openly support the Tibetan struggle against Chinese rule, the leader's spokesman said.

Spokesman Lobsang Rabgyal told a news conference here that Tibetan exiles will stage rallies in several countries. In 1959 hundreds of thousands of Chinese troops crushed the rebellion, Dalai Lama and about 100,000 followers fled to India. He has since lived in India.

3,000 Tibetan refugees plan to stage a peaceful demonstration in New Delhi to demand an independent Tibet. Similar rallies are being organized in the United States, Canada, England, Switzerland, West Germany, Norway, Spain and France.

A number of Soviet officials have visited his exiled office in Dharamsala city for discussions, the spokesman said.

Rabgyal said the Dalai Lama requested that Moscow speak out support for his cause in international forums.

Asked if the Dalai Lama would accept an offer for military intervention by the Soviet Union in case of rioting in Lhasa, Tibet's capital, Rabgyal said: "We certainly would accept it if the offer was made."

He said, however, that Moscow has been moncommittal even about strengthening cultural exchanges. The Dalai Lama's office-in-exile has not received any financial aid from the Soviet Union or the United States, he said.

The Dalai Lama also has been courted by Taiwan and offered monetary inducements but will not visit the Island-Nation unless the governing nationalist party accepts Tibet as an independent state, the spokesman said.

"The Dalai Lama will visit Taiwan only if the Taipei government gives up the dream of claiming Tibet as part of China," Spokesman Lobsang Rabgyal said.

The ruling nationalist party in Taiwan, which withdrew from the small island after being defeated by the communists in a civil war in 1949, has repeatedly claimed sovereignty over the Chinese mainland and Tibet.

While Taiwan has not publicly invited the Dalai Lama for a visit, Peking has said he could return to the mainland, but only as a religious leader, not as a political figure.

DALAI LAMA WANTS TO VISIT TIBET

New Delhi — The Dalai Lama, Tibet's self-exiled god-king, said that the Chinese have built a "Bamboo curtain" on their border and an "Iron curtain" in their minds.

He hopes to visit his Chinese-controlled homeland this year but ruled out a permanent return, saying he could help his people more in exile.

He declined to discuss terms of the visit while sensitive discussions with the Chinese are under way.

"Communication between Tibetans and the Chinese is vital", he said, "But the Chinese have built a 'Bamboo Curtain' on their border and an iron curtain in their minds against good ideas and this is even worse than the closed border."

The Dalai Lama said it is specially difficult to solve the problem of Tibet because "China is not stable."

"The Chinese middle kingdom has never found a middle policy and it swings to the extreme right and the extreme left," he said, using the ancient term that China has used to describe itself. He referred to numerous Chinese campaigns, bloodshed and political struggles since 1949.

"The Chinese leaders do not know how to manage their own problems in China proper, so it is very difficult for them to manage the problems in an unknown place like Tibet," he said.

The Chinese army took over Tibet in 1950 and at first Chinese rulers were tolerant. After 1955, however, the Chinese became oppressive and dictatorial as they launched their own "Leap Forward" forcing Tibetans to conform. The Dalai Lama and his followers fled to India in 1959 after an abortive revolt.

The Chinese have been urging the Dalai Lama to visit or return in order to legitimize their control over Tibet.

Asked why the Chinese want his return, the Dalai Lama quoted a secret Chinese document as saying, "There is no doubt that without the return of the Dalai Lama it will be difficult to influence the Tibetan people."

China also wants to demonstrate that Tibetans are happy and not oppressed in order to win Taiwan, which it considers a breakaway province, he said.

In 1981 China admitted its policies and repression had failed miserably in Tibet and tried to improve the people's lives. The Dalai Lama said, however, that despite an improved food supply

and slow revival of culture, "There is no religious freedom."

The Dalai Lama said a serious racial problem exists in Tibet and "There is a big gulf between Tibetans and Chinese." He spread his arms apart to dramatize the distance.

In offices, schools, even in prisons, he said, Chinese and Tibetans working side by side, "feel mutual distrust."

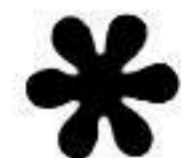
He said China stations at least 300,000 army troops to control the Tibet autonomous region, populated by only 1.7 million Tibetans.

He said, the actual Tibetan population of China is about 6 million and includes those living in the provinces of Qinghai, Sichuan and Gansu.

The Dalai Lama sent three official delegations on inspection tours of Tibet, but in 1980 the Chinese barred further missions. They said it would take time to see the positive results of its new policy to make Tibetans happy.

A Tibetan political delegation visited Peking in 1982 for exploratory talks on conditions of the Dalai Lama's return. Nothing was accomplished but lines of communication remain open and informal contacts have taken place through the Chinese embassy in New Delhi.

(AP.-Victoria Graham) 26 Feb. 1983

New Board of Turkestanian American Association elected

In the general assembly of the Turkestanian American Association, in November 1983, the following were elected to the new Board:

- Abdullah Kwaja President
- Gulamettin Pahta Vice President
- Atilla Sencar General Secretary
- Ibrahim Mamoor Treasurer
- Mohammed Rahim Abedi Ass. Secretary
- Kebir Yaqubie Ass. Treasurer
- Ubeydullah Noorata Bookkeeper
- Zahit Çağatay .. General Manager of Building
- Mehmet Çetinkaya Federation Delegate
- Kerim Tolkun Religious Consultant
- Lutfullah Tora Member
- Jamaluddin Sharafi Member
- Murat Cengiz Member
- Abdulselam Feda Member
- Abdul Rahman Jalili Member
- Abdulfettah Ahmedi Kitchen Manager

The address of the Association is:
2302 West 13th Street, Avenue West, Brooklyn,
New York 11223, U.S.A.

**NEWS FROM THE FREE WORLD
TIBETAN EXILES HOLD RALLIES**

NEW DELHI — Over 3,000 Tibetan refugees attended a public meeting here to condemn the

Chinese occupation of their homeland and thousands more marched through Calcutta.

The Delhi meeting, held to mark the 25th anniversary of the Tibetan uprising against Chinese rule in 1958, was addressed by a number of Tibetan Youth Congress leaders and Indian politicians.

The Tibetans had obtained a special permit for the rally, as a ban imposed on public gatherings in the capital due to Sikh violence in the Punjab was still in force. The meeting was peaceful.

Speakers condemned the Chinese genocidal policies against the Tibetan people and called for international pressure to persuade the Chinese to leave Tibet.

Press Trust of India reports from Calcutta said thousands of Tibetan refugees staged a procession through the streets of the city to mark the occasion. There were no incidents.

Earlier, the Dalai Lama accused the Chinese government of forcing his people "to live in a state of anxiety and fear."

The Dalai Lama, who fled to India after the 1958 uprising, said thousands of Tibetans had been arrested, imprisoned and sent to hard labor camps irrespective of whether they were innocent or guilty.

In a statement issued in Dharamsala, his exile headquarters, in northern India, to mark the anniversary of the uprising, the Dalai Lama said the Chinese should know that they "could not subdue the human mind." He accused the Chinese of "playing with the lives of the (Tibetan) people".

Tibetan analysts here were surprised by the bitterness expressed by the Tibetan leader in his statement. The Dalai Lama asked his people inside and outside Tibet to look hard at the real situation and break away from the bondage of fear.

"ARAB NEWS", JEDDAH, 11 MARCH 1984.

NEWS FROM SAUDI ARABIA:

Copies of the Holy Quran, of the Sahih-i Bukhari, and of other important religious books, have been sent to Eastern Turkistan from Saudi Arabia. We are informed that the translations of these into the dialect of Eastern Turkistan were made by Said Mahmud Tirazi, well-known East Turkistanian religious scholar who is now resident in Medinah.

Responding to the great need of Eastern Turkistan, one of the Emirs of Saudi Arabia, who is also a great friend of Turks, took up the matter of preparing and sending to Eastern Turkistan 50,000 copies of the Holy Quran, 50,000 copies of the Sahih-i Bukhari, and 50,000 copies each of various other important religious books. The

shipment of these books to Eastern Turkistan, the most ancient of the Muslim Turkish lands, has been successfully concluded. It has come to our knowledge that the equivalent of 100 million Turkish Liras has been spent on this project.

This achievement of the generous friend of the Turks, has caused great rejoicing among Eastern Turkistanians everywhere, both within the homeland and outside.

★ ★ ★

In the recent past, the Muslim World League, with headquarters in Mecca, had sent a delegation to Eastern Turkistan, on a good-will visit, under the chairmanship of Ahmet Salah Jamjum former Commerce Minister. This delegation had made a donation of 500,000 U.S. dollars to the Muslim Center of China, in Peking.

★ ★ ★

We have learned that H.E. Prof. Dr. Muhammed bin Nasir al-Aboudi Assistant General Secretary of the Muslim World League, is organizing the sending within the next few days of another delegation, of six persons, to Eastern Turkistan, again on good-will visit.

★ ★ ★

H.E. Kenan Evren, President of Turkey, went also to Medinah during his recent visit to Saudi Arabia, and there visited the grave of Our Prophet.

A group of Eastern Turkistanians living in Saudi Arabia, came to meet President Evren during his visit, and wished him welcome to Saudi Arabia.

President Kenan Evren shook the hands of the Eastern Turkistanians and expressed his pleasure at meeting them.

NEWS FROM SOVIET RUSSIA:

CRIMEAN MUSLIM SENTENCED

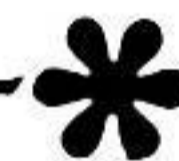
The defender of the rights of the Muslim "Tatars" of Crimea, Mustafa Jemil (his name made Jemilov as part of the process of forcible Russianization practiced against all Muslims in Russia) was sentenced again to prison in a Soviet court in Tashkent, in February 1984. Mustafa Jemil is 39 years old, and most of his life has been spent in Soviet prisons, in punishment for demanding human rights for his people. This is his sixth conviction in Soviet courts.

Theodore Shabad in *The New York Times* gives the following details about his conviction. His "crime" this time was sending a telegram to a fellow-patriot and Crimean, Mehmed Saudiyar, who is living in Queens, New York, U.S.A., and had his 70th birthday recently. Mustafa Jemil expressed good wishes on the occasion of his friend's birthday, and added his hopes for the attainment of their common goals. Mehmed Saudiyar is a refugee from Soviet oppression and he published a newspaper called "Free Crimea"

during the Second World War. "Azad Kirim". This was considered as enough grounds to convict Mustafa Jemil. The Soviets did not reveal the length of this sixth conviction. And no further details of his trial and conviction were allowed to leak out.

Most of Mustafa Jemil's previous convictions were for demands that the Muslims of Crimea should be permitted to return to their ancient homeland, from which they were banished after the Second World War. On the grounds that some of them had fought against Soviet Russia.

In previous trials such famous Russians as retired General Grikorenko and Dr. Sakharov the nuclear physicist protested the injustices committed against Mustafa Jemil, and were themselves the objects of persecution for such protests.

NEWS FROM TURKISTAN:

COMMUNIST PARTY CONGRESS in EASTERN TURKISTAN

Between the 14th and 21 st of February, 1984, the 3rd Congress of the regional Chinese Communist Party was held in Urumchi, Eastern Turkistan. 673 delegates and 70 alternates attended.

The Red Chinese news agencies announced that these represented the 500,000 Communist Party members in "Xin-Jiang". Wang Enmao was re-elected First Secretary. Also 6 assistants to him. Of these, 3 are Chinese and 3 Muslim Turks: Ismail Ahmed, Tömür Davamet (both Uygur) and Janabil (Qazakh). Great changes were made in the persons "Elected" to the various governing Committees. The average level of education is announced to be much higher in the new cadres, and also the average age much lower: 54. The youngest is 35.49 members have been elected for the first time. These changes are lauded as signifying more youthful and better educated elements. Observers comment that the real meaning of this is the elimination of extreme maoist elements.

Of the 57 members "elected" to the Regional Committee 33 are Chinese, 2 are Hui (Chinese Muslims), 2 Mongols, and only 19 Muslim Turks. (13 Uygur, 4 Qazakh, and 2 Qirghiz).

The 47 members of the Advisory Committee are 39 Chinese and 8 Muslims Turks.

The 35 members of the Discipline Committee are : 21 Chinese, 1 Hui, 1 Mongol and 12 Muslim Turks.

The official agency has announced that there are 500,000 members of the Communist Party in "Xin-Jiang". No mention was made about the division of this number into ethnic or religious groups.

It was generally expected, before the so-called "elections", that a more liberal proportion of members would be allotted to the Muslim community, and it was also considered probable that the

First Secretary would be this time a Muslim. As a good-will gesture. Specially when no real authority is exercised by any of these Committees, etc., and they are all window dressing and a formality.

The decision to continue the old system of "electing" absolute majorities of Chinese to every Committee, is interpreted by informed quarters as a sign that the rulers intend to be extremely jealous in denying the Muslim people even the form and shadow of equal rights.

A SPOT OF MUD

Kashgar: In one of the villages near Kashgar, an Uygur Muslim youth was straightening the mud walls of a small water-canal bringing water to his field. Quite by accident a bit of mud was spattered on the dress of a Chinese who was passing. The Chinaman was angry and swore at the Muslim youth and wanted to beat him. The youth defended himself, and the Chinaman fell down. He rushed home, took his rifle, and came back and shot the youth. The bullet entered the youth's brain and he died.

The news traveled fast and reached every house in the village. A demonstration of sorrow and protest took place. Soldiers, belonging to the Red Guard detachment quartered in the village, came and tried to drive away the demonstrators. The Muslim villagers resisted, and there was a tussle between the villagers and the soldiers. A few soldiers got a beating, but many Muslim villagers were wounded.

The local authorities paid indemnities to the soldiers who were beaten. But nothing was paid for the Muslim youth who was killed and to the villagers who suffered from wounds. People in the village told them: "Do not expect to receive payment from the Chinese. We are thanking God that the Chinese did not kill us, or sentence us to hard labour this time..."

ENEMIES OF HISTORY

Kashgar: - In August 1983, there was a sudden outbreak in the historic town of Artuch, center of a sub-district of Kashgar province. The Chinese authorities announced their decision to change the name of this town, which bears a historic name and also is the burial place of some great Muslim Turks. The new name was to be "Qizil Su Oblas". Furthermore, the cemetery which also contained the tomb of the great ruler Abdülkerim Satuq Bughra Khan, was to be turned over to the building of military installations

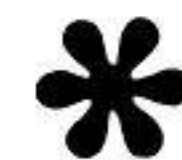
The people were always in state of tension, and their nerves were ruined as a result of years of oppression. They were at the limit of their endurance. This proved to be the last drop. The Muslim people collected in a spontaneous

demonstration in the square of the town and began to rain curses on the Chinese oppressors.

Everywhere in Eastern Turkistan the situation is the same: The people are like a gunpowder magazine which is ready to explode.

That day the people shouted for hours: "Chinese, go back to your country!" "What right do you have to occupy my country?" "Back to the China Wall!", etc. The shouting continued till midnight. After that came the usual ending: Truckloads of Chinese soldiers arriving, with tanks. Whoever could be seized being arrested. And after that the "People's Court" and heavy sentences! The Chinese said that the incident was closed and peace and quiet had returned.

The truth is that there is neither peace nor quietness in Eastern Turkistan, And the struggle for freedom is not ended.

"JUSTICE" IN FEYZABAD

Kashgar, sub-district Feyzabad: - In recent years, millions of Chinese settlers have been brought into Eastern Turkistan. There is great unemployment in Eastern Turkistan and many Turks are hungry and unemployed. But the Chinese are immediately given work. This situation causes great pain and unrest among the Muslim Turkish population.

One day, in Feyzabad, the Muslim young men marched in a demonstration and presented a joint petition to the authorities that there should be equal treatment in giving jobs. The Chinese regarded this as a great crime. Chinese soldiers broke up the demonstration with blows of rifle-butts, batons and kicks. The young Muslims of Feyzabad were not intimidated. They re-formed and tried to continue their demonstration, resisting attempts to scatter them. They were brutally driven away. Rifle-fire (at first directed to the air, and sometimes to the feet of the demonstrators) was used and they were chased (a group of about 40 marchers) to the nearby woods, by hundreds of Chinese soldiers. In the woods, the marchers were surrounded and hunted down one by one. They were arrested, and after a short trial before a "People's Court" were all sentenced to prison terms varying between 2 years and 24 years.

THE BURNED MOSQUE

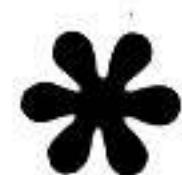
Kashgar: - The Mosque of the town of Qargaliq, center of the sub-district of that name, under the jurisdiction of Kashgar, was occupied, as residence, by a Chinese family. From the time of Mao on. Mao and his harsh regime are gone and many years have passed, but the Chinese family continue to occupy the mosque. The people of Qargaliq petitioned the authorities, requesting that the Chinese family be evacuated from the

mosque. The authorities gave vague, soothing replies, but no action was taken. One day, the people came to the mosque and ejected the Chinese family by force. After that, the mosque was repaired and cleaned by the people. This took some days.

At last, the day came when the mosque was ready. That Friday, all the Turks in Qargaliq, women and children too, were in the mosque. It was a great day for Qargaliq. Prayers were said, the Mawlud and religious hymns were sung, and Friday worship was made in the mosque on that day of rejoicing.

After evening prayers, the people left the mosque and went to their homes to sleep. Soon after that, people were awakened by shouts of "Fire!". The Mosque was burning...

In spite of every effort, the fire could not be put out, and the lovely old mosque was completely burned. The people were deeply hurt in their religious feelings, and they made a march of protest, carrying bits of the scorched wood from the mosque in their hands. The Red Guards came. They drove the people into a square, and started beating them with electrified batons. The beating was indiscriminate and merciless, and continued till many people lost consciousness. That night 600 Turks were arrested, and subjected to further beating at the police station. Machine-guns were mounted all around. Waiting for the slightest pretext, to mow down the population. Some of the 600 arrested persons have been released, but some are still in prison. The Chinaman who burned the mosque is free, and is openly laughing and mocking the people.

CIRCUS IN İLI

İli: - Last year, in July, a circus came to our city. A Muslim Turkish child of about 7-8 years, a thin, sickly child, wanted to enter and watch the circus. A Chinese soldier kicked the child to death. This was too much for the people to bear. They attacked and lynched the soldier. After that the people demonstrated, and damaged the property of the circus. Excitement mounted in the city, and demonstrations continued for two days. During this time many shops belonging to Chinese were destroyed. The Chinese simply did not come out into the streets during these two days. It was as if they had disappeared by magic.

Next day, truckloads of Chinese soldiers came into the city. Muslims in the city were seized at random, with no attempt to differentiate between the guilty and the innocent, and were dragged before the "People's Court" to be convicted.

MORE CHINESE MUSLIMS WANT TO PERFORM HAJ

PEKING, March 29 (AFP) — A record 313

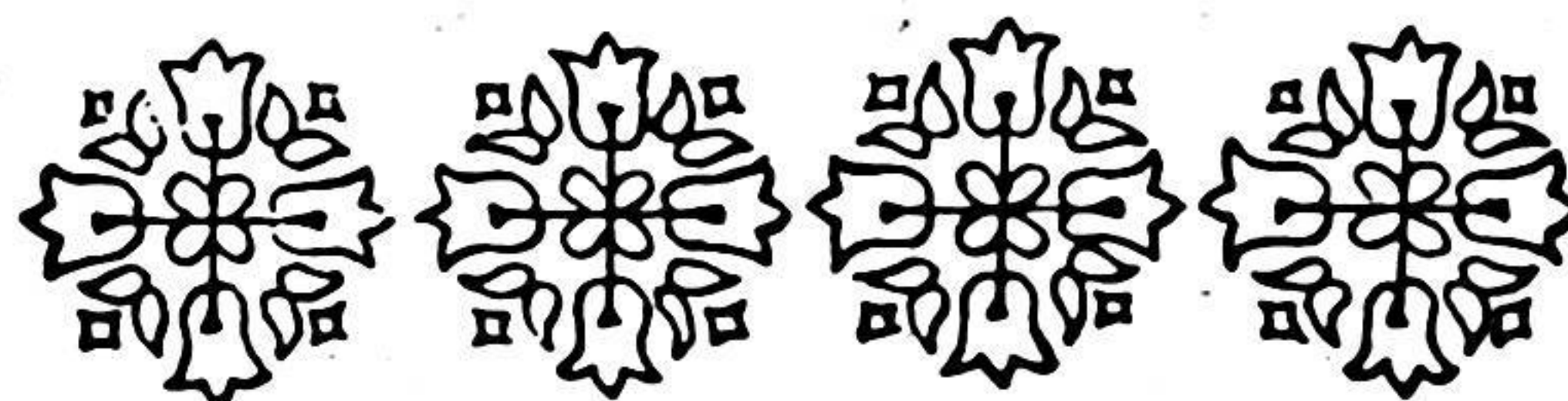
Chinese Muslims performed pilgrimage in 1983, with more than 1,000 others asking to go to Meccah this year, the Englishlanguage China Daily reported.

The newspaper, which quoted Chinese officials, said the pilgrims made the journey at their own expense and most were peasants and shepherds from the western region of Xin-Kiang.

There were no requests to make the pilgrimage during the Cultural Revolution of 1966-76 in China, when the leftist regime clamped down on Islam as well as other religions in China.

The China Daily attributed the rapid increase in the number of Muslim pilgrims to improvements in transportation between Kasghar, in the west of Xinjiang, and Saudi Arabia, which cut costs by nearly half.

(Arab News, 30th March, 1984).

NEWS FROM TURKEY:

Dr. ABDULLAH ÖMER NASİF IN TURKEY

Dr. Abdullah Ömer Nasif, General Secretary of the Muslim World League, was invited to visit Turkey by Tayyar Altikulaç, Head of the Religious Affairs Department of Turkey. After visiting Ankara, Dr. Abdullah Ömer Nasif, accompanied by six members of his delegation, arrived in Istanbul on the 26th of April. He was met at the airfield by the Mufti of Istanbul, by men of religion of Istanbul, and by Isa Alptekin, constituent member of the Muslim World League.

A large number of other Eastern Turkistanians were also present at the airfield to welcome Dr. Abdullah Ömer Nasif. They were introduced to him and expressions of friendship were exchanged.

The General Secretary spent the night at the Tarabya Hotel at the Bosphorus. On the 27th of April, Friday, in the morning he and Mahmud Savvab visited the Eastern Turkistan Publishing Center and had breakfast with Isa Alptekin.

The General Secretary made a short speech during this breakfast and said: "I have very good impressions of Turkey, collected during the two days I have been here."

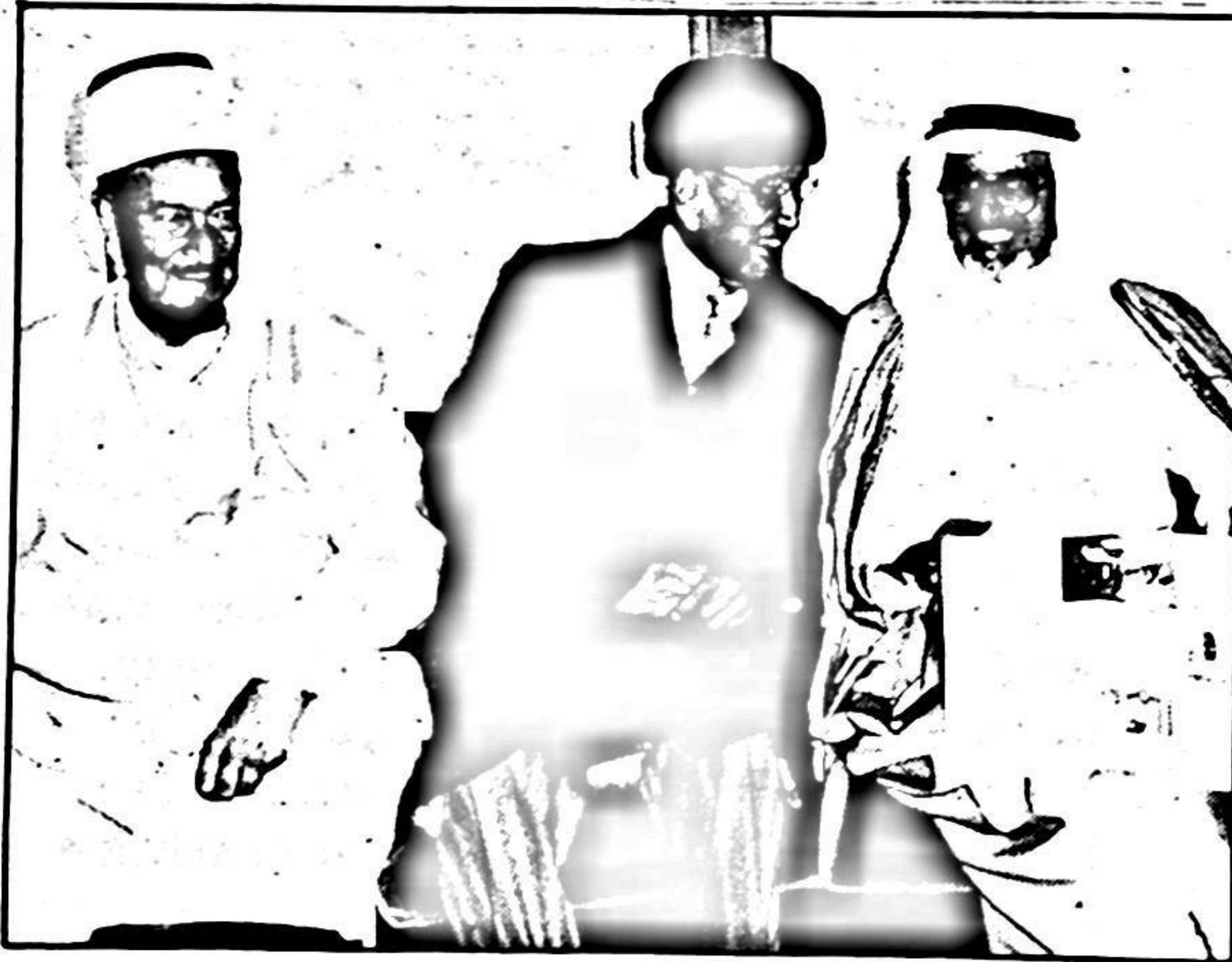
Dr. ABDULLAH ÖMER NASİF TÜRKİYE'DE

Diyaret İşleri Başkanı Sayın Tayyar Altıkulaç'ın misafiri olarak Ankara'ya gelen, Dünya İslâm Birliği Genel Sekreteri Dr. Abdullah Ömer Nasif, beraberindeki altı kişilik bir heyetle 26/4/1984 Perşembe günü İstanbul'a gelmiş; İstanbul Müftüsü, Müftülük mensupları ve Dünya İslâm Birliği Kurucu Meclis Üyesi İsa Alptekin tarafından Yeşilköy Hava Alanında karşılanmıştır.

Kalabalık bir Doğu Türkistanlı grubun da bulunduğu karşılanma sırasında Dr. Abdullah Ömer Nasif, Doğu Türkistanlılar'la tanışmış ve hatırlarını sormuştur.

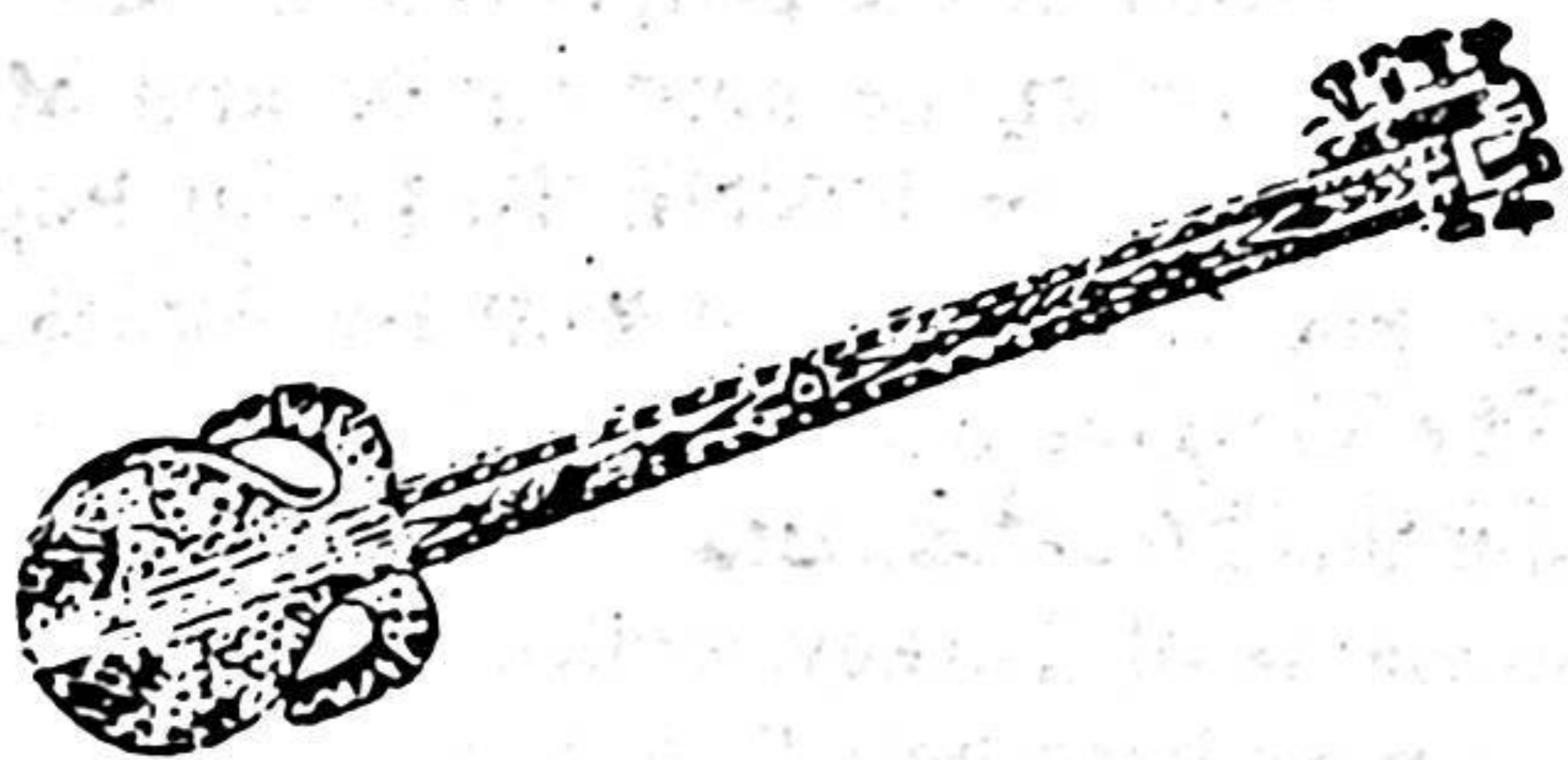
Geceyi Tarabya otelinde geçiren Dünya İslâm Birliği Genel Sekreteri, 27/4/1984 Cuma günü sabahleyin beraberinde Mahmud Savvab olduğu halde Doğu Türkistan Neşriyat Merkezini ziyaret ederek, İsa Alptekin tarafından şerefine verilen kahvaltıda bulunmuştur.

Kahvaltı sırasında kısa bir konuşma yapan Genel Sekreter; "Türkiye'de bulunduğum iki gün içinde çok iyi intibalar kazandım." demiştir.

Dr. Abdullah Ömer Nasif, İsa Alptekin, Mahmud Savvab.

معالي الدكتور عبدالله عمر نصيف والسيد عيسى البتكين
والشيخ محمد محمود الصواف

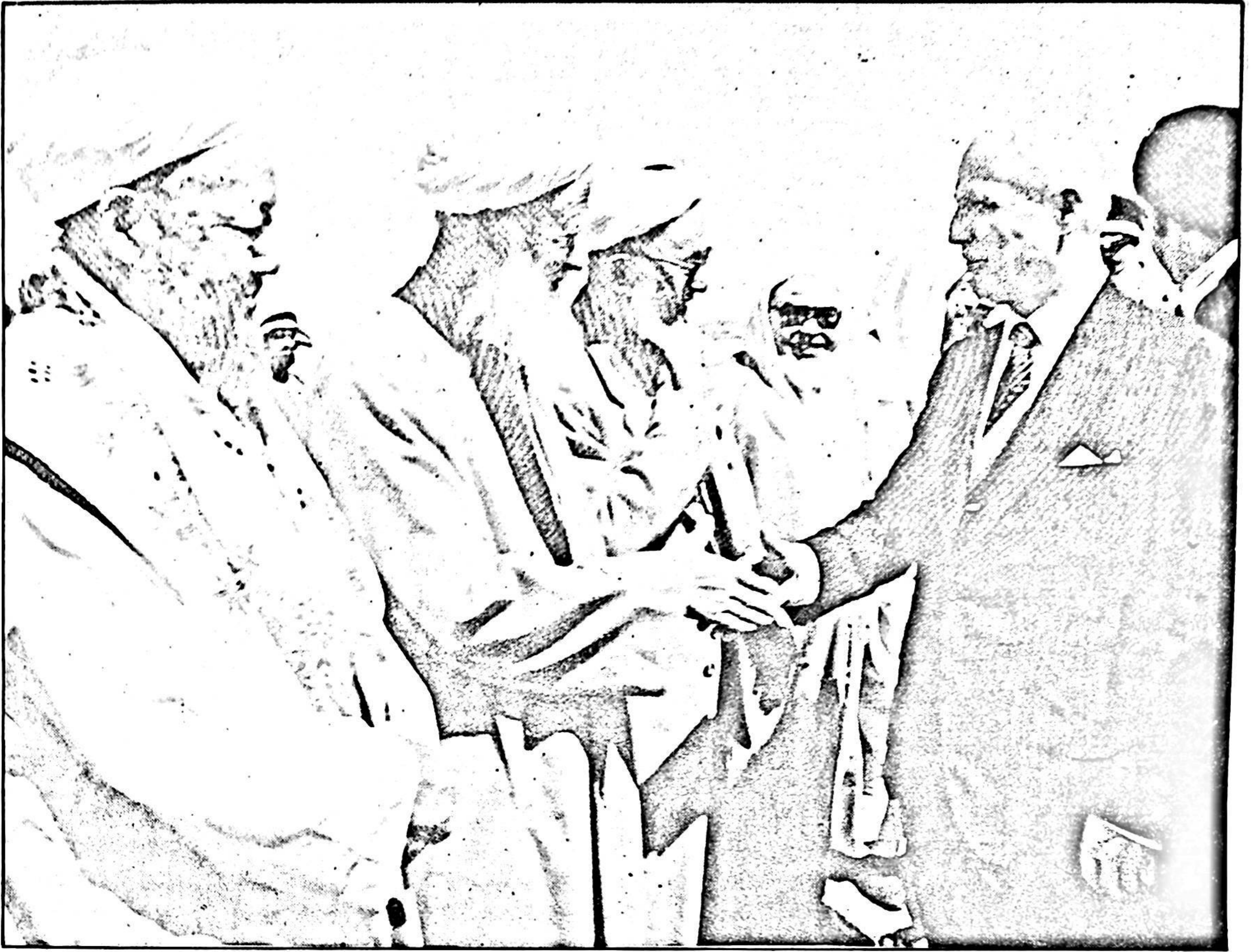
الدكتور عبدالله

عمر نصيف

في تركيا

قام معالي الدكتور عبدالله عمر نصيف الأمين العام لرابطة العالم الاسلامي بزيارة تركيا بناء على دعوة وجهها الى معاليه سماحة الشيخ طيار آلي قولاج رئيس الشؤون الدينية للجمهورية التركية على راس وفد من الرابطة ضم في عضويته كبار الشخصيات ، وقد وصل معاليه الى مطار استانبول الدولي يوم الخميس الواقع في ٢٦/٤/١٩٨٤ يرافقه بعض اعضاء الوفد وكان في استقباله في المطار سماحة مفتي استانبول وارباب الشعائر الدينية والسيد عيسى البتكين عضو المجلس التأسيسي لرابطة العالم الاسلامي ، كما اشترك في استقبال معاليه جمع غفير من التركستانيين الشرقيين في تركيا فرحبوا به اجمل ترحيب واعربوا عن شكرهم وامتنانهم لدور الرابطة في تفقد احوال المسلمين في الخارج واهتمامها الكبير بمسائلهم وقضاياهم .

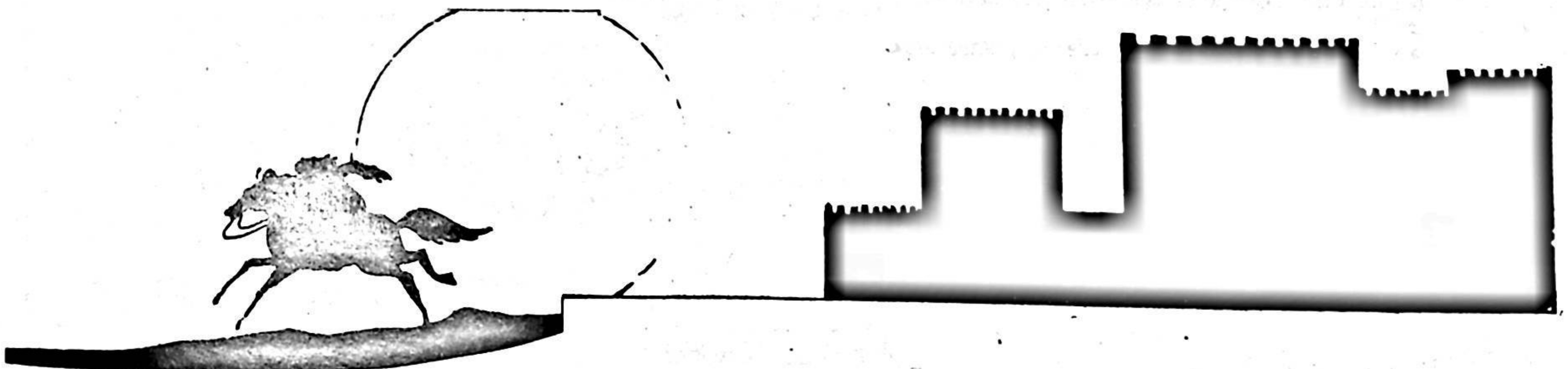
وقد امضى معاليه الليلة في فندق طرابياوفي صباح اليوم التالي قام بزيارة لمركز النشر لتركستان الشرقية يرافقه فضيلة الشيخ محمد محمود الصواف وتناول طعام الفطور على مائدة أقامها السيد عيسى البتكين صاحب مجلة «صوت تركستان الشرقية» تكريماً لمعاليه وصحبه الأكارم ودارت خلال الطعام محادثات ودية تناولت قضايا العالم الاسلامي الراهنة وقال معاليه في كلمة قصيرة ألقاها أثناء ذلك ان زيارة القصيرة لتركيا زودته بانطباعات جميلة جدا .

Cumhurbaşkanımız Sayın Kenan Evren'in Suudi Arabistan'ı ziyaretlerinde, Medine hava alanında bir grup Türkistanlı tarafından karşılanması. Resimde; Abdurrahim Mahdum, Eminullah Mahdum, abdulmecid Kari Abâdî, Hidayetullah Mahdum, Kari Abdurrauf, Hafız Kari Hacı... Cumhurbaşkanımıza "hoş geldiniz" derken görülüyorlar.

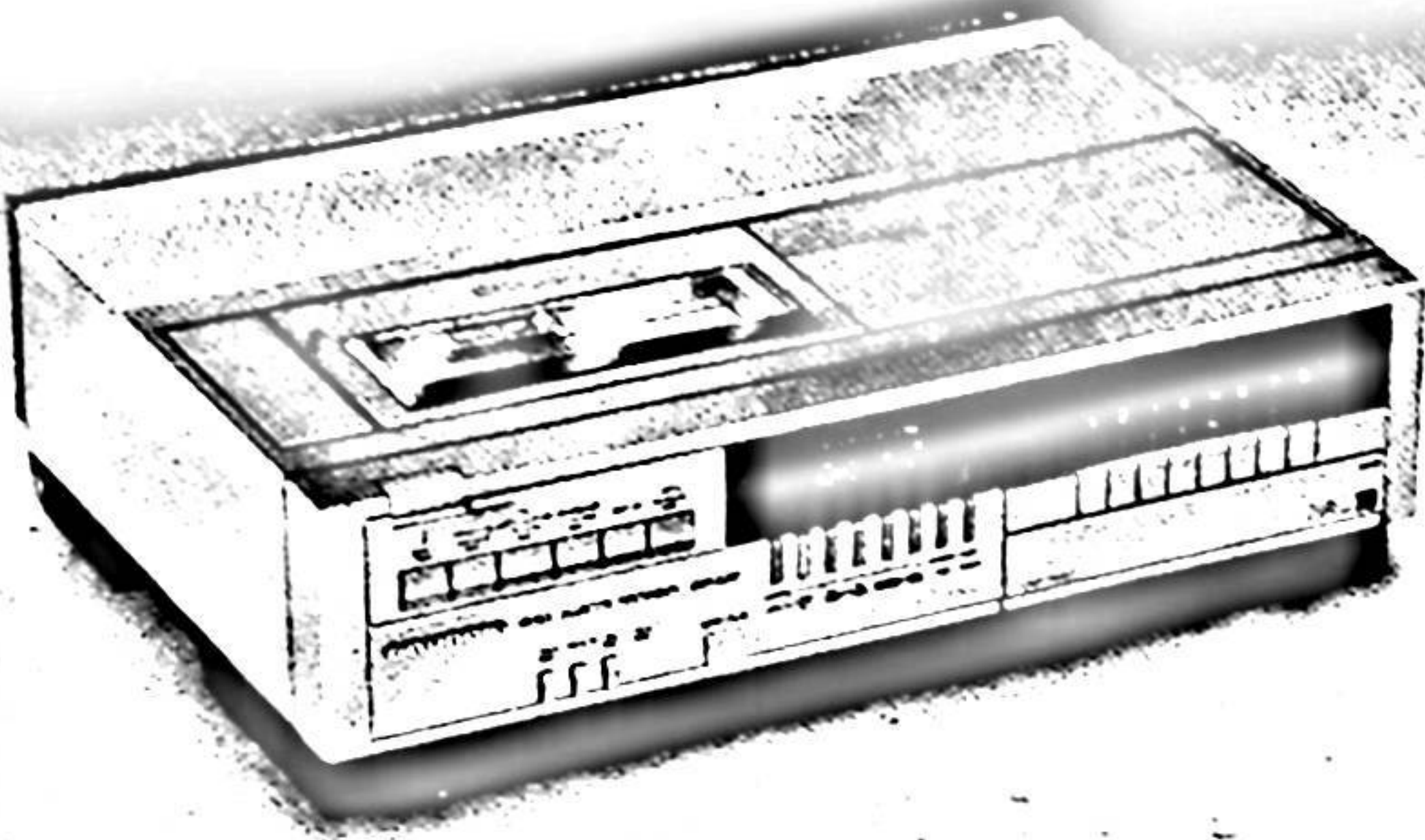
جمهور باشکانی مزنی مدینه منوره ده قارشیلانغان ترکستانلیلر ۱- عبدالحمید قاری ابادی
۲- حافظ قاری معجم ۳- عبدالرحیم مخلوم ۴- امین الله مخلوم ۵- هدایت الله مخلوم ۶- قاری عبدالرؤوف

H.E. Kenan Evren, President of Turkey, being met by a group of Turkistanians at Medinah airport. From left (From right) Abdurrahim Mahdum, Eminullah Mahdum, Ambdülmecid Qari Abadi, Hidayetullah Mahdum, Qari Abdurrauf, Hafiz Qari Hajji.

VIDEO MU?

Grundig'den dilediğinizi alın...

İster Grundig VCR 2020

(Beta Sistem)

İster Grundig Video 2000

(Süper Sistem)

Videonuzun markası "Grundig"se, güvenli bir yatırım yaptığınıza inanın. Grundig, elektronik dünyasında, yeniliğin ve sağlamlığın simgesidir. Seçiminiz Grundig olsun... Gönülünüz rahat olsun!

Grundig VCR-2020

Grundig şimdi ülkemizde, Beta Sistem video üretimine de başlamış bulunuyor: Grundig VCR-2020. Grundig teknolojisinin elektronik cihaz üretimindeki köklü tecrübesinin ve geliştiriciliğinin benzersiz bir ürünü olan Grundig VCR-2020'yi, şimdi, Grundig satıcınızda inceleyebilirsiniz.

Grundig VCR-2020'de bulacağınız özellikler:

- Yaygın Beta kayıt sistemi
- Geriye doğru renkli izleme
- L-830 video kasetiyle 0,5 saat 35 dakikalık kayıt süresi
- VHF ve UHF tuner
- 8 güne kadar, bir programı önceden programlayarak otomatik kaydetme imkanı
- Dokunmatik kumanda tuşları
- "0000" da hafızalı dijital sayaç
- Görüntüyü izleyerek hızlı ileri ve geri sarma imkanı

Grundig Video 2000

Tüm dünyada kullanılan üç sistemden (Video 2000-VHS-Beta) diğer ikisinde bulunmayan özelliklere sahiptir.

- 2X4: 8 saat yayın yapan aile boyu kaset
- Kafa ömrünü 3000 saatin üzerine çıkararak özel sistem
- Kasetin süresini, kalan ve geçen zamanı dakikasına gösteren bilgisayar
- İstenen programın otomatik olarak ve anında bulunmasını sağlayan APF sistemi
- Elle düzeltmeyi gerektirmeyen, hassas görüntü kalitesi sağlayan DTF sistemi
- 99 günlük süre içinde, 5 ayrı programı kendi kendine kaydeden bilgisayarlı sistem

GRUNDIG

"videoda yenilik, üstünlük"

CİHAN

ŞİRKETLER GRUBU

Barbaros Bulvarı No: 137 Yıldız-İstanbul Tel: 166 94 00 (9 hat)

كنج عثمان اوغلو الصناعة البلاستيكية

في اللغات التركية والعربية والانكليزية
صناعة حروف بلاستيك من جميع الابعاد والالوان
المواد المستعملة في الصناعة هي من اجود الاصناف
ومقاومة للحرارة
ترسل الكاتولوجات للطالين وتقبل الطلبات من
داخل البلاد وخارجها.

بويوك صنايع - كاينكتشي جاده سي ، الرقم : ٣٥ - انقره

GENÇOSMANOĞLU PLÂSTİK DÖKÜM

TÜRKÇE-ARAPÇA-İNGİLİZCE

Her eb'at ve renkte plâstik harf imâl edilir.
Kullanılan malzeme en üstün kalitede olup, sığağa son derece müte-
kammildir.
İsteyenlere katalog gönderilir. Yurt içinden ve Yurt dışından sipariş ka-
bul edilir.

Letters cast in plastics, in various styles and sizes.
All colours manufactured.
ARABIC - ENGLISH - TURKISH.
Made of highest quality material.
Very resistant to heat.
Catalogue sent on request. Goods exported to
any place desired.

Büyük Sanayi-Kaynakçı Cad. No: 35

Ankara, Turkey.

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ' ni güçlendiriniz.

- Abone olmak,
- Abone bulmak,
- Yazı yazmak suretiyle

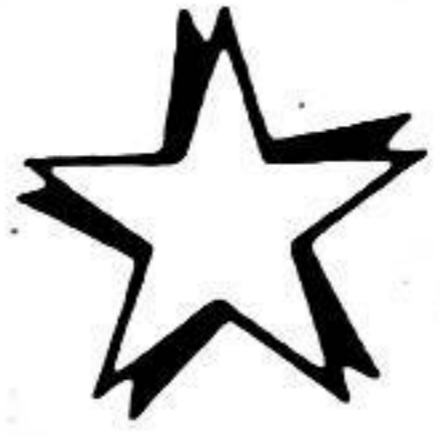
Mecmuamıza yazı göndermek isteyenler!
Arapça veya İngilizce biliyorsanız, yazınızı bu dillerle de yazarak gönderiniz, Doğu Türkistan'ın Sesi'ne daha büyük hizmette bulunmuş olursunuz.

Lend strength do The **VOICE OF EASTERN TURKİSTAN** by

- Subscribing to it,
- Finding other subscribers,
- and writing to it.

Those who desire to send articles or news items to
"The Voice of Eastern Turkistan" may do so
in Arabic or English, too.

ادعموا مجلة " صوت تركستان العرقية " بكتاباتكم واعتراكاتكم فيها
وتأمين اعتراكات أخرى

يمكنكم أن تكتبوا الينا بالعربية والانجليزية ان كنتم ممن يحنون احدى
ها تبين اللغتين وتدون بذلك خدمة كبيرة لمجلة " صوت تركستان العرقية "

ÖZELLİKLERİ

- Tam tozsuz
- Daha uzun ömürlü ve ekonomik
- Silikozis hastalığı yapmaz
- Allerji yapmaz
- Saç dökmez
- Antiseptik

Türkiye'de
ilk defa
Türkiye Gazetesi
tarafından imal
edilmiştir.

BAYILIK ADRESLERİ

ANKARA : Atatürk Bulvarı, Ata Han 117/34 KIZILAY,
Tel: 25 28 42 - 25 53 65 - 18 54 78
Dağıtım Merkezi: Hacı bayram Veli Cad. No: 4/A Ulus Tel: 24 30 57
İZMİR : Akdeniz Cad. Akdeniz İş Hanı K 4/404 Tel:122747-132330
BURSA : Çakırhamam Temiz Cad. No: 11/A Tel: 242 67
VAN : Posta Cad. No: 2 Tel: 4791
KAYSERİ : Hürriyet Mah. Cengiz Topel Cad. Tel: 23497 - 18571
TRABZON : Fatih Mah. Fatih Lisesi Bitişiği, Tel: 18800
İSTANBUL : Hakikat Kitabevi, Darüşşefaka Cad. 57/A P.K. 35 Fatih-İST Tel: 523 45 56
Güvenç Kırtasiyecilik Limited Şirketi, Yavaşca Şahin Sokak Kristal Han No: 209 Tel: 5228440
YA—PA Yayın Pazarlama Sanayi Limited Şti. Çatalçeşme Sok. Doktor Yücer Apt. 46/6 Tel: 523 70 20

Children's
magazine
in three
different
languages

Türkiye Gazetesi
ÇOCUK
Dergisi

Çatıkçeşme Sok. No: 17/2
Cağaloğlu/İST.
Tel: 520 97 82 - 527 42 71
Telex: 22.000

ÜLKER

her çeşidinde,
ayrı bir lezzet sunar.

The Export is our job

Cotton product
Shirts, Under clothing for men,
T-shirts, Sweat suits, Hand-knitted sweaters, Shawls,
Hand-knitted gloves, Hand-knitted stockings,
Hand-knitted breeches,
Knitted Negligees

Foodstuff
Hazelnut, Canned fish,
Canned red mullet,

MENTEŞOĞLU

Export and Marketing Co. Inc.

Address: Rahtan cad. Velialemdar
Han No: 429-430
Phones: 143 80 88-143 80 89
Tlx: 22 461 TURG-tr
Karaköy/İst

